

Den svenska bergshanteringen år 1913.

Redovisningen. Firmor och företag.

I föreliggande specialundersökning rörande bergshanteringen har vid företagens klassificering följts en annan princip än den i kungl. kommerskollegii årliga berättelser tillämpade. I de senare upptagas såsom produktionsställen dels med malmfångst arbetande gruvor, dels anrikningsverk, ävensom på varje särskilt huvudstadium av förädlingen verksamt företag. En under arbete varande gruva med tillhörande anrikningsverk upptages sålunda som tvenne arbetsställen, och liknande är förhållandet med ett hyttverk, vilket är förenat med verk för framställning av smidbart järn och stål. De särskilda företagens och verkens fördelning i årsstatistiken sker sålunda efter helt och hållet tekniska grunder. Specialundersökningen däremot lägger huvudvikten vid de ekonomiska förhållandena samt betraktar företagen såsom i första hand ekonomiska enheter. Detta förändrade redovisningssätt nödvändiggöres därav, att vid behandlingen av de ekonomiska förhållandena något särskiljande av olika tillverkningsformer inom ett och samma företag med hjälp av tillgänglig bokföring i regel ej låter sig göra, då vissa utgifts- och inkomstkonton omfatta rörelsen i dess helhet.

Den föreliggande undersökningen, vilken beträffande planläggning och utförande ansluter sig till kollegii produktionsstatistiska specialundersökningar över textil- och beklädnadsindustrierna samt läder-, här- och gummivaruindustrierna, avser att klarlägga den svenska bergshanterings ekonomiska förhållanden år 1913. Därvid omfattar undersökningen väsentligen samma produktions- och förädlingsbranscher, vilka redovisas i årsberättelsen över bergshanteringen. Sålunda ingå i specialundersökningen samtliga företag för järnmalmens brytning, anrikning och brikettering, tillverkningen av tackjärn, av smältstycken, rästänger och räskenor, stångjärn och stål, göten m. fl. mellanpro-

dukter, ävensom de grövre, ej till manufaktur hänförliga tillverkningsgarna av järn och stål. I undersökningen ingå ävenledes företag i och för brytning resp. framställning av andra malmer och metaller än järn, nämligen guld, silver och bly, koppar, mangan, zink, grafit, magnesit m. fl. Däremot äro från undersökningen uteslagna de i den årliga bergsstatistiken jämväl redovisade företagen i och för stenkols- samt fältspats- och kvartsbrytning.

Skyldiga att till specialundersökningen avlämna uppgifter häva med nyssnämnda undantag varit samtliga till bergsstatistiken år 1913 redovisningsskyldiga firmor. Omfattningen av undersökningen framgår av nedanstående tablå, i vilken för särskilda produktionsgrupper upptagits samtliga de företag, från vilka användbara uppgifter ingått. Under rubriken redovisade företag ingå därvid de i undersökningen såsom enheter betraktade tekniskt-ekonomiskt särskilda företagen. Till jämförelse har därjämte upptagits de motsvarande firmorna, vilka vid dubbeldrift inom skilda grupper hänförs till den produktionsgrupp, inom vilken den huvudsakliga verksamheten faller.

I undersökningen ingående företag och firmor.

	Redo- visade företag	Redo- visande firmor
<i>Järnhanteringen.</i>		
Gruvföretag utan anrikningsverk	50	33
» med »	27	21
Anrikningsverk	14	2
Hyttverk	36	34
Järn- och stålverk, komb. med hyttverk	38	36
» » » ej » » »	23	23
Summa	188	149
<i>Övrig bergshantering.</i>		
Gruvföretag	12	9
Förädlingsverk	5	4
Summa	17	13
Samtliga	205	162

Hela antalet av i undersökningen ingående, som enheter betraktade företag utgör sålunda 205. Av dessa tillhöra 188 järnhanteringen, varvid 91 äro gruvföretag och självständiga anrikningsverk samt 97 sålunda järn- och stålverk. Den övriga bergshanteringen företrädes av 12 gruvföretag och 5 förädlingsverk.

Jämföras de till specialundersökningen inkomna uppgifterna med motsvarande till årsstatistiken 1913, befinnes det, att bland de förra saknas ett antal gruvor och förädlingsverk. De gruvor tillhörande järngruppen, för vilka sålunda icke avgivits redovisning till föreliggande undersökning, äro: N. Skärtofts- samt Rönningegruvorna.

Lena socken, Uppsala län, vilka i bergsberättelsen år 1913 uppgivas ej utmålslagda; Holländaregruvan, Gladhammars socken, Kalmar län; Malmhöjden, Karlskoga socken, Örebro län, där under året bedrivits endast försöksarbeten; Flatenbergs- och Lindgruvorna, Norrbärke socken, Kopparbergs län. Samtliga de nämnda gruvorna äro f. n. särdeles obetydliga, och enligt redovisningen till bergsstatistiken år 1913 utgjorde hela den vid desamma erhållna produkten av berg och malm nämnda år 2 742 ton. Sammanställes denna siffra med hela den till c:a 11 milj. ton år 1913 uppgående motsvarande brytningen, visar sig sålunda, att oredovisad i föreliggande specialundersökning är endast c:a två tiotusendelar av hela järnmalmsbrytningen. Inom den övriga bergshanteringen är oredovisad Eriksgruvan, St. Skedvi socken, Kopparbergs län, ur vilken enligt bergsberättelsen 1913 erhållits 15 ton blymalm. De förädlingsverk, beträffande vilka redovisning saknas, tillhöra samtliga järngruppen samt äro följande: De Geersfors järnverk, Godegårds socken, Östergötlands län; Orrefors stångjärnssmedja, Hälleberga socken, Kronobergs län; Björsjö hyttverk, Norrbärke socken, Kopparbergs län, beträffande vilket uppgifter icke kunnat avgivas, enär böckerna för år 1913 förstörts vid eldsvåda, samt Gammelstilla järnverk, Torsåkers socken, Gävleborgs län. De nämnda verken äro emellertid samtliga mindre betydande, och enligt uppgifterna till bergsstatistiken år 1913 utgjorde sammanlagda bruttotillverkningsvärdet 257 307 kr., motsvarande ej fullt 0.17 proc. av samtliga järnverkens motsvarande tillverkningsvärde nämnda år. Slutligen hava Forssa bruk, Ö. Vingåkers socken, Södermanlands län, samt Storfors rörverk, Kroppa socken, Värmlands län, såsom uteslutande manufakturverk icke medtagits i undersökningen, och uteslutits har ävenledes Dunkehallars pulvriseringsverk, Jönköping, vid vilket bedrivs förmalning av brunsten.

Såsom av slutsiffrorna i omstående tablå framgår, utgöra de i undersökningen ingående företagen ett avsevärt större antal än de uppgiftslämnande firmorna. I betydande omfattning förekommer sålunda, att en firma driver två eller flera i tekniskt-ekonomiskt avseende relativt självständiga, i detta sammanhang såsom *företag* betecknade rörelser eller verk. Den utsträckning, i vilken detta ägt rum, framgår av följande förteckning över firmor med två eller flera verk.

Herrängs grufaktiebolag: gruvdrift i Herrängsfältet med anriknings- och briketteringverk, Herrängs hyttverk; *Söderfors bruks aktiebolag:* gruvdrift i Brunnafältet, Söderfors och Älvkarleö järnbruk; *Wachtmeister, Strömsbergs bruk:* Strömsbergs och Ullfors järnbruk; *Aktiebolaget Österby bruk:* gruvdrift vid Rörbergs gruvor, Österby järnbruk; *De Geer, Leufsta bruk:* Tobomasugn, Leufsta och Carlholms järnbruk; *Åkers styckebruk:* gruvdrift vid Bredsjönäs Sjögruva, Skottvångs- och Elgsjöbackens gruvor, Åkers masugn;

Stens bruks aktiebolag: Graversfors hyttverk, Lotorps järnbruk; *Boxholms aktiebolag*: Boxholms och Flemminge järnbruk; *Aktiebolaget Aminne bruk*: malmtäkter i sjöarna Vidöstern och Bolmen, Åminne hyttverk; *Hälsingborgs kopparverks aktiebolag*: Hälsingborgs kopparverks briketteringsverk, Hälsingborgs kopparverk; *Höganäs-Billesholms aktiebolag*: Höganäs anrikningsverk, Höganäs reduktionsverk; *Lesjöfors aktiebolag*: Långbanshyttans anrikningsverk, Långbanshyttans masugn, Lesjöfors järnbruk; *Uddeholms aktiebolag*: gruvdrift vid Tabergs gruvor, Motjärnshyttans hyttverk, Brattfors, Hagfors och Munkfors järnbruk; *Skyllbergs bruks aktiebolag*: Skyllbergs järnbruk, Rönneshytta smältsmedja, Mariedams kättingfabrik, Kårbergs manufakturverk; *Laxå bruks aktiebolag*: Igelbäckens hyttverk, Röfors järnbruk, Laxå järnverk, St. Lassåna järnbruk, Algrena lancashireverk, Aspa stångjärns- och spiksmedja; *Aktiebolaget Stjernfors-Ställdalen*: gruvdrift i Ösjobergs- och Rishöjdsbergfälten, Bredsjö och Hjulsjö anrikningsverk och briketteringsverk, Bredsjö, Hjulsjö och Ställdalens hyttverk; *Hellefors bruks aktiebolag*: gruvdrift i Fimbergss- och St. Sirsjöbergfälten, Sikfors anrikningsverk och briketteringsverk, Sikfors och Sävenfors masugnar, Hällefors järnverk; *Carlsdahls aktiebolag*: Granbergsdals masugn, Carlsdals järnbruk; *Högfors aktiebolag*: gruvdrift i Sköttgruvofältet med anrikningsverk, Högfors järnbruk; *Guldsmedshytte aktiebolag*: gruvdrift i Gränshytte-, Kramp-, Fanthytte- och Rebodafälten, Guldsmedshytte anriknings- och briketteringsverk, Guldsmedshyttans järnbruk; *Hallstahammars aktiebolag*: Hallstahammars och Trångfors järnbruk; *Surahammars bruks aktiebolag*: gruvdrift i Risbergsfältet och Kallmorbergsfältet, Kallmora anrikningsverk, Surahammars, Spännarhytte och Svanå järnbruk; *Riddarhytte aktiebolag*: gruvdrift vid Riddarhytte odalutnål samt i Källfallsfältet med anriknings- och briketteringsverk, Lienshyttans masugn, Gisslarbo järnbruk; *Uttersbergs bruks aktiebolag*: Uttersbergs anriknings- och briketteringsverk, Uttersbergs järnverk; *Fagersta bruks aktiebolag*: gruvdrift vid Malmkärragruvorna, Fors och Västanfors järnbruk, Ängelsbergs masugn, Fagersta järnbruk, Västanfors grafitverk; *Avesta järnverks aktiebolag*: Avesta briketteringsverk, Avesta järnverk; *Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag*: gruvdrift vid diverse gruvor, Falu gruva, Ägs masugn, Donnarvets järnverk, Korså och Gysinge järnbruk, Falu kopparverk; *Ulfshytte järnverks aktiebolag*: gruvdrift vid Hästhagsbergs- och Bråfallsgruvorna, Ulvshytte järnverk; *Klosters aktiebolag*: Långshyttans och Stjärnsunds järnbruk; *Larsbo-Norns aktiebolag*: Norns hyttverk, Vikmanshytte järnbruk; *Horndals järnverks aktiebolag*: Näs briketteringsverk, Horndals och Näs briketteringsverk; *Bergverksaktiebolaget Vulcanus*: gruvdrift i Fredmundbergs- och Blöthbergfälten, Blöthbergets anrikningsverk; *aktiebolaget Språkla gruvor*: gruvdrift i Kärrgruva- och Flogbergfälten, Flogbergets anriknings- och briketteringsverk; *Starbo bruksägare*: gruvdrift i Siksjöbergfältet, Starbo masugn; *A. Johnson & Co.*: Axmars, Flatenbergs och Galtströms masugnar; *Forsbacka järnverks aktiebolag*: gruvdrift i Striptorpsfältet, Köpings hyttverk, Karmansbo och Forsbacka järnbruk; *Kopparbergs och Hofors sågverks aktiebolag*: Brattfors järnbruk, Jädraås järnverk, Wij valsverk; *Hofors aktiebolag*: gruvdrift i Storströcksfältet med anrikningsverk, Hofors järnverk; *Ljusne-Woxna aktiebolag*: gruvdrift vid Aspö- och Hoppgruvorna, Hammarins- m. fl. gruvor, August- och Mariagruvorna samt i Klockgruvofältet, Borgfors (Baggå) anrikningsverk, Baggå järnbruk, Ljusne och Woxna järnbruk; *Strömbacka bruks aktiebolag*: Movikens hyttverk, Strömbacka järnbruk; *Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag*: gruvdrift vid Gällivara och vid Kirunavara malmfält.

Av samtliga 162 i undersökningen ingående firmor driva 41 två eller flera företag eller verk. På 22 firmor komma därvid vardera två, på 8 firmor vardera tre, på 5 firmor vardera 4 sådana. Tre firmor, nämligen Uddeholms aktiebolag, Hellefors bruks aktiebolag samt Surahammars bruks aktiebolag driva fem olika rörelser och verk: fyra firmor, aktiebolaget Stjernfors-Ställdalen, Laxå bruks aktiebolag samt Fagersta bruks aktiebolag, hava sex och slutligen hava två firmor, nämligen Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag samt Ljusne-Woxna aktiebolag vardera sju särskilda till bergshanteringen hörande företag.

Vid avgivandet av uppgifter ha av firmor med gruvdrift eller förädlingsverk på olika platser i regel avgivits särskilda uppgifter för de olika verksamheterna, vilka med i det följande angivna undantag i anslutning härtill i framställningen betraktats såsom särskilda företag. Gemensamt hava emellertid även i dessa fall som regel redovisats kapital- m. fl. dylika till firman såsom sådan knutna förhållanden. Särskilda förhållanden föreligga beträffande behandlingen av de under gemensam förvaltning sammanförda, till olika firmor hörande gruvföretagen. Av dessa hava i anslutning till avgiven särskild redovisning beträffande utgifts- och inkomst- samt kapitalförhållandena de under Filipstads bergslags gemensamma förvaltning, Nora bergslags gemensamma förvaltning samt Långnäs gruvförvaltning lydande företagen här behandlats såsom särskilda företagsenheter. Däremot hava till Norbergs gruvförvaltning samt Grängsbergs gemensamma förvaltning anslutna gruvrörelser, för vilka lämnats gemensamma uppgifter om utgifts- och inkomstförhållandena, i föreliggande framställning behandlats såsom i vardera fallet en firma och ett företag.

Även av firmor, innehavande två eller flera förädlingsverk, har i vissa fall hela rörelsen sammanfattats i en enda huvuduppgift. Sålunda hava följande firmor avgivit gemensam redovisning för samtliga eller vissa av sina verk, nämligen: Boxholms aktiebolag för Boxholms och Flemminge järnbruk; Lesjöfors aktiebolag för Långbanshyttans masugn och Lesjöfors järnbruk; Skvillbergs bruks aktiebolag för Skvillbergs järnbruk, Rönneshytta smältsmedja, Mariédams kättingfabrik och Kärbergs manufakturverk; Hallstahammars aktiebolag för Hallstahammars och Trångfors järnbruk; Horndals järnverks aktiebolag för Horndals och Näs järnbruk; Kopparbergs och Hofors sågverks aktiebolag för Brattfors järnbruk, Järåns järnverk och Wij valsverk; Strömbacka bruks aktiebolag för Movikens hyttverk och Strömbacka järnbruk.

I anslutning till den gemensamma redovisningen behandlas i

undersökningen de olika verken för var och en av de ovannämnda firmorna såsom ett företag. Därjämte har för vinnande av likformighet i vissa fall, då särskilda uppgifter avgivits för de olika verken, en sammanslagning ägt rum samt firmans samtliga verk betraktats såsom ett enda företag. En dylik sammanslagning har ägt rum i följande fall:

Söderfors bruks aktiebolag: uppgifterna för Söderfors och Älvkarleö järnbruk; *Wachtmeister, Strömsbergs bruk*: uppgifterna för Strömsbergs och Ullfors järnbruk; *Louis de Geer, Leufsta bruk*: uppgifterna för Tobo masugn, Leufsta och Carlholms järnbruk; *Stens bruks aktiebolag*: uppgifterna för Graversfors hyttverk och Lotorps järnbruk; *Uddeholms aktiebolag*: uppgifterna för Motjärnshyttans hyttverk, Brattfors, Hagfors och Munkfors järnbruk; *Laxå bruks aktiebolag*: uppgifterna för Röfors järnbruk, Laxå järnverk, St. Lassåna järnbruk, Algrens lancashireverk samt Aspa stångjärns- och spiksmedja; *Hellefors bruks aktiebolag*: uppgifterna för Sikfors och Sävenfors masugnar samt Hällefors järnverk; *Carlsdahls aktiebolag*: uppgifterna för Granbergsdals masugn och Carlsdals järnbruk; *Surahammars bruks aktiebolag*: uppgifterna för Surahammars, Spännarhytte och Svanå järnbruk; *Riddarhytte aktiebolag*: uppgifterna för Ljenshyttans masugn och Gisslarbo järnbruk; *Fagersta bruks aktiebolag*: uppgifterna för Ängelsbergs masugn, Fors, Västansfors och Fagersta järnbruk; *Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag*: uppgifterna för Ägs masugn, Domnarvets, Korså och Gysinge järnbruk; *Klosters aktiebolag*: uppgifterna för Långshyttans och Stjernsunds järnbruk; *Larsbo-Norns aktiebolag*: uppgifterna för Norns hyttverk och Vikmanshytte järnbruk; *Bergverksaktiebolaget Vulcanus*: uppgifterna för Fredmundbergs- och Blötbergsfälten samt Blötbergets anrikningsverk; *Aktiebolaget Språkla gruvor*: uppgifterna för Kärrgruve- och Flogbergsfälten samt Flogbergets anrikningsverk; *Forsbacka järnverks aktiebolag*: uppgifterna för Köpings hyttverk och Karmansbo järnbruk; *Ljusne-Woxna aktiebolag*: uppgifterna för Baggå, Ljusne och Woxna järnbruk; *Loussavaara-Kiirunavaara aktiebolag*: uppgifterna för Gällivara och Kirunavara malmfält.

Den inom den svenska bergshanteringen föreliggande koncentrationstendensen har i verkligheten nått avsevärt längre, än vad som framgår av de anförda fall, där dubbeldrift föreligger. Uppenbarligen är i realiteten för handen en sådan även i de fall, då aktierna eller andelarna i ett bolag till 50 proc. eller mera ägas av annan inom bergshanteringen verksam firma. Dylika av en främmande firma kontrollerade eller drivna företag hava emellertid i den föreliggande utredningen betraktats såsom helt självständiga. Det mest betydande hithörande fallet föreligger i fråga om Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund, vilket år 1913 ägde, jämte 39 996 av 80 000 aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, 5 996 av 6 000 aktier i aktiebolaget Gällivare malmfält samt 556 av 560 aktier i Grängesbergs grufveaktiebolag. Beträffande bolagens innehav av aktier i främmande

aktiebolag år 1913 förelåg vidare, enligt vad som kunnat utrönas, det förhållandet, att ett aktiebolag ägde majoriteten av aktierna i annat eller andra sådana i följande fall:

Stens bruks aktiebolag: ägde 1 195 av 1 200 aktier i aktiebolaget Kantorps malmfält; *Lesjöfors aktiebolag* 173 av 276 aktier i Gruvaktiebolaget Långban; *Uddeholms aktiebolag* 466 av 500 aktier i Nordmarks gruvaktiebolag och 815 av 1 250 aktier i Storfors bruks aktiebolag; *Skyllbergs bruks aktiebolag* 176 av 180 aktier i aktiebolaget Skogaholms bruk; *Laxå bruks aktiebolag* 9 591 av 9 600 aktier i aktiebolaget Aspa bruk; *Hasselfors bruks aktiebolag* samtliga aktier i Svartå bruks aktiebolag; *Aktiebolaget Stjernfors-Ställdalen* samtliga aktier i aktiebolaget Bredsjö gruvor; *Hellefors bruks aktiebolag* samtliga aktier i Sikfors bruks aktiebolag; *Strömsnäs jernverks aktiebolag* samtliga aktier i aktiebolaget Trollhättans elektriska masugn; *Kohlswa jernverks aktiebolag* 973 av 1 400 aktier i Dahlkarlshytte aktiebolag; *Uttersbergs bruks aktiebolag* 795 av 800 aktier i Klockfältets gruvaktiebolag; *Fagersta bruks aktiebolag* 96 av 100 aktier i Svenska grafitaktiebolaget, 131 av 200 aktier i Stortägstgrufve aktiebolag och halva antalet aktier i Storgrufve aktiebolag; *Aresta jernverks aktiebolag* samtliga aktier i Mossgrufvornas aktiebolag; *Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag* samtliga aktier i Söderfors bruks aktiebolag; *Klosters aktiebolag* 196 av 200 aktier i Rällingsbergs grufve aktiebolag; *Nyhammars bruks aktiebolag* halva antalet aktier i Smedjebackens valsverks aktiebolag; *Hofors aktiebolag* 8 199 av 10 000 aktier i Nyängs aktiebolag och 634 av 900 aktier i aktiebolaget Språkla gruvor.

I analogi härmed ägde år 1913, enligt vad som med hjälp av resp. årsberättelser kunnat utrönas, *Uddeholms aktiebolag* 385 av 640 lotter i Finnmosse grufbolag samt *aktiebolaget Bosfors-Gullspång* 739 av 1 000 lotter i Haggruve bolag.

Besvarandet av de från kommerskollegium genom vederbörande bergmästare utsända frågeformulären är, som av anförda data framgår, synnerligen tillfredsställande. Ävenledes kunna firmornas till undersökningen insända redogörelser betecknas såsom fullständiga och särdeles omsorgsfullt utarbetade. I intet fall hava uppgifterna företett brister av den art, att redovisningen måst helt underkännas. Uppgiftsmaterialet har naturligen företett vissa oregelbundenheter och ofullständigheter, delvis sammanhängande med olika bokföringsmetoder, men tack vare uppgiftslämnarnas ådagalagda beredvillighet att meddela kompletterande och förtydligande upplysningar har likformighet i viktigare delar dock i allmänhet kunnat åstadkommas. Ett närmare klargörande av hithörande förhållanden skall emellertid ske i samband med den efterföljande behandlingen under de särskilda kapitlen.

Allmänna anmärkningar till specialundersökningen.

Huvudsyftet med föreliggande undersökning är att åstadkomma en mera ingående belysning i vissa delar av bergshanteringens produktionsförhållanden än den, som står att vinna genom kommerskollegii årliga berättelse över bergshanteringen. I detta syfte ha uppgifter införskaffats rörande kvantitet och inköpsvärde av under år 1913 förbrukade råmaterial och halvfabrikat jämte upplysning, huruvida berörda material härrört från den inhemska eller utländska marknaden. Beträffande normerna för angivandet av råmaterialets inköpsvärde gäller, att enligt frågeformulärets anvisning i detsamma skolat inräknas eventuella försäkringsavgifter, frakt-, omlastnings-, lossnings- och andra transportkostnader. Vidare ha uppgifter inhämtats rörande kvantitet och saluvärde av erhållen produkt av olika slag. Därvid har föreskrivits, att såsom saluvärde skolat upptagas produktens nettoförsäljningspris vid gruvan eller förädlingsverket. Omsättningsförhållandena hava berörts av undersökningen så till vida, som uppgifter begärts angående kvantitet och värde av lager av produkter vid redogörelseårets början och slut. Därjämte hava begärts kvantitets- och värdeuppgifter om under året inköpta halvfabrikat och förbrukning av dylika under året vid de egna verken samt om den inom landet försålda samt till utlandet exporterade produkten.

För de produktionsstatistiska beräkningar, som undersökningen avsett att möjliggöra, har det varit nödvändigt att från företagen infordra synnerligen detaljerade redogörelser för 1913 års utgifter och inkomster. Den norm, efter vilken sagda redogörelse begärts specificerad, skall framgå av sammanställningar i det följande. Några allmänna anmärkningar rörande vissa i företagens omkostnader ingående poster torde dock här få förutskickas. Såsom en av de mera betydande utgiftsposterna äro avlöningar till förvaltnings- och arbetarpersonalen att anse. Enligt föreskrift har vid redovisningen såsom sådana avlöningar skolat räknas icke blott kontanta utbetalningar till berörda personal utan även värdet av eventuellt åtnjutna naturaförmåner, såsom fri bostad, fri kost, fritt bränsle, fria skatter o. s. v. Har hyra erlagts för bostäder till personalen, bör följaktligen även denna i utgiftsstaten ha förts såsom löneförmån. Beträffande hyror av andra slag eller arrenden, som av tillverkningsfirmorna eventuellt utgivits i och för driften, har i särskilda delar av frågeformuläret specifikation meddelats på så sätt, att ifrågasvarande uppgifter upptagits dels för egentliga fabrikslokaler och

därtill hörande ekonomibyggnader, dels för drivkraft samt belysning, dels slutligen för andra ändamål. Vid bearbetningen av de insända uppgifterna har av nämnda avgifter endast utbetalningar för fabriks- och ekonomilokaler samt i något fall förekommande arrenden uppförts i utgiftsstaten under hyror, medan däremot avgifter för elektrisk och annan drivkraft samt belysning sammanräknats med andra utgifter för värme, kraft och belysning. Såsom särskilda poster i den för årsutgifternas redovisning uppställda specifikationen hava även upptagits avskrivningar på a) gruvor, b) fastigheter, c) maskiner, inventarier och redskap samt d) varufordringar. Enligt vanligt bokföringssätt behandlas hithörande utgifter icke som egentliga fabriktionskostnader utan täckas först genom särskilda dispositioner i samband med upprättandet av årets kapitalkonto. Då det emellertid här eftersträfvats att erhålla en i möjligaste mån trogen bild av produktionens ekonomi, har deras inräkning bland sagda kostnader befunnits ändamålsenlig och nödvändig. Avskrivningar på gruvor, fastigheter, maskiner och inventarier äro nämligen till sin natur ett uttryck för den del av sagda föremåls värde, d. v. s. av det fasta, i företaget nedlagda kapitalet, som i och genom fabriksdriften under året förbrukats, och som eventuellt måst ersättas genom reparationer och nyinköp.

Särskild uppmärksamhet har vid inhämtandet av uppgifterna rörande fabrikernas utgifts- och inkomstförhållanden ägnats åt försäljningsvärdet av vid redogörelseårets början och slut inneliggande lager av salufärdiga fabrikat. För erhållandet av en mot årsutgifterna någorlunda svarande inkomstsumma har det nämligen å ena sidan måst tillses, att i årets försäljningsbelopp icke medtagits värdet av fabrikat utöver årets produktion, och å andra sidan, att saluvärdet av en möjligen inträdd lagerökning inräknats i årsinkomsten. Då in- och utgående fabriksvarulager av naturliga skäl praktiskt taget aldrig kunna helt överensstämma, har med hänsyn till ovanstående den metoden följts vid uppgifternas bearbetning, att saluvärdet av ingående lager genomgående bortsubtraherats från den sammanlagda summan av de verkligt avyttrade varornas och utgående lagrets försäljningsvärden, varefter återstoden betraktats såsom årsinkomsten av tillverkade varor.

Redogörelse för ovan antydda produktions- och omsättningsförhållanden har till utredningen meddelats av praktiskt taget samtliga inom bergshanteringen verksamma företag, i den mån dessa omfattas av förevarande framställning. I stort sett kunna också de influtna uppgifterna betecknas såsom användbara och tillfyllestgörande för sitt ändamål. Det ligger emellertid i sakens natur, att

en redovisning av den svåra och invecklade beskaffenhet, varom här är fråga, icke över hela linjen kommit att utföras alldeles likformigt eller i bokstavlig anslutning till frågeformulärens anvisningar. Till orsaker av berörda art äro vissa oregelbundenheter, som skola framträda i den följande specialframställningen, att hänföra, och då desamma delvis blivit genomgående, torde några antydningar om deras art och betydelse här böra meddelas. Vad närmast då beträffar materialanskaffningen, har i frågeformulären begärts särskild uppgift rörande kvantitet och värde av inköpta, under år 1913 förbrukade råvaror. Den av vissa företag tillämpade bokföringen synes emellertid ej lämna någon direkt upplysning om själva årsförbrukningens storlek och inköpsvärde, och enstaka uppgiftslämnare hava därför föredragit att i stället meddela årets faktiska inköp av arbetsmaterial. Då emellertid förbrukning och inköp av råvaror etc. under ett år ingalunda behöva sammanfalla, har förfarandet medfört, att den redovisade inköpta materialkvantiteten kunnat vara antingen för stor eller för liten i förhållande till den verkliga förbrukningen, allt eftersom resp. företag med hänsyn till rådande prisförhållanden eller dylikt funnit med sin fördel förenligt att öka eller minska sina ineliggande lager av material.

Ett liknande tillvägagångssätt vid redovisningen kan någon gång iakttagas i fråga om företagens insända utgifts- och inkomststater. Även här har vid undersökningen eftersträfvats att erhålla uppgifter, som uteslutande hänfört sig till 1913 års förhållanden, d. v. s. de verkliga kostnaderna i samband med årets tillverkning samt försäljningsvärdet av de produkter, som under redogörelseåret avyttrats, jämte värdet av in- och utgående lager av salufärdig produkt efter gängse försäljningspris. Vissa företags bokföring har emellertid särskilt med avseende dels på utgifter för material, dels på årsavställningens saluvärde icke utan vidare medgivit en redogörelse av nämnda beskaffenhet. I stället har den ur företagens egen affärsynpunkt i och för sig naturligen fullt riktiga metoden tillämpats, att kontona upptagits till sina faktiska belopp för året, oavsett om desamma verkligen till alla delar representerat produktionen under den tid, redogörelsen skolat avse. På så sätt kan exempelvis ett parti malm, som kom ett hyttverk tillhanda och kanske även förbrukades under år 1912, hava betalats först 1913 och därmed kommit att belasta sistnämnda års utgifter, liksom å andra sidan under 1913 måhända förbrukats malm, som i sin ordning påvilar först 1914 års utgiftsstat. I de fall, där en sådan redovisningsmetod följts, behöver naturligen icke utgiftsposten för råvaror och material överensstämma med inköpsvärdet av den verkliga förbruk-

ningen under redogörelseåret av ifrågavarande produkter. Vad beträffar de meddelade försäljningsbeloppen, så giva uppenbarligen icke heller dessa under nyss antagna förutsättning en i alla enskildheter trogen bild av den faktiska årsavsättningens värde. Bland desamma kunna nämligen förekomma inbetalningar för redan under tidigare år levererade varor, medan å andra sidan utestående fordringar för leveranser under år 1913 där ej alls återfinnas. Under sådana förhållanden kan inkomstsumman för försålda varor givetvis ej alltid sammanfalla med den verkliga årsavsättningens saluvärde. I stort sett föreligger dock emellan ifrågavarande värden god överensstämmelse.

De påvisade ojämnheter i redovisningen komma i det följande att framträda bl. a. vid jämförelse å ena sidan mellan inköpsvärdet av under redogörelseåret anskaffade råvaror och halvfabrikat och motsvarande post i utgiftsstaten samt å andra sidan mellan de uppskattade försäljningsvärdena av under året producerade varor och de i inkomststaten såsom inkomst av tillverkningen upptagna beloppen. Med sistnämnda inkomst kan naturligen ej heller årets bokförda omsättningsvärde alltid överensstämma, framför allt emedan förändringar inom lagerbeståndet av salufärdiga varor här spela in. Vid minskning av sådant lager kommer nämligen omsättningsbeloppet att bli större och vid en ökning mindre än inkomsten av årstillverkningen, sådan sagda inkomst i det följande upptagits.

Redovisningen av de 1913 års utgiftsstat påvilande avskrivningarna på gruvor, fastigheter, maskiner och inventarier företer ävenledes vissa egendomligheter av mera anmärkningsvärd art, sammanhängande bl. a. med skiljaktiga förvaltnings- och bokföringsmetoder vid de olika företagen. Såsom förut påpekats, har uppställandet av särskilda rubriker i utgiftsstaten för berörda kostnader föranletts därav, att vid undersökningen eftersträvats att utröna hela kapitalförbrukningen under år 1913 i samband med den produktiva verksamheten, således ifrågavarande förbrukning även av fast kapital i form av fastigheter etc. Beträffande närmast avskrivningar på fastighet gäller emellertid, att sådana i många fall saknats bland de meddelade utgifterna. Härvid bör ju först märkas, att då fastighet varit hyrd, avskrivning av naturliga skäl ej kunnat förekomma, samt att ifrågavarande kostnader här i viss mån motsvarats av den erlagda hyran. Det är likväl icke synnerligen sällsynt, att även företag med egna fastigheter underlåtit att redovisa särskilda fastighetsavskrivningar. För vissa företag äger detta synbarligen sin grund däri, att nämnvärd minskning av fabriksbyggnadernas värde under året icke inträtt, och att nedskrivning av detsamma alltså befunnits överflödig. Beträffande företag av äldre datum utan upp-

given avskrivning får emellertid förklaringen till förhållandet i fråga sökas i omständigheter av annan art. I åtskilliga av här berörda fall är också anledningen till avskrivningarnas utelämnande ur utgiftsstaten lätt att klargöra. I stället för egentliga avskrivningar hava nämligen företagen stundom verkställt avsättningar av årets bruttovinst till s. k. underhålls- eller förnyelsefonder, utan att sagda avsättningar tagits med i räkningen vid utgiftsstatens upprättande. Vid sådant förhållande har uppgiftsmaterialet med hjälp av tillgängliga styrelse- och revisionsberättelser i möjligaste mån korrigerats därhän, att ifrågakarande avsättningar intagits bland årsutgifterna såsom avskrivning.

Även efter nämnda korrigerering hava dock företag kvarstått, vilkas utgiftsstat saknat specificerad fastighetsavskrivning. Ofta har detta uppenbarligen berott därpå, att kostnader för fastighetens underhåll och kanske även förbättring direkt förts på årets allmänna omkostnadskonto, varigenom avskrivning blivit överflödig. Mot ifrågakarande redovisningssätt är ej heller från undersökningens synpunkt någon annan anmärkning att göra, än att förbrukningen av fast kapital här kommit att ingå under en annan utgiftspost, "övriga utgifter", än den i formuläret avsedda, vilket i någon mån varit ägnat att förrycka den inbördes relationen mellan beloppen för fastighetsavskrivningar och "övriga utgifter". En påtaglig oegentlighet vid angivandet av de verkliga produktionskostnaderna föreligger däremot, då, såsom i fråga om ett och annat mindre företag förekommit, fastigheternas värdeminskning icke under någon form eller blott i otillräcklig grad är företrädd bland årsutgifterna. Anledningen till sagda förhållande kan i huvudsak anses ha varit tvåfaldig. Då det ekonomiska utbytet av rörelsen under året varit klen eller företagets ställning i övrigt svag, ligger orsaken uppenbarligen däri, att man i bokföringen icke funnit skäligt att belasta affärsrörelsen med ifrågakarande värdeförbrukning, vilket naturligen medfört, att ekonomin i bokföringen framstått gynnsammare, än vad den i verkligheten varit. Så är givetvis fallet även beträffande årsutgifterna vid sådana företag, där affärsställningen visserligen gestaltat sig förmånlig, men avskrivningar dock underlåtits, t. ex. på grund av att fastighetsvärdet redan tidigare nedskrivits till ett minimum.

Avskrivningar på maskiner, inventarier och redskap eller motsvarande avsättningar till avskrivnings- eller förnyelsefonder hava redovisats jämförelsevis fullständigt. Exempel förekomma dock även här på att företagen avstått från nedskrivning eller avsättning av ifrågakarande art, vilket förhållande delvis ägt sin grund i skäl,

som redan förut berörts, såsom särskilt mindre goda affärsresultat, eller i att avskrivning tidigare verkstälts på området av den omfattning, att ytterligare sådan tillsvidare syns överflödig. Märkas bör därjämte, att de kostnader, som vid vissa företag representeras av avskrivning på maskiner, inventarier och redskap eller motsvarande fondering, vid andra företag helt eller delvis kunna ha påförts årets omkostnadskonto, varigenom desamma ej särskilt behövt uppmärksammas vid bokslutets och kapitalkontots upprättande. I sådant fall finnes alltså ifrågavarande kapitalförbrukning upptagen bland årsutgifterna om också ej under därför avsedd utgiftsrubrik.

Beträffande avskrivningarna på såväl fastigheter, resp. gruvor, som maskiner, inventarier och redskap kunna vid redovisningen naturligen ha förekommit oregelbundenheter även av annan art än de ovan antydda. Överhuvud gäller nämligen härutinnan, att man snart sagt ingenstades inom företagens ekonomi stöter på så flytande och mångskiftande förhållanden som just i fråga om avskrivningsväsendet. Härav följer, att i stort sett några allmängiltiga normer icke heller för hithörande redovisning äro att påvisa, och att de influtna uppgifterna på området till sin innebörd förete betydande skillaktigheter, vilka det ställt sig praktiskt omöjligt att i väsentligare grad utjämna. Man bör emellertid ej härav draga den slutsatsen, att hithörande redovisning saknar väsentligare upplysningsvärde, alldenstund genom densamma dock ernåtts, att bland årsutgifterna under en eller annan form kunnat upptagas de värdebelopp, varmed förbrukningen av fast kapital i form av fastigheter, maskiner etc. enligt bokföringen påvilat årets meddelade kostnader inom olika företagsgrupper.

En utgiftspost, som ej kan karaktäriseras som produktionskostnad i egentlig mening, men som likväl uppförts bland årsutgifterna, äro avskrivningar på varufordringar. Medtagandet av dessa i berörda sammanhang har ansetts lämpligt på den grund, att varuförlusterna i stort sett äro att betrakta såsom konstanta avbränningar, varför ett års affärsställning skulle bli missvisande, om desamma lämnades helt ur räkningen. Redovisningen har i denna del ställt sig jämförelsevis enkel och några väsentligare olikformigheter inom uppgiftsmaterialet äro alltså här ej att påpeka. Däremot kunna givetvis de principer, efter vilka ifrågavarande avskrivningar verkställts, ha skiftat vid de särskilda företagen, ehuru detta i allmänhet ej kommit till synes i de influtna redogörelserna. I åtskilliga fall hava några avskrivningar på varufordringar under år 1913 ej alls företagits, vilket som regel torde berott antingen på att årets ekonomiska ställning ansetts för svag för att belastas härmed eller också därpå, att resp. företag haft förmånen att bland sina avnämare räkna endast

firmer med solida affärsförhållanden. Anmärkas bör slutligen i fråga om de redovisade förlusterna, att avskrivningarna på varufordringar under år 1913 på grund av sin natur uppenbarligen i vanliga fall representerat en redan under tidigare år verkställt produktion och leverans, medan däremot de förluster, som eventuellt drabba 1913 års tillverkning, förskjutas till efterföljande år. De meddelade avskrivningsbeloppen äro alltså strängt taget icke hänförliga till 1913 års produktion, vilket emellertid icke hindrar, att desamma torde utgöra ett någorlunda riktigt uttryck för de avbränningar på området, till vilka enligt ovanstående bort tagas hänsyn vid redogörelsen för sagda års utgiftsförhållanden.

Produktions- och i viss mån även omsättningsförhållandena inom bergshanteringen gestalta sig givetvis ganska skiftande inom dess olika grenar allt efter arten av produktionsprocessen, det bearbetade materialet och manufaktureringens, d. v. s. den industriella bearbetningens större eller mindre utsträckning och beskaffenhet. Anmärkningen äger delvis om ock i mindre framträdande grad tillämpning även på de särskilda företagen inom en och samma företagsgrupp, då ju det ena företaget kan framställa varor av annan kvalitet och för annat specialändamål än det andra. Att närmare intränga i sist antydda olikheter har emellertid icke ansetts ligga inom ramen för denna utrednings syften. Däremot måste uppenbarligen ett klarläggande av de mera karaktäristiska skiljaktigheterna i berörda hänseenden mellan de särskilda produktionsgrenarna tillmätas stor vikt, då det gäller att bilda sig ett omdöme om deras inre ekonomiska förhållanden.

Järnhanteringen.

Verkens ålder och företagens ekonomiska organisation.

Av den föregående historiska framställningen framgår, hurusom den svenska järnhanterings anor sträcka sig långt tillbaka i gångna sekler. I betydande utsträckning förskriva sig även de nu i verksamhet varande gruvorna och verken från förflutna århundraden direkt eller såsom medelbar eller omedelbar fortsättning av äldre numera nedlagda rörelser och företag.

De i undersökningen ingående järnmalmgruvorna och järnmalmfältens ålder belyses av tab. 1, i vilken sammanställts ur olika källor kompletterade uppgifter angående den tidpunkt, från vilken veterligen brytning förekommit. Frånvaron i många fall av histo-

riska källor medför emellertid, att föreliggande uppgifter vidlåsas av brister och ojämnheter. I vissa fall har sålunda uppgivits tidpunkten för den första kända utmålsläggningen, före vilken enligt sakens natur kunnat förekomma bearbetning. I andra fall åter ha varit tillgängliga endast uppgifter om den tidpunkt, vid vilken efter kortare eller längre ödesmål brytningen ånyo upptagits. Beträffande slutligen många från äldsta tider kända fyndigheter gäller, att bearbetningen icke varit kontinuerlig, utan att i densamma ofta mycket långa avbrott förekommit.

Tab. 1. Tiden för malmfångstens begynnelse vid under brytning varande gruvor och fält.

Län	Gruvor och fält, som brutits från tiden									
	t. o. m. 1500	1501— 1600	1601— 1700	1701— 1750	1751— 1800	1801— 1850	1851— 1875	1876— 1900	1901 o. där- efter	Obe- kant tid
Stockholms ...	—	1	—	1	2	—	—	—	1	—
Uppsala	—	2	—	—	—	1	1	—	1	—
Södermanlands	—	2	1	—	—	1	2	—	2	—
Östergötlands	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Värmlands ...	3	—	—	1	—	—	—	1	—	—
Örebro	11	1	3	1	—	—	6	6	4	3
Västmanlands	11	—	—	—	1	5	2	1	4	—
Kopparbergs	1	1	9	1	2	3	3	1	5	2
Gävleborgs ...	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Norrbottns ...	—	—	—	—	1	—	—	2	1	—
Summa	26	7	14	4	6	11	15	11	18	5

Gruvdriften daterar sig vid ett betydande antal av de i verksamhet varande mellansvenska järngruvorna och järnmalmsfälten från medeltiden. Persbergs- och Långbansfälten samt Nordmarks gruvor, Värmlands län, uppgivas sålunda vara bearbetade sedan 1300-talet. Från samma århundrade hava bearbetats även Riddarhytte- och Källfallsfälten, Morbergs-, Getbacks-, Röbergs-, Kallmorbergs-, Norrbergs-, Klackbergs- och Kolningsbergsfälten, Västmanlands län. Stora Bispgruvan, Kopparbergs län, uppgives hava bearbetats utan längre avbrott sedan andra hälften av 1300-talet. Vid Stribergs-, Pershytte-, Stripa-, Gränshytte-, Kramp-, Fanthytte- och Rebodafälten, Örebro län, har gruvdrift förekommit redan under senare delen av medeltiden.

Under 1500-talet upptogs bl. a. Herrängsfältet, Stockholms län, där gruvdrift påbörjades år 1514, ävensom Dannemora gruvor, Uppsala län. Det första privilegiet å sistnämnda gruvor utfärdades år 1532, och lär vid denna tid malmen hava utskeppats till Tyskland.

Småningom blev malmen föremål för förädling inom landet vid ett stort antal på denna malmförekost väsentligen baserade bruk, såsom Leufsta, Ullfors, Österby, Gimo, Söderfors, Harg, Schebo, Gysinge, Axmar, Ljusne m. fl. Sedan mitten av 1500-talet har vid Dannemora gruvor bedrivits kontinuerlig malmfångst. Andra gruvor och fält, vilka upptagits på 1500-talet, äro bl. a. Rödbergsfältet, Örebro län, samt Idkerbergsfältet, Kopparbergs län.

Under 1600-talet försiggick hand i hand med den politiska expansionen en stark ekonomisk utveckling, vilken bl. a. framträder däri, att ett betydande antal nya malmfyndigheter utforskas och läggas under arbete. Sälunda daterar sig från detta århundrade bearbetningen av bl. a. Sikbergs-, Sirsjöbergs-, Finnbergs-, Lombergs och Ingelsgruvefälten, Örebro län. Från samma århundrade daterar sig ävenledes den första upptäckten och bearbetningen av Grängesbergs-, Ormbergs-, Björnbergs-, Blötbergs- och Fredmundbergsfälten, Kopparbergs län, ehuru på metallurgiens dåvarande ståndpunkt någon exploatering i större omfattning icke var möjlig. Malmens rikedom på fosfor medförde nämligen, att endast mindre kvantiteter kunde erhålla användning vid tackjärnsframställningen och då i blandning med fosforfri malm. Önskan att icke äventyra det svenska järnets höga kvalitet och anseende genom tillverkningen av kallbräckt produkt medförde t. o. m., att periodvis genom ingripande av statsmyndigheterna tillgodogörandet av de nämnda fosforrika malmtillgångarna förbjöds.

Under 1700-talet samt förra hälften av 1800-talet gjordes för första gången till föremål för bearbetning bl. a. Finnmossegruvorna, Värmlands län, Timansbergsfältet, Örebro län, Vintjärns- och Håksbergsfälten, Kopparbergs län, vilka samtliga upptogos under 1700-talet, samt bl. a. Nartorps gruvor, Östergötlands län, Malmkärra- och Stortäktsgruvorna samt Andersbenningsfältet, Västmanlands län, vilka började bearbetas under tiden 1800—1850.

Under 1700-talet är det också som uppmärksamheten först börjar vändas mot de lappländska malmfälten. Kända redan i början av århundradet är det mot mitten och slutet av detsamma, som malmtillgångarna vid Gällivara, Luossavara och Kirunavara göras till föremål för bearbetning. Fyndigheternas höga fosforhalt ävensom det avlägsna läget samt eljest de svåra transportförhållandena medförde emellertid, att bergverksdrift i större skala tillsvidare visade sig icke vara ekonomiskt möjlig.

Under tiden efter 1850 hava de bearbetade malmtillgångarna högst avsevärt ökats såväl genom upptäckten av nya gruvor och fält som genom rationell exploatering av äldre av olika anledning förut

såsom icke brytvärda ansedda fyndigheter. Bland nyupptäckta och under arbete lagda gruvor och fält må framhållas Brunnafället, Uppsala län, Kantorpsfältet, Södermanlands län, Rishöjdsbergs- och Ösjöbergs-, Svartviks- och Ställbergsfälten, Örebro län. Utvecklingen av den svenska järnmalmsbrytningen under senare hälften av 1800-talet bestämmes i betydande utsträckning av den epokgörande Thomas-Gilchristska uppfinningen år 1879, att ur fosforrikt tackjärn framställa fosforrent stål. Då emellertid en av betingelserna för järnproduktion i stor skala är tillgången på fossilt bränsle, kunde de svenska fosforhaltiga malmerna vid bristen på inhemska lämpliga stenkol ej i större utsträckning komma till användning inom landet samt sålunda bilda basen för en inhemsk järnframställning i stor skala. De svenska fosforrika malmernas höga järnhalt gjorde dem emellertid lämpliga för utförsel, och sålunda inleddes exploateringen i och för export. De förut alls icke eller endast i mindre utsträckning brytvärda betydande fosforrika malmtillgångarna i mellersta såväl som norra Sverige erhöilo värde. Bland malmfält i mellersta Sverige, vilka under inflytande av den nya konjunkturen sålunda kommit att utnyttjas, må nämnas de från mitten och slutet av 1880-talet i större utsträckning bearbetade Grängesbergsfälten samt de från slutet av 1800- och början av 1900-talet exploaterade Ormbergs-, Björnbergs-, Blötbergs-, Fredmundbergs- och Lekombergsfälten, samtliga i Kopparbergs län. Slutet av 1800- och början av 1900-talen tillhör under liknande förutsättningar ävenledes exploateringen av de norrbottniska malmerna. Den slutliga lösningen av trafikproblemet öppnade därvid marknaden för malmrikedomarna vid Gällivara, Luossavara och Kirunavara malmfält. Sålunda har, sedan järnvägen Gällivara—Luleå fullbordats år 1891, Gällivarafältet varit föremål för rationellt tillgodogörande, och detsamma är förhållandet med Kirunavara- och Luossavarafälten, sedan från år 1902 erhållits järnvägsförbindelse med Narvik.

Tiden för de i verksamhet varande malmanriknings- och järnverkens anläggning framgår av tab. 2, i vilken upptages tidpunkten, vid vilken de särskilda *verken* grundats. Därvid avses tiden för verkens första tillkomst, efter vilken i många fall de olika anläggningarna genomgått omfattande förändringar. Undantagslöst gäller naturligtvis detta alla verk av mera avsevärd ålder.

Omedelbart framträder den svenska järnhanteringens höga historiska anor. Sålunda leder ett avsevärt antal hyttor och järnverk sitt ursprung till tiden före år 1600. Bland de äldsta må nämnas den enligt uppgift från 1400-talet härstammande Pershytte masugn samt från mitten av 1500-talet Dahlkarlshyttan och Gusselhyttan, av vilka

den senare uppgives uppförd år 1540. Mot slutet av århundradet anlades ett antal bruk, vilka intagit och ännu delvis intaga en betydande plats inom den svenska järnhanteringen, såsom Österby bruk, grundat år 1565, Leufsta bruk år 1578 samt Ramnäs bruk år 1590. I verksamhet från 1500-talet hava varit även Hammarby och Ulvshyttans samt Kohlswa järnbruk.

Tab. 2. Verkens anläggningsår.

Grupper	Antal verk, anlagda under tiden									Obekant tid
	t. o. m. 1600	1601— 1700	1701— 50	1751— 1800	1801— 50	1851— 75	1876— 1900	1901— 05	1906— 13	
Anriknings- o. briketterings- verk.....	—	—	—	—	—	—	5	12	24	—
Hyttverk och masugnar	5	16	—	4	6	1	4	3	8	3
Järn- och stål- verk	6	47	5	3	3	13	5	2	—	5
Summa	11	63	5	7	9	14	14	17	32	8

Sextonhundratalets starka kommersiella och industriella utveckling framträder i det stora antalet under detta skede nygrundade verk. Av ännu bestående hyttverk samt järn- och stålverk hava nämligen ej mindre än 63 anlagts under 1600-talet eller fem gånger flera än under det följande seklet samt, bortsett från anrikningsverken, åtskilliga flera än under 1800- och 1900-talen. Bland mera betydande verk, vilka leda sitt ursprung från stormakts tidevarvet eller tiden närmast förut, må med angivande av anläggningsår nämnas bl. a.: Hofors och Västansfors järnbruk (början av 1600-talet), Fagersta och Karmansbo järnbruk (1611), Schebo järnbruk (1622), Avesta järnverk (1645), Bofors järnbruk (1646), Degerfors järnverk och Forsbacka järnbruk (1650), Borgviks och Skyllbergs järnbruk (1660), Hargs järnbruk (1668), Munkfors järnbruk (1670), Lesjöfors järnbruk (1675), Iggesunds järnbruk (1676), Surahammars järnbruk (slutet av 1600-talet).

Under 1700-talet samt förra hälften av 1800-talet, d. v. s. intill tiden för de revolutionerande nya tillverkningsformernas upptäckt och omsättning i praktiken, hava av de i undersökningen ingående järnverken grundats 21, av vilka 12 tillhöra 1700-talet samt sålunda endast 9 1800-talets förra del. Bland de mera betydande verken från denna tid må nämnas: Carlholms järnbruk (1723), Woxna järnbruk (1726), Strömbacka järnbruk (1742), Hellefors järnverk

(1749), Boxholms järnbruk (1754), Korså järnbruk (1836), Hasselfors hyttverk (1849).

Från mitten av 1800-talet äger inom järnhanteringen en omvälvning rum genom de äldre tillverkningsformernas avlösning av nya metallurgiska metoder. Såsom huvuddata därvid må nämnas uppfinningen av bessemerprocessen år 1855 samt densammans utveckling till praktisk användbarhet av konsul G. F. Göransson, Sandviken (år 1858), den år 1865 uppfunna siemens-martinmetoden, vilken infördes i Sverige år 1868, samt slutligen uppfinningen av thomasprocessen år 1879. Samtidigt ha emellertid såsom lämnande det av ålder världsberömda svenska kvalitetsjärnet även de äldre tillverkningsmetoderna i vårt land hävdad en ställning. Under tiden efter år 1850 ha grundats ett antal betydande järn- och stålverk, bland vilka med angivande av grundningsåret må framhållas: Kallinge järnbruk (1858). Sandvikens järnverk (1862), Laxå järnverk (1864), Domnarvets järnverk (1878), Spännarhytte järnbruk (1883), Herrängs hyttverk (1903), Karlsviks järnbruk och Nydquist & Holms martinverk (1904), Höganäs reduceringsverk (1913).

Under tiden efter sekelskiftet ha därjämte kommit till stånd på basen av den alltmera terräng vinnande elektriska tackjärns- och stålframställningen Kortfors elektriska stålverk (1902), Gullspångs kiseljärnverk (1908), Trollhättans elektriska smältverk (1910). Sandsta elektriska smältverk (1912). Wargöns elektriska smältverk (1912). Aktiebolaget Ferrolegeringars hyttverk (1913).

Från de senare årtiondena datera sig ävenledes samtliga anriknings- och briketteringsverken. Under de senare åren av 1890-talet yppade sig för den mellansvenska järnhanteringen brist på fosforen malm. Svårigheten undanröjdes emellertid genom ingenjören dr G. Gröndals uppfinning av en anriknings- och briketteringsmetod, vilken visade sig äga bärkraft i tekniskt såväl som i ekonomiskt avseende, och som enligt en beräkning innebar en utökning i ett slag av den brukbara mellansvenska malmarean med nära 25 proc. Det äldsta anrikningsverket, Herrängs, grundlades år 1894 men utvidgades till full effektivitet först senare genom införandet av de gröndalska uppfinningarna.

Utom beträffande verkens grundningsår har inhämtats upplysning även om de i verksamhet varande *fabriksfirmornas ålder*. För de yngre firmorna sammanfaller i många fall denna tid med respektive verks ålder. Å andra sidan må framhållas, att i många fall i realiteten firmorna ägt bestånd genom tiderna, ehuru namnet undergått större eller mindre förändringar såsom vid ombildning till aktiebolag etc. Äldst är enligt de erhållna uppgifterna den år 1801 stiftade

firman Vigelsbo grufveintressenter. Närmast i ordningsföljden komma firman Nydquist & Holm från år 1847, Humlabergs grufvebolag 1854 och Öskeviks hyttbolag år 1860. Ett stort antal av de i undersökningen ingående firmorna är emellertid i realiteten av högre ålder, än vad som framgår av nedanstående tablå, i vilken exempelvis för det stora antalet till aktiebolag ombildade firmor upptagits aktiebolagets stiftelseår. Sälunda upptages i överensstämmelse härmed exempelvis Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag såsom grundat år 1888, ehuru detsamma utgör den omedelbara fortsättningen på Stora Kopparbergs Bergslag och Kopparbergslagen, under vilket senare namn företaget funnits sedan 1200-talet.

Tab. 3. Firmornas ålder.

Grupper	Antal firmor, grundade under tiden								Obekant tid
	1801— 50	1851— 60	1861— 70	1871— 80	1881— 90	1891— 1900	1901— 10	1911 o. där- efter	
Gruvor	1	1	3	8	7	8	8	4	14
Anriknings- o. briketterings- verk	—	—	—	1	—	—	—	1	—
Hyttverk ...	—	1	—	4	4	7	12	4	2
Järn- o. stål- verk, fören. med hyttverk	—	—	5	11	9	8	3	—	—
Järn- o. stål- verk, ej fören. med hyttverk	1	—	1	7	1	6	5	2	—
Summa	2	2	9	31	21	29	28	11	16

Från tiden 1860/1870, under vilken period det svenska näringslivet ännu i stor utsträckning dröjde vid äldre förhållanden, härstamma i nuvarande form 9 av de i föreliggande undersökning redovisade firmorna, samt därvid bl. a.: Borgviks aktiebolag (1863), Hellefors bruks aktiebolag (1864), Lesjöfors aktiebolag (1867), Uddeholms aktiebolag (1870). Närmast följande tvenne årtionden betyda för den svenska järnhanteringen övergångsstadiet mellan den gamla och den nya tiden. Under trycket av nya segerrikt framträngande tillverkningsmetoder och i allmänhet förändrade konjunkturer äger en rekonstruering av den svenska järnhanteringen rum bl. a. genom ekonomisk och teknisk koncentration samt övergång i stor utsträckning till nya ekonomiska driftsformer. Från denna tid förskriver sig ett stort antal av de mera betydande gruv- och järnverksfirmorna, bland vilka förra särskilt må nämnas Luossavaara-Kiirunavaara

aktiebolag av år 1890. Övriga betydande nya eller äldre ombildade firmor från detta årtionde äro bl. a.: Klosters aktiebolag (1871), Boxholms aktiebolag, Laxå bruks aktiebolag, Surahammars bruks aktiebolag och Forsbacka järnverks aktiebolag (1872), Fagersta bruks aktiebolag (1873), Kockums järnverks aktiebolag och Gravendals aktiebolag (1875), Skyllbergs bruks aktiebolag och aktiebolaget Iggesunds bruk (1876), Ljusne-Woxna aktiebolag (1881), Avesta järnverks aktiebolag (1883), Kopparbergs och Hofors sågverks aktiebolag (1885), Stora Kopparbergs Bergslags aktiebolag (1888).

Under 1890-talet grundades ett stort antal firmor samt bl. a.: Aktiebolaget Bofors-Gullspång, Aktiebolaget Stjärnfors-Ställdalen och Sandvikens jernverks aktiebolag (1896), Bergverksaktiebolaget Freja (1897), Björneborgs järnverks aktiebolag (1898), Bergverksaktiebolaget Vulcanus och Tuolluvara gruvaktiebolag (1900). Slutligen datera sig bl. a. följande firmor i nuvarande skick från tiden efter sekelskiftet: Grufaktiebolaget Dalarne (1901), Aktiebolaget Héraults elektriska stål (1902), Strömbäcka bruks aktiebolag (1903), Luleå järnverks aktiebolag (1904), Stråssa Grufveaktiebolag (1906), Gullspångs elektrokemiska aktiebolag (1907), m. fl. Beträffande i övrigt verkens anläggningsår samt tidpunkten för firmornas stiftande hänvisas till kalenderbilagan, i vilken återfinnas detaljerade uppgifter härom.

Förekomsten av olika ekonomiska företagsformer inom den svenska järnhanteringen belyses av tab. 4. Av densamma framgår, att numera den för modern storindustriell verksamhet särskilt lämpade aktiebolagsformen dominerar. Mindre framträdande är detta förhållande beträffande gruvrörelsen, där mot 36 aktiebolag återfinnas, i anslutning till äldre förhållanden, 18 gruvbolag samt två ensamma ägare. Inom förädlingsverksamheten åter är aktiebolagsformen den ojämförligt vanligaste så till vida, som mot 71 aktiebolag svara endast 8 bolag och 11 ensamma ägare, vilka sistnämnda i allmänhet innehava en del äldre mindre och medelstora mellansvenska bruk i vissa fall av fideikommissnatur.

Av tabellen erhålles ytterligare upplysning angående antalet av de juridiska och fysiska personer, vilka såsom aktieägare, bolagsmän eller ensamma ägare äro intressenter i den svenska järnhanteringen. Uppgifter i detta fall saknas emellertid beträffande Ölands cementaktiebolag samt Horndals och Hofors aktiebolag, för vilka antalet aktieägare icke kunnat uppgivas. Med undantag av dessa firmor utgör, bortsett från dubbelräkningar, antalet juridiska eller fysiska personer, vilka ingå såsom aktieägare, bolagsmän eller ensamma ägare i de särskilda järnhanteringsfirmorna, tillsammans 8 204. Av

Tab. 4. Firmornas fördelning på olika slag av ägare.

Grupper	A k t i e b o l a g										Bolag		Antal en-samma ägare
	t. o. m. 5 aktieägare		6—10 aktieägare		11—50 aktieägare		över 50 aktieägare		Summa		Antal	Antal medlem-mar	
	Antal	Antal aktie-ägare	Antal	Antal aktie-ägare	Antal	Antal aktie-ägare	Antal	Antal aktie-ägare	Antal	Antal aktie-ägare			
Gruvor	13	57	16	117	6	141	1	158	36	473	16	82	2
Anriknings- o. briketterings-verk.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	—
Hyttverk	3	15	8	62	9	241	4	2 371	24	2 689	5	16	4
Järn- o. stål-verk, fören. med hyttverk	5	24	4	33	8	183	14	4 191	31	4 431	1	2	2
Järn- o. stål-verk, ej fören. med hyttverk	5	25	4	32	4	108	3	325	16	490	2	4	5
Summa	26	121	32	244	27	673	22	7 045	107	8 083	26	108	13

dessas äro 8 083 aktieägare, 108 bolagsmän samt 13 ensamma ägare. Av särskilt intresse är fördelningen av aktiebolagen med hänsyn till aktiernas placering på olika händer. I fråga om mera än halva antalet eller 58 av de 107 aktiebolagen inträffar, att aktieägarnas antal är 10 eller därunder, varvid i fråga om 26 aktiebolag aktieägarna i vartdera fallet utgöra endast fem. Särskilt i de fall, då ombildning nyligen ägt rum, eller då ett visst aktiebolag genom aktiernas förvärfv av ett annat sådant indrages under dettas intressesfär, äro aktierna fördelade på ett fåtal händer. Å andra sidan utgöra i 27 aktiebolag aktieägarna 11—50 samt därvid i medeltal 25, medan åter i 22 fall föreligger en vidsträcktare fördelning med i medeltal 320 aktieägare. Det är naturligtvis synnerligen vanligt, att samma person äger aktier i mer än ett bolag.

I. Järngruvor utan och med anrikningsverk.

I den föreliggande undersökningen ingå tillsammans 77 företag, vid vilka förekommer brytning av järnmalm, samt av dessa 28, vid vilka bedrivs även anrikning av malm. Närmare bestämt äro dessa företag följande.

Stockholms län.

Börstils s.n.:

Skedevi gruva, Fältgruvan, Aspö- och Hoppgruvorna: Ljusne-Woxna AB.

Valö s.n.:

Rörbergs gruvor: AB. Österby bruk.

Valö och Överlövsta (Uppsala län) s:nar:

Vigelsbofältet med anriknings- och briketteringsverk och Håkansbo Järnberget: Vigelsbo grufveintressenter.

Häverö s:n:

Herrängsfältet med anriknings- och briketteringsverk: Herrängs gruf AB.

Överjärna s:n:

Hedvigsgruvan i Järnafältet: Järna gruf AB.

Uppsala län.

Lena s:n:

Brunnafältet: Söderfors bruks AB.

Alunda s:n:

Karl Olsgruvan: Dannemora gruvintressenter; Hammarins- och Helsingegruvorna: Ljusne-Woxna AB.

Alunda, Dannemora och Films s:nar:

Ranhälls och Dannemora gruvor: Dannemora gruvintressenter.

Södermanlands län.

Svärta s:n:

Förola gruva: Förola AB.

Sköldinge s:n:

Junogruvan: Percy Tham,

Kantorps gruvfält med anrikningsverk och Skalunda gruva: AB. Kantorps malmfält,

Ramsta gruvfält: Boxholms AB.

Vadsbro s:n:

Åsgruvan: Åsgruvans Intressenter.

Gåsinge och Åkers s:nar:

Skottvångs gruva och Bredsjönäs Sjögruva: Åkers Styckebruk.

Östergötlands län.

Skällviks s:n:

Nartorps gruvor med anrikningsverk: Stora Långviks gruf AB.

Jönköpings län.

Värnamo s:n:

Sjömalmsfyndigheter: AB. Äminne bruk.

Värmlands län.

Färnebo s:n:

Persbergs odalfält med anriknings- och separeringsverk: Persbergs grufve AB.

Långbansfältet med anrikningsverk: Gruf AB. Långban.

Nordmarks s:n:

Tabergs gruvor: Uddeholms AB.,

Nordmarks gruvor: Nordmarks grufve AB.,

Finnmosse gruvor: Finnmosse grufbolag.

Örebro län.

Vintrosa och Tysslinge s:nar:

Klara malmfält: Klara grufvor, J. O. Anderson.

Nora s:n:

Timansbergsfältet med anrikningsverk: Timansbergs grufvebolag,

Stribergs- och Åsbobergsfälten med anrikningsverk: Stribergs grufvebolag,
 Nybergsfältet: Skandinaviska montanindustri AB.,
 Rödbergsfältet: Humlabergs grufvebolag,
 Striptorpsfältet: Forsbacka jernverks AB.,
 Pershyttfältet med anrikningsverk: Pershytte grufvebolag,
 Pershytte Berggruva: AB. Nya Noragrufvorna,
 Bergsängsfältet: Bergsängs grufvebolag.

Nora och Järnboås s:nar:

Klacka och Lerbergs gruvor med anrikningsverk: Klacka och Lerbergs grufvebolag.

Vikers kapellag:

Dalkarlsbergsfältet med anrikningsverk: Dalkarlsbergs AB.

Järnboås s:n:

Haggrufvefältet: Haggruve bolag.

Hjulsjö s:n:

Ösjobergs- och Rishöjdsbergsfälten samt Södra Ännenäsgruvan: AB. Bredsjö gruvor.

Grythyttans s:n:

Sikbergsfältet: AB. Sikbergs grufvor.

Grythyttans och Hällefors s:nar:

Finnbergsfältet: Hellefors bruks AB.,
 Stora Sirsjöbergsfältet: Sikfors bruks AB.

Ljusnarsbergs s:n:

Lombergsfältet med anrikningsverk: gruf AB. Lomberget,
 Svartviksfältet: AB. Svartviks grufvor,
 Stållbergsfältet: Stållbergs grufve AB.,
 Norra Stållbergsfältet med anrikningsverk: Kungsgrufve AB.,
 Bastkärnsfältet: Bastkärns gruf AB.,
 Sköttgrufvefältet: Högfors AB.,
 Mossgruvorna: Mossgrufvornas AB.,
 Karlsgruvan: Gravendals AB.

Lindesbergs s:n:

Ingelshyttfältet och Karlands-Berggruva: Ingelsgrufve AB.,
 Stripa odalfält: Stripa grufvebolag,
 Gränshytte-, Kramp-, Fanthytte- och Rebodafälten: Guldsmidshytte AB.

Ramsbergs s:n:

Stråssafältet med anriknings- och briketteringsverk: Stråssa grufve AB.

Västmanlands län.

Skinnskattebergs s:n:

Riddarhytte odalutnål och Källfallsfältet med anriknings- och briketteringsverk: Riddarhytte AB.,

Övre Persgruvan: Klockfältets gruf AB.,
 Sunnanforsfältet: Forsbacka jernverks AB. och Riddarhytte AB.

Norbergs s:n:

Risbergsfältet och Kallmorbergsfältet med anrikningsverk: Surahammars bruks AB.,

Morbergs-, Getbacks- och Röbergsfälten: Norbergs gruf AB.,
 Fältgruvan: Kallmora Fältgruve bolag,

Norrbergsfältet med anriknings- och briketteringsverk: Norbergs gruf AB.,
 Gröndalsgruvan i Klackbergsfältet: Gröndalsgrufve AB.,
 Storgruvan i Klackbergsfältet: Storgrufve AB.,
 Johannisbergsgruvan i Klackbergsfältet: Johannisbergs gruvbolag,
 Nya och Gamla Kolningsbergfälten: Kolningsbergs grufve AB.,
 Malmkärra- och Nya Malmkärragruvorna: Fagersta bruks AB.,
 Långgruvan med anriknings- och briketteringsverk samt Skansbergsgruvan
 i Andersbenningsfältet: Långgrufve bolag och svenska staten,
 Karlvagnsfältet med anrikningsverk, Prostgruvan och Kylsbofältet: gruf
 AB. Stark.

Västanfors och Skinnskattebergs s:nar:

Klockgruvefältet: Ljusne-Woxna AB.

Västanfors s:n:

August- och Mariagruvorna: August- och Mariagruvebolag,

Västra och Östra Stortäktsgruvorna: Stortäktsgrufve AB.

Kopparbergs län.

Scärdsjö s:n:

Vintjärnsfältet med anrikningsverk: Vintjerns grufbolag,

Stora Tuna s:n:

Idkerbergsfältet: Gruf AB. Dalarne.

Silobergs s:n:

Bråfalls- och Hästhagsbergsgruvorna: Ulfshytte järnverks AB.

Säters s:n:

Bispsbergsfältet: Bispsbergs AB.

Husby s:n:

Rällingsbergs- och Ågruvorna: Rällingsbergs grufve AB.

Garpenbergs s:n:

Intrångsfältet: Stora Långviks gruf AB.

Grängärde s:n:

Norra och Södra Grängesbergsfälten (Exportfältet): Grängesbergs grufve
 AB.,

Mossåkersgruvans utmål i Grängesbergsfältet och Norra Mossgruvan i Ris-
 bergsfältet: Stora Kopparbergs Bergslags AB.

Klenshytte- och Enkullgruvornas utmål i Grängesbergsfältet: Stora Koppar-
 bergs Bergslags AB. och Grängesbergs grufve AB.,

Västra Ormbergsfältet: Västra Ormbergs grufve AB.,

Morgruvan: Gravendals AB. och Stora Kopparbergs Bergslags AB.,

Höga Visangruvan: Höga Visangruvans Intressenter,

Hammar- och Karlgruvorna: A. Nickel och Stora Kopparbergs Bergslags AB.

Grängärde och Ludvika s:nar:

Björnbergsfältet: Björnbergs grufve AB.

Ludvika s:n:

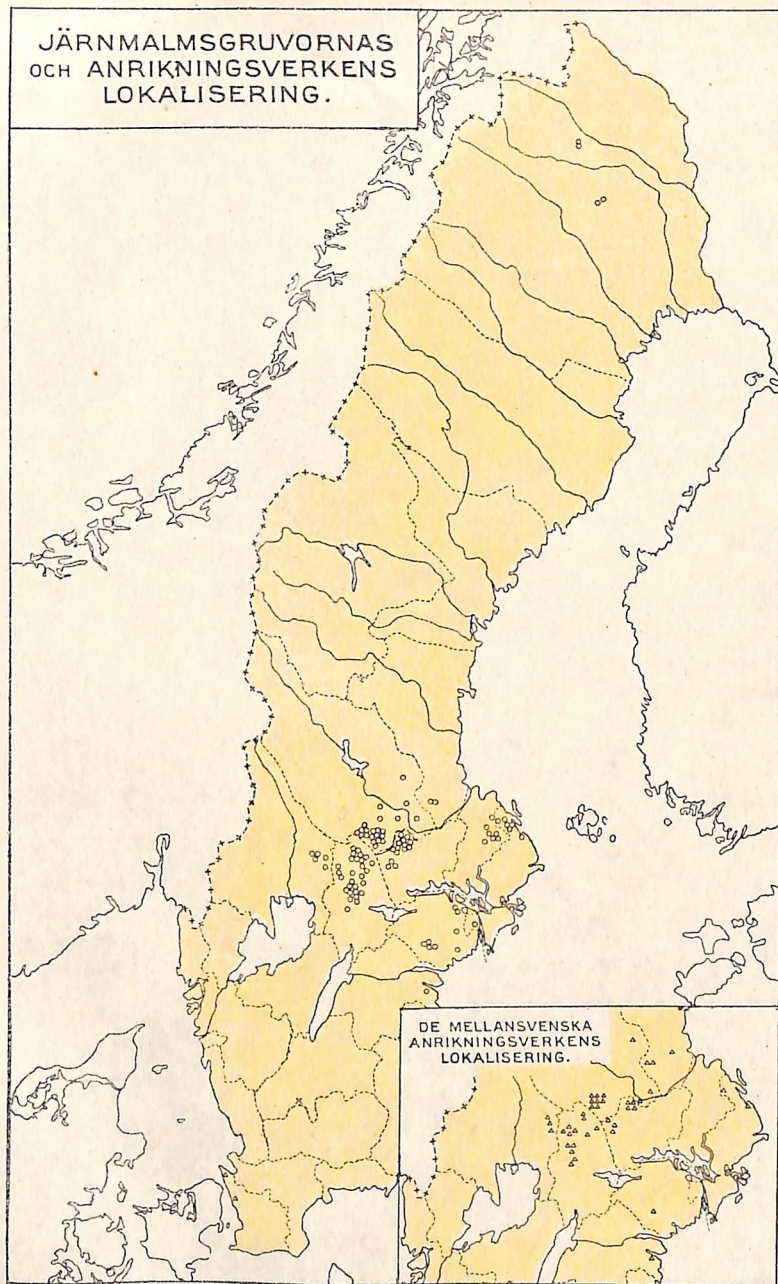
Blötbergsfältet med anrikningsverk och Kompanigruvan i Fredmundbergs-
 fältet: Bergverks AB. Vulcanus,

Våghalsgruvan med anrikningsverk i Finnäsfältet, Kärr- och Buskgruvorna
 i Fredmundbergsfältet: gruf AB. Dalarne,

Håksbergsfältet med anrikningsverk: Håksbergs nya gruf AB.,

Norra och Södra Ickorrbottengruvorna med anrikningsverk: Ickorrbottens
 grufve AB.,

JÄRNMALMSGRUVORNAS OCH ANRIKNINGSVERKENS LOKALISERING.

DE MELLANSVENSKA ANRIKNINGSVERKEN LOKALISERING.

- Järnmalmgruvor och -fält
- △ Anriktningsverk
- × Sjömalmsfynighet

Iviksfältet: Gruf AB. Stark,

Lekombergsfältet med anrikningsverk samt Källbotten- och Lindbomsgruvorna: gruf AB. Lekomberg.

Norrbärkes s:n:

Norra och Södra Nybergssfälten med anriknings- och briketteringsverk: Nybergs gruf AB.,

Kärngruve- och Flogbergssfälten med anriknings- och briketteringsverk: AB. Språkla grufvor.

Bråthagsfältet: Bråthagsfältets Intressenter,

Siksjöbergsgruvan: Starbo bruksägare.

Gävleborgs län.

Torsäkers s:n:

Nyängsfältet: Nyängs AB.,

Storstrecksfältet med anrikningsverk: Hofors AB.

Norrbottens län.

Gällivara s:n:

Gällivara malmfält: Luossavaara-Kiirunavaara AB.,

Koskullskulle gruva: Bergverks AB. Freja.

Jukkasjärvi s:n:

Kiirunavaara malmfält: Luossavaara-Kiirunavaara AB.,

Tuolluvara malmfält: Tuolluvara gruf AB.

I samband med malmanrikningen vid 28 av de ovan angivna företagen förekommer vid 8 av dessa jämte sligframställning även tillverkning av malmbriketter. Dessa med briketteringsverk utrustade företag äro följande: Vigelsbofältet, Vigelsbo grufveintressenter; Herrängsfältet, Herrängs grufaktiebolag; Stråssafältet, Stråssa grufve aktiebolag; Riddarhytte odalutnål, Källfallsfältet, Riddarhytte aktiebolag; Norbergs grufvält, Norbergs grufaktiebolag; Andersbenningsfältet, Långgrufvebolag; Norra Nybergssfältet, Nybergs grufaktiebolag; Flogbergssfältet, aktiebolaget Språkla grufvor.

Så gott som undantagslöst äro produktions-, omsättnings- samt utgifts- och inkomstförhållanden vid de här behandlade företagen redovisade på ett tillfredsställande sätt. Bland mera betydande ojämnheter och brister må framhållas, att utgifts- och inkomstförhållandena för malmtäkterna i sjöarna Vidöstern och Bolmen, aktiebolaget Åminne bruk, redovisats i samband med firmornas järnverksuppgift, samt att för gruvdriften vid Gränshytte m. fl. fält, Guldsmedshytte aktiebolag, icke avgivits uppgifter om utgifts- och inkomstförhållandena under året.

Kvantiteten av vid järngruvorna samt här redovisade anrikningsverk år 1913 erhållen och till utredningen uppgiven produkt av berg och malm, styckemalm, anrikningsgods, slig och briketter,

framgår av nedanstående tablå, i vilken till jämförelse meddelats även den årliga bergsstatistikens motsvarande siffror.

	Specialunder- sökningen Ton	Bergsberättelsen år 1913 Ton
Berg och malm	10 953 649	10 992 813
Styckemalm	6 814 098	6 821 403
Anrikningsgods	1 923 629	1 986 275
Slig.....	509 024	509 024
Briketter	180 344	180 344

Styckemalmen, vilken till föreliggande utredning redovisats med en kvantitet av 6 814 098 ton, uppvisar i jämförelse med bergsstatistiken år 1913 ett underskott av 7 305 ton, i vilken siffra ingår såsom huvudpost magnetiskt sovringsgods vid Västra Malsjöbergs sovringsverk, vilket redovisas i den särskilda avdelningen för anrikningsverk.

Anrikningsgodsets redovisning företer större skiljaktigheter så till vida, som specialundersökningen här uppvisar ett underskott av 62 646 ton. Av den nämnda summan belöpa sig 50 459 ton på det under den övriga bergshanteringen redovisade aktiebolaget Stollbergs gruvor och anrikningsverk. Beträffande slutligen de till specialundersökningen deklarerade, gemensamt med järnmalsbrytningen redovisade kvantiteterna av slig och briketter, uppgående till 509 024 samt 180 344 ton resp., föreligger emellan de bägge redovisningarna full överensstämmelse. Det torde därför kunna sägas, att mellan redovisningen till specialundersökningen samt årsstatistiken år 1913 beträffande järngruverörelsen en nästan fullständig överensstämmelse föreligger, samt att förhandenvarande skiljaktigheter äro i stort sett att betrakta såsom för resultaten betydelselösa.

Intresset vid föreliggande undersökning samlar sig i första hand kring de med produktionen sammanhängande värdeförhållandena. Efterfrågats har beträffande den erhållna produkten de bokförda brytnings- och framställningsprisen ävensom det vid uttaxeringen åsatta lösningspriset. Uppgifter hava därjämte infordrats angående saluvärdet av producerad styckemalm, anrikningsgods, slig och briketter.

Med hänsyn till att produktionsförhållandena gestalta sig väsentligen olika vid de gruvföretag, vilka huvudsakligen äro inriktade på malmens avsättning inom landet, samt exportföretagen, hava i vissa fall de erhållna resultaten särskilts för dessa bägge grupper. Till gruppen exportföretag hava därvid hänförs samtliga de gruvföretag,

vilka år 1913 exporterat samtlig eller övervägande delen av erhållen malm. Dessa företag utgöras av följande:

Kantorps gruvfält med anrikningsverk och Skalunda gruva, AB. Kantorps malmfält; Nartorps gruvor med anrikningsverk, Stora Långviks gruf AB.; Klara malmfält, Klara grufvor, J. O. Anderson; Stållbergsfältet, Stållbergs grufve AB.; Sköttgruvfältet med anrikningsverk, Högfors AB.; Mossgruvorna, Mossgrufvornas AB.; Stråssafältet med anriknings- och briketteringsverk, Stråssa grufve AB.; Riddarhytte odalutmål och Källfallsfältet med anriknings- och briketteringsverk, Riddarhytte AB.; Övre Persgruvan, Klockfältets gruf AB.; Karlvagnsfältet med anrikningsverk, Prostgruvan och Kylsbofältet, gruf AB. Stark; Idkerbergsfältet, gruf AB. Dalarne; Intrångsfältet, Stora Långviks gruf AB.; Norra och Södra Grängesbergsfälten (Exportfältet), Grängesbergs grufve AB.; Blötbergsfältet med anrikningsverk och Kompanigruvan i Fredmundbergsfältet, Bergverks AB. Vulcanus; Vågalsgruvan med anrikningsverk i Finnäsfältet, Kärr- och Buskgruvorna i Fredmundbergsfältet, gruf AB. Dalarne; Håksbergsfältet med anrikningsverk, Håksbergs nya gruf AB.; Norra och Södra Ickorrbottengruvorna med anrikningsverk, Ickorrbottens grufve AB.; Lekobergsfältet med anrikningsverk samt Källbotten- och Lindbomsgruvorna, gruf AB. Lekomberg; Norra Nybergsfältet med anriknings- och briketteringsverk, Nybergs gruf AB.; Kärrgruve- och Flogbergsfälten med anriknings- och briketteringsverk, AB. Språkla grufvor; Koskullskulle gruva, Bergverks AB. Freja; Gällivara och Kirunavara malmfält, Luossavaara-Kiirunavaara AB.; Tuolluvara malmfält, Tuolluvara gruf AB.

Betydelsen inom den svenska järngruverörelsen av ovannämnda exportföretag framgår därav, att av hela uppfordringen av berg och malm år 1913 desamma representera 9 266 400 ton, motsvarande 84·6 proc. av hela brytningsresultatet.

Det bokförda brytningspriset av hela den erhållna kvantiteten styckemalm, för vilken dylikt uppgivits, motsvarande 99·7 proc. av hela den erhållna styckemalmskvantiteten, utgör 24 020 623 kr., under det att för slig och briketter det bokförda tillverkningsvärdet, företrädande 87·9 och 77·7 proc. resp. av totalprodukten, utgör 3 324 614 samt 1 737 180 kr. Beträffande anrikningsgodset hava endast företag med en erhållen kvantitet, motsvarande 69·3 proc. av samtligt erhållet sådant, uppgivit ett bokfört framställningspris, till en totalsumma av 2 447 411 kr.

Uttaxeringsvärden för malmen, vilka enligt sakens natur förekomma endast vid sådana företag, som helt eller delvis till intressenter utdela erhållen produkt, hava deklarerats av tillsammans 26 företag. Därvid uppgivas för en kvantitet styckemalm av 375 666 ton motsvarande uttaxeringsvärde till 2 692 336 kr., för 127 778 ton anrikningsgoods till 289 040 kr. samt för 71 972 ton slig och 21 752 ton briketter resp. 527 110 och 181 418 kr.

Saluvärde av styckemalm, slig och briketter har deklarerats av samtliga företagen. För hela den erhållna kvantiteten styckemalm utgör saluvärdet, såsom framgår av tab. 5, 54 851 906 kr. Beträffande anrikningsgodset, vilket endast i mindre utsträckning omsättes i marknaden, har i 22 av de 52 fall, då dylikt förekommer, saluvärde uppgivits, och utgör saluvärdet för en ifrågakvarande kvantitet av 438 354 ton 914 069 kr. Slutligen utgör saluvärdet av i föreliggande sammanhang redovisad slig och briketter resp. 4 451 396 kr. samt 2 756 570 kr.

Tab. 5. Framställningspris samt saluvärde av malmen.

Varuslag	Bokfört värde			Uttaxeringsvärde			Saluvärde		
	Antal före- tag	Ton	Kr.	Antal före- tag	Ton	Kr.	Antal före- tag	Ton	Kr.
Styckemalm ...	63	6 792 981	24 020 623	26	375 666	2 692 336	70	6 814 098	54 851 906
Anrikningsgods	33	1 333 844	2 447 411	4	127 778	289 040	22	438 354	914 069
Slig	23	447 401	3 324 614	8	71 972	527 110	26	509 024	4 451 396
Briketter	6	140 050	1 737 180	2	21 752	181 418	8	180 344	2 756 570

För att låta förhållandet mellan framställningsprisen samt saluvärdet skarpere framträda, har i nedanstående tablå uträknats medelprisen per ton av malm av olika slag.

	Bokfört värde	Uttaxerings- värde	Saluvärde
	K r. p e r t o n		
<i>Styckemalm:</i>			
Exportföretag	3·25	—	8·02
Övriga företag	6·57	7·17	8·35
Samtliga	3·54	7·17	8·05
<i>Anrikningsgods:</i>			
Exportföretag	1·66	—	1·80
Övriga företag	2·04	2·26	2·37
Samtliga	1·83	2·26	2·09
<i>Slig:</i>			
Exportföretag	6·90	—	8·04
Övriga företag	8·58	7·32	10·32
Samtliga	7·43	7·32	8·74
<i>Briketter:</i>			
Exportföretag	10·63	—	14·51
Övriga företag	14·62	8·34	16·75
Samtliga	12·40	8·34	15·29

I översikten har räknats endast med kvantiteter, för vilka värden uppgivits, ett förhållande, som är av betydelse särskilt beträffande anrikningsgodset.

I allmänhet ställer sig det bokförda framställningspriset, i vilket torde ingå endast de rena brytningskostnaderna, lägre än motsvarande lösningspris, vilket beräknas med hänsyn till samtliga kostnader för driften, sålunda även tillredningsarbeten, allmänna förvaltningskostnader etc. Saluvärdet åter, vilket omsluter även vinst, ställer sig enligt sakens natur i allmänhet högre än de motsvarande framställningsprisen. Avsteg från dessa regler förekommer emellertid så till vida, som beträffande styckemalmen i 7 fall av 26 uttaxeringsvärdet är lägre än bokföringsvärdet, under det att vid slig och briketter detsamma är förhållandet i 5 fall av 10. Högre taxeringsvärde än motsvarande saluvärde förekommer i fråga om styckemalmen i 9 fall av 26, under det att i fråga om slig och briketter detsamma förekommer i 2 fall av 10. Slutligen har vid 20 av de 63 företag, från vilka erhållits uppgifter, det för styckemalm bokförda framställningspriset upptagits högre än motsvarande saluvärde, under det att med slig och briketter detsamma är förhållandet vid 5 av de 29 i detta fall uppgiftslämnande företagen. Samtliga de företag, vid vilka sistnämnda förhållande föreligger, äro, med undantag av två, mindre sådana, vilka avsätta malmen huvudsakligen till inhemska intressenter.

Såsom av tablån framgår, belöper sig det bokförda framställningspriset för styckemalm till 3·54 kr. per ton, därvid utgörande för exportföretagen 3·25 kr. samt för de övriga företagen 6·57 kr. per ton. Siffran för exportföretagen erhåller sin karaktär i första hand genom de exceptionella förhållandena vid de lappländska malmföretagen med deras särdeles låga framställningspriser. Även beträffande anrikningsgodset, sligen och briketterna föreligga mellan de bägge grupperna av företag i detta fall betydande differenser.

Saluvärdet av styckemalmen utgör vid de 70 företag, vilka framställt sådan, i medeltal 8·05 kr. per ton, utgörande för exportföretagen 8·02 kr. och för övriga 8·35 kr. Mellan de olika företagen äro i detta fall för handen avsevärda variationer, så till vida som i en del fall priset nedgår ända till 5 kr. per ton och lägre, medan för vissa kända kvalitetsmalmer detsamma stiger till 11 kr. per ton och däröver. Vanligast är ett pris av 7—10 kr. per ton, vilket förekommer vid c:a halva antalet av de i undersökningen ingående företagen. Även beträffande sligen och briketterna med 8·74 samt 15·29 kr. per ton såsom medelpris ställer sig vid exportföretagen priset avsevärt lägre än vid de övriga företagen. Även

här är prisdifferensen mellan de olika företagen betydande, varierende beträffande sligen mellan 7 kr. och därunder per ton i vissa fall till 11 kr. och mer i andra, under det att för briketterna en motsvarande fluktuation mellan 14—17 kr. föreligger. Vanligast är ett sligpris av 8—11 kr. per ton, vilket uppgives av c:a två tredjedelar av de uppgiftslämnande företagen, under det att i fråga om briketterna 14—16 kr. uppgives av halva antalet företag. Den lokala gestaltningen av saluvärdet för malm av olika slag belyses av nedanstående tablå, i vilken uträknats medeltal för de olika länen. Med hänsyn till nödvändigheten att icke blotta de enskilda företagens förhållanden har därvid i ett par fall företagits uteslutningar.

		Stycke- malm	Anrik- nings- gods	Slig	Bri- ketter
K r . p e r t o n					
Stockholms	län	10·25	1·97	10·74	18·00
Uppsala	»	8·43	1·83	—	—
Södermanlands	»	11·21	2·10	12·00	—
Östergötlands	»	9·37	—	—	—
Värmlands	»	9·46	1·06	11·00	—
Örebro	»	8·14	1·88	7·80	14·03
Västmanlands	»	7·70	1·42	8·64	14·10
Kopparbergs	»	6·14	1·74	8·58	16·00
Gävleborgs	»	10·78	3·52	12·00	—
Norrbottnens	»	8·46	—	—	—
Riket i dess helhet		8·05	1·36	8·74	15·29

De högsta genomsnittliga malmprisen föreligga sålunda i östra Sverige med tillgångarna därstädes på kvalitetsmalmer för framställning av oartsfritt tackjärn, lämpligt för hårdfärsknings- samt de sura metoderna. Däremot uppvisa Örebro, Västmanlands samt Kopparbergs län lägre genomsnittspriser, till följd av att siffrorna här i större omfattning gälla fosforrik malm.

Järngruvehanteringsens omsättningsförhållanden år 1913 framgår av tab. 6. I allmänhet hava de under detta kapitel avgivna uppgifterna befunnits vara i överensstämmelse med motsvarande produktionsuppgifter, och föreliggande ojämnheter hava kunnat utan våda för tillförlitligheten utjämnas. Av hela den omsatta kvantiteten styckemalm, 6 938 502 ton, hava utdelats resp. försållts till intressenter 694 535 ton, motsvarande 10 proc., under det att eljest inom landet försållts 306 962 ton, motsvarande 4·4 proc. Återstoden, 5 937 005 ton, utgörande 85·6 proc., har försållts till export. För erhållande av ett fullt exakt uttryck för den under år 1913 till utlandet försålda styckemalmskvantiteten bör till sistnämnda summa läggas en i andra hand försåld kvantitet av 90 758 ton,

Tab. 6. Järngruveföretagens lager- och omsättningsförhållanden år 1913.

	Lager ¹ / _i 1913		Omsättningen				Lager ³¹ / ₁₂ 1913	
	Ton	Bokfört värde Kr.	Utdelat Ton	Sålt inom landet Ton	Exporterat Ton	Förädlad Ton	Ton	Bokfört värde Kr.
Styckemalm...	651 069	3 395 653	694 535	306 962	5 937 005	—	526 665	2 792 061
Anrikningsgods	1 292 738	388 679	157 890	55 783	1 117	1 263 663	1 737 914	462 538
Slig	78 591	387 562	76 611	31 510	202 716	184 097	92 681	467 335
Briketter	3 196	45 015	50 215	67 762	61 116	—	4 447	55 174
Summa	—	4 216 909	—	—	—	—	—	3 777 108

vadan sålunda hela exportkvantiteten belöper sig till 6 027 763 ton, motsvarande 86·9 proc. av hela den omsatta kvantiteten. Av anrikningsgodset har den ojämförligt största delen eller 1 263 663 ton, motsvarande 85·5 proc. av den totala omsatta kvantiteten, avgått till de med gruvföretagen kombinerade anrikningsverken i och för upparbetning till slig, under det att 213 673 ton utdelats eller försålt för samma ändamål. Härvid har en till 30 800 ton uppgående kvantitet anrikningsgods, som i och för förarbetning inköpts av tvenne företag från annat här redovisat företag, i tabellen betraktats såsom förbrukad vid eget verk. Hela den omsatta, i detta sammanhang redovisade sligkvantiteten uppges till 494 934 ton. Av denna kvantitet ha 108 121 ton, utgörande 21·8 proc., utdelats eller försålt inom landet, under det att 202 716 ton eller 41·0 proc. försålt för export, medan 184 097 ton, utgörande 37·2 proc., gått till den här redovisade brikettframställningen. Av de som slutprodukt erhållna briketterna ha under året omsatts 179 093 ton, av vilka 117 977 ton eller 65·9 proc. gått till den inhemska förbrukningen, under det att återstoden, 61 116 ton, motsvarande 34·1 proc., sålts för export.

En jämförelse mellan de under året producerade samt de omsatta kvantiteterna visar, att de senare beträffande styckemalmen överstiga men i fråga om anrikningsgods, slig och briketter understiga de förra. I förstnämnda fallet ha sålunda lagren anlitats, medan i det senare lagerbehållningen under året ökats.

Beträffande styckemalmen uppvisa exportföretagen avsevärt mindre relativ lagerbehållning än övriga företag. Sin förklaring torde detta förhållande erhålla därav, att vid de senare, vilka huvudsakligen utdela malmen till intressenter, densamma i stor utsträckning får kvarligga vid gruvorna, tills den erfordras för de resp. förädlings-

verkens behov. Däremot synas i fråga om slig och briketter exportföretagen uppvisa relativt större lagerbehållningar, något som emellertid särskilt beträffande briketter helt kan bero på tillfälliga förhållanden. Att av anrikningsgods lagerbehållningen överstiger omsättningen i dess helhet, erhåller sin förklaring därav, att i vissa fall som lager upptagits hela den tillgängliga kvantiteten av äldre varpmalm.

Rörande utgiftsförhållandena hava från 75 av de här redovisade 77 företagen erhållits användbara uppgifter. För två företag, nämligen malmtäkterna i sjöarna Vidöstern och Bolmen, aktiebolaget Äminne bruk, samt gruvföretaget vid Gränshytte m. fl. fält, Guldsmeshytte aktiebolag, tillsammans representerande 0·46 proc. av malmuppföringen år 1913, saknas i detta sammanhang redovisning av utgiftsförhållandena. Här föreliggande redovisning av desamma motsvarar sålunda 99·54 proc. av hela den här upptagna produktionen.

Hela summan utgifter vid de här redovisade gruvföretagen uppgår till 33 019 488 kr., av vilket belopp 26 236 300 kr. falla på exportföretagen samt 6 783 188 kr. på de övriga företagen. I medeltal för samtliga 75 företag uppgå utgifterna till 440 260 kr. per företag, medan för enbart de 23 exportföretagen motsvarande siffra är 1 140 709 kr. samt för övriga 52 företag 130 446 kr. En ytterligare fördelning av företagen på olika grupper efter utgifternas storlek ger följande resultat.

Utgifternas storlek	Exportföretag		Övriga företag		Samtliga	
	Antal	Summa utgifter Kr.	Antal	Summa utgifter Kr.	Antal	Summa utgifter Kr.
T. o. m. 100 000 kr....	1	62 819	33	1 594 915	34	1 657 734
100 001— 500 000 » ...	11	2 979 120	18	4 123 090	29	7 102 210
500 001—1 000 000 » ...	8	5 514 589	—	—	8	5 514 589
1 000 001—2 500 000 » ...	1	1 171 164	1	1 065 183	2	2 236 347
Över 2 500 000 » ...	2	16 508 608	—	—	2	16 508 608
Summa	23	26 236 300	52	6 783 188	75	33 019 488

Fästes avseende vid de särskilda utgiftsposterna, vilka framgå av tab. 7, befinnes det, att den största är löner till arbetarna med 15 005 410 kr., motsvarande 45·44 proc., kostnaderna för kraft 2 435 014 kr., motsvarande 7·37 proc., för sprängämnen 2 149 744 kr. eller 6·51 proc. samt krono- och kommunalutskylder 2 899 902 kr., utgörande 8·78 proc. av samtliga utgifter.

Betydande är även det under rubriken övriga utgifter upptagna beloppet av 2 353 190 kr. eller 7·13 proc. av utgifterna. Här ingå bl. a. utgifter i form av pensioner, sjukvårds- och försäkringsavgifter, vidare en från Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag till

staten utgående ersättning av 800 000 kr. samt slutligen större summor under beteckningen royalty och organisationskostnader.

Tab. 7. Järngruveföretagens utgifter år 1913, fördelade på exportföretag och övriga företag.

U t g i f t e r	Exportföretag 23 st.		Övriga företag 52 st.		Samtliga 75 st.	
	Kr.	Proc. av ut- gif- terna	Kr.	Proc. av ut- gif- terna	Kr.	Proc. av ut- gif- terna
Inköpt rågods för anrikning och brikettering.....	4 031	0·02	135 634	2·00	139 665	0·42
Kostnader för kraft, värme och belysning.....	1 766 841	6·73	668 173	9·85	2 435 014	7·37
Förbrukade sprängämnen	1 686 878	6·43	462 866	6·82	2 149 744	6·51
Material för reparationer och underhåll	709 739	2·71	421 005	6·21	1 130 744	3·43
Material för nybyggnader och nyanskaffning, som påförts brytningen under året.....	110 040	0·42	187 924	2·77	297 964	0·90
Övrigt förbrukat material jämte diverse utensilier	1 326 090	5·05	403 039	5·94	1 729 129	5·21
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen.....	931 170	3·55	356 440	5·25	1 287 610	3·90
Löner till arbetarna.....	11 735 153	44·73	3 270 257	48·21	15 005 410	45·44
Hyror	107 076	0·41	6 052	0·09	113 128	0·34
Räntor	1 400 319	5·34	46 163	0·68	1 446 482	4·38
Försvarsavgifter.....	8 241	0·03	10 680	0·16	18 921	0·06
Krono- och kommunalutskylder...	2 758 671	10·51	141 231	2·08	2 899 902	8·78
Avskrivningar på fastigheter.....	549 786	2·10	133 345	1·97	683 131	2·07
» » gruvor.....	378 752	1·44	91 505	1·35	470 257	1·43
» » maskiner, inventarier och redskap.....	671 272	2·56	174 179	2·57	845 451	2·56
Avskrivningar på varufordringar	12 880	0·05	866	0·01	13 746	0·04
Övriga utgifter	2 079 361	7·92	273 829	4·04	2 353 190	7·13
Summa	26 236 300	100·00	6 733 188	100·00	33 019 488	100·00

Utgiftsförhållandena vid exportföretagen bestämmas i betydande omfattning av förhållandena vid Grängesbergsföretaget och de stora norrbottniska gruvföretagen. Bland mera påfallande olikheter vid den inbördes gestaltningen av de särskilda kostnadskontona för exportföretagen och de övriga företagen må påpekas, att för de förra kostnaderna för kraft, material för underhåll och nybyggnader, löner och arvoden väsentligt understiga motsvarande vid de icke exporterande företagen. Däremot uppvisa de senare avsevärt lägre räntekostnader. Utgifter för räntor redovisa 19 exportföretag samt 18 företrädesvis malmutdelande företag. Av exportföretagen sakna endast 4 utgifter för räntor, under det att

beträffande övriga detsamma är fallet med 34. Även per företag räknat ställa sig räntekostnaderna inom exportföretagsgruppen avsevärt högre än inom de övriga, så till vida som mot en genomsnittlig ränteutgift av 73 701 kr. per företag i förra fallet svarar i senare endast 2 565 kr. Inom gruppen av övriga företrädesvis malmutdelande företag uppgivas sålunda räntekostnader av endast c:a tredjedelen av samtliga samt därvid till jämförelsevis obetydliga belopp. Vid bedömande av sistnämnda förhållande må emellertid påpekas, att bland de övriga företagen återfinnes ett ej obetydligt antal, som enligt tillgängliga balansställningar har avsevärda förlagslåneskulder, utan att motsvarande räntor upptagits i årsomkostnaderna. I dessa till ett tiotal uppgående fall synes hava förekommit, att av vederbörande intressenter tillskjutits förlagslåne-medel, å vilka ränta icke debiterats. Vid detta förhållande komma enligt sakens natur kostnaderna för gruvrörelsen att upptagas lägre än de i verkligheten äro. Utom räntorna ställa sig vid de icke exporterande företagen utskylderna till stat och kommun avsevärt lägre än vid exportföretagen, ett förhållande, som erhåller sin förklaring av de betydande vinsterna vid vissa av företagen inom sistnämnda grupp. Särskilt stiga utskylderna vid de norrbottniska gruvföretagen till relativt höga belopp. Härtill bidrager bl. a. det förhållandet, att Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag har att för 10 proc. av sin inkomst betala skatt till både Narviks kommun och norska staten, samtidigt som aktiebolaget i Sverige påföres inkomst- och förmögenhetsskatt till staten för hela sin inkomst.

Ett avsevärt inflytande på de särskilda utgiftsposternas inbördes gestaltning utövas av förekomsten vid ett gruvföretag av anriknings- resp. briketteringsverk. För att utröna förhållandena i detta avseende har i tab. 8 en indelning av företagen i sådana med och utan anrikningsverk ägt rum, varvid bland de senare för erhållande av större jämförbarhet till en särskild grupp förts Grängesbergsföretaget och de norrbottniska gruvföretagen. Vid berörda uppdelning erhålles dels en grupp av 26 företag med anrikningsverk, dels en grupp av 45 mellansvenska företag saknande dylika. Bland de mellansvenska gruvföretagen uppvisa dylika med anrikningsverk relativt större kostnader för kraft, material, räntor ävensom totalt sett för avskrivningar, vilket allt är förhållanden, som direkt eller indirekt stå i samband med den större utrustningen med byggnader och övriga tekniska hjälpmedel samt i allmänhet den större maskinella driften. Företag, vilka ej äro kombinerade med anriknings- eller briketteringsverk, uppvisa å andra sidan relativt större kostnader för sprängämnen, för nybyggnadsarbeten samt för löner och arvoden

Tab. 8. Järngruveföretagens utgifter år 1913, fördelade på företag med och utan anrikningsverk.

U t g i f t e r	Gruvföretag med anrikningsverk 26 st.		Gruvföretag utan anrikningsverk			
			Mellansvenska 45 st.		Nordsvenska och Grängesberg 4 st.	
	Kr.	Proc. av utgifterna	Kr.	Proc. av utgifterna	Kr.	Proc. av utgifterna
Inköpt rågods för anrikning och brikettering.....	139 665	1.43	—	—	—	—
Kostnader för kraft, värme och belysning.....	1 126 796	11.51	425 473	8.52	882 745	4.84
Förbrukade sprängämnen	640 688	6.54	389 508	7.80	1 119 548	6.14
Material för reparationer och underhåll	655 430	6.69	235 910	4.73	239 404	1.31
Material för nybyggnader och nyanskaffning, som påförts brytningen under året	144 884	1.48	111 729	2.24	41 351	0.23
Övrigt förbrukat material jämte diverse utensilier	689 672	7.04	293 907	5.89	745 550	4.09
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen	468 064	4.78	290 214	5.81	529 332	2.90
Löner till arbetarna	3 972 629	40.57	2 325 260	46.58	8 707 521	47.75
Hyror	6 409	0.06	4 328	0.09	102 391	0.56
Räntor	460 765	4.71	123 212	2.47	862 505	4.73
Försvarsavgifter	9 095	0.09	7 879	0.16	1 947	0.01
Krono- och kommunalutskylder...	148 564	1.52	77 488	1.55	2 673 850	14.66
Avskrivningar på fastigheter.....	347 767	3.55	133 561	2.68	201 803	1.11
» » gruvor.....	223 968	2.29	37 561	0.75	208 728	1.15
» » maskiner, inventarier och redskap	380 468	3.89	278 799	5.58	186 184	1.02
Avskrivningar på varufordringar	12 024	0.12	1 457	0.03	265	—
Övriga utgifter	365 583	3.73	255 575	5.12	1 732 032	9.50
Summa	9 792 471	100.00	4 991 861	100.00	18 235 156	100.00

till förvaltnings- och arbetarpersonalen, vilket allt står i samband med malmbrytningens och malmuppföringens säregna förhållanden.

Bland sådana särskilda utgiftsposter, vilka förekomma endast vid vissa av företagen, må framhållas närmast materialkostnader för nybyggnader och nyanskaffningar. Dylika redovisas från sammanlagt 53 av de uppgiftslämnande 75 företagen med en summa av 2 811 965 kr., av vilken 2 326 866 kr. komma på 18 exportföretag, under det att 485 099 kr. belöpa sig på de 35 i detta fall uppgiftslämnande övriga företagen. I förstnämnda summa ingå därvid de tre norrbottniska gruvföretagen med en summa av 1 878 830 kr. Av de anförda beloppen ha påförts brytningen under år 1913 297 964 kr., i vilken summa ingå 12 exportföretag med 110 040

kr. samt 31 av de övriga företagen med 187 924 kr., motsvarande resp. 0.42 samt 2.77 proc. av företagens samtliga kostnader under året.

Avskrivningar i en eller annan form redovisas av tillsammans 58 företag, bland vilka återfinnas 22 av de exporterande företagen. Hela avskrivningsbeloppet under året uppgår till 2 012 585 kr., av vilken summa 1 612 690 kr. belöper sig på exportföretagen samt 399 895 kr. på övriga företag. Beträffande avskrivning på egendom av olika slag må nämnas, att avskrivning på fastighet förekom vid 37 företag, på gruvor vid 15 företag, på maskiner, inventarier och redskap vid 51 företag samt på varufordringar vid 4 företag, av vilka tre exportföretag. Att på grundvalen av föreliggande material lämna en exakt bild av avskrivningskvoternas storlek sådana dessa framträda därigenom, att avskrivningsbeloppen ställas i relation till motsvarande anskaffnings- resp. begynnelsevärden, låter sig icke göra. I fråga om gruvfyndigheterna är detta icke möjligt redan på den grund, att värdet är till sin karaktär synnerligen svävande eller omöjligt att bestämma. För att erhålla en föreställning om avskrivningarnas relativa storlek har emellertid uträknats de under året avskrivna beloppens storlek i förhållande till gruvornas uppskattade värde, fastigheternas taxeringsvärde samt brandförsäkrings- resp. bokföringsvärden av maskiner, redskap och inventarier. Därvid hava erhållits följande avrundade procenttal.

<i>Företag med avskrivningar:</i> (utom Luossav.—Kiirunav. AB.)	Fastigheter	Gruvor Proc. av värdet	Maskiner och inventarier
Exportföretag.....	5	$\frac{3}{4}$	$7\frac{1}{2}$
Övriga företag	$7\frac{1}{2}$	1	11
Samtliga	6	$\frac{4}{5}$	8
<i>Samtliga företag:</i>			
Exportföretag.....	$2\frac{1}{2}$	$\frac{1}{10}$	2
Övriga företag	$2\frac{1}{4}$	$\frac{3}{10}$	4
Samtliga	$2\frac{1}{2}$	$\frac{1}{10}$	$2\frac{1}{5}$

Till de erhållna siffrorna må anmärkas, att de till utgångspunkt tagna taxerings-, brandförsäkrings- samt bokföringsvärdena i allmänhet torde få betraktas som ej obetydligt lägre än motsvarande anskaffningsvärden samt de erhållna procenttalen sålunda högre, än vad motsvarande siffror skulle hava blivit, om till grund för beräkningen kunnat läggas de verkliga anskaffningsvärdena. Att för exportföretagen siffrorna ställa sig avsevärt lägre än för övriga företag, erhåller sin förklaring delvis av att det för slutresultatet i hög grad bestämmande Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för året verkställt endast en mindre avskrivning. En värdering av aktiebolagets egendom hade nämligen givit vid handen, att genom de föregående årens avskrivningar aktiebolagets egendom nedskrivits till

så låga belopp, att för året 1913 erfordrades en avskrivning endast på egendomarna i Narvik, för vilket ändamål enligt årsberättelsen anvisades ett belopp av 154 281 kr. Slutligen må nämnas, att vid ett av de företag, beträffande vilka för året icke upptagits avskrivningar, återfinnes i den ägande och drivande firmans balansställning en betydande förnyelse- och avskrivningsfond.

Av de behandlade 75 gruvföretagen hava 29 redovisat vinst, 18 varken vinst eller förlust samt 28 förlust. Av de 23 exportföretagen uppvisa 12 förlust, medan av de 52 övriga företagen det samma är förhållandet med 16. Förekomsten av vinst eller förlust beträffande den sistnämnda gruppen av företag torde emellertid i många fall få betraktas mera såsom ett bokföringstekniskt förhållande än såsom ett uttryck för årets affärsresultat. I mån nämligen som något utbud av malmen i marknaden icke förekommer, utan densamma uttages av intressenter, beror balansen mellan utgifts- och inkomstsidan på det åsatta lösningspriset, vilket enligt sakens natur ej bör sättas högre, än att årsomkostnaderna resp. samtliga kostnader för företagets drift täckas. Ett liknande förhållande torde ej heller vara främmande för åtminstone ett par av exportföretagen, vid vilka föreligga betydande förlagslån från utländska intressenter.

Utgiftsförhållandena vid företag med vinst eller utan förlust samt vid företag med förlust framgår av tab. 9, i vilken under de bägge angivna rubrikerna verkställts en uppdelning uti exporterande samt övriga företag. Jämföres fördelningen av utgifterna under olika huvudposter först beträffande exportföretagen, befinnes, att dylika med förlust uppvisa i första hand relativt högre kostnader för kraft och material samt för förvaltningen och för räntor. Lägre ställa sig däremot i första hand utgifterna till arbetarpersonal samt krono- och kommunalutskylderna. Anmärkas må, att i dessa fall förhållandena i särdeles hög grad erhålla sin prägel av utgiftsfördelningen vid de under exceptionella omständigheter arbetande norrbottniska gruvföretagen. Vid de övriga, för den inhemska marknaden i första hand arbetande företagen, framträder vid sådana med förlust en likartad högre belastning av kontot för material, för förvaltningen ävensom för räntor och försvarsavgifter. Högre siffror uppvisa företag med vinst eller utan förlust däremot för löner till arbetarna samt för de med vinstförhållandena i intimt samband stående utgifterna till skatter och avskrivningar.

Årsinkomsten vid företagen med förlust utgjorde enligt redovisningen 4 934 690 kr. Med en utgiftssumma enligt tab. 9 av 6 226 066 kr. uppgick förlusten till 1 291 376 kr., i vilken summa

Tab. 9. Järngruveföretagens utgifter år 1913, fördelade på före-

U t g i f t e r	Företag med vinst eller utan förlust			
	Exportföretag 11 st.		Övriga företag 36 st.	
	Kr.	Proc. av utgifterna	Kr.	Proc. av utgifterna
Inköpt rågods för anrikning och brikettering	—	—	135 634	2·29
Kostnader för kraft, värme och belysning...	1 150 518	5·51	582 116	9·84
Förbrukade sprängämnen	1 394 403	6·68	404 963	6·85
Material för reparationer och underhåll.....	315 083	1·51	344 303	5·82
» » nybyggnader och nyanskaffning, som påförts brytningen under året	75 224	0·36	151 742	2·56
Övrigt förbrukat material jämte diverse utensilier.....	815 322	3·91	364 786	6·17
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen	646 497	3·10	283 986	4·80
Löner till arbetarna vid gruvor och verk	9 657 180	46·25	2 866 249	48·46
Hyror	103 391	0·50	4 087	0·07
Räntor.....	1 027 380	4·92	37 564	0·64
Försvarsavgifter	2 724	0·01	4 474	0·08
Krono- och kommunalutskylder	2 736 193	13·10	126 872	2·15
Avskrivningar på fastigheter	537 135	2·57	132 412	2·24
» » gruvor	316 777	1·52	91 003	1·54
» » maskiner, inventarier och redskap	346 118	1·66	152 805	2·58
» » varufordringar	12 880	0·06	866	0·01
Övriga utgifter	1 741 960	8·34	230 775	3·90
Summa	20 878 785	100·00	5 914 637	100·00

emellertid ingår en ökning av lagerbeståndet, motsvarande ett värde av 58 827 kr., vadan sålunda förlusten under året uppgår till 1 232 549 kr. Av detta belopp falla 1 020 276 kr. på exportföretagen samt 212 273 kr. på övriga företag. Ökningen av lagerbeståndet vid företagen med förlust, ett förhållande, som föreligger vid mera än halva antalet av samtliga, synes häntyda på att en av orsakerna till det sämre affärsresultatet är att söka i svårigheten att erhålla avsättning för produkten. För samtliga redovisade företag gestaltade sig inkomsterna i anslutning till 1913 års produktion på följande sätt.

	Export- företag	Övriga företag	Samtliga
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Försäld årsprodukt, beräknad netto gruvbacken	52 894 987	829 319	53 724 306
För årsdriften använda förlagsmedel från in- tressenter	313 933	5 695 611	6 009 544
Andra årsinkomster i samband med gruvdriften	187 805	395 411	583 216
Summa	53 396 725	6 920 341	60 317 066

tag med vinst eller utan förlust samt företag med förlust.

Samtliga företag med vinst eller utan förlust 47 st.		Företag med förlust 28 st				Samtliga företag med förlust 28 st.	
		Exportföretag 12 st.		Övriga företag 16 st.			
		Kr.	Proc. av utgifterna	Kr.	Proc. av utgifterna		
Kr.	Proc. av utgifterna	Kr.	Proc. av utgifterna	Kr.	Proc. av utgifterna	Kr.	Proc. av utgifterna
135 634	0·51	4 031	0·07	—	—	4 031	0·06
1 732 634	6·47	616 323	11·50	86 057	9·91	702 380	11·28
1 799 366	6·72	292 475	5·46	57 903	6·67	350 378	5·63
659 386	2·46	394 656	7·37	76 702	8·83	471 358	7·57
226 966	0·85	34 816	0·65	36 182	4·17	70 998	1·14
1 180 108	4·40	510 768	9·53	38 253	4·40	549 021	8·82
930 483	3·47	284 673	5·31	72 454	8·34	357 127	5·74
12 523 429	46·74	2 077 973	38·79	404 008	46·51	2 481 981	39·86
107 478	0·40	3 685	0·07	1 965	0·23	5 650	0·09
1 064 944	3·97	372 939	6·96	8 599	0·99	381 538	6·13
7 198	0·03	5 517	0·10	6 206	0·71	11 723	0·19
2 863 065	10·69	22 478	0·42	14 359	1·65	36 837	0·59
669 547	2·50	116 651	2·18	933	0·11	117 584	1·89
407 780	1·52	61 975	1·16	502	0·06	62 477	1·00
498 923	1·86	221 154	4·13	21 374	2·46	242 528	3·90
13 746	0·05	—	—	—	—	—	—
1 972 735	7·36	337 401	6·30	43 054	4·96	380 455	6·11
26 793 422	100·00	5 357 515	100·00	868 551	100·00	6 226 066	100·00

Såsom inledningsvis påpekats, hava de såsom inkomst av årets produktion upptagna beloppen erhållits på så sätt, att från årsför-
säljningens och utgående lagrets sammanlagda värde tagits värdet
av ingående laget. Den sålunda erhållna summan har därefter
proportionellt fördelats på försåld årsprodukt samt för årsdriften an-
vända förlagsmedel. Årsinkomster av andra slag redovisas av till-
samman 29 företag. I summan av dylika ha därvid inlagts in-
komsterna genom hjälparbeten, åt främmande i form av intjänt an-
rikningslön av inlämnad malm. Ifrågavarande summa uppgår emel-
lertid endast till något tusental kronor. Bland övriga poster under den
nämnda rubriken, i avseende å vilka avgivits specificerade uppgifter,
må nämnas annat försålt gods än malm 297 815 kr., hyror och
arrenden 81 671 kr., inkomster av aktier och gruvlotter samt övriga
räntor 23 675 kr. och slutligen övriga ej specificerade inkomster
71 669 kr.

Av tab. 7 framgår, att årsutgifterna för samtliga redovisade
företag sammanlagt uppgivas till 33 019 488 kr., av vilken

summa 26 236 300 kr. belöpa sig på exportföretagen samt 6 783 188 kr. på övriga företag. Sedan sistnämnda utgifter täckts, återstå för de båda företagsgrupperna 27 160 425 samt 137 153 kr. resp. eller tillsammans 27 297 578 kr., utgörande den mot årets produktion svarande företagsvinsten. I förhållande till samtliga årsinkomsterna uppgår företagsvinsten för exportföretagen samt för de övriga företagen till 50·87 och 1·98 proc. resp. eller för samtliga företagen 45·23 proc. Anmärkas må till den för exportföretagen erhållna siffran, att densamma bestämmes helt och hållet av förhållandena vid de under Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund hörande företagen.

II. De självständiga anrikningsverken.

Av samtliga till ett antal av 41 i undersökningen ingående företag för järnmalmsanrikning resp. brikettering ha redovisats såsom skilda från gruvrörelsen följande 14 företag.

Malmöhus län.

Höganäs-Billesholms AB.: Höganäs anrikningsverk, Höganäs m:e,

Helsingborgs kopparverks AB.: briketteringsverk vid Hälsingborgs kopparverk, Raus s:n.

Värmlands län.

Lesjöfors AB.: Långbanshyttans anrikningsverk, Färnebo s:n.

Örebro län.

Hjuljerna gruvbolag: Slotterbergets anrikningsverk, Hjulsjö s:n,

AB. Stjernfors-Ställdalen: Bredsjö anriknings- och briketteringsverk, Hjulsjö s:n,

AB. Stjernfors-Ställdalen: Hjulsjö (Södra Hyttan) anriknings- och briketteringsverk, Hjulsjö s:n,

Sikfors bruks AB.: Sikfors anriknings- och briketteringsverk, Hällefors s:n,

Guldsmedshytte AB.: Guldsmedshyttans anriknings- och briketteringsverk, Linde s:n.

Västmanlands län.

Ljusne-Woxna AB.: Borgfors anrikningsverk, Skinnskattebergs s:n,

Uttersbergs bruks AB.: Uttersbergs anriknings- och briketteringsverk, Heds s:n.

Kopparbergs län.

Avesta jernverks AB.: Avesta briketteringsverk, Avesta köping,

Horndals jernverks AB.: Näs briketteringsverk, By s:n,

Vestra Malsjöbergs grufbolag: Västra Malsjöbergs sovringsverk, Ludvika s:n.

Gävleborgs län.

Hofors AB.: Hofors briketteringsverk, Torsåkers s:n.

Redovisat i föreliggande sammanhang är sålunda även Västra Malsjöbergs sovringsverk med en produktion år 1913 av 4 130 ton malm (jfr sid. 112). Vid en jämförelse i övrigt med till kommers-

kollegii bergsberättelse för år 1913 avgivna uppgifter befinnes, att utom Stollbergs järn- och blyanrikningsverk med en produkt av 13 481 ton slig, vilket återfinnes under övrig bergshantering, redovisning saknas här även beträffande Karlsviks anrikningsverk samt Högbo briketteringsverk. Bägge dessa företag, det förstnämnda med en tillverkning år 1913 av 32 668 ton slig samt 34 036 ton briketter, det senare med en briketttillverkning av 6 783 ton, redovisas i samband med resp. hytt- eller järnverk. Däremot har i föreliggande sammanhang redovisats Helsingborgs kopparverks briketteringsverk, vid vilket ur såsom biprodukt vid koppartillverkningen erhållen purple-ore 1913 framställts 64 345 ton briketter. Ensamt anrikning har bedrivits vid 5 av de nämnda företagen, vid likaledes 5 har förekommit såväl anrikning av malm som tillverkning av briketter, under det att vid 4 ägt rum uteslutande briketttillverkning.

Produktionen år 1913 vid de självständigt redovisade anriknings- och briketteringsverken framgår av nedanstående tabell.

Tab. 10. Anriknings- och briketteringsverkens produktion år 1913.

Varuslag	Inköpt produkt		Tillverkad produkt			Summa Ton
	Ton	Inköps- pris Kr.	Ton	Fram- ställ- nings- pris Kr.	Salu- värde Kr.	
Anrikningsgods.....	236 403	955 339	—	—	—	236 403
Slig	45 466	613 893	106 940	839 567	1 177 060	152 406
Briketter	—	—	176 435	2 101 975	2 550 811	176 435
Summa	—	1 569 232	—	—	—	—

I den såsom köpt redovisade kvantiteten anrikningsgods och slig ingår även från egna gruvor eller varp ävensom genom utdelning erhållen produkt. Även upptagas vid Helsingborgs kopparverks briketteringsverk tillverkade briketter, beträffande vilka motsvarande kvantitet purple-ore icke upptagits bland sligen. Värdet av för sligframställningen inköpt anrikningsgods upptages till 955 339 kr., motsvarande 4.04 kr. per ton. För den tillverkade sligen redovisas ett framställningspris av 839 567 kr., utgörande 7.85 kr. per ton, samt ett saluvärde av 1 177 060 kr., motsvarande 11.01 kr. per ton. Saluvärdet varierade mellan i vissa fall c:a 8 kr. per ton samt i andra c:a 20 kr. per ton, under det att det vanligaste värdet utgör 10—12 kr. per ton.

Inköpspriset för vid briketteringen använd främmande slig åter, i

vilket ingå även frakter och övriga omkostnader, belöper sig till 13·50 kr. per ton. För briketterna slutligen redovisas ett framställningspris av 2 101 975 kr., motsvarande 11·91 kr. per ton, jämte ett saluvärde av 2 550 811 kr., utgörande 14·46 kr. per ton. Motsistnämnda medelpris svarar i ett fall ett saluvärde av c:a 12 kr. per ton, under det att i ett annat fall salupriset uppgår till c:a 20 kr. per ton. Vanligast är ett salupris av 14—16 kr. per ton.

Omsättningsförhållandena vid de självständigt redovisade anriknings- och briketteringsverken framgå av tab. 11. Under året hava vid de här redovisade verken anrikats tillsamman 223 060 ton gods, av vilket erhållits 106 940 ton slig, motsvarande 48 proc. av behandlat anrikningsgods. Av den omsatta sligen, tillsamman 150 499 ton, hava 39 156 ton, motsvarande 26 proc., av 8 företag utdelats till intressenter eller försåts inom landet, under det att 111 343

Tab. 11. Lager- och omsättningsförhållanden vid anriknings- och briketteringsverken år 1913.

Varuslag	Lager ¹ / ₁ 1913		Sålt inom landet Ton	Direkt exporterat Ton	Vidare förädlad vid här redovisade verk Ton	Lager ³¹ / ₁₂ 1913	
	Ton	Bokfört värde Kr.				Ton	Bokfört värde Kr.
Anrikningsgods...	27 372	219 478	—	—	223 060	40 715	346 962
Slig	18 433	161 587	39 156	—	111 343	20 340	257 365
Briketter	6 152	62 025	84 174	90 906	—	7 507	75 692
Summa	—	443 090	—	—	—	—	680 019

ton, motsvarande 74 proc., ingått såsom råmaterial vid briketteringen. Av under året framställda briketter ha 84 174 ton eller 48 proc. försåts eller utdelats inom landet, under det att 90 906 ton, motsvarande 52 proc. av den producerade kvantiteten, försåts för export. Det föreligger sålunda beträffande briketterna liksom i fråga om anrikningsgodset och sligen en ökning av lagerbeståndet under året.

Den sålunda föreliggande lagerökningen uppgår beträffande anrikningsgodset till c:a 50 proc., under det att för slig och briketter motsvarande ökning utgör 10 och 22 proc. resp.

Uppgifterna om utgiftsförhållandena vid de självständigt redovisade anrikningsverken ha sammanställts i tab. 12. Hela utgiftssumman belöper sig till 2 672 628 kr., motsvarande 190 902 kr. per företag. Därvid belöper sig den största posten, motsvarande 61·84 proc., på kostnaderna för rågods och inköpt slig. I andra

Tab. 12. Anriknings- och briketteringsverkens utgifter år 1913.

U t g i f t e r	14 st. företag	
	Kr.	Proc. av utgifterna
Förbrukning av rågods och av inköpt slig...	1 652 804	61·84
Material för reparationer och underhåll	112 487	4·21
Förbrukning av övrigt material och utensilier	72 580	2·72
Kostnader för kraft, värme och belysning ...	312 822	11·70
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen	71 459	2·67
Löner till arbetarna	376 466	14·09
Hyror	500	0·02
Räntor	964	0·04
Krono- och kommunalutskylder	12 681	0·47
Avskrivningar på fastigheter	—	—
» » maskiner, inventarier och redskap	31 816	1·19
» » varufordringar	—	—
Övriga utgifter	28 049	1·05
Summa	2 672 628	100·00

rummet komma arbetslöner, uppgående till 14·09 proc., samt kostnader för kraft och belysning, utgörande 11·7 proc. Bortelimineras ur utgiftssumman kostnader för inköpt material, samt fördelas återstoden på övriga utgiftsposter, framträder den relativa betydelsen av omkostnader för olika ändamål i själva förädlingsprocessen. Arbetslönerna uppgå i detta fall till 36·91 proc., under det att närmast komma kostnader för kraft etc. med 30·67 proc. samt kostnader för material och underhåll med 11·03 proc. Jämförda med motsvarande utgifter för gruvhanteringen framhäva de anförda siffrorna den större användningen vid malmanrikningen och brikettframställningen av maskinkraft.

Bland utgiftsposter, vilka förekomma endast vid vissa företag, må nämnas hyror, vilka redovisats endast i ett fall, räntor, förekommande vid två företag, samt avskrivningar på maskiner och redskap, vilka återfinnas vid fem företag. Beträffande rubriken övriga utgifter må nämnas, att i beloppet ingå bl. a. försäkringsavgifter, royaltty och bruksomkostnader.

De självständigt redovisade anrikningsverkens inkomstförhållanden i anslutning till produktionen år 1913 framgå av nedanstående tablå.

	Kr.
Försåld årsprodukt, beräknad netto verket	2 842 127
Hjälparbeten åt främmande	32 884
Andra årsinkomster	4 158
Summa	2 879 169

Värdet av den försålda årsprodukten har erhållits sålunda, att från hela årsförsäljningen jämte värdet av utgående lagret dragits det ingående lagrets värde. Vid frånräknande av samtliga årsutgifter, uppgående enligt tab. 12 till 2 672 628 kr., erhålles såsom företagsvinst en summa av 206 541 kr. Sistnämnda belopp utgör därvid 7.17 proc. av samtliga inkomster av årsproduktionen.

III. De självständiga hyttverksföretagen.

Såsom inledningsvis framhållits, ha redovisats självständigt, d. v. s. såsom icke förenade med verk för produktion av smidbart järn och stål, tillsamman 36 hyttverksföretag. Betydelsen av dessa i produktionshänseende framgår därav, att tillverkningen av tackjärn etc. vid desamma år 1913 motsvarade ungefär tredjedelen av hela tackjärnstillverkningen inom landet nämnda år. Nominativt angivna äro de i föreliggande sammanhang redovisade hyttverksföretagen följande.

- Stockholms län.
 Herrängs gruf AB.: Herrängs hyttverk, Häverö s:n.
 Södermanlands län.
 Åkers Styckebruk: Åkers styckebruks masugn, Åkers s:n.
 Jönköpings län.
 AB. Åminne bruk: Åminne järnbruk, Värnamo s:n.
 Kalmar län.
 Ölands Nya Cement AB.: Degerhamns masugn, S. Möckleby s:n.
 Malmöhus län,
 Höganäs-Billesholms AB.: Höganäs reduceringsverk, Höganäs m:e.
 Älvsborgs län.
 AB. Ferrolegeringar: AB. Ferrolegeringars elektriska smältverk, Trollhättan,
 AB. Trollhättans elektriska masugn, Trollhättan,
 Wargöns AB.: Wargöns elektriska smältverk, Västra Tunhems s:n.
 Skaraborgs län.
 Gullspångs Elektrokemiska AB.: Gullspångs kiseljärnverk, Amnehärads s:n.
 Värmlands län.
 AB. Finshyttan: Finshyttans järnbruk, Färnebo s:n.
 Lars Alfred Carlsson: Storbroyttans masugn, Färnebo s:n.
 Örebro län.
 AB. Skogaholms bruk: Östra Åå masugn, Hallsbergs s:n,
 Hasselfors bruks AB.: Hasselfors hyttverk, Skagershults s:n,
 AB. Pershyttan: Pershyttans masugn, Nora landsk.,
 Gyttores Sprängämnes AB.: Skrekarhyttans masugn, Vikers s:n,
 AB. Stjernfors-Ställdalen: Bredsjö hyttverk, Hjulsjö hyttverk, Hjulsjö s:n,
 Ställdalens masugn, Ljusnarsbergs s:n,
 Carlsdahls AB.: Carlsdahls järnbruk, Granbergsdals masugn, Karlskoga s:n,

AB. Hörks masugn: Norra Hörks masugn, Ljusnarsbergs s:n,
 Högfors AB.: Högfors järnbruk, Ljusnarsbergs s:n,
 AB. Storå Masugn: Storå masugn, Lindesbergs landsförs.,
 Dahlkarlshytte AB.: Dalkarlshyttans järnbruk, Lindesbergs landsförs.,
 Gusselhytte Masugn: Gusselhyttans masugn, Lindesbergs landsförs.,
 Öskeviks Hyttbolag: Öskeviks masugn, Lindesbergs landsförs.

Västmanlands län.

Västerås Masugns AB.: Västerås hyttverk, Västerås,
 Uttersbergs bruks AB: Uttersbergs järnverk, Heds s:n.
 Högfors och Persbo AB: Högfors masugn, Karbennings s:n.

Kopparbergs län.

Ulfshytte jernverks AB.: Ulfshytte järnverk, Silvbergs s:n.
 Gonäs Hyttbolag: Gonäs masugn, Ludvika s:n.
 H. Nordlander, Smedjebacken: Klenshyttans masugn, Ludvika s:n.
 Sandsta Elektriska Smältverk, Norrbärke s:n,
 Starbo Bruksägare: Starbo masugn, Norrbärke s:n,
 A. Johnson & C:o: Flatenbergs masugn, Norrbärke s:n.
 AB. Vesterby masugn: Västerby hyttverk, Söderbärke s:n,

Gävleborgs län.

A. Johnson & C:o: Axmars masugn, Hamrånge s:n.

Västernorrlands län.

A. Johnson & C:o: Galtströms masugn, Njurunda s:n.

Norrbottnens län.

Luleå jernverks AB.: Karlsviks järnbruk, Luleå.

Såsom av förteckningen framgår, redovisas i föreliggande sammanhang även fem elektriska smältverksföretag. Ävenledes lämnas här redovisning för Höganäs-Billesholms aktiebolags reduceringsverk för tillverkning av järnsvamp. De under föreliggande kapitel avgivna uppgifterna äro i allmänhet fullständiga. Bland ojämnheter av större betydelse må framhållas, att i utgiftsstaten för aktiebolaget Åminne bruks hyttverk ingå även kostnaderna för uppfordring av använd sjömalin, och för Karlsviks hyttverk ha i utgifterna för tackjärnsframställningen inlagts även kostnaderna för produktionen av slig och briketter.

Förbrukningen år 1913 vid de självständigt redovisade hyttverken av råmaterial av olika slag framgår av tab. 13. Av styckemalm, slig och briketter ha under året förbrukats tillsammans 374 106 ton med ett inköpsvärde av 4 797 373 kr. Styckemalm enbart ingår såsom råmaterial vid 8 av de 36 företagen, medan eljest använts därjämte slig och briketter. Den förbrukade kvantiteten av sistnämnda tvenne slag av råmaterial uppgår till 180 430 ton, motsvarande 48 proc. av all förbrukad malm. Tages hänsyn därtill, att sligen och briketterna i medeltal hålla 10 à 20 proc. mera järn än styckemalmen, erhålles som resultat, att av vid här redovisade hyttverk framställt tackjärn avsevärt mera än hälften leder sitt ur-

sprung ur förstnämnda råmaterial. Värdet av den förbrukade slig- och brikettkvantiteten uppgår till 2 642 563 kr., utgörande 55 proc. av värdet av samtlig förbrukad malm. Medelpriset per ton av styckemalmen utgör 11.13 kr., under det att för slig och briketter den motsvarande siffran är 13.10 och 15.24 kr. resp.

Tab. 13. De självständiga hyttverkens förbrukning av råmaterial år 1913.

Varuslag	Av egna tillgångar		Köpt inom landet från främmande företag		Direkt importerat		Summa	
	Kvantitet	Bokfört inköpsvärde Kr.	Kvantitet	Inköpspris Kr.	Kvantitet	Inköpspris Kr.	Kvantitet	Kr.
Styckemalm.....ton	83 933	763 430	109 743	1 391 380	—	—	193 676	2 154 810
Slig »	27 238	387 207	22 832	268 663	—	—	50 070	655 870
Briketter »	93 976	1 330 885	36 384	655 808	—	—	130 360	1 986 693
Annan malm och ferrolegeringar... »	—	—	2 648	135 072	1 835	116 326	4 483	251 398
Skrot »	—	—	2 443	103 001	596	28 300	3 039	131 301
Kalksten o. kvarts... »	18 936	37 722	31 443	137 816	—	—	50 379	175 538
Träkol o. stybb...hl	1 320 058	971 424	10 181 754	6 913 818	269 050	159 829	11 770 862	8 045 071
Koks o. stenkol...ton	9 181	38 444	3 738	81 184	14 829	399 368	27 748	518 996
Elektroder.....	—	—	—	174 810	—	15 140	—	189 950
Kraft för smältning...	—	—	—	418 964	—	—	—	418 964
Summa	—	3 529 112	—	10 280 516	—	718 963	—	14 528 591

Den under rubriken annan malm upptagna kvantiteten 4 483 ton med ett inköpsvärde av 251 398 kr. utgöres i huvudsak av mangan- och krommalmer, som använts vid de elektriskt drivna verken i och för framställning av vissa tackjärnslegeringar. Vid de elektriska smältverken har ävenledes kommit till användning den i tablån redovisade skrotkvantiteten.

Av beskicksningsmaterial redovisas såsom förbrukat vid 30 hyttverksföretag 41 335 ton kalksten med ett värde av 119 663 kr. Trenne företag, vid vilka torde ha kommit till användning uteslutande engående malmer, redovisa intet beskicksningsmaterial. Slutligen redovisas vid tre med kiseljärnframställning arbetande elektriska smältverk en förbrukning av tillsamman 9 044 ton kvarts, upptagen till ett värde 55 875 kr.

Såsom bränsle- och reduktionsmedel vid de svenska hyttverken användes så gott som uteslutande träkol. Tackjärnsframställning med enbart koks har vid de här redovisade hyttverken bedrivits vid endast två, nämligen Degerhamns hyttverk, Ölands Nya cementaktiebolag, samt aktiebolaget Ferrolegeringars elektriska hyttverk. Förbrukning av koks i mindre omfattning jämte träkol redovisar dess-

utom flertalet övriga elektriskt drivna verk, varjämte vid två av de övriga hyttverken förbrukats en obetydlig kvantitet av nämnda bränsle. Påpekas må, att vid Höganäs reduceringsverk för järnsvampframställningen använts uteslutande stenkol från Höganäs med en askhalt varierande mellan 15 och 50 proc.

Hela träkolsförbrukningen vid de här redovisade hyttverken utgjorde tillsammans 11 770 862 hl med ett värde av 8 045 071 kr. Medelpriset per hl. utgör sålunda 0.68 kr. Träkolsprisen förete i de särskilda fallen särdeles betydande variationer. Medan i vissa fall förekommer ett pris av 0.55 kr. och därunder, stiger i andra fall vid långväga transporter eller fördrjade anskaffningskostnader till följd av brist på arbetskraft eller svårigheter vid vedanskaffningen priset till 0.80 å 0.85 kr. per hl. Vanligast är ett pris av 0.60 till 0.75 kr., vilket betalats av flertalet av de här redovisade hyttverksföretagen. Av koks, inkl. en mindre kvantitet stenkol, har förbrukats 27 748 ton med ett värde av 518 996 kr. Vid de elektriskt drivna hyttverken slutligen har under året använts elektrodmaterial till ett värde av 189 950 kr. samt elektrisk kraft till ett värde av 418 964 kr.

Vid sju av de redovisade företagen har använts uteslutande malm från egna gruvor och anrikningsverk. Elva företag ha begagnat dels egna tillgångar dels fyllt sitt malmbehov genom köp, medan återstående företag köpt all förbrukad malm. Av egna tillgångar härröra beträffande styckemalm 43, beträffande slig 54 och beträffande briketter 72 proc. av totalförbrukningen. Samtlig inköpt malminprodukt, med undantag av en mindre kvantitet krommalm, är av svenskt ursprung. Av förbrukat beskickningsmaterial har något mer än tredjedelen erhållits från resp. firmors egna kalkstens- och kvartsbrott. Träkolsbehovet i dess helhet fyller av här redovisade företag endast ett genom egen produktion. Tretton företag köpa en del av behovet, under det att återstoden är hänvisad till att köpa allt erforderligt träkol. Av sistnämnda grupp av företag importera därvid tre en mindre del av behovet. Av hela årsförbrukningen erhöles genom egen kolningsrörelse tillsamman 1 320 058 hl., motsvarande 11.2 proc., medan den importerade kvantiteten uppgick till c:a 2 proc. av hela träkolsförbrukningen.

För att giva en föreställning om kostnaderna för dels egen, dels främmande produkt samt sålunda påvisa betydelsen för järnhanteringen av tillgång på malm från egna gruvor och kol från egna skogar eller träkolsverk ha i omstående tablå medelprisen av egen och inköpt främmande produkt av malm och kol sammanställts för olika områden: Nödvändigheten att icke blotta de enskilda verkens för-

Tab. 14. Hyttverkens produktions- och

Varuslag	Lager 1/1 1913		Tillverkat under året	
	Ton	Bokfört värde Kr.	Ton	Saluvärde Kr.
Tackjärn	40 399	2 982 134	220 862	17 557 820
Diverse järnlegeringar från elektriskt verk	742	135 467	8 266	1 966 063
Gjutgods	596	45 993	2 225	261 175
Skrot	467	21 363	843	39 595
Masugns gas	—	—	—	26 208
Andra biprodukter	—	25 250	—	143 953
Manufaktur	—	23 359	—	595 034
Summa	—	3 233 566	—	20 589 848

hållanden har därvid nödvändiggjort uteslutandet av vissa isolerade siffror. De sålunda uteslutna fallen häntyda emellertid på samma tendens, som föreligger i övrigt.

	Styckemalm		Slig		Briketter		Träkol	
	Egen	Köpt	Egen	Köpt	Egna	Köpta	Egna	Köpta
	K r. p e r t o n				K r. p e r h t			
Jönköpings, Kalmar, Malmöhus och Älvsborgs län.....	—	—	—	—	—	—	—	0.76
Värmlands, Örebro, Västman- lands och Kopparbergs län...	9.29	11.38	10.36	12.48	14.18	18.33	0.75	0.72
Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län	—	14.29	—	—	—	—	—	0.55

För erhållande av jämförbarhet mellan det bokförda inköpsvärdet av egen produkt samt priset på främmande sådan har föreskrivits, att i bägge skolat inräknas försäkringsavgifter, frakter, lastnings-, lossnings- samt övriga transportkostnader. Värdet på den egna produkten ställer sig i allmänhet lägre än priset på den från främmande firmor inköpta. Särskilt framträder detta i fråga om malmen. Även om sistnämnda förhållande i viss mån är att tillskriva en i det föregående påpekad tendens att lågt prissätta den vid egna gruvor erhållna produkten, torde likväl skillnaden huvudsakligen vara att tillskriva i realiteten billigare anskaffningskostnader. Att i fråga om träkolen ett motsatt förhållande föreligger så till vida, som den köpta produkten ställer sig billigare än den egna, beror uteslutande på en tillfällig beskaffenhet av träkolens pris vid enstaka företag. Särskilt utövar det höga värdet på en större kvantitet såsom egen tillgång redovisat träkol vid ett mellansvenskt företag ett avgörande inflytande på slutsiffrans gestaltning. En närmare undersökning av de

omsättningsförhållanden år 1913.

Inköpt och förbrukat		Sålt inom landet		Exporterat		Lager ^{31/12} 1913	
Ton	Värde Kr.	Ton	Saluvärde Kr.	Ton	Saluvärde Kr.	Ton	Bokfört värde Kr.
1 590	135 720	87 734	6 569 314	142 977	11 910 910	30 550	2 059 730
—	—	739	196 718	7 399	1 718 456	870	186 356
—	—	2 221	262 380	—	—	600	44 788
3 039	131 301	817	38 783	—	—	493	22 175
—	—	—	26 208	—	—	—	—
—	—	—	45 402	—	—	—	123 801
—	—	—	191 926	—	384 734	—	41 733
—	267 021	—	7 330 731	—	14 014 100	—	2 478 583

fall, då redovisning föreligger beträffande såväl eget som främmande inköpt träkol, ger nämligen vid handen, att endast i tre fall priset på det förstnämnda ställer sig högre än på den köpta produkten. I två fall ställer sig priset på bägge lika, medan i åtta fall priset på den köpta produkten är högre än på den från egna skogar och träkolsverk erhållna. Av tablåns siffror framgår ävenledes, huru som i mellersta Sverige träkolens prisen ställa sig avsevärt högre, än vad förhållandet är i norra Sverige, där i detta avseende järnhanteringen har att räkna med gynnsammare förhållanden. Beträffande däremot malmen synas tablåns siffror lämna stöd för antagandet av ett motsatt förhållande, möjligen beroende på relativt högre transportkostnader.

Produktionen vid de här redovisade hyttverken år 1913 omfattar, såsom framgår av tab. 14, 220 862 ton tackjärn med ett värde av 17 557 820 kr. I den nämnda summan ingå 6 052 ton vid Höganäs reduceringsverk producerad järnsvamp med ett nettoförsäljningspris vid verket av 371 834 kr. Tillverkats har därjämte vid de elektriska smältverken manganjärn, kromjärn, kiseljärn samt kiselaluminiumjärn till en kvantitet av 8 266 ton med ett saluvärde av 1 966 063 kr. Därjämte har vid 19 av de redovisade företagen direkt ur masugn framställts 2 225 ton gjutgods, saluvärderat till 261 175 kr. och utgörande huvudsakligen för de respektive verkens eget behov framställda kokiller. Såsom biprodukter har erhållits, jämte skrot, vid två företag masugns gas, vilken i allmänhet torde ha använts för driften av med hyttverken i förbindelse stående brikettugnar, ävensom vid fem företag slaggtegel. Slutligen har vid tre företag, nämligen Åkers styckebruk, Aktiebolaget Finshyttans hytt-

verk samt Uttersbergs bruks aktiebolags hyttverk, i samband med hyttverksrörelsen manufaktur tillverkats till ett värde av 595 034 kr.

Av tackjärn inklusive järnsvamp ha under året avsatts 230 711 ton, av vilken kvantitet 87 734 ton med ett saluvärde av 6 569 314 kr., motsvarande 38 proc., försålts inom landet, medan återstoden 142 977 ton med ett saluvärde av 11 910 910 kr., utgörande 62 proc., exporterats. I den som såld inom landet deklarerade kvantiteten ingår ett mindre belopp, vilket vid eget verk förarbetats till manufaktur. Av tillverkade tackjärnslegeringar ha 739 ton, med saluvärdet 196 718 kr., utgörande 9 proc. av den omsatta kvantiteten, försålts inom landet, under det att 7 399 ton med ett pris av 1 718 456 kr., motsvarande 91 proc. av hela kvantiteten, exporterats. De övriga produkterna ha avsatts på den inhemska marknaden med undantag av manufaktur till ett värde av 384 734 kr., motsvarande 67 proc. av hela det omsatta värdet, som försålts till export.

Salupriset, varmed förstås nettoförsäljningspriset vid verket, av det tillverkade tackjärnet uppgår till 79·50 kr. per ton. Mot sistnämnda belopp svarar därvid för den inom landet sålda produkten ett pris av 74·88 kr., under det att för exportvaran priset utgör 83·31 kr. per ton. Mot det angivna genomsnittspriset för inom landet försåld produkt svarar ett vanligaste pris av 71—81 kr., vilket återfinnes i 18 av 27 fall. Salupriset på exporttackjärnet håller sig i allmänhet vid 76—86 kr.

En jämförelse mellan under året tillverkad och omsatt kvantitet av tackjärn ger vid handen, att den förstnämnda understiger den senare med c:a 10 000 ton, med vilken kvantitet det inneliggande lagret minskats. Beträffande övriga tillverkningar balansera in- och utgående lagren ungefärligen mot varandra. Ett undantag bildar emellertid lagret av manufakturvaror, vilket ökats under året.

Utgiftsförhållandena vid de självständigt redovisade hyttverken framgå av tab. 15. I likhet med vad förhållandet varit vid behandlingen av gruvrörelsen, ha även hyttverksföretagen särskilts i exporterande samt övriga, vilka senare avsatt årsprodukten huvudsakligen på den inhemska marknaden. Till exportföretagen ha kommit att hänföras följande.

Herrängs Gruf AB.: Herrängs hyttverk; Åkers Styckebruk: Åkers styckebruks masugn; AB. Ferrolegeringar: AB. Ferrolegeringars elektriska smältverk; Wargöns AB.: Wargöns elektriska smältverk; Gullspångs Elektrokemiska AB.: Gullspångs kiseljärnverk; AB. Finshyttan: Finshyttans järnbruk; Lars Alfred Carlson: Storbroyttans masugn; AB. Pershyttan: Pershyttans masugn; AB. Stjernfors—Ställdalen: Bredsjö och Hjulsjö hyttverk, Ställdalens masugn; Carlsdahls AB.: Carlsdahls järnbruk; AB. Storå Masugn: Storå masugn; Dahlkarlshytte AB.: Dalkarlshyttans järnbruk; Vesterås Masugns AB.: Västerås

hyttverk; Ulfshytte järnverks AB.: Ulfshytte järnverk; Sandsta Elektriska Smältverk; Starbo Bruksägare: Starbo masugn; A. Johnsson & Co: Flatenbergs, Axmars och Galtströms masugnar; Luleå järnverks AB.: Karlsviks järnbruk.

Tab. 15. Hyttverksföretagens utgifter år 1913, fördelade på exportföretag och övriga företag.

U t g i f t e r	Exportföretag 20 st.		Övriga företag 16 st.		Samtliga 36 st.	
	Kr.	Proc. av ut- gif- terna	Kr.	Proc. av ut- gif- terna	Kr.	Proc. av ut- gif- terna
Förbrukning av malm, slig och briketter	3 515 194	25·43	1 619 004	29·96	5 134 198	26·70
Förbrukning av kalksten	123 630	0·89	51 943	0·96	175 573	0·91
Förbrukning av träkol, koks och kraft	6 597 428	47·72	2 609 669	48·28	9 207 097	47·88
Förbrukning av tegel, lera, oljor, diverse material och utensilier	242 504	1·75	56 633	1·05	299 137	1·56
Material för reparationer och underhåll	211 492	1·53	107 911	2·00	319 403	1·66
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen	311 994	2·26	109 626	2·03	421 620	2·19
Löner till arbetarna	1 418 331	10·26	433 284	8·02	1 851 615	9·63
Hyror	27 639	0·20	12 247	0·23	39 886	0·21
Räntor	544 862	3·94	137 828	2·55	682 690	3·55
Krono- och kommunalutskylder	66 133	0·48	17 505	0·32	83 638	0·43
Ayskrifningar på fastigheter	150 957	1·09	35 652	0·66	186 609	0·97
» » maskiner, inventarier och redskap	236 880	1·71	17 514	0·32	254 394	1·32
» » på varufordringar	12 517	0·09	14 291	0·26	26 808	0·14
Övriga utgifter	366 129	2·65	181 570	3·36	547 699	2·85
Summa	13 825 690	100·00	5 404 677	100·00	19 230 367	100·00

Utgifterna för samtliga 36 företagen uppgingo till en summa av 19 230 367 kr., i vilket belopp ingå de 20 exportföretagen med 13 825 690 kr. samt 16 övriga företag med 5 404 677 kr. Räknet per företag belöpa sig utgifterna till 534 177 kr., medan för exportföretagen enbart motsvarande siffra utgör 691 285 kr. samt för övriga företag 337 792 kr. Fördelningen i övrigt av företagen efter storlek av utgifterna framgår av nedanstående tablå.

Utgifternas storlek	Exportföretag		Övriga företag		Samtliga	
	Antal	Summa utgifter Kr.	Antal	Summa utgifter Kr.	Antal	Summa utgifter Kr.
T. o. m. 100 000 kr.	1	94 019	2	182 876	3	276 895
100 001—500 000 »	8	2 415 834	10	2 587 412	18	5 003 246
500 001—1 000 000 »	7	5 273 245	4	2 634 389	11	7 907 634
Över 1 000 000 »	4	6 042 592	—	—	4	6 042 592
Summa	20	13 825 690	16	5 404 677	36	19 230 367

Den största utgiftsposten företrädes av kostnaderna för träkol och koks, i vilken summa inlagts även kostnaderna vid de elektriska smältverken för elektrodmaterial och förbrukad elektrisk kraft. Av utgifterna representera nämnda kostnader en summa av 9 207 097 kr., utgörande 47·88 proc. av samtliga. I andra rummet komma kostnaderna för malm, uppgående till 5 134 198 kr. eller 26·70 proc. Materialkostnaderna vid tackjärnsframställningen belöpa sig i sin helhet till 14 516 868 kr., vilket utgör något mer än tre fjärdedelar av samtliga kostnaderna. En undersökning för de med framställning av träkolstäckjärn arbetande verken ger vid handen, att vid 8 företag, som använt uteslutande styckemalm, träkolsförbrukningen per ton tillverkat tackjärn utgör 62·45 hl med ett värde av 43·09 kr. Vid 21 företag åter, vilka som råmaterial använt även slig och briketter, sjunker förbrukningen per ton tackjärn till i medeltal 56·4 hl träkol med ett värde av 37·22 kr. I bägge fallen är variationen de olika företagen emellan särdeles betydande.

Av utgifterna i övrigt intages ett framträdande rum av arbetslöner, uppgående till 9·63 proc., under det att förvaltningskostnaderna utgöra 2·19 proc. Beträffande ett ej obetydligt belopp, tillsammans utgörande 547 699 kr. och motsvarande 2·85 proc. av samtliga utgifter, saknas särskild specifikation. Enligt vad som kunnat utrönas, ingår emellertid i det nämnda beloppet försäkrings- och sjukvårdsavgifter med 53 601 kr., under det att 137 898 kr. utgöra värdet av för manufakturframställningen inköpt material.

I fråga om den inbördes gestaltningen av de olika utgiftsposterna för exportföretagen samt övriga företag uppvisa de förra avsevärt lägre kostnader för utgångsmaterialet. Särskilt gäller detta malmkostnaderna, vilka ställa sig 4·53 proc. lägre. Delvis torde sistnämnda förhållande erhålla sin förklaring av att exportföretagen, bland vilka återfinnes flertalet av de mera betydande verken, haft fördelen att i större utsträckning erhålla råmaterial från egna gruvor och verk. Medan sålunda av samtlig förbrukad malm av olika slag exportföretagen redovisa nära två tredjedelar såsom härrörande från egna tillgångar, är vid övriga företag detsamma fallet med endast något mer än en tredjedel. Även i fråga om förbrukat beskicksningsmaterial gestaltar sig förhållandet på likartat sätt. I fråga om träkol åter föreligger i detta avseende endast obetydlig skillnad, vadan den i utgiftstabellen synbara differensen här torde bero i första hand på, att bland exportföretagen ingår flertalet av de elektriska smältverken med i allmänhet lägre relativa kostnader för reduktionsmedel resp. kraft för smältningen. Exportföretagen däremot uppvisa relativt

högre kostnader för arbetarlöner samt löner och arvoden till förvaltningspersonalen.

Bland utgifter, vilka på grund av sin natur förekomma endast vid vissa företag, må nämnas hyror, som deklarerats i 12 fall, utgörande huvudsakligen ersättning för upplåtelse av arbetarebostäder samt arrendeavgifter. Räntekostnader redovisas av tillsamman 26 företag med ett belopp av 682 690 kr., varvid på 17 exportföretag belöpa sig 544 862 kr., sålunda i medeltal 40 158 kr. per företag, under det att på 9 övriga företag komma 137 828 kr. Avskrivningar av ett eller annat slag hava debiterats årskostnaderna för tackjärnsframställningen vid tillsamman 23 företag. I 11 fall förekommo avskrivningar på fastighet, i 19 fall avskrivningar på maskiner, inventarier och redskap samt i 7 fall avskrivningar på varufordringar. Vid 14 av de 36 redovisade företagen ha alls icke upptagits några avskrivningskostnader. Enligt vad som kunnat utrönas av företagens balansställningar, förekommer emellertid vid 4 av sistberörda företag, att firman disponerar avskrivnings- och förnyelsefonder.

För att lämna en siffermässig föreställning om storleken av avskrivningarna har på liknande sätt som vid behandlingen av gruvrörelsen avskrivningsbeloppen ställts i relation till fastighetstaxeringsvärdena ävensom brandförsäkrings-, resp. bokföringsvärde av maskiner, inventarier och redskap. Uträknats har avskrivningarnas relativa storlek dels för hela den här behandlade företagsgruppen, dels för de företag, som faktiskt verkställt avskrivningar. De sålunda erhållna kvoterna framgå av nedanstående avrundade tal.

	Fastigheter Proc. av värdet	Maskiner och inventarier
<i>Företag med avskrivningar:</i>		
Exportföretag	4 ¹ / ₂	11 ¹ / ₂
Övriga företag	10	8
Samtliga	5	11 ¹ / ₃
<i>Samtliga företag:</i>		
Exportföretag	2 ³ / ₄	10
Övriga företag	1 ³ / ₄	3 ¹ / ₂
Samtliga	2 ¹ / ₂	8 ³ / ₄

Exportföretagen uppvisa sålunda avsevärt större avskrivningar än de för den inhemska marknaden företrädesvis arbetande företagen. Beträffande avskrivning av fastighet föreligger emellertid ett undantag så till vida, som vid de 5 övriga företag, där dylik förekommit, densamma i medeltal uppgår till 10 proc. av taxeringsvärdet. Framhållas må beträffande den tillämpade beräkningsgrunden, att de redovisade taxerings-, brandförsäkrings- samt bokföringsvärdena torde

understiga motsvarande anskaffningsvärden, samt att för den skull de erhållna procentalen torde vara högre, än vad förhållandet skulle varit, om till grund för beräkningen kunnat läggas verkliga anskaffningsvärden.

En driftsform, vilken bl. a. såsom ägnad att väsentligen nedbringa träkolsåtgången för närvarande tilldrager sig stort intresse, är tackjärnframställningen med tillhjälp av elektrisk kraft för smältningen. Elektriciteten såsom värmekälla medger därjämte framkallandet av de höga temperaturer, vilka äro en förutsättning för framställningen av diverse legeringar, såsom kiseljärn av hög siliciumhalt, kromjärn m. fl. Med utvecklingen av den elektriska driften har sålunda skapats möjligheter för produktion av dylika, bl. a. för framställningen av specialstål nödvändiga legeringar. I föreliggande sammanhang redovisas, såsom nämnts, tillsammans 5 elektriska hyttverksföretag, vid vilka under året producerats dels vanligt tackjärn, dels även tackjärnslegeringar.

För att lämna en inblick i de elektriskt drivna smältverkens produktionsförhållanden ha i tab. 16 utgiftsstaterna för desamma särskilts samt ställts i motsättning till utgifterna vid träkols- resp. kokstackjärnverken. Vid de elektriska smältverken ställer sig, såsom framgår av tabellen, kostnaden för malmmaterialet relativt lägre än vid koltackjärnverken. Den huvudsakliga skillnaden faller emellertid på kolkontot. Mot träkols- resp. kokstackjärnverkens utgifter för bränsle, utgörande 48·65 proc. av samtliga kostnader, återfinnes vid de elektriska smältverken en siffra av endast 23·64 proc., utgörande den relativa kostnaden för reduktionsmedel jämte utgifter för elektrodmaterial. Läggas härtill kostnaden för den för smältningen erforderliga elektriska kraften, utgörande 18·33 proc., erhålles såsom slutsumma för malmens reduktion och smältning en siffra av 41·97 proc. Jämfört med förhållandet vid träkolsjärnverken, skulle sålunda utgifterna för malmens smältning och reducering ställa sig relativt billigare vid de elektriska smältverken. Jämförelsen i föreliggande fall mellan hyttverken utan och med elektrisk drift vidlades emellertid av en brist så till vida, som i bägge fallen arten av produkten är väsentligen olika. Emellertid torde även vid framställning enbart av tackjärn medelst elektrisk smältning den relativa storleken av kostnaderna för reduktionsmedel och elektrisk kraft, åtminstone vid tillgång på billig sådan, i ej allt för hög grad avvika från de för gruppen i dess helhet erhållna resultaten. Relativt höga kostnader uppvisa däremot de elektriska smältverken för material och utensilier, vilket synes sammanhånga med deras mera utvecklade och för stark slit-

Tab. 16. Hyttverksföretagens utgifter år 1913, fördelade på koltackjärnverk samt elektriska smältverk.

U t g i f t e r	Koltackjärn- verk 31 st.		Elektriska smältverk 5 st.	
	Kr.	Proc. av ut- gif- terna	Kr.	Proc. av ut- gif- terna
Förbrukning av malm, slig och briketter.....	4 549 231	26·76	584 967	26·21
» » kalksten och kvarts.....	110 608	0·65	64 965	2·91
» » träkol och koks.....	8 270 312	48·65	527 623	23·64
» » elektrisk kraft för smältning samt elektrodmaterial.....	—	—	409 162	18·33
» » tegel, lera, oljor, diverse material och utensilier	162 275	0·96	136 862	6·13
Material för reparationer och underhåll	285 462	1·68	33 941	1·52
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen ...	349 352	2·06	72 268	3·24
Löner till arbetarna	1 615 119	9·50	236 496	10·60
Hyror	33 326	0·20	6 560	0·29
Räntor	663 337	3·90	19 353	0·87
Krono- och kommunalutskylder	77 079	0·45	6 559	0·29
Avskrivningar på fastigheter	147 385	0·87	39 224	1·76
» » maskiner, inventarier och redskap	233 181	1·37	21 213	0·95
» » varufordringar.....	26 808	0·16	—	—
Övriga utgifter.....	475 011	2·79	72 688	3·26
Summa	16 998 486	100·00	2 231 881	100·00

ning utsatta maskinutrustning. Ävenledes ställer sig kostnaden för personalen relativt hög.

Vid beräkning av driftskostnaderna bör hänsyn tagas till vissa i utgiftsstaterna för de elektriska smältverken under rubriken diverse kostnader inlagda poster. En dylik, som fordrar särskild uppmärksamhet, är kostnaden för emballage vid de verk, vilka producera kiseljärn. Enligt kungl. förordningen den 17 juni 1908 angående provisoriska föreskrifter beträffande förvaring och transport av kiseljärn § 3 skall i elektrisk ugn tillverkat kiseljärn vid transport vara förpackat i starka kärl, som medgiva gasens avgång. Motsvarande tyska förordningar stadga, att kiseljärn skall packas i torra, starka och vattentäta kärl av trä eller metall. Enligt vad som kunnat utrönas, belöpte sig vid de här redovisade smältverken, vilka producerat kiseljärn, kostnaderna för emballage till 81 120 kr., motsvarande 13·54 kr. per ton tillverkat kiseljärn.

Av samtliga hyttverksföretag redovisa 27 vinst, 1 företag varken vinst eller förlust samt 8 företag förlust. Av de senare äro 4 exportföretag, vadan ävenledes 4 tillhöra gruppen övriga företag. Utgiftsförhållandenas gestaltning vid företag med vinst samt utan

Tab. 17. Hyttverksföretagens utgifter år 1913, fördelade på företag med vinst eller utan förlust samt företag med förlust.

U t g i f t e r	Företag med vinst eller utan förlust 28 st.		Företag med förlust 8 st.	
	Kr.	Proc. av utgifterna	Kr.	Proc. av utgifterna
Förbrukning av malm, slig och briketter.....	4 233 136	25·82	901 062	31·75
» » kalksten	151 965	0·93	23 608	0·83
» » träkol, koks och kraft.....	7 843 651	47·85	1 363 446	48·05
» » tegel, lera, oljor, diverse material och utensilier	269 087	1·64	30 050	1·06
Material för reparationer och underhåll	281 881	1·72	37 522	1·32
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen ...	359 357	2·19	62 263	2·19
Löner till arbetarna	1 606 814	9·80	244 801	8·63
Hyror	25 876	0·16	14 010	0·49
Räntor	603 719	3·68	78 971	2·78
Krono- och kommunalutskylder	79 645	0·49	3 993	0·14
Avskrivningar på fastigheter	184 377	1·13	2 232	0·08
» » maskiner, inventarier och redskap	220 368	1·34	34 026	1·20
» » varufordringar	22 796	0·14	4 012	0·14
Övriga utgifter.....	509 808	3·11	37 891	1·34
Summa	16 392 480	100·00	2 837 887	100·00

förlust och vid sådana med förlust belyses av tab. 17. Företagen med förlust hava, såsom framgår vid en jämförelse mellan de särskilda utgiftsposternas inbördes gestaltning, belastats med exceptionellt höga materialanskaffningskostnader. Desamma äro nämligen ej mindre än 6 proc. högre än vid företagen med vinst. Ävenledes ställa sig vid företagen med förlust kostnaderna för bränslet relativt höga. Bland omständigheter, vilka i de olika fallen synas hava bidragit till det sämre affärsresultatet, må nämnas, jämte låga salupriser på produkten, såsom särskilt framträdande i tvenne fall hög träkolsförbrukning samt eljest höga malm- och kolpriser, i vissa fall i samband med ogynnsamt läge i förhållande till inköpsorterna. I ett fall synes det sämre affärsresultatet hava till grund, att årets konto belastats med synnerligen höga organisationskostnader. De höga utgifterna för materialet vid företagen med förlust utjämnas genom relativt lägre kostnader för arbetskraft, för material för reparationer och underhåll, för räntor samt för de med vinstförhållandena i omedelbart sammanhang stående utgifterna för avskrivningar.

Vid de 8 hyttverksföretagen med förlust föreligger såsom resultat av årets rörelse ett underskott av tillsamman 130 586 kr. In-

komsterna under året för samtliga företagen framgå av nedanstående tablå. För erhållande av de mot årsdriften svarande beloppen har från summan av inkomster av försäljningen under året samt värdet av utgående lagret tagits det ingående lagrets värde.

	Exportföretag Kr.	Övriga företag Kr.	Samtliga Kr.
Försålt gods, beräknat netto verket.....	14 889 206	5 580 730	20 469 936
Andra årsinkomster	25 768	13 026	38 794
Summa	14 914 974	5 593 756	20 508 730

Värdet av den försålda årsproduktionen, beräknat netto verket, uppgår sålunda till 20 469 936 kr. Under andra årsinkomster redovisade 38 794 kr. utgöras huvudsakligen av hyresinkomster. Med frånräknande av de till 13 825 690 kr. vid exportföretagen samt 5 404 677 kr. vid övriga företag eller tillsammans 19 230 367 kr. uppgående årsutgifterna erhålles som resultat ett överskott av vid exportföretagen 1 089 284 kr. samt vid övriga företag 189 079 kr. eller tillsammans 1 278 363 kr., utgörande företagsvinsten av årsrörelsen 1913 vid de här redovisade hyttverksföretagen. Ställd i relation till de totala årsinkomsterna utgör årets företagsvinst för exportföretagen 7·30 proc. samt för övriga företag 3·38 proc. eller för samtliga 6·23 proc.

IV. Med hyttverk förenade järn- och stålverk.

Inom gruppen med hyttverk förenade järn- och stålverk återfinnes flertalet av de till den svenska järnhanteringen hörande större företagen. De i föreliggande sammanhang redovisade företagen äro närmare bestämt 38 följande.

Uppsala län.

Söderfors bruks AB.: Söderfors järnbruk, Söderfors s:n, och Älvkarleö järnbruk, Älvkarleö s:n,

Wachtmeister, Strömsbergs bruk; Strömsbergs järnbruk, Tolfta s:n, och Ullfors järnbruk, Tierps s:n,

Gimo bruks AB.: Gimo järnbruk, Skäfthammars s:n,

AB. Österby Bruk: Österby järnbruk, Films s:n,

Louis de Geer, Leufsta bruk: Leufsta järnbruk, Österlövsta s:n, Carlholms järnbruk, Västlands s:n, och Tobo masugn, Tegelsmora s:n.

Östergötlands län.

Stens bruks AB.: Lotorps järnbruk, Risinge s:n, och Graversfors hyttverk, Kvillinge s:n,

Boxholms AB.: Boxholms järnbruk, Åsbo och Ekeby s:nar, och Flemminge bruk, Ekeby s:n.

Värmlands län.

Lesjöfors AB.: Lesjöfors järnbruk, Rämens s:n, och Långbanshyttans masugn, Färnebo s:n,

Storfors bruks AB.: Nykroppa järnverk, Kroppa s:n.

Björneborgs Jernverks AB.: Björneborgs järnbruk, Visnums s:n,

Uddeholms AB.: Munkfors järnbruk, Ransäters s:n, Hagfors järnverk, Norra Råda s:n, Brattfors järnbruk, Brattfors s:n, och Motjärnshyttans hyttverk, Nordmarks s:n,

Borgviks AB.: Borgviks järnbruk, Borgviks s:n.

Örebro län.

Brefvens bruk, J. Gripenstedt: Brefvens järnbruk, Askers s:n,

Laxå bruks AB.: Laxå järnverk, Røfors järnbruk och Stora Lassåna järnbruk, Ramundeboda s:n, Igelbäckens hyttverk och Aspa stångjärns- och spiksmedja, Hammars s:n, samt Algrena lancashireverk, Askersunds landskommun.

Svartå bruks AB.: Svartå järnbruk, Kvistbro s:n,

Hammarby-Yxe AB.: Hammarby järnbruk, Nora landskommun.

Hellefors bruks AB.: Hellefors järnverk, Sikfors järnbruk och Sävenfors masugn, Hällefors s:n,

AB. Bofors-Gullspång: Bofors järnbruk, Karlskoga s:n.

Strömsnäs Jernverks AB.: Degerfors järnverk, Karlskoga s:n.

AB. Bångbro Rörverk: Bångbro järnverk, Ljusnarsbergs s:n,

Guldsmedshytte AB.: Guldsmedshyttans järnverk, Lindesbergs landskommun.

Västmanlands län.

Forsbacka Jernverks AB.: Köpings hyttverk, Köping,

Surahammars bruks AB.: Surahammars järnbruk, Sura s:n, Spännarhytte järnbruk, Norbergs s:n, och Svanå järnbruk, Harakers s:n,

Riddarhytte AB.: Gisslarbo järnbruk, Malma s:n, och Lienshyttans masugn, Skinnskattebergs s:n,

Ljusne-Woxna AB.: Baggå järnbruk, Skinnskattebergs s:n,

Forsbacka Jernverks AB.: Karmansbo järnbruk, Heds s:n,

Fagersta bruks AB.: Fagersta järnbruk och Västanfors järnbruk, Västanfors s:n, samt Ängelsbergs masugn, Västervåla s:n.

Kopparbergs län.

Avesta järnverks AB.: Avesta järnverk.

Stora Kopparbergs Bergslags AB.: Domnarfvets järnverk, Stora Tuna s:n, Korså järnbruk, Sundborns s:n, samt Ågs masugn, Svärdsjö s:n.

Klosters AB.: Långshyttans järnbruk och Stjärnsunds järnbruk, Husby s:n,

Fagersta Bruks AB.: Fors järnbruk, Folkärna s:n,

Horndals Jernverks AB.: Horndals järnbruk och Näs järnbruk, By s:n,

Nyhammars bruks AB.: Nyhammars järnbruk, Grangärde s:n,

Larsbo-Norns AB.: Norns hyttverk och Vikmanshytte järnbruk, Hedemora landskommun.

Gävleborgs län.

Sandvikens Jernverks AB.: Sandvikens järnverk, Högbo s:n,

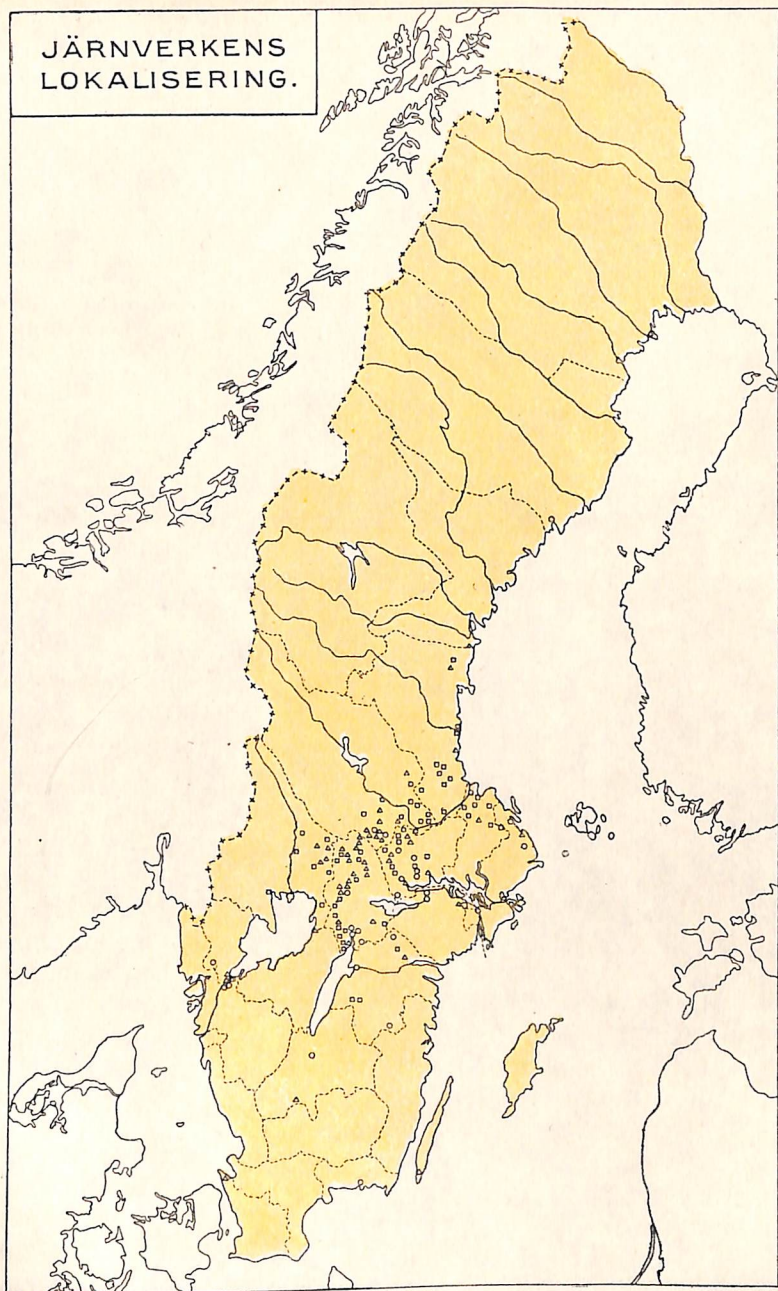
Forsbacka Jernverks AB.: Forsbacka järnbruk, Valbo s:n,

Kopparbergs och Hofors sågverks AB.: Jädraås järnverk, Brattfors järnbruk och Wij valsverk, Ockelbo s:n,

Hofors AB.: Hofors järnverk, Torsåkers s:n,

Stora Kopparbergs Bergslags AB.: Gysinge järnbruk, Österfärnebo s:n

JÄRNVERKENS LOKALISERING.

▲ Hyttverk
 ◻ Järn- och stålverk, fören. med hyttverk
 ○ " " " " " " "

Ljusne-Woxna AB.: Ljusne järnverk, Söderala s:n, och Woxna järnbruk, Woxna s:n,

AB. Iggesunds bruk: Iggesunds järnbruk, Njutångers s:n.

Strömbacka bruks AB.: Strömbacka järnbruk och Movikens hyttverk, Bjuråkers s:n.

Såsom inledningsvis framhållits, ha i vissa fall till föreliggande grupp sammanförts under samma firma hörande, särskilt för sig redovisade hyttverk samt järn- och stålverk, mellan vilka förelegat ekonomisk gemenskap så till vida, som vid hyttverket producerat tackjärn huvudsakligen ingått som råmaterial vid firmans järn- och stålverk. Redovisningen inom föreliggande företagsgrupp är praktiskt taget fullständig, och förekommande ofullständigheter ha vanligen kunnat kompletteras.

Förbrukningen år 1913 av råmaterial vid de med hyttverk för- enade järn- och stålverken framgår av tab. 18. Av malm för fram- ställning av tackjärn samt i mindre omfattning såsom tillsats vid produktionen av järn och stål enligt martinprocessen ha förbrukats sammanlagt 913 588 ton med ett inköpsvärde av 11 569 172 kr. Vid 26 av de 38 redovisade företagen har därvid använts jämte styckemalm även slig, under det att vid 22 företag förbrukats järnmalmsbriketter. Slig och briketter utgöra tillsammans 181 275 ton med ett värde av 2 867 908 kr., motsvarande c:a 20 proc. av hela den vid dessa företag förbrukade malmkvantiteten.

Huvudsakligen för framställningen av smidbart järn och stål enligt martinprocessen har vid 26 företag förbrukats skrot till en kvantitet av 234 227 ton med ett värde av 15 352 111 kr. En mindre del av den angivna skrotkvantiteten har använts vid tack- järnsframställningen ävensom för framställning av ovällda produkter genom omsmältning. Därjämte har för specialståltillverkningen vid 23 företag förbrukats ferrolegeringar, såsom ferromangan, ferrosilicium, ävensom vissa metaller såsom nickel, krom, wolfram, molybden, aluminium till ett värde av sammanlagt 1 805 457 kr.

Kalksten såsom beskicksningsmaterial i masugn och dolomit såsom infodringsmaterial i bessemer- och martinugnarna vid de basiska processerna ha förbrukats vid resp. 35 och 18 företag till en kvantitet av 130 624 ton med ett värde av 655 407 kr., under det att annat eldfast beskicksnings- och infodringsmaterial, såsom kvarts, sandsten, tegel etc., använts till ett värde av 565 590 kr.

Bland använt bränsle och reduktionsmedel intages främsta rummet av träkol. Förbrukningen av nämnda material vid de här redo- visade företagen uppgår till sammanlagt 31 239 690 hl med ett värde av 20 228 761 kr. Därjämte har vid c:a två tredjedelar av

Tab. 18. Förbrukade råvaror för tackjärns- samt järn- och stålförädlingen.

Varuslag	Av egna tillgångar		Köpt inom landet från främmande företag.		Direkt importerat		Summa	
	Kvan- titet	Bokfört inköps- värde Kr.	Kvan- titet	Inköps- pris Kr.	Kvan- titet	Inköps- pris Kr.	Kvan- titet	Kr.
Styckemalm ton	277 557	3 698 945	454 756	5 002 319	—	—	732 313	8 701 264
Slig..... »	26 032	286 770	35 569	400 952	—	—	61 601	687 722
Briketter »	55 012	978 239	64 662	1 201 947	—	—	119 674	2 180 186
Järnsvamp..... »	—	—	2 719	191 392	—	—	2 719	191 392
Skrot..... »	133 374	9 018 523	79 090	4 964 981	21 763	1 368 607	234 227	15 352 111
Ferromangan »	—	—	1 103	211 940	2 758	543 518	3 861	755 458
Ferrosilicium..... »	86	15 410	605	111 990	743	87 883	1 434	215 283
Andra ferrolege- ringar och me- taller	—	—	—	426 044	—	408 672	—	834 716
Kalksten ton	17 128	81 467	94 035	418 802	—	—	111 163	500 269
Dolomit »	282	2 021	19 179	153 117	—	—	19 461	155 138
Annat eldfast be- skickn. o. infod- ringsmaterial..... »	—	12 172	—	428 442	—	124 976	—	565 590
Övrigt beskickn.- och infodringsma- terial	—	24 282	—	241 265	—	726	—	266 273
Träkol hl	7 871 893	4 668 261	23 045 928	15 336 159	321 869	224 341	31 239 690	20 228 761
Stenkol ton	—	—	75 450	1 819 212	203 477	4 593 958	278 927	6 413 170
Koks »	—	—	6 626	222 405	117 425	3 600 478	124 051	3 822 883
Ved, stubbar o. d....	—	475 775	—	59 234	—	—	—	535 009
Torv..... »	—	57 552	—	4 700	—	—	—	62 252
Kraft för smältning	—	502 369	—	—	—	—	—	502 369
Summa	—	19 821 786	—	31 194 901	—	10 953 159	—	61 969 846

samtliga företagen använts även koks till en kvantitet av 124 051 ton med ett värde av 3 822 883 kr. Huvudbeloppen falla därvid på kokstackjärnverken vid Degerfors och Domnarvet. Stenkol såsom bränsle vid härdfärsknings- och martinprocesserna eller för alstrande av drivkraft vid smides- och valsverken har använts vid 33 företag. Den förbrukade kvantiteten utgör 278 927 ton med ett värde av 6 413 170 kr. För likartade ändamål har vid 23 företag därjämte använts ved, stubbar och torv till ett värde av sammanlagt 597 261 kr. Vid 6 företag, nämligen Hagfors järnverk, Fagersta järnbruk, Gysinge järnbruk, Ljusne järnbruk, Söderfors järnbruk samt Guldsmidshytte järnbruk, har för framställningen av elektrogöt förbrukats elektrisk kraft till ett värde av sammanlagt 502 369 kr.

Av den förbrukade malmen uppgivas c:a 40 proc. hava erhållits från resp. firmors egna gruvor, anrikningsverk och brikettugnar. I något större omfattning än beträffande styckemalmen är detta

fallet med sligen och briketterna. Återstoden av malmen är inköpt från främmande företag inom landet. Av den förbrukade skrotkvantiteten ha 56.9 proc. erhållits vid de egna verken, under det att 33.8 proc. köpts inom landet. En mindre kvantitet, utgörande 9.3 proc. av årsförbrukningen, har vid 7 företag direkt importerats. Av de för specialstålframställningen förbrukade legeringarna och metallerna ha betydande kvantiteter ferromangan samt ferrosilicium köpts inom landet. Större delen, efter värdet räknat motsvarande 57.6 proc., har emellertid köpts från utlandet.

Sitt träkolsbehov hava tvenne företag fyllt helt och hållet från egna skogar. Beträffande 32 andra företag gäller, att desamma erhållit större eller mindre kvantiteter från egen kolningsrörelse. Slutligen hava 6 företag befunnit sig i den ofördelaktigare ställningen att behöva köpa hela sitt träkolsbehov. Av hela den förbrukade träkolskvantiteten redovisas 25 proc. såsom erhållen från firmornas egna skogar eller träkolsverk, under det att 74 proc. köpts från främmande inhemska företag. Återstoden, motsvarande c:a 1 proc. av hela förbrukningen, har av 4 företag direkt importerats. Av stenkolen ha 27 proc. köpts inom landet, under det att återstoden direkt importerats. Beträffande koksen åter gäller, att c:a 5 proc. köpts inom landet. Ved och torv ha i största utsträckning erhållits från resp. firmors egna skogar och torvtäkter, och i fråga om den elektriska kraften uppgives i samtliga fallen densamma vara erhållen från egna kraftstationer.

Vid en undersökning av prisförhållandena beträffande egen samt inköpt främmande råprodukt framträder, liksom fallet var vid de självständigt redovisade hyttverksföretagen, den förra såsom i allmänhet billigare. Ett undantag gör emellertid styckemalmen. Mot ett medelpris på den egna produkten av 13.33 kr. per ton svarar nämligen för den inköpta malmen ett pris av 11.00 kr. per ton. Det visar sig emellertid, att i de särskilda fallen priset på den egna malmprodukten vanligen ställer sig lägre än på främmande köpt malm. Att det oaktat i slutresultatet ett motsatt förhållande framträder, erhåller sin förklaring av att ett par företag till lågt pris inköpt större kvantiteter fosforrik malm. Vanligast är beträffande såväl den egna som den främmande inköpta styckemalmen ett pris av 12—16 kr. per ton. Den från resp. firmors egna anrikningsverk härrörande sligen betingar genomsnittligen ett pris av 11.02 kr. per ton, under det att för främmande köpt slig priset utgör 11.27 kr. per ton. De motsvarande siffrorna för briketterna utgöra åter 17.78 samt 18.59 kr. per ton. Vanligast är för sligen ett

pris av 10—14 kr. per ton, under det att brikettpriset i flertalet fall kommer inom gränserna 16—23 kr. per ton.

Medelpriset av egna träkol uppgår till 0·59 kr. per hl, medan för inom landet köpt samt direkt importerad produkt de motsvarande siffrorna äro 0·67 samt 0·70 kr. per hl. Vid de särskilda företagen ställa sig träkolsprisen i hög grad olika. Som regel uppvisar träkol, härrörande från firmans egen rörelse, lägre pris än den köpta produkten, och endast i två fall äro köpkolen billigare. Vanligast är beträffande de egna kolen ett pris av 0·60—0·70 kr. per hl, vilket återfinnes i mer än halva antalet fall. Köpkolspriset återfaller vanligen inom gränserna 0·65—0·75 kr. per hl. Priset på importerat träkol ställer sig i samtliga fallen högre än på den vid samma företag förbrukade svenska produkten. Stenkolspriset utgör beträffande den genom mellanhänder erhållna produkten 24·11 kr. per ton, medan vid direkt import priset utgör 22·58 kr. per ton, under det att beträffande koksen de motsvarande siffrorna äro 33·57 samt 30·66 kr. per ton.

För att erhålla en bild av malm- och träkolsprisen beträffande egen och köpt produkt ävensom för att låta de lokala prisförhållandena framträda i någon mån har för de nämnda råmaterialen sammanställts följande tablå.

	Styckemalm		Slig		Briketter		Träkol	
	Egen	Köpt	Egen	Köpt	Egna	Köpta	Egna	Köpta
	Kr.		per		ton		Kr. per hl	
Uppsala och Östergötlands län.....	12·59	16·96	—	—	—	—	0·57	0·61
Värmlands, Örebro och Västmanlands län.....	13·00	12·00	10·58	11·74	15·82	14·98	0·63	0·74
Kopparbergs län.....	11·97	8·45	—	—	18·66	18·65	0·57	0·59
Gävleborgs ».....	14·99	14·65	—	17·52	19·18	21·92	0·57	0·66

För att icke blotta de enskilda företagens förhållanden ha i sammanställningen länen hopslagits till större områden, varjämte företagits ett par uteslutningar. Med undantag i vissa fall för styckemalm och briketter ställer sig priset på den egna produkten sålunda lägre än på den från främmande företag köpta. I fråga om styckemalmen beror därvid prisdifferensen på att de dyra fosforfattigare malmerna, vilka lämpa sig för framställningen av kvalitetsjärn enligt lancashire-, vallon- samt de sura bessemer- och martinprocesserna, i större utsträckning erhållas från resp. firmor underlydande gruvföretag, medan de billigare fosforrika, för de basiska processerna lämpade malmerna i större omfattning köpas från självständiga gruvföretag. Genomgående är däremot priset på från resp. firmors egen rörelse erhållet träkol billigare än på köpkolen. Ävenledes

framgår av tablan den i ett föregående sammanhang påpekade, för den svenska järnhanteringens framtida utveckling säkerligen betydelsefulla tendensen mot lägre träkolspriser i norra än i mellersta Sverige.

Tillverknings- och omsättningsförhållandena vid de med hyttverk förenade järn- och stålverken år 1913 framgå av tab. 19. Tackjärnsproduktionen under året belöper sig till 506 076 ton med ett värde av 34 083 563 kr. Tillverkats ha därjämte direkt ur masugn 12 426 ton gjutgods, huvudsakligen bestående av för verkets eget behov erforderliga kokiller etc., med ett värde av 1 322 606 kr. Såsom biprodukter har erhållits vid 8 företag masugnsgas samt vid ett antal företag vissa andra produkter, huvudsakligen slaggtegel. Den under året försålda tackjärnskvantiteten uppgår till sammanlagt 89 177 ton, av vilken kvantitet c:a 40 proc. försåls till järn- och stålverk inom landet, under det att sålunda 60 proc. exporterats. Saluvärdet på inom landet försålt tackjärn uppgår till 88·78 kr. per ton, under det att exporttackjärnet betingat ett pris av 95·92 kr. per ton. Vanligast är i förra fallet ett pris av 70—85 kr. per ton samt i det senare 85—100 kr. per ton. För förädling vid de här redovisade järn- och stålverken har avgått en kvantitet av 477 879 ton tackjärn med ett värde av 30 718 642 kr., i vilka summor ingå även kvantiteten och värdet av från främmande in- och utländska företag köpt tackjärn.

Produktionen av ovällda mellanprodukter år 1913 uppgår till 638 524 ton med ett värde av 72 183 336 kr. Av företagen hava under året 13 arbetat uteslutande med hårdfärskningsmetoder, under det att vid 14 förekommit endast tillverkning av göt. Vid 11 företag har arbetats såväl med hårdfärsknings- som götmetoder. Av de ovällda produkterna utgöra 121 283 ton, sålunda c:a 20 proc., smältstycken och råskenor, varvid, såsom framgår av en jämförelse med uppgifterna till den årliga bergsstatistiken, c:a 93 proc. utgöras av lancashireprodukt, medan återstoden framställts genom vallon- eller andra hårdmetoder. Vid de med hårdfärskning uteslutande arbetande företagen har framställts 64 470 ton smältstycken och råskenor med ett värde av 7 969 537 kr. Götillverkningen under året omfattar sammanlagt 514 786 ton med ett värde av 55 872 933 kr. Såsom en jämförelse med siffrorna till årsstatistiken ger vid handen, utgöras av den nämnda kvantiteten c:a 8·8 proc. av sur och 13·9 proc. av basisk bessemer, under det att 31·4 proc. är sur och 45·7 proc. basisk martinmetall. Ungefär 0·3 proc. utgöres av elektrogöt. Framhållas må, att vid de med götframställning uteslutande arbetande 14 företagen producerats sammanlagt

Tab. 19. Produktions- och omsättningsförhållanden år

Varuslag	Lager ¹ / ₁ 1913		Inköpt under året för bearbetning vid verket		Tillverkat under året	
	Ton	Bokfört värde Kr.	Ton	Inköpspris Kr.	Ton	Saluvärde Kr.
<i>Tackjärnstillverkningen:</i>						
Tackjärn	51 161	3 436 266	57 682	4 590 248	506 076	34 083 563
Gjutgods	790	71 644	28	2 663	12 426	1 322 606
Masugns gas	—	—	—	—	—	262 720
<i>Tillverkningen av ovälda mellanprodukter:</i>						
Smältstycken och råskenor	10 068	1 189 495	3 985	521 926	121 283	16 011 498
Göt och smidbart gjutgods	63 182	5 482 902	8 934	936 437	514 786	55 872 933
Blåsstål el. oräckt brännstål	855	90 604	178	31 381	2 455	298 905
<i>Smitt eller valsat järn och stål:</i>						
Smitt järn och stål:						
Välljärn	2 560	511 875	28	4 482	17 335	3 775 467
Götmetall	2 581	497 136	155	42 734	28 173	7 451 758
Valsat järn och stål:						
Av välljärn	3 702	503 477	775	139 596	54 212	8 972 214
Av götmetall	31 129	3 459 892	1 759	263 436	448 945	71 257 896
Biprodukter:						
Skrot	23 835	1 162 698	100 853	6 333 588	161 452	10 952 658
Annat	—	68 236	—	—	—	872 830
Järnmanufaktur och mekaniska verkstadsarbeten (inkl. gjutgods från kulpugn)	—	2 336 483	—	24 109	—	22 773 773
Summa	—	18 810 708	—	12 890 600	—	233 908 821

255 012 ton göt med ett värde av 27 640 203 kr. Slutligen har tillverkats vid 4 företag blåsstål och oräckt brännstål till en kvantitet av 2 455 ton med ett värde av 298 905 kr.

Av smältstycken och råskenor, huvudsakligen utgörande lancashire-produkt, har under året försållts 42 382 ton, av vilken kvantitet den ojämförligt största delen, motsvarande 86·6 proc., exporterats. Av götmetall åter omfattar årsförsäljningen 23 894 ton, av vilka 61·9 proc. försållts till utlandet. Beträffande prisförhållandena må nämnas, att i medeltal på den inom landet försålda härdfärskaade produkten salupriset utgör 131·1 kr. per ton, under det att på exportvara motsvarande är 148·7 kr. per ton, vadan sålunda den exporterade häd-

1913 vid med hyttverk förenade järn- och stålverk.

Förbrukat eller vidare försälat		Sålt inom landet		Exporterat		Lager ^{31/12} 1913	
Ton	Värde Kr.	Ton	Saluvärde Kr.	Ton	Saluvärde Kr.	Ton	Bokfört värde Kr.
477 879	30 718 642	36 604	3 249 845	52 573	5 043 010	47 863	3 098 580
9 268	966 606	2 872	327 445	196	27 877	908	74 985
—	249 838	—	12 882	—	—	—	—
80 945	10 059 814	5 699	746 957	36 683	5 456 089	12 009	1 460 059
497 650	52 548 176	9 098	1 536 496	14 796	2 387 974	65 358	5 819 626
2 731	325 390	1	132	581	71 453	175	23 915
1 961	435 680	8	1 347	15 752	3 417 410	2 202	437 387
15 354	2 351 485	7 352	3 510 221	5 807	1 657 168	2 396	472 754
6 550	1 013 889	12 002	1 994 962	36 933	6 164 180	3 204	442 256
139 350	18 619 031	189 238	29 632 423	121 673	23 294 089	31 572	3 435 681
234 227	15 352 111	19 405	1 267 595	4 659	492 914	27 849	1 336 324
—	91 740	—	491 644	—	242 551	—	115 131
—	2 041 026	—	13 570 211	—	7 095 822	—	2 427 306
—	134 773 428	—	56 342 160	—	55 350 537	—	19 144 004

produkten uppvisar ett avsevärt högre pris än den inom landet försålda.

Huvudkvantiteten av ovällda mellanprodukter har avgått till de med resp. företag förenade smides- och valsverken. Under år 1913 ha av de här redovisade företagen 8 framställt endast smidda produkter, under det att vid 6 uteslutande förädling genom valsning ägt rum. Bearbetning av de ovällda produkterna vid såväl smides- som valsverk har förekommit vid 22 företag. Vid 2 företag, nämligen Guldsmidshytte aktiebolags samt Nyhammars bruks aktiebolags järnverk, har icke förekommit någon ytterligare förädling genom smidning eller valsning av vid verket framställda ovällda produkter.

Den smidda produkten, som till något mer än tredjedelen består av vällmetall, representerar ett värde av 11 227 225 kr. För valsverksprodukten åter, vilken till c:a 90 proc. utgöres av götmetall, uppgives ett värde av 80 230 110 kr.

Beträffande försäljningen av smidda och valsade järn- och stålprodukter har av den smidda vällmetallen exporterats 15 752 ton, utgörande praktiskt taget hela den för avsalu avsedda produkten. Av smidd götmetall, i vilken ingå förnämligast ämnen, verktygsstål, smidda axlar och andra grövre smiden, balansera de inom landet samt för export försålda kvantiteterna tämligen mot varandra. De valsade välljärnsprodukterna, vilka omfatta huvudsakligen stångjärn, band-, söm- och finjärn samt strips, ha försålts till c:a en tredjedel inom landet, under det att två tredjedelar av hela kvantiteten exporterats. Däremot har av de valsade götprodukterna, av vilka de större posterna utgöras av billets, blooms, tubämnerna, vinkeljärn, band-, söm- och finjärn, valstråd och strips, den större kvantiteten eller 189 238 ton med ett värde av 29 632 423 kr. försålts inom landet, under det att 121 673 ton med ett saluvärde av 23 294 089 kr. exporterats.

Av samtliga företagen redovisa 27 tillverkning av grövre järnmanufaktur och mekaniska verkstadsarbeten, i och för vilken produktion från resp. järn- och stålverk under året erhållits smitt och valsat järn och stål till en kvantitet av sammanlagt 163 215 ton med ett värde av 22 420 085 kr. Värdet av tillverkad järnmanufaktur uppgår till 22 773 773 kr., och har av under året försåld dylik efter värdet räknat 65·66 proc. avsatts på den inhemska marknaden, under det att 34·34 proc. exporterats.

Såsom biprodukter vid järn- och ståltillverkningen har i första hand erhållits skrot. Redovisningen av denna produkt har emellertid, såsom en jämförelse mellan förbrukningen och tillverkningen i de särskilda fallen visat, ofta varit mindre noggrann. I största möjliga utsträckning har emellertid en ömsesidig komplettering ägt rum. Den såsom biprodukt vid järn- och ståltillverkningen erhållna skrotkvantiteten uppgår till 161 452 ton med ett värde av 10 952 658 kr. Inköpts har under året 100 853 ton skrot, medan samtidigt förbrukats 234 227 ton. För framställningen av ovällda produkter genom omsmältning av skrot har vid de här redovisade företagen förbrukats 1 208 ton skrot. Den återstående kvantiteten, 233 019 ton, skulle sålunda vara att anse såsom ingående vid tillverkningen av en till c:a 396 900 ton uppgående kvantitet martingöt. Försålts under året ha inom landet 19 405 ton med ett värde av 1 267 595 kr., under det att 4 659 ton med ett värde av 492 914

Tab. 20. De med hyttverk förenade järn- och stålverkens utgifter år 1913, fördelade på exportföretag och övriga företag.

U t g i f t e r	Exportföretag 24 st.		Övriga företag 14 st.		Samtliga 38 st.	
	Kr.	Proc. av utgif- terna	Kr.	Proc. av utgif- terna	Kr.	Proc. av utgif- terna
Malm, slig och briketter.....	7 404 666	12·54	4 085 849	9·13	11 490 515	11·07
Inköpt tackjärn, skrot, järn- svamp och ferrolegeringar	6 373 142	10·79	6 270 069	14·02	12 643 211	12·18
Inköpta smältstycken, räske- nor, göt, blåsstål och oräckt brännstål	184 342	0·31	1 328 786	2·97	1 513 128	1·46
Inköpt uträckt välljärn och götmetall	265 528	0·45	390 736	0·87	656 264	0·63
Kalksten, dolomit m. m.	551 066	0·93	495 528	1·11	1 046 594	1·01
Träkol, stenkol, koks, övrigt brännmaterial och kraft ...	19 261 587	32·62	13 735 483	30·70	32 997 070	31·79
Material för reparationer och underhåll	1 413 138	2·39	769 326	1·72	2 182 464	2·10
Diverse material och utensilier	1 929 588	3·27	1 326 001	2·97	3 255 589	3·14
Frammande hjälparbeten.....	210 686	0·36	78 578	0·18	289 264	0·28
Löner och arvoden till för- valtningspersonalen	1 930 279	3·27	1 189 892	2·66	3 120 171	3·01
Löner till arbetarna	12 946 518	21·93	9 202 499	20·57	22 149 017	21·34
Hyor	25 225	0·04	8 593	0·02	33 818	0·03
Räntor	1 574 491	2·67	1 140 937	2·55	2 715 428	2·62
Krono- och kommunalutskyl- der	498 678	0·84	421 630	0·94	920 308	0·89
Avskrivningar på fastigheter	856 219	1·45	524 622	1·17	1 380 841	1·33
» » maskiner, inventarier och redskap ...	853 227	1·45	1 306 524	2·92	2 159 751	2·08
Avskrivningar på varuford- ringar	50 690	0·09	263 521	0·59	314 211	0·30
Övriga utgifter	2 718 532	4·60	2 197 515	4·91	4 916 047	4·74
Summa	59 047 602	100·00	44 736 089	100·00	103 783 691	100·00

kr. exporterats. Utom skrot ha såsom biprodukter erhållits bl. a. slagg av olika slag, glödspån samt vid den basiska martinprocessen thomasfosfat, av vilken produkt ett företag redovisat en avsevärdare kvantitet.

Lagerbestånden förete under året endast mindre förändringar. Minskning förete lagren av tackjärn, av smitt samt valsat välljärn. Däremot hava lagren av ovällda mellanprodukter samt av valsad götmetall ökats.

Utgiftsförhållandena vid de med hyttverk förenade järn- och stålverken framgå av tab. 20. Även i föreliggande fall ha liksom vid förut behandlade företagsgrupper bland de redovisade företagen exportföretag särskilts från övriga företag. De förra omfatta sådana, vilka till utlandet försålt större delen av årsprodukten, under det

att de senare haft sin marknad företrädesvis inom landet. Till exportföretagen ha sålunda kommit att hänföras följande:

Wachtmeister, Strömsbergs bruk: Strömsbergs och Ullfors järnbruk; Gimo bruks AB.: Gimo järnbruk; AB. Österby bruk: Österby järnbruk; Louis de Geer, Leufsta Bruk: Leufsta och Carlholms järnbruk och Tobo masugn: Uddeholms AB.: Munkfors järnbruk, Hagfors järnverk, Brattfors järnbruk. Motjärnshyttans hyttverk; Borgviks AB.: Borgviks järnbruk; Laxå bruks AB.: Laxå järnverk, Røfors och Stora Lassåna järnbruk, Igelbäckens hyttverk, Algrena lancashireverk, Aspa stångjärns- och spiksmedja; Svartå bruks AB.: Svartå järnbruk; Hellefors bruks AB.: Hellefors järnverk, Sikfors järnbruk och Sävenfors masugn: AB. Bofors-Gullspång: Bofors järnbruk; Guldsmeshytte AB.: Guldsmeshyttans järnverk; Forsbacka Jernverks AB.: Köpings hyttverk och Karmansbo järnbruk; Riddarhytte AB.: Gisslarbo järnbruk och Lienshyttans masugn; Fagersta bruks AB.: Fagersta och Västanfors järnbruk, Ängelsbergs masugn, Fors järnbruk; Klosters AB.: Långshyttans och Stjärnsunds järnbruk; Horndals Jernverks AB.: Horndals och Näs järnbruk; Nyhammars bruks AB.: Nyhammars järnbruk; Sandvikens Jernverks AB.: Sandvikens järnverk; Forsbacka Jernverks AB.: Forsbacka järnbruk; Kopparbergs och Hofors sågverks AB.: Jädraås järnverk, Brattfors järnbruk och Wijvalsverk; Hofors AB.: Hofors järnverk; Ljusne-Woxna AB.: Ljusne järnverk, Woxna och Baggå järnbruk; AB. Iggesunds bruk: Iggesunds järnbruk; samt Strömbacka bruks AB.: Strömbacka järnbruk och Movikens hyttverk.

Samtliga årsutgifter vid de med hyttverk förenade järn- och stålverken år 1913 uppgå till 103 783 691 kr., av vilken summa 59 047 602 kr. belöpa sig på de 24 exportföretagen, under det att 44 736 089 kr. komma på de 14 övriga företagen. Utgifterna per företag uppgå sålunda till 2 731 150 kr. För exportföretagen utgör motsvarande siffra 2 460 317 kr. samt för övriga företag 3 195 435 kr. Fördelningen av de här redovisade företagen efter utgifternas storlek belyses närmare av nedanstående tablå.

Utgifternas storlek	Exportföretag		Övriga företag		Samtliga	
	Antal	Summa utgifter Kr.	Antal	Summa utgifter Kr.	Antal	Summa utgifter Kr.
T. o. m. 1 milj.	kr. 8	5 037 515	2	960 602	10	5 998 117
1 000 001—2 500 000 »	8	11 987 231	5	7 789 884	13	19 777 115
2 500 001—5 000 000 »	5	18 217 286	6	21 972 759	11	40 190 045
Över 5 000 000 »	3	23 805 570	1	14 012 844	4	37 818 414
Summa	24	59 047 602	14	44 736 089	38	103 783 691

Avsevärt mera än halva antalet företag återfinnes sålunda inom utgiftsgrupperna 1—5 milj. kr., vilka tillsammans representera ca 58 proc. av samtliga utgifterna. Bland exportföretagen återfinnes å ena sidan flertalet av de mindre på framställningen av ovällda hårdprodukter företrädesvis inriktade företagen samt å andra sidan flertalet stora företag. Däremot är av de för den inhemska

marknaden företrädesvis arbetande företagen det övervägande flertalet medelstora.

Beträffande de särskilda utgiftsposterna samt desammas inbördes storlek må framhållas kostnaderna för malm, uppgående till 11 490 515 kr., motsvarande 11·07 proc. av samtliga kostnader. Tackjärn m. fl. produkter har inköpts vid 31 företag till ett värde av 12 643 211 kr., motsvarande 12·18 proc., medan av 17 företag redovisats inköp av ovällda mellanprodukter samt av 8 företag uträckt järn och stål. Sammanlagt uppgå kostnaderna för inköpt malm samt järn och stål av olika slag till 26 303 118 kr., motsvarande 25·34 proc. av samtliga utgifter. Mest betydande är utgiftsposten för bränsle och reduktionsmaterial inklusive kraft, vilken sammanlagt drager en kostnad av nära 33 milj. kr., utgörande 31·79 proc. Det tredje rummet intages av utbetalda arbetslöner, uppgående till 22 149 017 kr., motsvarande 21·34 proc. av årskostnaderna.

Bland utgifter, vilka enligt sin natur förekomma endast vid vissa av företagen, må framhållas hyror, vilka till ett belopp av 33 818 kr. redovisas av 6 företag. Räntekostnader redovisas av 29 företag med en summa av 2 715 428 kr., utgörande 2·62 proc. av samtliga utgifter. I vissa av de fall, där bland årsutgifterna icke upptagits räntekostnader, återfinnas i resp. firmors balansställningar låneskulder av olika slag och till växlande belopp. Ifrågavarande lån synas emellertid ej ha stått i samband med järnförädlingen utan torde ha avsett annan vid sidan av denna utövad rörelse. Vid 9 företag deklareraras utgifter till ett belopp av 289 264 kr., utgörande förädlingslön för vid främmande verk utförda kommissionsarbeten. Den anförda summan innesluter ersättning dels för av egen malm vid främmande hyttverk framställt tackjärn, dels för uträkning vid främmande smides- och valsverk av ovällda produkter. Av de 38 redovisade företagen ha 32 debiterat årstillverkningen avskrivningar av ett eller annat slag. Av företagen redovisa därvid 17 avskrivning på fastighet samt 29 avskrivning på maskiner och inventarier, under det att 14 företag avskrivit varufordringar. Vid ett av de företag, där under året kostnader för avskrivningar icke upptagits, återfinnes i balansställningen för den ägande och drivande firman en betydande avskrivnings- och förnyelsefond. De under året avskrivna beloppen uppgå till sammanlagt 3 854 803 kr., utgörande 3·71 proc. av samtliga årsutgifter. En föreställning om de under året avskrivna beloppens storlek i förhållande till hela den för produktionen använda sakenegenden erhålles av nedanstående tablå, vilken upptager det procentuella beloppet av avskrivningarna i för-

hållande till motsvarande taxerings-, brandförsäkrings- och bokföringsvärden. De erhållna procenttalen återgivas i avrundade siffror.

<i>Företag med avskrivningar:</i>	Fastigheter	Maskiner och inventarier
	Proc. av värdet	
Exportföretag	4	6 $\frac{1}{2}$
Övriga företag	2 $\frac{1}{2}$	12 $\frac{1}{2}$
Samtliga	3 $\frac{1}{4}$	9 $\frac{1}{4}$
<i>Samtliga företag:</i>		
Exportföretag	3	5 $\frac{3}{4}$
Övriga företag	2	11
Samtliga	2 $\frac{1}{2}$	8

De under året verkställda avskrivningarna framträda såsom jämförelsevis betydande. Emellertid torde de till grund för beräkningen liggande taxerings-, brandförsäkrings- och bokföringsvärdena i allmänhet ställa sig ej obetydligt lägre än motsvarande anskaffningsvärden samt de erhållna procenttalen följaktligen högre, än om till utgångspunkt kunnat tagas sistberörda värden.

Betydande är den under övriga utgifter redovisade summan, uppgående till nära 5 mill. kr., motsvarande 4.74 proc. av samtliga utgifter. Såsom viktiga poster ingå i desamma bl. a. försäkringsavgifter, pensioner samt allmänna bruksomkostnader.

Exportföretagen uppvisa, såsom en jämförelse mellan procenttalen för olika utgiftsposter ger vid handen, relativt högre kostnader för malm, kol och arbetslöner, medan de för inhemsk förbrukning arbetande företagen, vilka i större utsträckning inriktat sin produktion på framställningen av högre förädlade produkter resp. manufaktur, haft större utgifter för inköp av ovälda mellanprodukter samt smidda och valsade ämnen. Även återfinnes inom exportgruppen ett större antal av de med tillverkning av hårdprodukter arbetande företagen, för vilket ändamål erfordras ett oartsfriare, av dyrbarare malmer framställt tackjärn.

En klarare bild av utgiftsförhållandenas gestaltning vid tillämpandet av olika färskningsmetoder erhålles av tab. 21, i vilken särskilts 13 företag, som uteslutande arbeta med hårdfärskning, 14 företag, vilka endast framställa götmetall, samt 11 företag, vilka bedrivit järn- och ståltillverkning enligt såväl hårdfärsknings- som götjärnsmetoder. Utmärkande för den förstnämnda gruppen är den relativt höga kostnaden för malm, beroende på de höga priserna på de för kvalitetsjärntillverkning enligt lancashire- och vallonmetoderna erforderliga malmerna. Karaktäristisk är ävenledes i samband med den betydande träkolsförbrukningen i sistnämnda fall den starka belastningen av bränslekontot. De med framställning av götmetall uteslutande arbetande företagen uppvisa i första hand relativt be-

Tab. 21. De med hyttverk förenade järn- och stålverkens utgifter år 1913, fördelade efter arten av förädlingsprocessen.

U t g i f t e r	Företag, som tillverkat hårdprodukter, 13 st.		Företag, som tillverkat götmetall, 14 st.		Företag, som tillverkat hård- och götprodukter, 11 st.	
	Kr.	Proc. av utgifterna	Kr.	Proc. av utgifterna	Kr.	Proc. av utgifterna
Malm, slig och briketter	1 886 282	14·77	4 366 139	10·52	5 238 094	10·58
Inköpt tackjärn, skrot, järnsvamp och ferrolegeringar	824 589	6·46	5 857 614	14·11	5 961 008	12·04
Inköpta smältstycken, råskenor, göt, blåsstål och oräckt brännstål	816 784	6·40	257 945	0·62	438 399	0·89
Inköpt uträckt välljärn och götmetall	115 236	0·90	338 588	0·82	202 440	0·41
Kalksten, dolomit m. m.	102 195	0·80	406 950	0·98	537 449	1·09
Träkol, stenkol, koks, övrigt brännmaterial och kraft	4 936 575	38·65	12 652 258	30·48	15 408 237	31·13
Material för reparationer och underhåll	249 978	1·96	996 064	2·40	936 422	1·89
Diverse material och utensilier...	273 916	2·14	1 085 597	2·61	1 896 076	3·82
Främmande hjälparbeten	10 899	0·09	49 573	0·12	228 792	0·46
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen	285 333	2·23	1 253 821	3·02	1 581 017	3·20
Löner till arbetarna	2 206 819	17·28	9 665 890	23·28	10 276 308	20·76
Hyror	6 217	0·05	3 593	0·01	24 008	0·05
Räntor	327 544	2·56	873 133	2·10	1 514 751	3·06
Krono- och kommunalutskylder	162 915	1·28	399 608	0·96	357 785	0·72
Avskrivningar på fastigheter ...	65 057	0·51	452 791	1·09	862 993	1·74
» » maskiner, inventarier och redskap	85 568	0·67	562 264	1·36	1 511 919	3·06
» » varufordringar	354	—	21 650	0·05	292 207	0·59
Övriga utgifter	414 670	3·25	2 272 543	5·47	2 228 834	4·50
Summa	12 770 931	100·00	41 516 021	100·00	49 496 739	100·00

tydande kostnader för inköp av tackjärn och skrot, huvudsakligen fallande på sistnämnda, för framställningen av martingöt lämpade material. De med hårdfärsknings- såväl som med götjärnsmetoder arbetande företagen slutligen intaga beträffande utgiftsposternas inbördes gestaltning till viss grad en mellanställning i förhållande till de två i vardera fallet med blott en metod arbetande företagsgrupperna.

Av de här behandlade företagen, bland vilka återfinnes flertalet av den svenska järnindustriens mest betydande, uppvisa samtliga vinst. För att erhålla ett uttryck för det överskott av rörelsen, som belöper sig på årsproduktionen, har i efterföljande tablå från årsförsäljningen och det utgående lagrets summa tagits värdet av

det ingående lagret. Den sålunda erhållna slutsumman hänförs sig så noga som möjligt till årets produktion.

	Exportföretag Kr.	Övriga företag Kr.	Samtliga Kr.
Försålt gods, beräknat netto verket...	64 025 031	48 295 421	112 320 452
Hjälparbeten åt främmande	255 218	54 513	309 731
Andra årsinkomster	480 735	99 992	580 727
Summa	64 760 984	48 449 926	113 210 910

Av i tabblån upptagna "andra årsinkomster" utgöras 51 545 kr. av hyror samt 23 700 kr. av ej debiterade naturaförmåner, medan beträffande återstoden saknas specifikation. Om från summan av de sålunda beräknade årsinkomsterna tagas motsvarande årsutgifter, för exportföretagen uppgående till 59 047 602 kr. samt för övriga företag till 44 736 089 kr. eller sammanlagt 103 783 691 kr., erhålles såsom resultat av årsrörelsen en företagsvinst, uppgående för exportföretagen till 5 713 382 kr. samt för övriga företag till 3 713 837 kr. eller för samtliga de med hyttverk förenade järn- och stålverken till 9 427 219 kr. I förhållande till samtliga årsinkomsterna utgöra därvid de sistnämnda beloppen för exportföretagen 8·82 proc. samt för de övriga företagen 7·67 proc. eller för samtliga de med hyttverk förenade järn- och stålverken 8·33 proc.

V. Med hyttverk ej förenade järn- och stålverk.

Den föreliggande produktionsgruppen omsluter tillsammans 23 järn- och stålverksföretag, vilka nominativt angivna äro följande.

Stockholms län.

AB. Södertälge verkstäder: Södertälje mekaniska verkstad, Södertälje, Hargs bruk: Hargs järnbruk, Hargs s:n, Carl Rosén & C:o: Schebo järnbruk, Ununge s:n.

Södermanlands län.

Eskilstuna valsverk, Gustaf Dahlgren: Eskilstuna valsverk, Eskilstuna, Nyby bruks AB.: Nyby järnbruk, Torshälla landsk.

Östergötlands län.

Motala verkstads nya AB.: Motala verkstad, Motala, Claes A. Bergling: Blomsfors järnbruk, Horns s:n, Häfla bruks AB.: Häfla järnbruk, Skedevi s:n.

Jönköpings län.

G. A. Elg: Skogafors järnbruk, Byarums s:n.

Blekinge län.

Kockums järnverks AB.: Kallinge järnbruk, Ronneby s:n.

Älvsborgs län.

Nydquist & Holm: Nydquist & Holms mekaniska verkstad. Trollhättan,
 AB. Stridsberg & Biörck: Gullöfors järnbruk, Trollhättan,
 Ödeborgs bruks AB.: Ödeborgs järnbruk, Ödeborgs s:n.

Örebro län.

Skyllbergs bruks AB.: Skyllbergs järnbruk, Rönneshyttans järnbruk och
 Mariédams järnbruk, Lerbäckens s:n, samt Kårbergs järnbruk, Snavlunda s:n,
 AB. Héraults elektriska stål: Kortfors elektriska stålverk, Karlskoga s:n.

Västmanlands län.

Hallstahammars AB.: Hallstahammars järnbruk, Svedvi s:n, och Trångfors
 järnbruk, Kolbäckens s:n,

Ramnäs bruks AB.: Ramnäs järnbruk, Ramnäs s:n,
 Jäders bruk, P. A. Broström: Jäders järnbruk, Arboga landsk.,
 Kohlswa järnverks AB.: Kohlswa järnbruk, Bro och Malma s:nar,
 Ferna bruks AB.: Ferna järnbruk, Gunnilbo s:n.

Kopparbergs län.

AB. Ludvika bruksägare: Ludvika järnbruk, Ludvika s:n,
 Smedjebackens valsverks AB.: Smedjebackens valsverk, Norrbärke s:n.

Västerbottens län.

Nordmalings ångsågs AB.: Olovsfors järnbruk, Nordmalings s:n.

I fråga om redovisningen må framhållas, att uppgifter om utgifts-
 och inkomstförhållanden saknas för Gullöfors järnbruk, ägare aktie-
 bolaget Stridsberg & Biörck, till följd av att firman icke sett sig i
 stånd att från den mekaniska verkstadsrörelsen särskilja de förhål-
 landen, vilka ensamt gälla järn- och ståltillverkningen.

Vid de här redovisade järn- och stålverksföretagen har år 1913
 råmaterial förbrukats i den omfattning, som framgår av tab. 22.

Huvudposten utgöres sålunda av tackjärn för framställningen av
 ovällda produkter samt av skrot, huvudsakligen för framställningen
 av maringöt. Den förbrukade tackjärnskvantiteten uppgår till
 56 225 ton med ett värde av 4 467 687 kr. Något större är den
 vid 18 företag under året förbrukade skrotmängden, vilken belöper
 sig till 61 477 ton med ett värde av 3 440 827 kr. Förbrukats
 har därjämte vid vissa av företagen för framställning av maringöt
 samt specialstål bl. a. malm, järnsvamp, diverse tackjärnslegeringar,
 såsom ferromangan och ferrosilicium ävensom nickel, aluminium etc.
 till ett värde av sammanlagt 270 510 kr.

I fråga om beskicksningsmaterial redovisa 8 företag användning
 av vid de basiska processerna ingående kalksten och dolomit till ett
 värde av 48 317 kr., under det att 11 företag redovisa annat be-
 skicksnings- och infodringsmaterial, såsom kvarts, sandsten, tegel etc.

Träkolsförbrukningen vid 20 med härdfärskning helt eller delvis
 arbetande företag uppgår till sammanlagt 1 010 087 hl. med ett
 värde av 648 535 kr. Stenkol såsom bränsle vid martinprocessen
 eller för alstrande av kraft vid smides- och valsverken har för-

Tab. 22. Förbrukade råvaror för järn- och stålframställningen.

Varuslag	Av egna tillgångar		Köpt inom landet från främmande företag		Direkt importerat		Summa	
	Kvantitet	Bokfört inköpsvärde Kr.	Kvantitet	Inköpspris Kr.	Kvantitet	Inköpspris Kr.	Kvantitet	Kr.
Malm, alla slag ton	—	—	1 382	25 568	—	—	1 382	25 568
Tackjärn »	—	—	49 215	3 960 720	7 010	506 967	56 225	4 467 687
Järnsvamp »	—	—	358	24 768	—	—	358	24 768
Skrot »	10 344	600 910	26 243	1 445 612	24 890	1 394 305	61 477	3 440 827
Ferromangan »	1	145	301	68 824	328	73 338	630	142 307
Ferrosilicium »	2	274	128	29 481	23	3 000	153	32 755
Andra ferrolegeringar »	—	—	11	29 795	19	15 317	30	45 112
Kalksten »	—	—	4 002	23 493	—	—	4 002	23 493
Dolomit »	—	—	3 322	24 824	—	—	3 322	24 824
Annat eldfast beskicknings- och infodringsmaterial »	—	—	—	82 851	—	308 522	—	391 373
Övrigt beskicknings- och infodringsmaterial ton	113	24 603	7 757	56 214	3	130	7 873	80 947
Träkol hl	518 222	291 077	491 865	357 458	—	—	1 010 087	648 535
Stenkol ton	—	—	10 035	233 974	42 461	961 846	52 496	1 195 820
Koks »	—	—	1 232	23 273	4 043	119 468	5 275	142 741
Ved, stubbar o. d. »	—	34 757	—	4 740	—	—	—	39 497
Torv »	—	22 235	—	42 296	—	—	—	64 531
Kraft för smältning »	—	660	—	60 707	—	—	—	61 367
Summa	—	974 661	—	6 494 598	—	3 382 893	—	10 852 152

brukats av 19 företag till ett belopp av 52 496 ton med ett värde av 1 195 820 kr. Förbrukats ha därjämte 5 275 ton koks med ett värde av 142 741 kr. ävensom ved, stubbar och torv till ett värde av sammanlagt 104 028 kr. För framställningen av elektrogöt har vid två företag under året förbrukats elektrisk energi till ett värde av 61 367 kr.

Behovet av tackjärn har till större delen fyllts med inhemsk produkt, i det av årsförbrukningen c:a 88 proc. köpts från företag inom landet, under det att återstoden, motsvarande 12 proc., importerats. Priset på det inhemska tackjärnet utgör 80·48 kr. per ton, medan den utländska produkten dragit en kostnad av 72·32 kr. per ton. I samtliga fallen med undantag av ett, där priset ställer sig lika, har den utländska produkten varit billigare än det svenska tackjärnet. Av använd skrot ha 16·8 proc. med ett medelvärde av 58·09 kr. per ton erhållits såsom biprodukt vid den egna järn- och stålframställningen. Köpta inom landet till ett pris av i medeltal 55·09 kr. per ton äro 42·7 proc. av hela årsbehovet, medan återstoden, utgörande 40·5 proc., med ett medelpris av 56 kr. per

ton. importerats. Av de förbrukade järnlegeringarna balansera den inom landet erhållna samt den importerade produkten ungefär jämt mot varandra.

Sitt behov av träkol ha 5 företag fyllt uteslutande från egen kolningsrörelse, medan beträffande 5 andra företag detsamma delvis är fallet. Däremot hava 10 företag köpt allt förbrukat träkol. Tillsamman något mer än hälften av förbrukat träkol deklareraras såsom egen tillgång, medan återstoden köpts inom landet. I relativt större omfattning än de förut redovisade hyttverken samt de med hyttverk förenade järn- och stålverken få sålunda de här behandlade företagen, bland vilka ett stort antal ingår i eller utgöres av från äldre tider härstammande bruksegendomar, sitt behov av träkol fyllt från egna skogar. Det beräknade priset på den egna träkolsprodukten utgör 0.56 kr. per hl, medan för köpkolen den motsvarande siffran är 0.73 kr. per hl. Vanligast är i förra fallet ett pris av 0.46—0.55 kr. per hl och i senare fallet 0.56—0.65 kr. per hl. Fördelen för de resp. verken av att kunna fylla sitt behov av bränsle från egna tillgångar framträder sålunda klart även beträffande den här behandlade företagsgruppen. Av stenkol och koks ha c:a 20 proc. köpts av mellanhänder inom landet, under det att återstoden direkt importerats av förbrukaren. Priset på direkt importerad stenkol uppgår i medeltal till 22.65 kr. per ton, under det att den genom mellanhänder erhållna varan drager en kostnad av 23.32 kr. per ton. Att beträffande koksen åter medelpriset för den inom landet köpta produkten ställer sig avsevärt billigare än för den direkt importerade varan, erhåller sin förklaring av att den förra till väsentlig del utgöres av billig stybb.

Av här redovisade företag ha under redogörelseåret 12 framställt ovällda mellanprodukter uteslutande genom härdfärskningsmetoder. Vid 7 företag har tillverkats uteslutande götmetall, under det att vid 4 företag framställts såväl händ- som götprodukter. Tillverkningen av smältstycken och råskenor utgör såsom framgår av tab. 23 37 815 ton med ett värde av 4 460 964 kronor. Såsom en jämförelse med uppgifterna till årsstatistiken 1913 ger vid handen, utgöra av nämnda kvantitet c:a 80 proc. lancashireprodukt, under det att återstoden, bortsett från en mindre kvantitet vallonjärn, erhållits vid fem företag genom omsmältning av skrot. Göttillverkningen uppgår till 67 000 ton med ett värde utav 7 690 200 kr. Av denna kvantitet ha, såsom av en jämförelse med årsstatistiken framgår, c:a 28 proc. tillverkats enligt den sura samt c:a 70 proc. enligt den basiska martinprocessen, under det att återstoden utgöres av bessemermetall och elektrogöt.

Tab. 23. Produktions- och omsättningsförhållanden år

Varuslag	Lager ¹ / ₁ 1913		Inköpt under året för bearbetning vid verket		Tillverkat under året	
	Ton	Bokfört värde Kr.	Ton	Inköps- pris Kr.	Ton	Saluvärde Kr.
<i>Tillverkningen av ovällda mellan- produkter:</i>						
Smältstycken och råskenor	4 555	559 810	50	6 685	37 815	4 460 964
Göt och smidbart gjutgods	11 430	1 160 836	948	118 123	67 000	7 690 200
<i>Smitt eller valsat järn och stål:</i>						
Smitt järn och stål:						
Välljärn	109	24 279	—	—	506	126 560
Götmjäll	514	86 225	4	741	2 482	765 095
Valsat järn och stål:						
Av välljärn	2 115	251 553	—	—	24 934	3 765 291
Av götmjäll	4 049	537 352	6 748	891 163	50 812	7 531 233
Biprodukter vid smides- o. valsverket:						
Skrot	1 733	101 428	51 133	2 839 917	12 023	793 689
Annat	—	19 971	—	—	—	283 516
Järnmanufaktur och me- kaniska verkstadsarbe- ten (inkl. gjutgods från kupolugn)	—	1 161 812	—	25 253	—	4 651 615
Summa	—	3 903 266	—	3 881 882	—	30 068 163

Av under året försålda smältstycken och råskenor har den ojämförligt större delen, motsvarande c:a 91 proc., exporterats. Av götmjäll däremot ha av den försålda kvantiteten endast c:a 12 proc. exporterats, under det att sålunda 88 proc. vunnit avsättning på den inhemska marknaden. Priset på den försålda ovellda hårdprodukten uppgår beträffande exportvaran till 135.1 kr. per ton, medan för den inom landet avsatta produkten priset utgör endast 126.5 kr. Även vid föreliggande företagsgrupp ställer sig sålunda priset på smältstycken och råskenor för export avsevärt högre än på den för inhemsk förbrukning avsedda varan. Beträffande götmjäll åter föreligger ett motsatt förhållande, vilket torde bero därpå, att den inom landet försålda produkten i relativt större omfattning utgöres av smidbart gjutgods av olika slag.

Större delen av de ovellda mellanprodukterna, tillsammans 88 275 ton, däri inräknat även från främmande företag inköpta mindre kvantiteter, har avgått såsom råmaterial till de olika företagens

1913 vid med hyttverk ej förenade järn- och stålverk.

Förbrukat eller vidare förädlad		Sålt inom landet		Exporterat		Lager ^{31/12} 1913	
Ton	Värde Kr.	Ton	Saluvärde Kr.	Ton	Saluvärde Kr.	Ton	Bokfört värde Kr.
28 831	3 264 651	703	88 955	7 709	1 041 749	5 177	632 104
59 444	5 524 157	9 659	2 227 275	1 296	268 910	8 979	948 817
46	7 978	4	2 312	504	127 819	61	12 730
251	52 980	2 092	675 027	68	23 832	589	100 222
7 489	951 200	11 290	1 815 242	6 753	1 062 498	1 517	187 904
14 618	1 962 165	36 468	5 375 053	5 653	1 008 792	4 870	613 738
61 477	3 440 827	853	78 409	694	92 223	1 865	123 575
—	274	—	72 107	—	199 979	—	31 127
—	180 138	—	676 826	—	3 723 154	—	1 258 562
—	15 384 370	—	11 011 206	—	7 548 956	—	3 908 779

smides- och valsverk. Vid trenne av de här redovisade företagen har under året tillverkats endast smidda produkter av välljärn. Tre andra företag ha framställt smidda produkter av götmetall, under det att vid 7 företag ägt rum utvalsning av välljärn såväl som av göt. Vid 5 företag har icke förekommit någon ytterligare bearbetning av de framställda ovällda produkterna. Tillverkningen under året av smidda produkter omfattar en kvantitet av 2 988 ton, under det att valsverksprodukten utgör 75 746 ton. Av de förra utgör därvid välljärnet, vilket till större delen består av vallonsmältstycken, c:a 17 proc., under det att götmetallen företrädes av 83 proc. Det valsade järnet och stålet åter består till c:a 33 proc. av väll- samt till 67 proc. av götmetall, och utgör tillverkningen av förstnämnda material huvudsakligen stångjärn och stål samt band-, söm- och finjärn, medan den valsade götprodukten omsluter utom nämnda tillverkningar även bl. a. större kvantiteter billets, fasonjärn, valstråd och plåt.

Så gott som hela den under året framställda smidda välljärnsprodukten har exporterats, varemot av smidd götmetall större delen försålts inom landet. Av de valsade produkterna åter har av försälda dylika, tillverkade av välljärn, exporterats 37 proc., medan av valsade götprodukter exporten utgör endast c:a 13 proc. Återstoden, motsvarande sålunda 63 samt 87 proc. resp. av försäljningen, har försålts till mekaniska verkstäder samt järnmanufakturverk inom landet.

Av de här redovisade företagen äro 11 förenade med verk för produktion av järnmanufaktur och mekaniska verkstadsarbeten. Av smidda och valsade produkter har till dessa levererats tillsammans 22 404 ton med ett värde av 2 974 323 kr., utgörande huvudsakligen valsade produkter. Värdet av samtlig vid de här redovisade företagen tillverkad järn- och stålmanufaktur utgör 4 651 615 kr.

Såsom biprodukter vid järn- och stålframställningen har erhållits under året 12 023 ton skrot. Inköpts har under året 51 133 ton skrot, medan samtidigt förbrukats 61 477 ton. För framställningen av ovällda hårdprodukter genom omsmältning av skrot har förbrukats c:a 9 000 ton. Den återstående kvantiteten, 52 477 ton, skulle sålunda vara att anse såsom använd vid de här redovisade företagens tillverkning av en till 62 010 ton uppgående kvantitet martin-göt. Beträffande andra biprodukter må framhållas, att desamma utgöras huvudsakligen av slagg och glödspån etc. Under denna rubrik har emellertid även inlagts tillverkningen vid Héraults elektriska smältverk av kiseljärn och kromjärn, tillsammans representerande c:a $\frac{2}{3}$ av slutvärdet, kr. 283 516.

Lagren ha under året förändrats i olika riktningar. Ökning av lagret uppvisa under året smältstycken samt tillverkningen av smitt och valsat järn av götmetall. Däremot ha lagren av ovälld götmetall samt smidda och valsade välljärnsprodukter avsevärt minskats.

Utgiftsförhållandena vid de här redovisade järn- och stålverksföretagen framgå av tab. 24. Såsom av redan förut anförda siffror framgått, äro de här redovisade företagen endast i mindre omfattning inriktade på tillverkning av exportprodukter. Verkställes en indelning efter likartade grunder som vid de förut behandlade företagsgrupperna, befinnes, att till exportföretag äro att hänföra endast följande fyra företag:

Hargs Bruk: Hargs järnbruk; AB. Héraults Elektriska Stål: Kortfors elektriska stålverk; Jäders Bruk, P. A. Broström: Jäders järnbruk; Ferna Bruks AB.: Ferna järnbruk.

Såsom ovan påpekats, saknas uppgifter från Gullöfors järnverk, sotet under året tillverkat ovällda mellanprodukter till en kvantitet av 1 455 ton, motsvarande 1.4 proc. av tillverkningen vid

Tab. 24. De med hyttverk ej förenade järn- och stålverkens utgifter år 1913, fördelade på exportföretag och övriga företag.

Utgifter	Exportföretag 4 st.		Övriga företag 18 st.		Samtliga 22 st.	
	Kr.	Proc. av utgif- terna	Kr.	Proc. av utgif- terna	Kr.	Proc. av utgif- terna
Inköpt tackjärn, malm. skrot, ferrolegeringar och järnsvamp	936 603	55.10	6 904 395	45.66	7 840 998	46.62
Inköpta smältstycken, råskenor, göt, bläststål och oräckt bränn- stål	—	—	107 080	0.71	107 080	0.61
Inköpt utträckt välljärn och göt- metall	—	—	878 048	5.81	878 048	5.22
Kalksten, dolomit m. m.	12 657	0.71	158 588	1.05	171 245	1.02
Träkol, stenkol, koks och övrigt brännmaterial och kraft	355 781	20.93	1 954 864	12.93	2 310 645	13.74
Material för reparationer och under- derhåll	30 142	1.77	409 561	2.71	439 703	2.61
Diverse material och utensilier, såsom oljor, remmar o. d.	15 405	0.91	268 667	1.78	284 072	1.69
Löner och arvoden till förvalt- ningspersonalen	50 635	2.98	424 270	2.81	474 905	2.82
Löner till arbetarna	220 583	12.98	2 869 820	18.98	3 090 403	18.37
Hyror	8 000	0.47	24 474	0.16	32 474	0.19
Räntor	15 944	0.94	478 271	3.16	494 215	2.94
Krono- och kommunalutskylder	4 754	0.28	78 642	0.52	83 396	0.50
Avskrivningar på fastigheter ...	4 256	0.25	30 708	0.20	34 964	0.21
» » maskiner, in- ventarier och redskap	13 619	0.80	173 693	1.15	187 312	1.11
Avskrivningar på varufordringar	1 535	0.09	20 720	0.14	22 255	0.13
Övriga utgifter	29 844	1.76	337 950	2.23	367 794	2.19
Summa	1 699 758	100.00	15 119 751	100.00	16 819 509	100.00

samtliga här redovisade företag. Det nämnda företaget har arbetat uteslutande för den inhemska marknaden. Samtliga utgifter vid de återstående företagen, representerande 98.6 proc. av tillverkningen, uppgå till 16 819 509 kr., motsvarande 764 523 kr. per företag. På exportföretagen kommer därvid en utgiftssumma av 1 699 758 kr. samt på de övriga företagen 15 119 751 kr., motsvarande i förra fallet 424 940 samt i senare fallet 839 986 kr. per företag. En fördelning av företagen på olika storleksgrupper efter totalbeloppet av utgifterna har verkställts i nedanstående tabell.

Utgifternas storlek	Exportföretag		Övriga företag		Samtliga	
	Antal	Summa utgifter Kr.	Antal	Summa utgifter Kr.	Antal	Summa utgifter Kr.
T. o. m. 1 milj. ... kr.	4	1 699 758	11	3 601 780	15	5 301 538
1 000 001—2 500 000 »	—	—	6	8 852 164	6	8 852 164
2 500 001—5 000 000 »	—	—	1	2 665 807	1	2 665 807
Summa	4	1 699 758	18	15 119 751	22	16 819 509

Samtliga här redovisade exportföretag falla sålunda inom den minsta storleksgruppen.

Främsta rummet bland utgiftsposterna intager kostnaden för utgångsmaterialet, nämligen för tackjärn, malm, skrot etc., motsvarande tillsammans 7 840 998 kr. eller 46.62 proc. av samtliga utgifter. Ansenlig är därjämte utgiften för bränsle och reduktionsmedel, tillsammans utgörande 2 310 645 kr., motsvarande 13.74 proc. Kostnaderna för arbetslöner åter äro något större, nämligen 3 090 403 kr., motsvarande 18.37 proc.

Den inbördes gestaltningen av de olika utgiftsposterna vid exportföretagen samt de övriga företagen uppvisar betydande olikheter. Huvudorsaken härtill torde emellertid vara, att bland exportföretagen inräknats Héroults elektriska smältverk, vars säregna produktionsförhållanden väsentligen giva sin prägel åt företagsgruppen i dess helhet. Särskilt gäller detta den starkt framträdande belastningen i samband med framställningen av kisel- och kromjärn av utgiftskontot för bränsle resp. kraft för smältning. Bland utgifter, vilka förekomma endast vid vissa företag, må nämnas kostnader för inköpt ovälld samt uträckt produkt, som redovisas av resp. 4 och 6 företag med 107 080 samt 878 048 kr. resp., utgörande 0.64 samt 5.22 proc. av samtliga utgifter. Hyror till mindre belopp uppgivas av 5 företag, under det att vid 17 företag årskostnaderna debiterats ränteutgifter, vanligen till mindre summor. Flertalet av de företag, vilka icke debiterat årskostnaderna för järntillverkningen ränteskulder, utgöres av mindre verk, i flera fall tillhörande ensamma ägare.

Framhållas må slutligen utgifterna för avskrivningar. Dylika av ett eller annat slag redovisas vid tillsammans 15 företag. Sakna avskrivningar helt och hållet göra av de här redovisade företagen endast 7. Flertalet av de senare äro mindre företag, vilka innehas av ensamma ägare. Avskrivningar på fastighet deklareras i 6 fall, på maskiner och redskap i 14 fall samt på varufordringar ävenledes i 6 fall. För att erhålla en bild av avskrivningarnas storlek i förhållande till motsvarande sakvärden ha i likhet med vad fallet varit vid förut behandlade företagsgrupper avskrivningsbeloppen ställts i relation till motsvarande fastighetstaxeringsvärden samt brandförsäkrings- resp. bokföringsvärden av maskiner och redskap. Uträknats har huru stor proc. de redovisade avskrivningsbeloppen utgjort dels av sakvärdena vid de företag, som verkställt avskrivning, dels av hela företagsgruppens uppgivna sakvärden. Följande avrundade procenttal hava härvid erhållits.

	Fastigheter	Maskiner och inventarier
	Proc. av värdet	
<i>Företag med avskrivningar:</i>		
Exportföretag	3	7
Övriga företag	2 $\frac{1}{3}$	6
Samtliga	2 $\frac{1}{2}$	6
<i>Samtliga företag:</i>		
Exportföretag	$\frac{3}{4}$	6 $\frac{1}{2}$
Övriga företag	$\frac{1}{3}$	5 $\frac{1}{2}$
Samtliga	$\frac{2}{5}$	5 $\frac{1}{2}$

Avskrivningarna i föreliggande fall framträda såsom avsevärt lägre än motsvarande vid närmast förut behandlade företagsgrupp.

Tab. 25. De med hyttverk ej förenade järn- och stålverkens utgifter år 1913, fördelade efter arten av förädlingsprocessen.

Utgifter	Företag, som tillverkat hårdprodukter, 12 st.		Företag, som tillverkat göt, 7 st.		Företag, som tillverkat hård- och götprodukter, 3 st.	
	Kr.	Proc. av utgifterna	Kr.	Proc. av utgifterna	Kr.	Proc. av utgifterna
Inköpt tackjärn, malm, skrot, ferrolegeringar och järnsvamp	2 361 823	42.48	3 199 258	49.74	2 279 917	47.23
Inköpta smältstycken, råskenor, göt, bläststål och oräckt brännstål	76 966	1.39	30 114	0.47	—	—
Inköpt utträckt välljärn och götmetall	805 823	14.19	72 225	1.12	—	—
Kalksten, dolomit m. m.	2 913	0.05	131 062	2.04	37 270	0.77
Träkol, stenkol, koks och övrigt brännmaterial samt kraft	728 441	13.10	996 128	15.49	586 076	12.14
Material för reparationer och underhåll	95 441	1.72	141 429	2.20	202 833	4.20
Diverse material och utensilier, såsom oljor, remmar o. d.	112 129	2.02	119 929	1.86	52 014	1.08
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen	117 782	2.12	190 705	2.96	166 418	3.45
Löner till arbetarna	925 257	16.64	1 067 571	16.60	1 097 575	22.74
Hyror	9 000	0.16	23 474	0.36	—	—
Räntor	155 929	2.81	172 872	2.69	165 414	3.43
Krono- och kommunalutskylder...	26 581	0.48	15 908	0.25	40 907	0.85
Avskrivningar på fastigheter	24 108	0.43	5 256	0.08	5 600	0.12
» » maskiner, inventarier och redskap	7 409	0.13	143 693	2.23	36 210	0.75
Avskrivningar på varufordringar	5 000	0.09	3 480	0.05	13 775	0.28
Övriga utgifter	105 229	1.89	119 590	1.86	142 975	2.96
Summa	5 559 831	100.00	6 432 694	100.00	4 826 984	100.00

För att utröna även i föreliggande fall skiljaktigheter beträffande utgifternas inbördes relation vid järn- och stålframställning enligt de olika färskningsmetoderna ha i tab. 25 de redovisade företagen fördelats i sådana, vilka under året framställt endast hårdprodukter, nämligen 12 företag, sådana som tillverkat uteslutande göt, 7 stycken, samt sådana, till antalet 3, vilka tillämpat bägge tillverkningsformerna. Beträffande den förstnämnda gruppen influeras den procentuella fördelningen under olika utgiftsrubriker i betydande omfattning av de höga beloppen för inköpta, uträckta produkter. Att å andra sidan de med götmetod uteslutande arbetande verken uppvisa jämförelsevis högre kostnader för bränsle och reduktionsmedel samt kraft, torde i någon mån förklaras av att bland de ifrågavarande företagen ingår Héroults elektriska smältverk med jämförelsevis höga kostnader för reduktionsmedel resp. kraft för smältning.

Av de här redovisade järn- och stålverksföretagen uppvisa under året 19 vinst, under det att 3 företag redovisat varken vinst eller förlust. För att utröna storleken av det på årets produktion sig belöpande försäljningsbeloppet har från hela den deklarerade försäljningssumman samt det därtill lagda värdet av det utgående lagret tagits det ingående lagrets värde. Det sålunda erhållna resultatet av årsrörelsen framgår av nedanstående tablå.

	Exportföretag Kr.	Övriga företag Kr.	Samtliga Kr.
Inkomst av årsförsäljningen	1 779 633	15 893 812	17 673 445
Hjälparbeten åt främmande	3 598	—	3 598
Andra årsinkomster	20 189	21 041	41 230
Summa	1 803 420	15 914 853	17 718 273

Frånräknas från de erhållna slutbeloppen för årsinkomsterna de motsvarande årsutgifterna, utgörande för exportföretagen 1 699 758 kr. samt för övriga företag 15 119 751 kr. eller tillsammans 16 819 509 kr., erhålles såsom överskjutande vinst av årsrörelsen en summa av för exportföretagen 103 662 kr. och för övriga företag 795 102 kr. eller för samtliga företagen 898 764 kr. De sistnämnda summorna utgöra sålunda årets företagsvinst, och uppgår densamma, ställd i relation till de på årsrörelsen sig belöpande årsinkomsterna för exportföretagen till 5.75 proc. samt för övriga företag till 5 proc. eller för samtliga de med hyttverk ej förenade järn- och stålverksföretagen till 5.07 proc.

Sammanfattning av järnhanteringens produktionsförhållanden.

Den föregående framställningen har avsett att klarlägga de för järnhanteringens särskilda grenar karaktäristiska resultaten av föreliggande undersökning. Ifrågavarande resultat skola, i den mån de samma röra tillverkningen, i det följande återgivas i en del sammanfattande översikter, behandlande närmast materialanskaffnings-, produktions- och omsättnings- samt utgifts- och inkomstförhållandena. På grundvalen av de sålunda sammanfattade uppgifterna skall det därefter bliva möjligt att nå tvenne av undersökningens huvudsyftemål, nämligen dels att erhålla ett från dubbelräkningar i görligaste mån fritt tillverkningsvärde, dels att klarlägga järnhanteringens manufakturingsvärde.

Förbrukningen av råmaterial inom järngruverörelsen år 1913 utgjorde vid anrikningsverken 1 486 723 ton rågods med ett värde av 2 849 764 kr. I beloppet ingå bl. a. 236 403 ton gods, som under året inköpts för bearbetning samt sålunda gått i handel mellan olika företag. Den av anrikningsgodset framställda sligen utgör 615 964 ton, d. v. s. c:a 41 proc. av det använda rågodset. Såsom råmaterial vid framställningen av järnmalmsbriketter har använts 295 440 ton slig med ett värde av 2 091 747 kr. Av nämnda kvantitet utgöra 45 466 ton material, som gått i handel mellan olika företag. Därjämte har för framställningen av 64 345 ton järnmalmsbriketter vid Hälsingborgs kopparverks briketteringsverk förbrukats en kvantitet i tab. 28 icke upptagen purple-ore.

Över järnverksföretagens råmaterialanskaffning lämnas en sammanfattande framställning i tab. 26. I vilken omfattning under året förbrukat råmaterial av olika slag tillhör 1913 års produktion låter sig icke avgöra. En del av det under redogörelseåret vid järnverksföretagen förbrukade materialet hänför sig enligt sakens natur till föregående års produktion, på samma sätt som en del av under det löpande året producerad malm, tackjärn, legeringar etc. kommer att förbrukas först under kommande år. Det torde emellertid kunna antagas, att i detta avseende föreliggande ojämnheter i huvudsak motväga varandra, samt att det förbrukade råmaterialet sålunda kan betraktas såsom väsentligen härrörande från 1913 års produktion.

Värdet av samtligt för järn- och stålframställningen år 1913 förbrukat utgångsmaterial uppgår till ett belopp av 118 069 231 kr. I denna siffra ingå emellertid i betydande omfattning dubbelräknade värden. Så är förhållandet exempelvis med förbrukat tackjärn, järnsvamp, ferrolegeringar samt delvis även skrot. I mån

Tab. 26. Förbrukningen av råmaterial vid de svenska järn- och stålverken år 1913.

Varuslag	Av egna tillgångar		Köpt inom landet från främmande företag		Direkt importerat		Summa	
	Kvantitet	Bokfört inköpsvärde Kr.	Kvantitet	Inköpspris Kr.	Kvantitet	Inköpspris Kr.	Kvantitet	Kr.
Styckemalm... ton	361 490	4 462 375	565 881	6 419 267	—	—	927 371	10 881 642
Slig	53 270	673 977	58 401	669 615	—	—	111 671	1 343 592
Briketter	148 988	2 309 124	101 046	1 857 755	—	—	250 034	4 166 879
Tackjärn	420 197	26 128 394	106 897	8 550 968	7 010	506 967	534 104	35 186 329
Järnsvamp ...	—	—	3 077	216 160	—	—	3 077	216 160
Skrot	143 718	9 619 433	107 776	6 513 594	47 249	2 791 212	298 743	18 924 239
Ferromangan »	1	145	3 979	408 023	3 096	617 613	7 076	1 025 781
Ferrosilicium »	88	15 684	733	141 471	766	90 883	1 587	248 038
Andra ferrolegeringar o. metaller	—	—	—	463 652	—	539 558	—	1 003 210
Kalksten	36 064	119 189	119 480	524 236	—	—	155 544	643 425
Dolomit	282	2 021	22 501	177 941	—	—	22 783	179 962
Annat eldfast beskickn.- o. infodringsmaterial ...	—	12 172	—	511 293	—	433 498	—	956 963
Övrigt beskickn.- o. infodringsmaterial	—	48 885	—	528 164	—	15 996	—	593 045
Träkol	9 710 173	5 930 762	33 719 547	22 607 435	590 919	384 170	44 020 639	28 922 367
Stenkol	9 181	38 444	87 327	2 085 038	246 424	5 562 182	342 932	7 685 664
Koks	—	—	9 754	295 010	135 811	4 112 936	145 565	4 407 946
Ved, stubbar o. dyl.	—	510 532	—	63 974	—	—	—	574 506
Torv	—	79 787	—	46 996	—	—	—	126 783
Kraft för smältning	—	503 029	—	479 671	—	—	—	982 700
Summa	—	50 453 953	—	52 560 263	—	15 055 015	—	118 069 231

nämligen som de nämnda produkterna äro tillverkade under året vid inhemska järnverksföretag, inneslutas i desamma under olika rubriker redovisat råmaterial, såsom malm, beskickningsmaterial och bränsle. Värdet av dylika halvfabrikat, med avseende å vilka kan tänkas föreligga dubbelräkningar av nämnd art, kan beräknas till ungefärligen 45 milj. kr. Efter frånräknande av nämnda belopp erhålles såsom uttryck för värdet av vid järn- och stålverken år 1913 förbrukat huvudsakligt råmaterial en summa av c:a 73 milj. kr.

Av förbrukat råmaterial ha c:a 43 proc. uppgivits såsom egen tillgång. Av malm, slig och briketter ha c:a 44 proc. erhållits från egna gruvor, anrikningsverk och brikettugnar. Av förbrukat skrot redovisas något mindre än hälften såsom vid järn- och stål-

framställningen under året erhållen biprodukt. Av träkolsbehovet ha c:a 22 proc. fyllts från resp. firmors egna skogar och träkolsverk. Den såsom egen tillgång upptagna stenkolen utgöres av för järnsvamptillverkningen vid Höganäs reduktionsverk använda höganäskol.

Det råmaterial, vilket direkt importerats, utgör efter värdet räknat c:a 13 proc. av hela råmaterialförbrukningen. Utländsk produkt är ävenledes den från främmande företag inom landet köpta stenkolen och delvis även koksen. Möjligt är likaledes, att en mindre del av inom landet köpt tackjärn, ferrolegeringar, dolomit, träkol och skrot är av utländskt ursprung. I vilken omfattning detsamma är fallet, låter sig emellertid icke exakt bestämma. Uppskattningsvis torde emellertid värdet av vid de svenska järnverken år 1913 förbrukat råmaterial av utländskt ursprung kunna anslås till 17 å 18 milj. kr. Av en jämförelse mellan sistnämnda siffra samt värdet av allt förbrukat råmaterial framträder den svenska järnhanteringen såsom en i huvudsak på svenska produkter grundad industri.

Det har vid behandlingen av de särskilda företagsgrupperna gjorts ett försök att utröna prisförhållandena beträffande firmornas eget samt köpt råmaterial av olika slag. En sammanfattande bild av förhållandena i detta avseende beträffande de huvudsakliga förbrukningsartiklarna, nämligen malm och träkol, erhålles av tab. 27, i vilken upptages för samtliga företagen medelpriset på egen samt köpt främmande produkt. För att låta lokala variationer framträda har särskilts olika län. Nödvändigheten att icke blottlägga de enskilda företagens förhållanden har i vissa fall föranlett sammanslagning

Tab. 27. Medelpris på malm och träkol vid de svenska järnverken år 1913.

	Styckemalm		Slig		Briketter		Träkol	
	Kr. per ton	Kr. per ton	Kr. per ton	Kr. per ton	Kr. per ton	Kr. per ton	Kr. per hl	Kr. per hl
	Egen	Köpt	Egen	Köpt	Egna	Köpta	Egna	Köpta
Stockholms, Uppsala och Södermanlands län	11·84	17·26	—	—	15·16	22·84	0·55	0·69
Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Blekinge och Malmöhus län	14·03	16·11	20·93	—	—	—	0·63	0·53
Älvsborgs län	—	18·65	—	—	—	—	—	0·70
Värmlands »	13·06	13·87	10·13	12·43	—	—	0·64	0·78
Örebro »	10·48	10·57	10·54	11·17	15·28	14·94	0·67	0·74
Västmanlands »	14·56	11·01	9·83	14·04	13·93	16·83	0·59	0·70
Kopparbergs »	10·34	8·61	—	8·06	17·19	18·65	0·58	0·62
Norrland	14·99	14·63	—	17·51	15·79	19·28	0·57	0·63
Riket i dess helhet	12·41	11·34	12·57	11·37	15·50	18·44	0·61	0·67

Tab. 28. Produktions- och omsättningsförhållandena

Varuslag	Lager ^{1/1} 1913		Inköpt under året för bearbetning vid verket		Tillverkat under året	
	Ton	Bokfört värde Kr.	Ton	Inköps- pris Kr.	Ton	Salu- värde Kr.
<i>Järngruverörelsen:</i>						
Styckemalm	651 069	3 395 653	—	—	6 814 098	54 851 906
Anrikningsgods	1 320 110	608 157	236 403	955 339	1 923 629	2 447 411
Slig	97 024	549 149	45 466	613 893	615 964	5 628 456
Briketter	9 548	107 040	—	—	356 779	5 307 381
<i>Tackjärnstillverkningen:</i>						
Tackjärn och ferrolegeringar	92 336	6 564 034	125 647	10 547 444	736 238	53 787 720
Gjutgods	1 386	117 637	28	2 663	14 651	1 583 781
Masugnsgas	—	—	—	—	—	288 928
<i>Tillverkningen av ovälda mellanprodukter:</i>						
Smältstycken och råskenor	14 623	1 749 305	4 035	528 611	159 098	20 472 462
Göt och smidbart gjutgods	74 612	6 643 738	9 882	1 054 560	581 786	63 563 133
Blåsstål eller oräckt bränn- stål	855	90 604	178	31 381	2 455	298 905
<i>Smitt eller valsat järn och stål:</i>						
Smitt järn och stål:						
Välljärn	2 669	536 154	28	4 482	17 841	3 902 027
Götmall	3 095	583 361	159	43 475	30 655	8 216 853
Valsat järn och stål:						
Av välljärn	5 817	755 030	775	139 596	79 146	12 737 505
Av götmall	35 178	3 997 244	8 507	1 154 599	499 757	78 789 129
<i>Biprodukter:</i>						
Skrot	26 035	1 285 489	155 025	9 304 806	174 318	11 785 942
Annat	—	113 457	—	—	—	1 300 299
<i>Järnmanufaktur och me- kaniska verkstadsar- beten</i>						
—	—	3 521 654	—	49 362	—	28 020 422
Summa	—	30 617 706	—	24 430 211	—	352 982 260

av länen till större områden, varjämte i samma syfte i ett par fall företagits uteslutningar.

Av företagen redovisa 12 all förbrukad malm såsom egen tillgång, under det att 8 företag varit i stånd att täcka hela sitt träkolsbehov från egna skogar och träkolsverk. Tillsamman 37 företag hava i större eller mindre omfattning erhållit malm samt 50 företag kol från resp. firmor underlydande bergs- och kolningsrörelse. Slutligen hava 63 företag varit hänvisade till att köpa hela sitt malm- och kolbehov. Av tabellen framgår, att för Västmanlands och Kopparbergs län samt Norrland priset på den köpta styckemalmen ställer sig lägre än på den från resp. firmors egna gruvor

inom den svenska järnhanteringen år 1913.

Förbrukad egen och köpt produkt		Sålt inom landet		Exporterat		Lager ^{31/12} 1913	
Ton	Värde Kr.	Ton	Salu- värde Kr.	Ton	Salu- värde Kr.	Ton	Bokfört värde Kr.
—	—	910 739	6 970 026	6 027 763	48 485 472	526 665	2 792 061
1 486 723	2 849 764	213 673	351 204	1 117	439	1 778 629	809 500
295 440	2 091 747	147 277	1 930 661	202 716	2 044 390	113 021	724 700
—	—	202 151	3 118 334	152 022	2 165 221	11 954	130 866
545 844	36 676 308	125 203	10 037 831	203 884	18 838 663	79 290	5 346 396
9 268	966 606	5 093	589 825	196	27 877	1 508	119 773
—	249 838	—	39 090	—	—	—	—
109 776	13 324 465	6 402	835 912	44 392	6 497 838	17 186	2 092 163
557 094	58 072 333	18 757	3 763 771	16 092	2 656 884	74 337	6 768 443
2 731	325 390	1	132	581	71 453	175	23 915
2 007	443 658	12	3 659	16 256	3 545 229	2 263	450 117
15 605	2 404 465	9 444	4 185 248	5 875	1 681 000	2 985	572 976
14 039	1 965 089	23 292	3 810 204	43 686	7 226 678	4 721	630 160
153 968	20 581 196	225 706	35 007 476	127 326	24 302 881	36 442	4 049 419
298 743	18 924 239	21 075	1 384 787	5 353	585 137	30 207	1 482 074
—	92 014	—	609 153	—	442 530	—	270 059
—	2 221 164	—	14 438 963	—	11 203 710	—	3 727 601
—	161 188 276	—	87 076 276	—	129 775 402	—	29 990 223

erhållna produkten. Orsaken härtill torde vara att söka däri, att den från främmande gruvföretag köpta malmen i relativt större omfattning utgöres av billigare, fosforrika kvaliteter. I fråga om slig och bri-ketter ställer sig däremot i de flesta fall priset på den egna pro-dukten lägre än på den från främmande företag inköpta. Detsamma är också i allmänhet fallet med träkolen. Endast i södra Sverige inträder ett motsatt förhållande så till vida, som här priset på köp-kolen är i medeltal c:a 16 proc. lägre än på den egna produkten. Orsaken till sistnämnda förhållande är att söka i att vid tvenne företag betydande kvantiteter köpkol erhållits till synnerligen lågt pris. I övrigt antydes av tabellen det med hänsyn till rikare

tillgång på skog och sågverksavfall i Norrland naturliga förhållandet, att träkolspriserna därstädes äro lägre än i de gamla bergslagerna i mellersta delarna av landet.

Järnhanteringens produktions- och omsättningsförhållanden år 1913 hava sammanfattats i tab. 28. Samtliga gruvföretagens saluvärden för produktionen under nämnda år uppgick till 68 235 154 kr., mellan vilken summa och motsvarande i bergsberättelsen år 1913 uppgivna värde föreligger god överensstämmelse. Det angivna beloppet innesluter emellertid avsevärda dubbelräknade poster. Dubbelräknat är sålunda värdet av det anrikningsgods och den slig av den egna produktionen, som vid de olika företagen ytterligare upparbetats. Liknande är fallet med värdet av det anrikningsgods och den slig, vilka under året gått i försäljning mellan olika företag. Värdet av detta råmaterial har nämligen kommit att uppträda i det totala produktionsbeloppet två gånger, nämligen dels såsom tillverkningsvärde för det försäljande gruvföretaget resp. anrikningsverket, dels såsom ingående i det köpande företags tillverkningsvärde. För erhållande av ett från dubbelräkningar i möjligaste mån fritt tillverkningsvärde för järngruverörelsen bör från värdet av den producerade sligen sålunda frånräknas värdet av det för sligframställningen förbrukade anrikningsgodset samt från värdet av producerade briketter den härför använda sligens värde. Värdet av sålunda förbrukat anrikningsgods har beräknats utgöra 2 849 764 kr. samt av sligen 2 091 747 kr. eller tillsammans ett belopp av 4 941 511 kr. Efter frånräknande av sistnämnda dubbelräknade värde erhålles enligt detta beräkningssätt såsom järngruveföretagens från dubbelräkningar beträffande utgångsmaterialet befriade tillverkningsvärde år 1913 en summa av 63 293 643 kr.

Beträffande tillverkningen vid järn- och stålverksföretagen har för erhållande av en jämförande kontroll sammanställts i tab. 29 tillverkningsbeloppen enligt redovisningen dels till specialundersökningen, dels till bergsberättelsen år 1913.

I allmänhet föreligger god överensstämmelse. Beträffande mera väsentliga skiljaktigheter må framhållas, att i fråga om redovisningen av göt och smidbart gjutgods den huvudsakliga orsaken till den bristande överensstämmelsen är, att produkter till en kvantitet av 4 485 ton, vilka i bergsberättelsen upptagits som stål-gjutgods, till specialundersökningen redovisats som järnmanufaktur. Därjämte har vid ett företag 2 234 ton i bergsberättelsen såsom göt redovisad produkt i specialundersökningen hänförs till rubriken blässtål och oräckt brännstål, något som även förklarar under sistnämnda rubrik föreliggande skiljaktigheter. Olikhetera i redovisningen av smitt väll-

Tab. 29. Tillverkningen av vissa järn- och stålverksprodukter år 1913.

Varuslag	Specialundersökningen	Bergsberättelsen	Specialundersökningen i förhållande till bergsberättelsen (+ --)
Tackjärn, järnsvamp och ferrolegeringar ton	736 238	734 567	+ 1 671
Gjutgods..... »	14 651	13 898	+ 753
Smältstycken och råskenor »	159 098	158 472	+ 626
Göt och smidbart gjutgods »	581 786	590 887	— 9 101
Blåsstål och oräckt brännstål »	2 455	196	+ 2 259
Smitt välljärn »	17 841	20 617	— 2 776
Smidd götmetall »	30 655	27 057	+ 3 598
Manufaktur kr.	28 020 422	34 970 220	— 6 949 798

järn är att hänföra därtill, att vid Överums bruk framställd smidd vällprodukt icke ingår i specialundersökningens redovisning, vilken icke omfattar det nämnda på tillverkning av järnmanufaktur huvudsakligen inriktade företaget. Vad åter beträffar smidd götmetall, saknas i redovisningen till bergsberättelsen en till specialundersökningen uppgiven kvantitet av 3 156 ton. Beträffande de valsade produkterna kan någon överensstämmelse mellan de bägge redovisningarna ej erhållas, då i bergsberättelsens siffror ingå kvantiteterna av vid resp. verk ytterligare bearbetade ämnen av olika slag, vilka enligt sakens natur icke innehållas i de till specialundersökningen uppgivna slutsummorna. Redovisningen av järnmanufaktur slutligen är till bergsberättelsen något vidlyftigare än till föreliggande undersökning, vilket förhållande står i samband därmed, att i vissa fall för erhållande av motsvarighet mellan produktionen samt utgifts- och inkomstförhållandena i mindre utsträckning, än vad fallet är i bergsberättelsen, medtagits produktionen vid med järnverken kombinerade mekaniska verkstäder.

Värdet av samtliga tillverkningar vid järn- och stålverksföretagen år 1913 av järn och stål samt grövre järnmanufaktur uppgår till ett belopp av 271 371 937 kr. Läggas härtill värdet av erhållna biprodukter inklusive skrot, utgörande ett belopp av 13 375 169 kr., erhålles ett slutligt bruttotillverkningsvärde av 284 747 106 kr. Detsamma omsluter emellertid i betydande omfattning dubbelräknade summor. Sålunda är väsentligen dubbelräknat det för framställningen av ovällda mellanprodukter förbrukade tackjärnet och skrotet, liksom förbrukningen vid smides- och valsverken av smältstycken, råskenor, göt samt av ämnen av olika slag för framställningen av grövre järnmanufaktur.

För att lämna en bild av arten och omfattningen av de i redo-

Tab. 30. Tillverknings- och omsättningsförhållandena vid järn- och stålverken år 1913 med hänsyn till dubbelräknade värden.

Varuslag	För bearbetning inköpt			Tillverkat	Vid verken förarbetad egen och inköpt produkt	Sålt inom landet	Exportat
	Svensk produkt		Utländsk produkt				
	Inköpt antagl. från järn- o. stålverk	Inköpt från andra företag					
K r o n o r							
Tackjärn, gjutgods...	10 043 140	—	506 967	55 371 501	37 642 914	10 627 656	18 866 540
Ovållda mellanprodukter	1 614 552	—	—	84 334 500	71 722 188	4 599 815	9 226 175
Smitt och valsat järn och stål	1 342 152	—	—	103 645 514	25 394 408	43 006 587	36 755 788
Manufaktur ..	49 362	—	—	28 020 422	2 221 164	14 438 963	11 203 710
Skrot	1 384 787	5 128 807	2 791 212	11 785 942	18 924 239	1 384 787	585 137
Annat	—	—	—	1 589 227	341 852	648 243	442 530
Summa	14 433 993	5 128 807	3 298 179	284 747 106	156 246 765	74 706 051	77 079 880

visningen vid järn- och stålverkens produktion föreliggande dubbelräkningarna ha tillverknings- och omsättningsförhållandena sammanförts i tab. 30.

Såsom av tabellen framgår representera tillverkningarna ett belopp av 284 747 106 kr. Samtidigt belöper sig värdet av vid verken förarbetad egen och inköpt produkt till 156 246 765 kr. Av sistnämnda belopp bör emellertid endast en del betraktas såsom utgörande del av årets produktion vid de här redovisade järn- och stålverken samt till följd därav dubbelräknad. Borttagas såsom icke dubbelräknat bör i första hand samtligt förbrukat tackjärn av utländskt ursprung, representerande enligt redovisningen över råmaterialförbrukningen ett belopp av 506 967 kr. Frånräknas bör likaledes inköpt skrot, vilket icke kan antagas utgöra resultatet av årsproduktionen vid järn- och stålverken. Däremot torde den skrotkvantitet med ett värde av 1 384 787 kr., vilken under året försålts på den inhemska marknaden, böra betraktas såsom förbrukad vid de här redovisade verken samt följaktligen dubbelräknad. Återstoden inköpt skrot av inhemskt eller utländskt ursprung bör däremot icke betraktas såsom dubbelräknad. Samtliga för bearbetning inköpta mellanprodukter såsom göten, smidda och valsade ämnen etc. åter torde kunna anses vara under året producerade vid de redovisade verken samt följaktligen dubbelredovisade. Värdet av samtligt inköpt material, beträffande vilket dubbelräkning icke kan anses föreligga, uppgår

till ett belopp av 8 426 986 kr. Frånräknas sistnämnda summa brutto-beloppet av samtligt förbrukat material, erhålles ett slutbelopp av 147 819 779 kr. Om från det totala tillverkningsbeloppet, utgörande 284 747 106 kr., frånräknas det sålunda dubbelräknade värdet erhålles, enligt de använda beräkningsgrunderna, såsom uttryck för det från dubbelräkningar beträffande råmaterialet exklusive malmen befriade tillverkningsvärdet vid järn- och stålverken år 1913 en summa av 136 927 327 kr.

Lägges härtill järngruverörelsens enligt likartade grunder från dubbelräkningar beträffande råmaterialet väsentligen befriade tillverkningsvärde, uppgående till 63 293 643 kr., erhålles en summa av 200 220 970 kr. I sistnämnda belopp ingår emellertid såsom dubbelräknat värdet av till järn- och stålverken försald och av dessa förbrukad malm, slig och briketter. Sålunda försald malm utgör enligt omsättningstabellen 1 214 701 ton med ett fobvärde av 11 405 128 kr. Samtidigt utgör enligt förbrukningsredovisningen järnverkens förbrukning av malm av olika slag 1 289 076 ton med ett cifvärde, sålunda inneslutande försäljnings-, transport- och lossningskostnader etc., av 16 392 113 kr. Om från ovan-nämnda totalbelopp frånräknas värdet av den under året vid järnverken förbrukade malmkvantiteten, återstår ett slutbelopp av 183 828 857 kr. Detsamma skulle sålunda utgöra enligt här tillämpade grunder järnhanteringens hela från dubbelräkningar beträffande råmaterialet befriade tillverkningsvärde år 1913. Vid föreliggande beräkning har avdrag sålunda verkställts även för de särdeles betydande malmfrakterna inklusive lastnings- och lossnings- m. fl. kostnader, vilka för de svenska järnverkens malmtillförsel år 1913 kunna anslås till något mer än 4 milj. kr. Sistnämnda kostnader innebära en ökning av kostnaderna för den förbrukade malmen med c:a 39 proc.

De påvisade dubbelräkningarna äga sin naturliga motsvarighet i de för järnhanteringens olika företagsgrupper redovisade inkomst- och utgiftsstaterna. För klargörande av hithörande förhållanden meddelas i tab. 31 en sammanfattning av årsinkomsterna för olika företagsgrupper, fördelade på olika slag av utgifter samt vinst. Tabellen hänför sig till förhållandena vid företag, representerande 99·88 proc. av järnhanteringens hela bruttotillverkningsvärde. Vid viss del av rörelsen under året uppkommen förlust har borteliminerats genom en motsvarande sänkning av vinstsumman för övriga företag.

För de olika företagsgrupperna, betraktade var för sig, lämna de motsvarande utgifts- och vinstbeloppen en någorlunda riktig bild av årets ekonomiska förhållanden, samtidigt som desamma representera från dubbelräkningar relativt fria tillverkningsvärden. Beträffande

Tab. 31. Årsinkomster för järnhanteringsens olika

U t g i f t e r	Gruvor		Anrikningsverk		Järngruverörelsen	
	Kr.	Proc.	Kr.	Proc.	Sä kr.	Proc.
Råmaterial.....	139 665	0·23	1 652 804	57·40	1 792 469	2·84
Sprängämnen	2 149 744	3·56	—	—	2 149 744	3·40
Kalksten, dolomit etc.	—	—	—	—	—	—
Kraft, värme och belysning ...	2 435 014	4·04	312 822	10·86	2 747 836	4·35
Reparationer och underhåll	1 130 744	1·88	112 487	3·91	1 243 231	1·97
Nybyggnader o. nyanskaffningar	297 964	0·49	—	—	297 964	0·47
Diverse material och utensilier	1 729 129	2·87	72 580	2·52	1 801 709	2·85
Främmande hjälparbeten	—	—	—	—	—	—
Löner och arvoden till förvalt-						
ningspersonalen	1 287 610	2·13	71 459	2·48	1 359 069	2·15
Löner till arbetarna	15 005 410	24·88	376 466	13·08	15 381 876	24·34
Hyror	113 128	0·19	500	0·02	113 628	0·18
Räntor	1 446 482	2·40	964	0·03	1 447 446	2·29
Försvarsavgifter	18 921	0·03	—	—	18 921	0·03
Utskylder	2 899 902	4·81	12 681	0·44	2 912 583	4·61
Avskrivningar på fastigheter ...	683 131	1·13	—	—	683 131	1·08
» » gruvor	470 257	0·78	—	—	470 257	0·74
» » maskiner, in-						
ventarier o.						
redskap	845 451	1·40	31 816	1·11	877 267	1·39
» » varufordringar	13 746	0·02	—	—	13 746	0·02
Övriga utgifter	2 353 190	3·90	28 049	0·97	2 381 239	3·77
Årsvinst	27 297 578	45·26	206 641	7·18	27 504 219	43·52
Summa	60 317 066	100·00	2 879 269	100·00	63 196 335	100·00

gruvföretagen föreligga sålunda dubbelräknade endast mindre belopp, representerande inköpt anrikningsgods, vilket gått i handeln mellan de olika företagen samt sålunda kommit att uppträda dubbelt i slutsumman. Slutbeloppet för de självständigt redovisade anriknings- och briketteringsverken torde inom sig vara fritt från dubbelräknade värdebeståndsdelar. Liknande är förhållandet med hyttverksgruppen, för vilken samtliga dubbelräkningar inom gruppen falla inom det till 135 720 kr. uppgivna värdet av 1 590 ton tackjärn, vilka vid tre företag under året inköpts för framställning av järnmanufaktur. Däremot torde kunna sägas att de med hyttverk förenade järn- och stålverksföretagen i slutsumman i ej obetydlig utsträckning innehålla dubbelräknade belopp. Sålunda torde exempelvis tackjärn, vilket vid vissa av företagen inköpts för vidare bearbetning, åtminstone till någon del utgöras av produkt från andra till samma grupp hörande företag. Liknande är förhållandet beträffande smältstycken och göt samt smidda och valsade ämnen m. fl. produkter. Att avgöra i vilken omfattning dylika dubbelräkningar föreligga inom företagsgruppen, låter sig emellertid icke göra. En annan art av dubbel-

företagsgrupper år 1913, fördelade på utgifter samt vinst.

Hyttverk		Järn- o. stålverk, förenade med hyttverk		Järn- o. stålverk, ej förenade med hyttverk		Järnförädlingen		Hela järnhanteringen	
Kr.	Proc.	Kr.	Proc.	Kr.	Proc.	S:a kr.	Proc.	S:a kr.	Proc.
5 134 198	25·11	26 303 118	23·23	8 826 126	49·81	40 263 442	26·60	42 055 911	19·60
—	—	—	—	—	—	—	—	2 149 744	1·00
175 573	0·86	1 046 594	0·92	171 245	0·97	1 393 412	0·92	1 393 412	0·65
9 207 097	45·03	32 997 070	29·15	2 310 645	13·04	44 514 812	29·41	47 262 648	22·03
319 403	1·56	2 182 464	1·93	439 703	2·48	2 941 570	1·94	4 184 801	1·95
—	—	—	—	—	—	—	—	297 964	0·14
299 137	1·46	3 255 589	2·87	284 072	1·60	3 838 798	2·54	5 640 907	2·63
—	—	289 264	0·26	—	—	289 264	0·19	289 264	0·13
421 620	2·06	3 120 171	2·76	474 905	2·68	4 016 696	2·65	5 375 765	2·50
1 851 615	9·06	22 149 017	19·56	3 090 403	17·44	27 091 035	17·90	42 472 911	19·79
39 886	0·20	33 818	0·03	32 474	0·18	106 178	0·07	219 806	0·10
682 690	3·34	2 715 428	2·40	494 215	2·79	3 892 333	2·55	5 339 779	2·49
—	—	—	—	—	—	—	—	18 921	0·01
83 638	0·41	920 308	0·81	83 396	0·47	1 087 342	0·72	3 999 925	1·86
186 609	0·91	1 380 841	1·22	34 964	0·20	1 602 414	1·06	2 285 545	1·07
—	—	—	—	—	—	—	—	470 257	0·22
254 394	1·25	2 159 751	1·91	187 312	1·06	2 601 457	1·72	3 478 724	1·62
26 808	0·13	314 211	0·28	22 255	0·13	363 274	0·24	377 020	0·18
547 699	2·68	4 916 047	4·34	367 794	2·08	5 831 540	3·85	8 212 737	3·83
1 215 354	5·94	9 427 219	8·33	898 764	5·07	11 541 337	7·62	39 045 556	18·20
20 445 721	100·00	113 210 910	100·00	17 718 273	100·00	151 374 904	100·00	214 571 239	100·00

räkning kan likaledes tänkas vara för handen i större omfattning inom föreliggande företagsgrupp. Vissa av företagen ha nämligen låtit utlämna till uträkning vid främmande smides- och valsverk ovälda produkter och ämnen, motsvarande en utbetald förädlingslön av 289 264 kr. I mån som nämnda bearbetning ägt rum vid företag inom gruppen, kommer sålunda att föreligga dubbelräkning. Värdet av den företagna bearbetningen kommer nämligen att uppträda dels såsom intjänt förädlingslön hos det företag, som utfört lönearbetet, dels ingår detsamma i det utlämnande företagets tillverkningsvärde, enär den förädlade varan såsom salufärdig åsättes fullt tillverkningsvärde, i vilket ingår även värdet av den vid det främmande företaget verkställda bearbetningen. Jämte utförda hjälparbeten till det ovannämnda värdet av 289 264 kr. vid de med hyttverk förenade järn- och stålverken uppgivas inom övriga företagsgrupper dylika till ett belopp av sammanlagt 50 321 kr., vadan hela den sålunda dubbelräknade summan utgör 339 585 kr. Även de med hyttverk ej förenade järn- och stålverksföretagen redovisa inköp av ovälda produkter samt smidda och valsade ämnen, för

vilka, i mån desamma gått i handel mellan företag tillhörande gruppen, de motsvarande värdena dubbelräknats. Till högre belopp uppgå emellertid dessa dubbelräkningar icke.

Om sålunda inom de olika företagsgrupperna, tagna var för sig, föreliggande dubbelräkningar äro i förhållande till motsvarande slutbelopp jämförelsevis mindre betydande, blir resultatet helt annorlunda, om avseende fästes vid järnhanteringen i dess helhet. Det här gällande tillverkningsbeloppet, uppgående till 214 571 239 kr., innesluter nämligen dubbelräknade värden till mycket höga belopp. Närmast skall göras ett försök att ungefärligen bestämma de summor, vilka, såsom avseende vid de svenska järngruve- eller järnverksföretagen under året framställt och förbrukat material, ingå dubbelräknade i ovan nämnda bruttotillverkningsbelopp. För att underlätta översikten beträffande förbrukat material av malm och järn av olika slag har i nedanstående tablå sammanställts värdet av inköpt material av nämnda art.

	Kr.
Rågods för anrikning och brikettering	1 792 469
Malm, slig och briketter	16 624 713
Tackjärn, skrot, ferrolegeringar, järnsvamp	20 484 209
Smältstycken, råskenor, göt, bläststål	1 620 208
Uträckt välljärn och götmetall	1 534 312
Summa	42 055 911

Vid det förhållandet, att samtlig förbrukat inköpt malm av olika slag är av svenskt ursprung, föreligger dubbelräkning så till vida, som malmvärdet ingår såväl i slutvärdet för gruvrörelsen som i värdet av den vid järn- och stålverksföretagen framställda produkten. Beträffande däremot tackjärn och ferrolegeringar etc. äro svårigheter för handen att bestämma, i vilken omfattning den inköpta produkten är av svenskt ursprung samt sålunda i den föreliggande redovisningen att anse såsom dubbelräknad. Såsom framgår av förbrukningstabellen, redovisas av nämnda material såsom direkt importerat dylikt till ett värde av 1 755 021 kr. Därjämte har importerats skrot till ett värde av 2 791 212 kr. Beträffande sistnämnda material torde emellertid böra anses såsom dubbelräknad endast den kvantitet, vilken under året från järnverksföretagen försålts på den inhemska marknaden, och som enligt omsättningstabellen representerar ett värde av c:a 1 384 787 kr. Däremot torde kunna antagas, att samtliga inköpta oväldiga produkter samt praktiskt sett hela kvantiteten av inköpta smidda och valsade ämnen äro av inhemskt ursprung samt sålunda att anse såsom dubbelräknade. Värdet av samtligt under året förbrukat råmaterial av utländskt ursprung eller sådant av inhemskt

ursprung, vilket icke kan anses utgöra del av årets produktion vid de här redovisade gruv- och järnverksföretagen, kan enligt här tillämpade grunder beräknas ungefärligen representera ett belopp av 9 675 040 kr. Motsvarande summa enligt de förut gjorda beräkningarna på grundvalen av tillverknings- och omsättningstabellen åter utgjorde 8 426 986 kr., vadan sålunda en avsevärd differens föreligger. Borträknas från slutvärdet i ovanstående tablå beloppet av 9 675 040 kr., återstå 32 380 871 kr., motsvarande värdet av dubbelräknat material. För erhållande av ett från dubbelräknade värdebeståndsdelar relativt fritt tillverkningsvärde bör emellertid, enligt vad som ovan framhållits, frånräknas jämväl värdet av främmande hjälp- arbeten, vilka likaledes äro dubbelförda. Värdet av dylika utgör som nämnts 339 585 kr. Hela den summa, vilken för erhållande av ett från dubbelräkningar fritt tillverkningsvärde, bör frånräknas bruttotillverkningsbeloppet, 214 571 239 kr., utgör sålunda 32 720 456 kr. Den återstående summan, 181 850 783 kr., utgör sålunda enligt senast angivna grunder järnhanteringens från dubbelräknade värdebeståndsdelar befriade tillverkningsvärde år 1913.

Den för arten av den industriella verksamheten särdeles belysande procentuella fördelningen av inkomsterna på utgifter av olika slag samt vinst framgår av följande tab. 32. För erhållande av en mera överskådlig bild av ifrågavarande fördelning ha i tab. 33 de olika utgiftsposterna sammanförts till huvudgrupper, nämligen materialkostnader av olika slag, löner och arvoden till förvaltningspersonalen, löner till arbetarna, blandade utgifter såsom räntor, avskrivningar etc. samt vinst. Gruvrörelsen, såsom företrädesvis råproduktion, uppvisar av samtliga företagsgrupperna de lägsta materialkostnaderna. Motsvarande högsta föreligga, bortsett från anrikningsföretagen, vid vilka omfattningen av den industriella bearbetningen är mindre betydande, vid hyttverksföretagen med c:a 74 proc. av hela omsättningsbeloppet. Den främsta platsen intages därvid av bränslekostnaderna, vilka uppgå till c:a $\frac{2}{3}$ av den nämnda siffran. Betydande äro ävenledes materialkostnaderna vid de med hyttverk ej förenade järn- och stålverksföretagen. C:a $\frac{2}{3}$ av omsättningsbeloppet utgöres nämligen här av kostnader för material, varvid huvudbeloppet faller på inköpt tackjärn och skrot m. fl. halvfabrikat. Däremot ställer sig för de med hyttverk förenade järn- och stålverksföretagen, vid vilka förädlingsprocessen är större och mera omfattande, kostnaderna för råmaterialet jämförelsevis lågt. Desamma uppgå nämligen till endast 52 proc. av hela omsättningssumman.

Mellan utgifterna för material samt återstående omkostnader, bland vilka den främsta posten utgöres av utgifter för arbetskraften, råder

Tab. 32. Järnhanteringens verkliga omsättningsvärde resp. utgifter år 1913.

U t g i f t e r	Kr.	Proc. av omsätt- nings- värdet	Proc. av utgifterna
Råmaterial	9 675 040	5·32	6·77
Sprängämnen	2 149 744	1·18	1·51
Kalksten, dolomit etc.	1 393 412	0·77	0·98
Kraft, värme och belysning	47 262 648	25·99	33·10
Reparationer och underhåll	4 184 801	2·30	2·93
Nybyggnader och nyanskaffningar	297 964	0·16	0·21
Diverse material och utensilier	5 640 507	3·10	3·95
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen	5 375 765	2·96	3·76
Löner till arbetarna	42 472 911	23·35	29·74
Hyror	219 806	0·12	0·15
Räntor	5 339 779	2·94	3·74
Försvarsavgifter	18 921	0·01	0·01
Utskylder	3 999 925	2·20	2·80
Avskrivningar på fastigheter	2 285 545	1·26	1·60
» » gruvor	470 257	0·26	0·33
» » maskiner, inventarier o. redskap	3 478 724	1·91	2·44
» » varufordringar	377 020	0·21	0·26
Övriga utgifter	8 162 458	4·19	5·72
Årsvinst	39 045 556	21·47	—
Summa	181 850 783	100·00	100·00

enligt sakens natur ett omvänt förhållande. De högsta relativa kostnaderna för arbetskraft föreligga sålunda inom gruvrörelsen. Anriknings- samt hyttverksföretagen uppvisa däremot lägre utgifter för arbetskraft, utgörande resp. 13·08 samt 9·06 proc. Däremot stiga för järn- och stålverksföretagen samtliga omkostnader för arbetskraft av olika slag till inemot femtedelen av hela omsättningssumman. Beträffande blandade utgifter, vilka som nämnt innesluta kostnader för hyra, räntor, utskylder och avskrivningar samt övriga ej spec. utgifter, föreligga mellan procenttalen för olika företagsgrupper ej alltför stora skiljaktigheter. Motsatt är delvis förhållandet med vinsten. För järngruveföretagen uppgår densamma till ej mindre än 27 504 219 kr., motsvarande 43·52 proc. av totala omsättningsbeloppet. Sistnämnda förhållande äger sin grund huvudsakligen i resultatet av årsrörelsen vid de under Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund hörande mellan- och nordsvenska gruvföretagen. Vid järnverksföretagen åter utgör årsvinsten 7·62 proc. av hela omsättningsbeloppet samt stiger för gruppen med hyttverk förenade järn- och stålverksföretag, bland vilka återfinnes flertalet av den svenska järnhanteringens större och eljest mera betydande företag, till 8·33 proc.

Sedan järnhanteringens omsättningsvärde år 1913, i mån detta

varit möjligt, befriats från dubbelräknade värdebeståndsdelar, erhöles som nämnts ett från dubbelräkningar relativt fritt omsättningsbelopp av 181 850 783 kr. Borträknandet av de dubbelförda värdebeståndsdelarna medför givetvis väsentliga förändringar i den procentuella fördelningen av järngruverörelsens samt järnverksföretagens inkomster, fördelade på särskilda utgiftsposter samt på vinsten. Medan sålunda före dubbelräkningarnas reducering kommo på utgifter för material sammanlagt 19.60 proc. av inkomsterna, är efter reduktionen motsvarande siffra 5.32 proc. I proportion till berörda procentuella sänkning har den relativa betydelsen av andra viktiga utgiftsposter samt av vinsten undergått förhöjningar. Den genom dubbelräknade värdens borteliminering justerade procentskalan framgår i sin helhet av tab. 32. Mot det nämnda omsättningsbeloppet svarar en från dubbelräkningar väsentligen befriad total utgiftssumma av 142 805 227 kr., vilket belopp kan anses möjligast riktigt återgiva storleken av de utgifter, den svenska järnhanteringen såsom helhet betraktad haft att vidkännas år 1913.

I likhet med vad som skett i kollegii föregående produktionsstatistiska undersökningar över textil- och beklädnads- samt läder-, hår- och gummivaruindustrierna, skall även i den föreliggande undersökningen verkställas beräkningar över den värdeförhöjning, som genom produktionsprocessen framskapas utöver det använda materialets värde. Beräkningen i fråga kan lämpligast verkställas med tillhjälp av de

Tab. 33. Viktigare omsättningsposters relativa storlek.

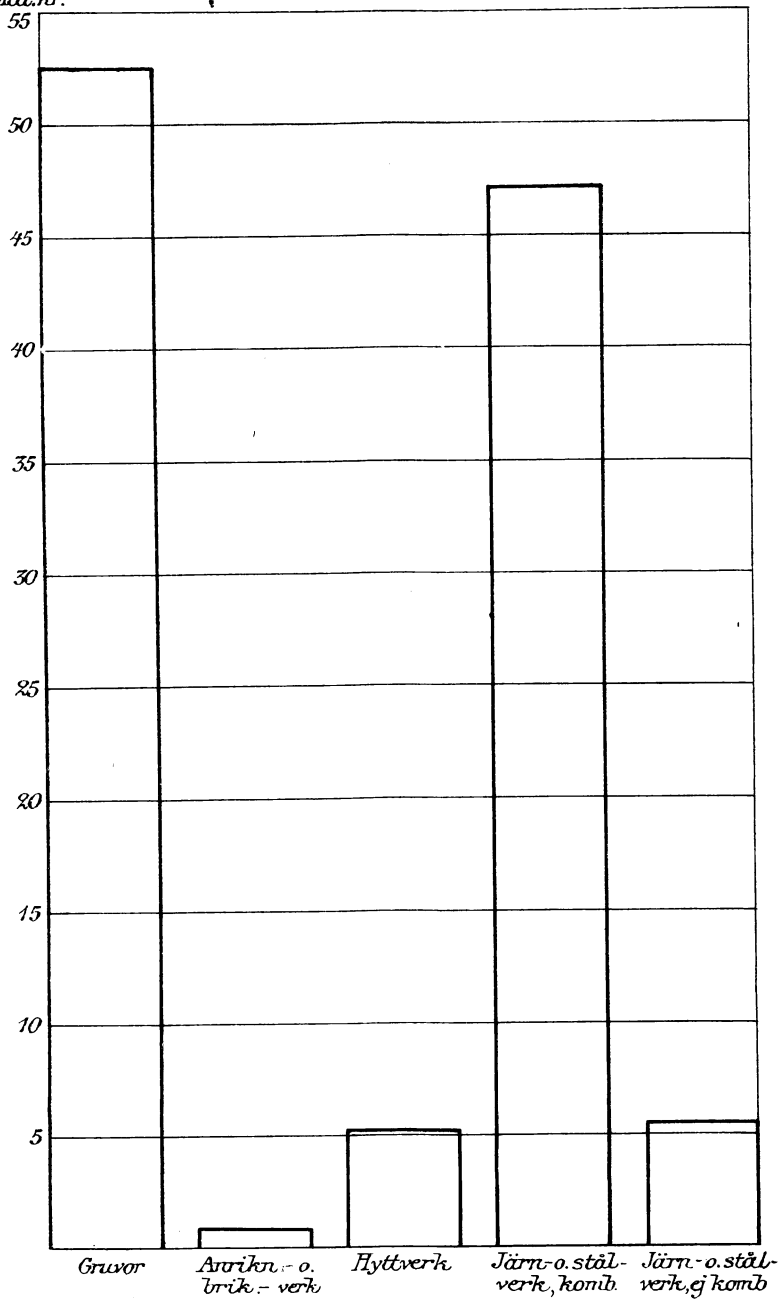
Företagsgrupper	Utgifter för material, förbrukningsartiklar och utensilier	Löner och arvoden till förvaltningspersonalen	Löner till arbetarna	Övriga utgifter	Vinst
i proc. av hela omsättningsbeloppet					
<i>Järngruverörelsen</i>					
Gruvor	13.07	2.13	24.88	14.66	45.26
Anrikn. o. brik-verk	74.69	2.48	13.08	2.57	7.18
Summa	15.88	2.15	24.34	14.11	43.52
<i>Järnförädlingen</i>					
Hyttverk	74.02	2.06	9.06	8.92	5.94
Järn- och stålverk, fören. med hyttverk	58.10	2.76	19.56	11.25	8.33
Järn- och stålverk, ej fören. med hyttverk	67.90	2.68	17.44	6.91	5.07
Summa	61.41	2.65	17.90	10.42	7.62
Hela järnhanteringen	48.00	2.50	19.79	11.51	18.20

för året meddelade utgifts- samt inkomststaterna. Visserligen ge ej dessa en i detalj riktig bild av årets produktionsförhållanden, alldenstund varken tillverkning eller försäljning omedelbart avspeglar sig i utgifts- och inkomstförhållandena, liksom dessa ej heller alltid hänföra sig enbart till den industriella verksamheten. Emellertid torde på grund av sistnämnda förhållanden uppstående ojämnheter kunna lämnas ur räkningen, utan att därför resultatens exakthet äventyras. De närmaste förebilderna till beräkningar av ifrågavarande slag återfinnas i den amerikanska samt efter densamma i den engelska produktionsstatistiken. Den förstnämnda gör gällande, att tillverkningsvärdet icke utgör ett tillfredsställande mått vare sig på den absoluta eller relativa betydelsen av en viss industri, emedan endast en del av det nämnda värdet framskapas genom det industriella arbetet självt. En viss och ofta större delen av detta värde ligger nämligen i det använda materialet, vilket utgör produkten av andra verksamhetsgrenar, såsom åkerbruk, gruvrörelse eller andra industrier. Det bästa måttet på olika industrigrupperns betydenhet blir för den skull i många fall det värde, som skapas genom det industriella arbetet inom gruppen självt. Detta värde anses kunna erhållas därigenom, att från tillverkningsvärdet räknas materialkostnaderna. Det sålunda erhållna värdet benämnes i den amerikanska statistiken "value added by manufacture" samt i den engelska statistiken "the net output". Den amerikanska statistiken ser i det nämnda manufaktureringsvärdet ännu en fördel, bestående däri, att vid hopsummering av manufaktureringsvärdena för samtliga industrigrenar erhålles ett från dubbelräkningar väsentligen befriat tillverkningsvärde för industrien i dess helhet. Detsamma giver därvid ett uttryck för den genom det industriella arbetet och kapitalets insats framkallade värdetillökningen.

Närmast skall här göras ett försök att för järnhanteringen framkonstruera ett den amerikanska statistikens "value added by manufacture" motsvarande manufaktureringsvärde. För den skull bör i utgiftsstaten borträknas samtliga värdebeståndsdelar av materialkaraktär. I första hand bör sålunda bortelimineras allt det råmaterial, vilket ingår i slutprodukten. Efter mönstret av den amerikanska och engelska statistiken bör frånräknas även utgifter för bränsle och kraft samt utgifter för fabriksutensilier, såsom remmar, smörjolja etc. Frånräknas böra därjämte utgifter för främmande hjälparbeten. Sedan samtliga de nämnda beloppen tagits från årsproduktens saluvärde, ökat med värdet av åt främmande utförda hjälparbeten, återstår ett belopp, vilket representerar den genom det industriella arbetet ernådda värdeförhöjningen, och som i den svenska

Järnhanteringens manufakturingsvärde.

Müll.kr:

Tab. 34. Järnhanteringens

1	2	3	4
F ö r e t a g s g r u p p e r	Material	Främmande hjälparbeten	Summa av kolumn 2 och 3
	Kr.	Kr.	Kr.
<i>Järngruverörelsen</i>			
Gruvor	7 882 260	1 332	7 883 592
Anriknings- o. briketteringsverk	2 150 693	6 309	2 157 002
Summa	10 032 953	7 641	10 040 594
<i>Järnförädlingen</i>			
Hyttverk	15 135 408	13 105	15 148 513
Järn- och stålverk, fören. med hyttverk	65 784 835	289 264	66 074 099
» » » ej » » »	12 031 791	29 575	12 061 366
Summa	92 952 034	331 944	93 283 978
Hela järnhanteringen	102 984 987	339 585	103 324 572

statistiken benämnas industrigrenens manufaktureringens värde. Detsamma kommer sålunda att omsluta utgifter för löner till förvaltnings- och arbetspersonalen, hyror, räntor, utskylder, avskrivningar, övriga utgifter samt vinst.

Beträffande gruvrörelsen, i mån densamma är inskränkt till malm-brytning, kan det i viss mån förefalla oegentligt att tala om ett manufaktureringens värde i betydelsen av en genom det industriella arbetet framskapad värdeförhöjning. Ej heller förekommer i den amerikanska produktionsstatistiken, att för gruvhanteringen beräknas vid sidan om produktvärdet något värde härflytande ur manufaktureringen. För erhållande av likformighet mellan de olika företagsgrupperna skall emellertid här beräknas även för järngruverörelsen ett mot manufaktureringens värdet svarande, från materialvärden av olika slag befriat värde. Det förhållandet, att i föreliggande sammanhang malm-brytningen står i organiskt samband med anrikningsrörelsen samt framställningen av järnmalmsbriketter, bidrager i sin mån därtill, att för gruvrörelsen i dess helhet för det sålunda beräknade värdet kan användas beteckningen manufaktureringens värde.

Manufaktureringens värdet för de särskilda företagsgrupperna ävensom för järnhanteringen i dess helhet framgår av tab. 34. Detsamma utgör för samtliga företagsgrupperna 111 246 667 kr., av vilken summa 53 155 741 kr. belöpa sig på gruvrörelsen samt 58 090 926 kr. på järnförädlingen. I förhållande till det från dubbelräkningar befriade bruttotillverkningsvärdet utgör manufaktureringens värdet för järnhanteringen i dess helhet 61 proc.

Manufaktureringens värdet ställer sig i förhållande till omsättnings-

manufaktureringens värde.

5	6	7	8	9	10
Löner	Räntor	Avskrivningar och blandade utgifter	Årsvinst	Totalsumma	Manufaktur- eringsvärde (kol. 5—8)
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
16 293 020 447 925	1 446 482 964	7 396 394 66 737	27 297 578 206 641	60 317 066 2 879 269	52 433 474 722 267
16 740 945	1 447 446	7 463 131	27 504 219	63 196 335	53 155 741
2 273 235	682 690	1 125 929	1 215 354	20 445 721	5 297 208
25 269 188	2 715 428	9 724 976	9 427 219	113 210 910	47 136 811
3 565 308	494 215	698 620	898 764	17 718 273	5 656 907
31 107 731	3 892 333	11 549 525	11 541 337	151 374 904	58 090 926
47 848 676	5 339 779	19 012 656	39 045 556	214 571 239	111 246 667

beloppen särdeles skiftande inom de olika företagsgrupperna. En belysning av hithörande förhållanden äger rum i tab. 35. Av

Tab. 35. Förhållandet mellan omsättningsbeloppet samt manufaktureringens värdet inom olika företagsgrupper.

F ö r e t a g s g r u p p e r	Totala omsättnings- beloppet	Manufaktu- rerings- värde	Manufaktu- rerings- värdet i % av omsätt- nings- beloppet
	Kr.	Kr.	
<i>Järngruverörelsen</i>			
Gruvor	60 317 066	52 433 474	86·98
Anriktnings- o. briketteringsverk	2 879 269	722 267	25·09
Summa	63 196 335	53 155 741	84·11
<i>Järnförädlingen</i>			
Hyttverk	20 445 721	5 297 208	25·91
Järn- och stålverk, fören. med hyttverk	113 210 910	47 136 811	41·64
» » » ej » » »	17 718 273	5 656 907	31·98
Summa	151 374 904	58 090 926	38·38
Hela järnhanteringen	214 571 239	111 246 667	51·85

tabellen framgår det i sakens natur liggande förhållandet, att inom gruvrörelsen i sin helhet den genom det industriella kapitalets och arbetets insats framskapade värdeförhöjningen är högre än inom övriga företagsgrupper. Relativt lägst ställer sig manufaktureringens värdet inom anriktningsrörelsen med dess mindre omfattande industriella bearbetning av materialet. Av järn- och stålverksgrupperna repre-

sentera hyttverksföretagen med ett manufaktureringsvärde av c:a 25·1 proc. av totala omsättningsbeloppet den minst omfattande industriella förädlingen. Det högsta motsvarande värdet, utgörande 41·6 proc., uppvisa däremot de med hyttverk förenade järn- och stålverksföretagen, vid vilka förädlingsprocessen såsom sträckande sig från produktion av tackjärn till framställningen av smidda och valsade fabrikat samt manufaktur är den mest omfattande. Beträffande i övrigt manufaktureringsvärdena inom olika företagsgrupper illustreras desamma genom den diagrammatiska framställningen på sid. 185.

Gruvvärden, fastigheter och inventarier.

I planen för föreliggande undersökning ingår även att åvägbringa en översikt av de värden, som representeras av malmfyndigheter, fastigheter, maskiner och inventarier inom järnhanteringen.

Beträffande värdet av gruvfyndigheterna har efterfrågats såväl ett uppskattningsvis angivet exakt sådant som det motsvarande bokföringsvärdet. I fråga om fastigheterna har begärts upplysning om de officiella taxeringsvärdena, fördelade dels på industrianläggningarna med därtill hörande ekonomibyggnader, såsom magasin, lager- och kontorslokaler, dels på eventuellt befintliga förvaltnings- och arbetarepersonalen avsedda boningshus, möteslokaler etc. Därjämte har begärts uppgift om taxeringsvärdet på för motsvarande ändamål särskilt för sig taxerad tomtjord. Eftersträfvats har att erhålla kännedom om fastighetsvärdena även i sådana fall, då fastigheterna varit förhyrda, liksom för dylika fall begärts uppgifter om de erlagda hyresbeloppen.

Till ytterligare belysning av de vid gruvrörelsen och järnhanteringen bundna sakvärdenas storlek har inforrats uppgift om brandförsäkringsvärden dels för industribyggnaderna, dels för bostäder och andra byggnader avsedda för personalen med i senare fallet firman tillhörande inventarier, dels om brandförsäkringsvärden för samtliga fasta och lösa maskiner och övriga industriella inventarier. Uppgifter ha ävenledes begärts om brandförsäkringsbeloppen av lager, material, färdigt gods etc. Slutligen har redovisningen av sakvärdena fullständigats med uppgifter på alla för gruvrörelsens och järnförädlingsverksamhetens stadigvarande bruk avsedda tillgångar i form av transportegendom etc., beträffande vilken egendom skolat deklarerats bokföringsvärdena. Den under föreliggande kapitel avgivna redovisningen kan sägas vara särdeles fullständig, och för mindre ofullständigheter och ojämnheter i lämnade uppgifter skall redogöras i det följande.

Vid uppgivandet av värdet på gruvfyndigheter lägga enligt sakens natur förhållandena snart sagt oöverstigliga hinder i vägen för erhållandet av ett fullt exakt sådant. I föreliggande fall har begärts en uppskattning med ledning av malmtillgången, årliga brytningsmängden, produktens försäljningspris, kursvärde på aktier och lotter i gruvegendomen samt densammas pris vid i tiden närliggande köp. Trots den approximativa karaktären torde likväl de erhållna uppskattningsvärdena vara av intresse.

En föreställning om de svenska järnmalmstillgångarna samt den relativa betydelsen av desamma i världens järnhushållning erhålles av den under ledning av svenska vetenskapsmän verkställda undersökningen av jordens järnmalmstillgångar, vilkens resultat föreligger i arbetet "The Iron Ore Resources of the World", 1910. Ur desamma må anföras följande data.

Jordens järnmalmstillgångar reducerade till metalliskt järn.

Fyndigheter	Världstillgång milj. ton	Sverige milj. ton	Sverige i proc.
<i>Aktuella:</i>			
Högprocentiska	850	709	83.41
Lågprocentiska.....	9 342	31	0.33
<i>Potentiella:</i>			
Högprocentiska	408	80	19.61
Lågprocentiska.....	52 728	25	0.05
<i>Summa:</i>			
Aktuella	10 192	740	7.26
Potentiella.....	53 136	105	0.20
Summa summarum.....	63 328	845	1.33

Av jordens samtliga kända järnmalmstillgångar äger enligt ovanstående beräkningsgrund Sverige sålunda 1.33 proc. samt av de aktuella, d. v. s. de under nuvarande förhållanden brytningsbara tillgångarna, 7.26 proc. För ett land med Sveriges relativt ringa utsträckning hänvisar redan sistnämnda siffra på ett anmärkningsvärt förhållande. Än mera gäller detta beträffande vårt lands andel i de aktuella högprocentiska malmerna d. v. s. brytningsvärda sådana, vilka innehålla järn till 60 proc. eller däröver. Av dylika malmfyndigheter disponerar Sverige enligt beräkningen ej mindre än 83.41 proc. av världstillgången.

De aktuella malmtillgångarna, motsvarande för Sverige enligt här använd beräkningsgrund 740 milj. ton järn, skulle därvid ungefärligen motsvara kapaciteten av de f. n. under arbete varande fyndigheterna, vilka enligt bergsberättelsen år 1913 utgöra tillsammans 295 med malmfångst arbetande gruvor. Därjämte har till under-

Tab. 36. Järngruvor, ej i verksamhet.

L ä n	Grunden till overksamheten						Summa
	Ringa malmtill- gång; malmens beskaffen- het; svåra bryt- ningsför- hållanden	Dåliga kom- muni- katio- ner	Brist på kapital	Reser- verade för fram- tiden	Andra orsaker	Ej upp- given	
A n t a l							
Stockholms län	34	6	—	39	12	1	92
Uppsala »	10	10	—	10	1	—	31
Södermanlands »	8	—	—	10	12	—	30
Östergötlands »	—	—	—	9	6	—	15
Jönköpings »	7	—	—	—	17	—	24
Kalmar »	1	—	—	—	6	—	7
Kristianstads »	—	—	—	1	—	—	1
Värmlands »	9	—	2	73	6	—	90
Örebro »	30	25	36	242	68	22	423
Västmanlands »	19	7	8	267	20	38	359
Kopparbergs »	85	44	20	268	155	33	605
Gävleborgs »	10	—	—	1	1	4	16
Västernorrlands »	22	—	—	3	—	—	25
Västerbottens »	16	—	—	—	—	—	16
Norrbottnens »	6	127	4	37	207	60	441
Summa	257	219	70	960	511	158	2 175

sökningen begärts uppgift på utmål, vilka försvaras på annat sätt än genom malmfångst eller befinna sig under vilostånd. Kapaciteten av dessa gruvor torde kunna anses motsvara de potentiella tillgångarna, vilka enligt tablå sid. 189 uttryckas genom siffrorna 105 milj. ton järn. Över sistnämnda grupp av gruvor, beträffande vilka ävenledes inhämtats uppgifter till undersökningen, har sammanställts tab. 36, i vilken uppgivits orsaken till overksamheten samt gruvornas fördelning på olika län. Hela antalet av ej i verksamhet varande utmål angives till sammanlagt 2 175. Av dessa uppgivas 960, sålunda nära halva antalet, vara reserverade för framtiden. Ett stort antal dylika återfinnes därvid särskilt inom Örebro, Västmanlands samt Kopparbergs län. Ringa malmtillgång, malmens beskaffenhet genom rikedom på svavel, fosfor, titan etc. samt svårartade brytningsförhållanden uppgivas såsom orsak till overksamhet i närmare en tiondedel av alla fallen med synnerligen hög frekvens bl. a. i östra Sverige. Dåliga kommunikationer äro särskilt i Norrbotten i många fall orsak till att bearbetning ej kan äga rum.

Uppskattningsvärden över gruvfyndigheterna hava avgivits från 71 av de 77 i undersökningen ingående gruvföretagen. De 6 fall, då något värde ansetts icke kunna uppgivas, gälla fyndigheter till-

samman representerande en bruten produkt av malm och berg år 1913 av 102 166 ton, motsvarande c:a 1 proc. av hela uppfordringen av berg och malm nämnda år.

Nutidsvärdet av övriga fyndigheter, representerande sålunda c:a 99 proc. av bruttofångsten, uppskattas, såsom framgår av nedanstående tablå, till sammanlagt 492 102 410 kr., i vilket belopp ingår även värdet av en sjömalmsfyndighet. I vissa fall torde vid angivande av värdena hava inneslutits även fyndigheter, vilkas bearbetande under nu gällande malm- och arbetspriser och med hittills kända metallurgiska metoder icke skulle löna sig. Då emellertid nutidsvärdet av dylika malmtillgångar enligt sakens natur måste sättas synnerligen lågt, kan antagas, att angivna värden praktiskt sett nära motsvara de under exploatering varande järnmalmsrikedomarna. En lokalt detaljerad bild av fyndigheternas värden erhålles genom en fördelning på de olika länen.

		Uppskattat värde Kr.	Bokfört värde Kr.
Stockholms	län	3 061 100	3 805 300
Uppsala	»	8 645 000	3 016 100
Södermanlands	»	3 125 000	1 921 738
Östergötlands och Jönköpings	»	2 025 000	387 266
Värmlands	»	2 825 000	2 850 000
Örebro	»	14 721 846	7 475 766
Västmanlands	»	12 341 900	9 299 210
Kopparbergs	»	42 526 736	17 081 381
Gävleborgs	»	400 000	282 692
Norrbottens	»	402 430 828	82 178 185
Summa		492 102 410	128 297 638

Påfallande äro de höga siffrorna för Kopparbergs och Norrbottens län, vilka erhålla sin förklaring av att inom de nämnda områdena falla resp. Grängesbergssfälten samt Gällivara och Kirunavarafälten. Vid angivandet av värdena av de nämnda fyndigheterna har av resp. uppgiftslämnare hänvisats till beräkningarna i den officiella undersökningen över Sveriges Nationalförmögenhet omkring år 1908, och ha de i nämnda undersökning erhållna värdena av vederbörande förvaltningar tagits såsom värde av fyndigheterna. Nämnda värden utgöra för Grängesbergssfälten 30 000 000 kr. samt för Gällivara- och Kirunavarafälten tillsammans 422 900 000 kr. Då emellertid i de nämnda beloppen, vilka beräknats i huvudsak på grund av köpkursen på aktier i Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, inneslutes även värdet av fastigheter och inventarier, som i föreliggande fall icke bör ingå, har detsamma här frånräknats. Efter uteslutande av värdena på malmförekomsterna i Grängesberg samt Gällivara- och Kirunavarafälten erhålles såsom nutidsvärdet av samtliga övriga svenska järn-

malmstillgångar ett belopp av 75 423 182 kr., av vilken summa 63 123 182 kr. belöpa sig på de mellansvenska samt 12 300 000 på de norrbottniska järnmalmsfyndigheterna. Vid en jämförelse av de här erhållna värdena med föregående uppskattningar framträda de förra såsom särdeles höga. Uteslutet är emellertid icke, att i de deklarerade siffrorna i vissa fall ligga inneslutna fastighetsvärden, värden av maskiner och transportanordningar etc., vilka vid uppgifternas avgivande rätteligen bort uteslutas.

Från de anförda uppskattningsvärdena avvika högst väsentligt motsvarande bokföringsvärden, vilka ävenledes efterfrågats. Uppgifter i detta fall hava erhållits från tillsamman 73 av de 77 i undersökningen ingående företagen. Beträffande 4 företag med en brytning av 67 529 ton år 1913 eller 0.6 proc. av hela brytningen av berg och malm nämnda år har icke erhållits uppgifter om bokföringsvärdet av järnmalmsfyndigheterna. Beträffande förhållandet mellan uppskattade värden och bokföringsvärdena må framhållas, att för 7 företag bokföringsvärdet angivits till 0, i 32 fall är bokföringsvärdet lägre än det uppskattade värdet, i 18 fall lika samt i 13 fall högre än det uppskattade värdet av fyndigheterna. För i undersökningen ingående järnmalmsfyndigheter utgör bokföringsvärdet tillsamman 128 297 638 kr. Uteslutas ur denna summa bokföringsvärdena för Grängesbergsfälten samt Gällivara och Kirunavara malmfält, återstår såsom bokföringsvärde av samtliga övriga järnmalmsfyndigheter en summa av 48 904 252 kr., av vilket belopp 44 034 858 kr. belöpa sig på mellersta Sverige samt 4 869 394 kr. på Norrbotten.

De meddelade taxeringsvärdena torde i allmänhet hänföra sig till 1913 års allmänna fastighetstaxering samt kunna för den skull betraktas såsom i möjligaste mån aktuella. Redovisning av taxeringsvärden för fastigheter har ingått från samtliga de i undersökningen behandlade företagen, varvid emellertid är att märka, att vid fyra mindre gruvföretag fastigheter helt saknats eller sådana uppförts så sent, att taxering icke kunnat företagas, vid vilket sistnämnda förhållande taxeringsvärdet ersatts med motsvarande brandförsäkringsvärde. I övrigt föreligger i fråga om fastighetsvärdenas fördelning på olika företagsgrupper en ojämnhet så till vida, som till Guldsmedshytte aktiebolags gruvdrift i Gränshtytte m. fl. fält samt till Surahammars bruks aktiebolags gruvföretag i Risbergsfältet hörande fastigheter redovisats i de nämnda firmornas järnverksuppgifter.

Järnhanteringsens hela fastighetstaxeringsvärde år 1913 utgjorde, såsom framgår av tab. 37, tillsamman 102 858 164 kr., av vilken summa 28 308 620 kr.. motsvarande 28 proc., belöpa sig på gruv-

rörelsen inklusive malmanrikningen, under det att 71 549 544 kr. eller 72 proc. falla på företag för järn- och stålframställningen. Bland de sistnämnda återfinnes det högsta värdet inom gruppen med hyttverk förenade järn- och stålverk, vilka företag tillsammans representera en summa fastighetsvärden av 57 645 005 kr. Denna grupp är det, som inom sig sluter flertalet av de största järnverkskomplexen, bland vilka exempelvis äro Avesta, Sandviken, Fagersta, Uddeholm och Stora Kopparbergsverken, som tillsammans hava fastighetsvärden av c:a 30 milj. kr.

Av samtliga fastighetstaxeringsvärden belöpa sig 68 610 779 kr. på industribyggnaderna, varvid komma på gruvhanteringen 14 930 715 kr. samt sålunda 53 680 064 kr. på företag för järn- och ståltillverkningen. Främst därvid stå alltjämt de med hyttverk förenade järn- och stålverken med ett taxeringsvärde av industribyggnader belöpande sig till 40 736 600 kr.

Från icke mindre än 155 av 188 företag hava särskilda taxeringsvärden uppgivits för bostäder samt övriga för personalen avsedda byggnader. Givetvis låter det sig icke i detalj påvisa, hurvida i de fall, då byggnader av ifrågavarande slag förekommit, dessas taxeringsvärden alltid angivits för sig. All sannolikhet talar dock för att så praktiskt taget är förhållandet. Å andra sidan torde det i vissa fall ha ställt sig ogörligt att vid redovisningen följa den i frågeformuläret godtagna uppdelningen på industrifastigheter och för personalen avsedda boningshus och andra byggnader. En icke sällsynt företeelse är nämligen, att exempelvis kontor och bostäder för disponent eller annan förvaltningspersonal inrymts i en och samma byggnad, varvid berörda uppdelning av taxeringsvärdet omöjliggjorts. Byggnadens taxeringsvärde har under sådana förhållanden i sin helhet måst hänföras till taxeringsvärdet för antingen industribyggnaderna eller bostadshusen, varvid byggnadens huvudändamål torde hava varit avgörande. En svårighet av annan art har förelegat, då industri- och bostadsfastigheter, såsom i enstaka fall synts hava varit förhållandet, vid taxeringen betraktats såsom en enda lägenhet och därför åsatts gemensamt värde. Vid materialets bearbetning har därvid den utvägen tillgripits, att bostadshusens taxeringsvärde ansetts lika med deras uppgivna brandförsäkringsvärde, vilket frändragits det totala taxeringsvärdet och överförts till kolumnen för bostadsvärden.

Förekomsten av för personalen särskilt avsedda byggnader ställer sig ganska skiftande inom de olika produktionsgrupperna. Av efterföljande tablå framgår antalet fall, då dylika byggnader före-

Tab. 37. Fastighets- och

Företagsgrupper	Värde av gruvfyndigheterna		Taxeringsvärden av egna fastigheter			
	Uppskattat värde	Bokfört värde	Fastigheter för gruvdrift, fabriksbyggnader etc.	Bostäder och lokaler för personalen	Tomtjord	Summa
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Gruvor	492 102 410	128 297 638	13 962 715	12 218 005	976 300	27 157 020
Anrikn.- o. brik.-verk ...	—	—	968 000	183 600	—	1 151 600
Hyttverk	—	—	5 757 800	1 524 750	250 300	7 532 850
Järn- och stålverk, för- enade med hyttverk ...	—	—	40 736 600	16 885 405	23 000	57 645 005
Järn- och stålverk, ej för- enade med hyttverk ...	—	—	7 185 664	1 973 025	213 000	9 371 689
Summa	492 102 410	128 297 638	68 610 779	32 784 785	1 462 600	102 858 164

kommer, ävensom bostadsbyggnadernas taxeringsvärde i förhållande till totala fastighetstaxeringsvärdet inom resp. grupper.

	Antal fall	Bostäder för personalen	
		Proc. av samtliga fall	Taxeringsvärdet i proc. av hela fastighets-taxeringsvärdet
Gruvor.....	65	84.42	44.44
Anriktnings- och briketteringsverk	7	50.00	17.07
Hyttverk.....	26	72.22	20.29
Järn- och stålverk, fören. m. hyttverk ...	38	100.00	29.36
» » » ej » » » ...	19	82.61	21.84
Summa	155	82.45	31.86

Vid 82 proc. av samtliga de redovisade företagen funnos sålunda särskilda för personalen avsedda bostäder m. fl. byggnader. Åtskilliga äro de omständigheter, vilka bidraga till nämnda höga frekvens. I första hand må därvid framhållas bergsindustriens lokalisering så gott som uteslutande till landsbygden. Sedan äldsta tider, då arbetsersättningen utgick i form av naturaförmåner samt bl. a. i form av fri bostad, förekommer i många fall, att förvaltnings- såväl som arbetarpersonal åtnjuter bostadsförmåner. Med naturahushållningens avlösning samt under trycket av arbetsskassens växande självständighetsbehov har visserligen förmånen av fri bostad vanligen upphört samt utbytts mot kontant avlöning, något som, i mån detsamma icke skett tidigare, i större utsträckning ägt rum

brandförsäkringsvärden.

Kapitaliserat värde av hyrda fastigheter			Bokfört värde av viss annan egendom	Brandförsäkringsvärden				
Fastigheter för gruvdrift, fabriksbyggnader etc.	Bostäder och lokaler för personalen	Summa fastighetsvärden		Fastigheter för gruvdrift, fabriksbyggnader etc.	Bostäder och lokaler för personalen	Fasta och lösa maskiner samt redskap	Lager av råvaror, material och varor	Summa brandförsäkringsvärden
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
452 062	95 213	27 704 295	18 053 726	13 070 820	15 607 620	16 116 590	—	44 795 030
—	15 625	1 167 225	2 917	834 450	267 700	875 355	26 000	2 003 505
27 563	11 250	7 571 663	389 768	4 075 950	1 806 271	2 918 356	2 547 766	11 348 343
182 500	134 600	57 962 105	1 218 966	23 506 435	21 996 955	25 531 886	15 576 676	86 611 952
307 976	180 125	9 859 790	458 463	6 377 340	2 760 316	3 367 330	2 279 070	14 784 056
970 101	436 813	104 265 078	20 123 840	47 864 995	42 438 862	48 809 517	20 429 512	159 542 886

genom 1908 års avtal. I allmänhet förekommer emellertid fortfarande, att arbetsgivaren mot kontant hyra tillhandahåller personalen bostäder. Särskilt har skapandet av större företag på glest bebyggda orter eller i obygdstrakter nödvändiggjort åtgärder från industriledningens sida för arbetspersonalens bostadsfråga. Ett dylikt fall föreligger inom gruvindustrin bl. a. vid de norrbottniska malmfälten, där åt den till flera tusental personer uppgående arbetarstammen bostäder måst anskaffas huvudsakligen genom initiativ från arbetsgivaren.

Taxeringsvärdet av bostadsbyggnaderna uppgår till en tredjedel av hela fastighetstaxeringsvärdet. Det särdeles höga värdet av bostadsfastigheter inom gruvgruppen erhåller i första hand en förklaring genom förhållandena i detta avseende vid de norrbottniska malmfälten. Det är också enligt sakens natur de stora kapitalstarka företagen, som framför andra äga förutsättningar att tillgodose personalens behov av tillfredsställande bostäder. Detsamma synes i föreliggande fall också framgå av det förhållandet, att inom gruppen med hyttverk förenade järn- och stålverk, vilken, såsom ovan framhållits, inom sig sluter flertalet av de stora företagen, i samtliga fall arbetsgivaren i större eller mindre omfattning sörjer för tillgodoseendet av personalens bostadsbehov, samtidigt som bostäderna representera ett högre relativt taxeringsvärde än inom övriga järnverksgrupper. Slutligen må framhållas, att i de upptagna bostadsvärdena

ligga inneslutna även taxeringsvärdena för övriga lokaler för personalen, såsom samlings- och undervisningslokaler, sjukhus och sanatorier etc., sådana som särskilt vissa av de större företagen låtit uppföra till personalens bästa.

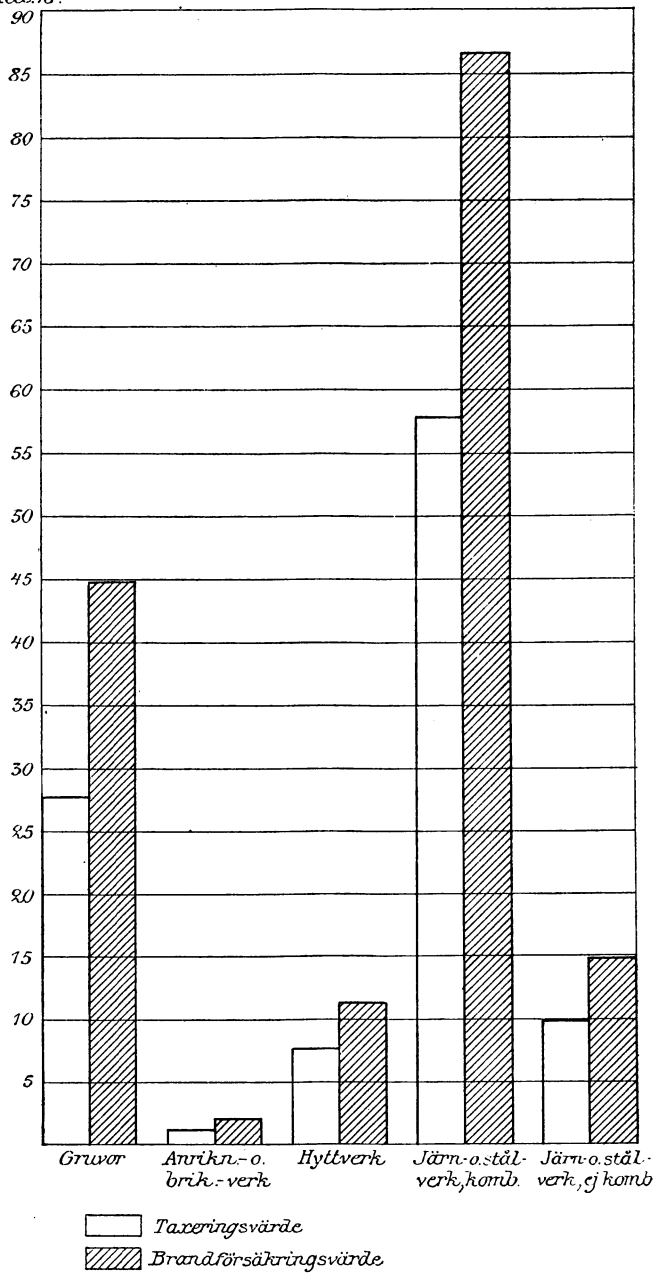
Bergsindustriens lokalisering till landsbygden medför, att endast i ett fåtal fall uppgivits särskilda taxeringsvärden för tomtjord. Tillsamman utgöra de deklarerade taxeringsvärdena av tomtjord 1 462 600 kr., av vilken summa 976 300 kr. belöpa sig på gruvföretagen. — För erhållande av en åskådlig bild av taxeringsvärdenas storlek inom järnhanteringen och dess olika grupper må slutligen hänvisas till vidstående diagram.

Jämte taxeringsvärdena har brandförsäkringssumman dels av fastigheter av olika slag, dels av maskiner samt lager av material och varor efterfrågats. Brandförsäkring av fastigheterna föreligger i samtliga fallen utom två, nämligen beträffande ett gruvföretag samt ett järnverksföretag, bägge tillhörande enskilda ägare. Vid redovisningen återfinnas även här samma ojämnheter beträffande gruppfordelningen, som ovan påpekats vid taxeringsvärdena. I likhet med taxeringsvärdena böra de meddelade brandförsäkringssummorna avse år 1913. En viss reservation bör likväl härutinnan göras med avseende på de anläggningar, varå försäkring tagits i de ömsesidiga brandförsäkringsbolagen. Vid försäkring i sådana bolag fastställas nämligen försäkringsbeloppen vanligen först sedan formlig värdering eller granskning av de till försäkring anmälda föremålen ägt rum. Då emellertid en värdering av antydde slag förorsakar fastighetsägaren ej ringa såväl kostnader som besvär, kan den givetvis ej företagas alltför ofta, utan det en gång åsatta försäkringsvärdet blir för avsevärda tidsperioder kvarstående oförändrat och därmed så småningom mer eller mindre missvisande. Har försäkringen däremot skett i de svenska försäkringsaktiebolagen eller de i Sverige arbetande utländska bolagen, ställer sig saken annorlunda. I sådant fall bestämmer nämligen försäkringstagaren i allmänhet själv försäkringsbeloppets storlek och äger därigenom större lätthet att på olika tider anpassa detsamma efter förändringarna i den försäkrade egendomens värde. De på sistnämnda sätt tillkomna värdebeloppen kunna följaktligen anses utgöra ett känsligare uttryck för det verkliga värdet än de mera stereotypa ömsesidiga försäkringsbeloppen. I vilken omfattning det ena eller det andra av de antydde värderingssystemen tillämpats i fråga om järnhanteringsens egendom kan ej avgöras, då uppgifter ej inhämtats rörande arten av de försäkringsföretag, hos vilka brandförsäkringen skett.

Hela brandförsäkringsvärdet av järnhanteringsens fastigheter be-

Taxerings- och brandförsäkringsvärden inom olika företagsgrupper.

Mill.kr.

löper sig, såsom framgår av tab. 37, till 90 303 857 kr., av vilket belopp 47 864 995 kr. utgöra brandförsäkringsvärdet av industribyggnaderna samt 42 438 862 kr. brandförsäkringsvärdet av för förvaltnings- och arbetarpersonal avsedda boningshus och lokaler. Mellan de nämnda värdesummorna samt motsvarande taxeringsvärden föreligga sålunda högst avsevärda skiljaktigheter, med hänsyn till vilka må meddelas några anmärkningar angående karaktären av brandförsäkringsvärdena.

Vid efterfrågandet av brandförsäkringsvärdet av industri- och ekonomibyggnader har uttryckligen föreskrivits, att värdet av i byggnaderna befintliga maskiner och inventarier icke skolat däri inräknas. I stället har, såsom nämnts, ett gemensamt försäkringsvärde begärts för samtliga fasta och lösa maskiner jämte redskap och inventarier. Enligt lagen den 24 maj 1895 skall till fastighet beträffande fabriker hänföras: "varje motor, maskin, kärl eller därmed jämförligt redskap, som för sin användning kräver och jämväl vilar på fast från grunden berett underlag". I försäkringstekniskt avseende har däremot i allmänhet fasthållits vid det allmänna språkbrukets särskiljande mellan å ena sidan byggnaden samt å andra sidan innehållet. Då emellertid det förstnämnda åskådningssättet är normerande vid bestämmande av taxeringsvärdet, uppstår på den grund en skiljaktighet mellan taxerings- och brandförsäkringsvärdena, trots det förhållandet att vid bestämmande av de förra hänsyn skall tagas jämväl till sistnämnda värden. I någon mån modifieras emellertid förhållandet därigenom, att försäkringsanstalterna lämnat möjligheten öppen för försäkringstagaren att efter specifikation få fasta maskiner och inventarier inbegripna i byggnader, något som, sedan vissa försäkringsbolag under konkurrensen med några ömsesidiga speciellt på byggnadsförsäkring inriktade bolag sänkt premierna för byggnader, erhållit en viss betydelse. Det har nämligen kommit att ligga i försäkringstagarens intresse att till byggnader hänföra så mycket som möjligt av sakegendomen. Att avgöra huruvida och i vad mån i föreliggande fall maskiner och inventarier innefattas i de för industribyggnaderna avgivna försäkringsvärdena låter sig emellertid icke göra. Uteslutet är icke att olikformigheter i antydda hänseende förekomma. Någon större betydelse för resultatet i dess helhet torde emellertid desamma icke behöva tillmätas, utan torde som allmän regel kunna anses gälla, att brandförsäkringsvärdena för fastigheterna avse endast industribyggnaderna med uteslutande av däri befintliga maskiner och inventarier.

Föreliggande ööverenssstämmelse mellan begreppet fabriksbyggnad i juridisk mening och enligt gängse språkbruk äger ingen mot-

svarighet i fråga om byggnader för andra ändamål än industriella. Såväl i lagen angående vad till fast egendom är att hänföra som enligt den allmänna uppfattningen räknas sålunda exempelvis till ett bostadshus även däri befintliga fasta inredningar och vad till stadigvarande bruk för byggnaden anskaffats. I överensstämmelse härmed har vid redovisningen av brandförsäkringsvärdena för bostäder och lokaler för personalen i de senare innefattats även försäkringsvärdet av firman tillhörande fasta och lösa inventarier. Av betydelse för storleken av brandförsäkringsvärdena torde inventarier av sistnämnda slag vara huvudsakligen i det fall, då ägaren är ensam person, vilken i försäkringen inneslutit även sitt lösöre. Sällsyntheten av sistnämnda ekonomiska driftform inom järnhanteringen medför emellertid, att värdeförhöjning på denna grund ej kan vara av större betydelse, utan torde beträffande till personalen upplåtna bostäder i huvudsak gälla, att lösöret äges av bostadsinnehavaren, samt att sålunda endast byggnaderna med fasta inventarier inneslutas i de uppgivna försäkringsvärdena.

Under hänvisning till i det föregående relaterade omständigheter beträffande förhållandet mellan taxerings- och brandförsäkringsvärdena återgives i nedanstående tablå en procentuell relation mellan omnämnda värdesummor.

G r u p p e r	Brandförsäkringsvärdet i proc. av taxeringsvärdet	
	Fabrikslokaler m. m.	Bostäder o. lokaler för pers.
Gruvor.....	93.61	127.74
Anriknings- o. briketteringsverk	86.20	145.81
Hyttverk.....	70.79	118.46
Järn- o. stålverk, fören. m. hyttverk ...	57.70	130.27
» » » ej » » » ...	88.75	139.90
	69.76	129.45

Vid en jämförelse mellan taxerings- och brandförsäkringsvärdena yppar sig en svårighet så till vida, som i det förstnämnda värdet kan ingå samt i vissa fall även ingår jordvärden. Bortsett härifrån visar det sig, att för industribyggnaderna brandförsäkringsvärdet är avsevärt lägre än motsvarande taxeringsvärde. Mindre gäller detta gruvrörelsen samt de med hyttverk ej förenade järn- och stålverken men framträder däremot starkare beträffande hyttverken samt de med hyttverk förenade järn- och stålverken. En närmare analys av förhållandet mellan taxeringsvärdena och brandförsäkringssummorna för de särskilda fallen ger vid handen, att inom de bägge sistnämnda grupperna antalet fall, då industrilokalernas brandförsäkringsvärden understiga motsvarande taxeringsvärden, är något större än inom övriga grupper. Vad som emellertid mer än sist-

nämnda förhållande bidrager till de ovan anförda procenttalen, äro de låga försäkringsvärdena för en del större firmors anläggningar med byggnader huvudsakligen av järn och stenkonstruktioner, vilka med hänsyn till den mindre risken av åverkan genom eld synas hava försäkrats avsevärt under det verkliga värdet.

I fråga om bostadsbyggnaderna m. fl. lokaler inträffar i c:a en sjundedel av samtliga fallen, varav ungefär halva antalet inom gruvrörelsen, att brandförsäkringsbeloppet är lägre än motsvarande taxeringsvärde, ett förhållande, som i vissa fall torde bero därpå, att taxeringsvärdena avse jordbruksfastighet, utan att något särskiljande av det på byggnaderna sig belöpande värdet kunnat äga rum. I allmänhet är emellertid bostädernas brandförsäkringsvärde högre än motsvarande taxeringsvärde, vilket förhållande framträder i den procentuella relationen så till vida, som brandförsäkringsvärdet med c:a 30 proc. överstiger motsvarande taxeringsvärde, vilken proportion med ej alltför stora variationer återfinnes inom de olika företagsgrupperna.

Redovisning av brandförsäkringsvärden av fasta och lösa maskiner samt inventarier föreligger från tillsamman 165 av de 188 i undersökningen ingående företagen. Av de företag, från vilka i detta avseende uppgifter om särskilda brandförsäkringsvärden icke ingått, äro 9 gruvföretag samt 2 anrikningsverk, 4 hyttverk, 4 med hyttverk förenade järn- och stålverk samt 4 övriga järn- och stålverk. Huruvida i dessa fall maskinerna såsom föga utsatta för eldfara lämnats oförsäkrade, eller om försäkring av desamma ägt rum gemensamt med fastigheten, kan av materialet ej utrönas. I vissa fall synes emellertid det förre alternativet föreligga. Brandförsäkringsbeloppen av maskiner uppgå för hela järnhanteringen till sammanlagt 48 809 517 kr., av vilken summa något mera än tredjedelen belöper sig på gruvrörelsen inklusive anrikningsverken samt något mera än hälften på de med hyttverk förenade järn- och stålverken.

Jämte för maskiner av olika slag har för anrikningsverken samt förädlingsverken efterfrågats försäkringsvärden även på lager av råvaror, material och färdigt gods. Uppgift om dylik försäkring har erhållits från tillsamman 81 av de 111 företag, för vilka i detta fall skolat avgivas uppgifter. I tillsamman 30 fall, nämligen beträffande 10 anrikningsföretag, 14 hyttverk, 2 med hyttverk förenade järn- och stålverk samt 4 övriga järn- och stålverk, skulle sålunda någon dylik materialförsäkring icke hava förekommit. Ett närmare skärskådande av de särskilda uppgifterna tyckes därvid giva vid handen, att de fall, då materialförsäkring

icke förekommer. gälla företrädesvis mindre företag, under det att de större nästan alltid hava även material etc. försäkrat. Brandförsäkringsbeloppen under denna rubrik, vilka i betydande utsträckning gälla innehållande kollager, uppgå, såsom framgår av tab. 37, till sammanlagt 20 429 512 kr., av vilken summa mera än tre fjärdedelar belöpa sig på de med hyttverk förenade järn- och stålverken.

Hopsummeras brandförsäkringsvärdena för gruvornas och järnverkens samtliga i det föregående behandlade egendom, erhålles en slutsumma av 159 542 886 kr., av vilka 46 798 535 kr., motsvarande 29 proc., belöpa sig på gruvor och anrikningsverk, under det att sålunda 112 744 351 kr. eller 71 proc. falla på järnverken. Av förstnämnda belopp representera därvid enbart maskiner och inventarier tillsamman 43.4 proc., och ställer sig motsvarande procentuella fördelning inom de olika grupperna på sätt, som framgår av nedanstående tablå.

	Maskiners o. fabriksinvent. förs.-värde i proc. av totala förs.-beloppet
Gruvor.....	35.98
Anriknings- o. briketteringsverk	44.99
Hyttverk	48.17
Järn- o. stålverk, fören. m. hyttverk	47.46
» » » ej » » »	38.19
	43.40

Att iakttaga vid jämförelsen är, att beträffande gruvrörelsen uppgifter om eventuellt föreliggande materialförsäkring icke ingått. — Slutligen må för erhållandet av en överskådlig bild av de redovisade brandförsäkringssummornas totalbelopp inom olika grupper samt dessas inbördes storleksförhållande hänvisas till diagrammet sid. 197.

För erhållande av ett fullständigt uttryck för hela den egendom, som genom stadigvarande bruk direkt eller indirekt är avsedd att tjäna järnhanteringen, har efterfrågats bokföringsvärdet av annan sakegendom av fastighets- eller annan natur, såsom kommunikations- och transportegendom, rullande järnvägsmateriel, hamnanläggningar etc. För sammanlagt 57 företag, av vilka 27 utgöras av gruvföretag, har deklarerats egendom av nämnda art. Hela värdet av dylik egendom utgör en summa av 20 123 840 kr., varav 18 056 643 kr. tillhöra gruvföretagen samt återstoden, 2 067 197 kr., den övriga järnhanteringen. I förstnämnda värdebelopp ingå järnvägar med en summa av 1 780 883 kr., annan transportegendom, däribland fartyg,

rullande järnvägsmateriel etc. med 4 026 755 kr., fastigheter, hamnanläggningar o. a. med 13 984 384 kr., vilken summa till största delen utgöres av värdet av en hamnanläggning i Narvik, samt slutligen ej specificerad egendom med 331 818 kr.

Av i undersökningen ingående företag hava tillsamman 85 redovisat hyror. I 17 fall har hyra erlagts för industribyggnader, i 26 fall för bostäder samt i 66 fall för drivkraft eller för belysningsändamål. De redovisade hyresbeloppen utgöra tillsamman en summa av 1 969 437 kr., fördelade sig: 112 553 kr. för lokaler, 1 816 579 kr. hyror för kraft samt 40 305 kr. för andra ändamål. Beträffande lokalhyrorna utgöra av den nämnda summan 77 608 kr. hyresersättning för industrilokaler, under det att 34 945 kr. belöpa sig på bostads- eller andra för personalen avsedda lokaler.

En föreställning om värdet av all den fasta egendom, vilken nyttjas i och för den svenska järngruverörelsen samt järnhanteringen, erhålles först därigenom, att till de ägda fastighetsvärdena lägges det kapitaliserade värdet av nämnda hyresbelopp för fastigheter. Antages därvid såsom grund för kapitaliseringen en räntefot av 8 proc., erhålles för industribyggnader ett värde av 970 101 kr. samt för bostäder 436 813 kr. eller tillsamman 1 406 914 kr. Med inräknande av de särskilt redovisade för järnhanteringsens stadigvarande bruk avsedda tillgångarna av fastighetskaraktär, omfattande även exempelvis järnvägar och hamnanläggningar, erhålles för hela järnhanteringen ett sålunda fattat fastighetsvärde av 120 030 345 kr.

Bokförda tillgångar och skulder.

Till undersökningen hava uppgifter även inhämtats om järnhanteringens bokförda tillgångar och skulder den 31 december 1913 eller, där räkenskapsåret icke sammanfaller med kalenderåret, för tidpunkten i närmaste anslutning till nämnda datum. Ifrågavarande uppgifter hava begärts specificerade på sätt, som framgår av såsom bilaga å sid. 246 o. f. avtryckta frågeformulär. Givetvis har det med hänsyn till bokföringens olika uppställning hos olika firmor erbjudit avsevärda svårigheter att upprätta berörda specifikation efter sådant mönster, att densamma utan större svårighet kunnat följas av samtliga uppgiftslämnare. De meddelade balansställningarna giva emellertid vid handen, att i stort sett såväl tillgångarna som skulderna på ett tillfredsställande sätt kunnat fördelas enligt frågeformulärens anvisningar. För aktiebolagens vidkommande hava rättelser och kompletteringar i de fall, då sådant visat sig påkallat, kunnat ske med tillhjälp av deras i patent- och registreringsverket förvarade

balansställningar. I fråga om firmor, bestående av ensamma personer eller utgörande bolag, ha några motsvarande upplysningar icke kunnat erhållas, vilket, under hänsynstagande även till andra karaktäristiska förhållanden, medfört, att behandlingen av de sistnämnda firmakategorierna blivit något avvikande från aktiebolagens.

Uppgifter över bokförda tillgångar och skulder hava avgivits av samtliga aktiebolag, 25 andra bolag samt 6 ensamma ägare. Såsom av en jämförelse med antalet i undersökningen representerade firmor av olika slag ger vid handen, saknas sålunda redovisning för kapitalförhållandena för tillsamman 8 firmor. Av dessa utgöres en av en bolagsfirma, under det att de övriga äro ensamma ägare. Tillsamman omsluta de firmor, beträffande vilka saknas redovisning av kapitalställningen, ett tillverkningsvärde av 1 537 381 kr., utgörande 0.72 % av järnhanteringens hela bruttotillverkningsvärde år 1913.

I anslutning till de historiska förutsättningarna för den svenska bruksrörelsen inträffar i ett betydande antal fall, att vissa firmor jämte bergshantering idka även annan industriell verksamhet. Under sådana omständigheter hänföra sig firmornas kapitalförhållanden till rörelsen i dess helhet, något som föranlett uteslutningar av meddelade balansställningar i sådana fall, då firmans verksamhet huvudsakligen varit inriktad på annan rörelse än järnhanteringen. De firmor, för vilka balansställningen sålunda icke medtagits, utgöra tillsamman 21 aktiebolag samt 2 ensamma ägare, representerande ett tillverkningsvärde inom järnhanteringen av 33 593 485 kr., motsvarande 15.66 % av järngruverörelsens samt järnförädlingens bruttotillverkningsvärde.

De firmor, vilkas balansställningar ingå i den föreliggande framställningen, representera sålunda inom järnhanteringen ett tillverkningsvärde, motsvarande 83.62 % av järnhanteringens hela bruttotillverkningsvärde. Även beträffande vissa av dessa firmor gäller emellertid, att desamma vid sidan om järnhanteringen bedriva i ej obetydlig omfattning annan rörelse. Enligt vad som kunnat utrönas, idkas sålunda av 22 av de kvarstående firmorna lantbruk, av 18 skogsskötsel samt av 30 annan industriell verksamhet. Ägna sig uteslutande åt bergsbruk göra 78 firmor. Någon fullt tillfredsställande överensstämmelse mellan å ena sidan produktions- och å andra sidan kapitalförhållandena har sålunda trots verkställda uteslutningar icke kunnat erhållas.

Av de behandlade firmorna utgöras 93 av aktiebolag, under det att 26 äro bolag eller ensamma ägare. Bland aktiebolagen under gruvrörelsen har därjämte upptagits balansställningarna för 5 under

aktiebolag hörande gruvföretag, för vilka meddelats särskild balansställning. De för nämnda företag sålunda meddelade balansställningarna sluta på en summa av sammanlagt 705 654 kr. För undvikande av dubbelräkningar till följd av att balansställningarna för huvudfirman återfinnas under motsvarande järnverksgrupper har ur slutsumman för järnhanteringen i dess helhet borteliminerats fyra av de anförda balansställningarna, slutande på ett belopp av sammanlagt 677 914 kr. Sedan sistnämnda belopp frånräknats, erhålles för samtliga återstående till behandling upptagna firmors kapitalställningar en slutsumma av 488 582 334 kr., av vilket belopp 474 727 015 kr. komma på aktiebolagsfirmorna samt 13 855 319 kr., motsvarande ej fullt 3 %, på övriga ägare. Av samtliga de i tab. 39 redovisade kapitalställningarna upptaga 22, av vilka 16 tillhöra aktiebolag, årsförlust, under det att 10 aktiebolag redovisa kapitalbrist. Årsvinst däremot redovisas i 66 balansställningar under aktiebolagsgruppen samt i 8 under övriga ägare. Föreliggande årsförluster och kapitalbrister, vilka utgöra 1 002 081 samt 1 538 636 kr. resp., ha i balansställningarna utjämnats mot redovisad årsvinst samt vinstregleringsmedel m. m., den förra utgörande 39 871 474 kr. samt de senare 18 691 534 kr. Efter den nämnda reduktionen återstår sålunda under rubriken årsvinst ett belopp av 38 869 393 kr. samt under beteckningen andra reserverade medel 17 152 898 kr.

Fästes avseende vid tillgångssidans särskilda poster, befinnes, att bokföringsvärden för gruvor deklarerar av 72 firmor, av vilka 46 med sin huvudverksamhet falla inom järngruverörelsen samt 26 sålunda tillhöra järnförädlingens olika grupper. Inom järngruvegruppen saknas i 12 balansställningar bokföringsvärden av gruvor, vartill orsaken i flertalet fall är, att gruvegendomen bokförts hos resp. firmadelägare. Då emellertid intressenterna i gruvfirmorna vanligen äro järn- och stålverksfirmor, kan antagas, att motsvarande värden i huvudsak återfinnas i intressentfirmornas balansställningar. Det sammanlagda bokföringsvärdet av samtlig redovisad gruvegendom utgör 125 981 198 kr. Bokföringsvärde av fastigheter redovisas av samtliga gruvfirmor med undantag av ett aktiebolag samt 3 övriga ägare. Samtliga dessa äro mindre firmor, vilka nyligen trätt i verksamhet. Av järn- och stålverksfirmorna sakna 4 bokförda fastighetsvärden, i ett fall beroende på att fastigheterna såsom av fideikommissnatur icke upptagits av innehavaren i balansställningen, i övriga fall därpå, att använda fastigheter varit förhrydda. De bokförda fastighetsvärdena uppgå till ett sammanlagt belopp av 170 023 628 kr., vilken summa avsevärt överstiger taxeringsvärdet för samtliga för järnhanteringens behov använda fastigheter. Sistnämnda förhållande häntyder

derpå, att i de meddelade balansställningarna ligga inneslutna i betydande omfattning bokföringsvärdet för fastigheter, avsedda för andra ändamål än järnindustriens. Tillgångar i form av maskiner och inventarier saknas i intet fall i de meddelade balansställningarna. Beträffande lager av material och varor saknas redovisning av sådant för sammanlagt 7 gruvfirmor, utgörande dels sådana, som under året påbörjat sin verksamhet, dels firmor, vilka icke torde företaga någon lagring av produkter, utan som omedelbart avsätta malmen till resp. järn- och stålverk. Samtliga järn- och stålverksfirmor däremot upptaga i sina balansställningar lagervärden. Av gruvfirmorna uppgiva 36 varufordringar, medan av järnverksfirmorna samtliga, utom 6, uppvisa dylika. Hela beloppet av bokförda varufordringar uppgår till 29 329 014 kr., av vilket belopp något mindre än tredjedelen faller på gruvrörelsen.

Det har i ett föregående sammanhang påvisats, hursom inom järnhanteringen föreligger en bestämd tendens att sammanföra företag och firmor till större tekniska och ekonomiska enheter. Ett uttryck för denna koncentrationstendens är den omfattning, i vilken de redovisade firmorna innehava gruvaktier och gruvlotter samt överhuvudtaget aktier i främmande bolag. Det bokförda värdet av samtliga sålunda ägda aktier och lotter, redovisade av 41 firmor, utgör 30 576 783 kr., av vilken summa något mer än hälften belöper sig på gruvvärden. I övrigt falla av den nämnda summan 30 202 916 kr. på aktiebolagen. För att erhålla en föreställning om fördelningen av det ifrågavarande aktieinnehavet på olika industrigrenar har med tillhjälp av de i patent- och registreringsverket tillgängliga balansställningarna, vilka innehålla specifikationer över aktiebolagsfirmornas innehav av aktier i främmande bolag, sammanställts tab. 40. Den i föreliggande fall erhållna slutsumman uppgår till 24 213 363 kr. Mellan sistnämnda belopp samt bokförda värdet av gruvlotter och aktier föreligger sålunda en betydande skillnad. Densamma motsvarar därvid ungefärligen värdet av i gruvbolag ägda lotter, vilket icke upptages i tab. 40. Såsom tablå eljest ger vid handen, hava järn- och stålverksfirmorna sina aktieförvärv placerade huvudsakligen inom gruvrörelsen samt därjämte inom trafikföretag. Betydande intressen äro även för handen inom industrier för tillverkning av för bergshanteringen erforderliga produkter ävensom inom träindustrien.

De redovisade övriga tillgångarna representera en summa av tillsammans 26 873 639 kr. Under rubriken övriga tillgångar har sammanförts egendom av ganska olikartad natur. Sålunda ingå här kassabehållning, innestående bankmedel o. dyl. Då emellertid

Tab. 38. Järnhanteringens kapitalställning ³¹/₁₂ 1913.*Tillgångar.*

	Järngruvor		Anrik- ningsverk	Hyttverk		Med hyttverk för- enade järn- o. stålverk		Med hyttverk ej för- enade järn- o. stålverk	
	Aktie- bolag, 43 st.	Övriga, 14 st.	Övriga, 2 st.	Aktie- bolag, 20 st.	Övriga, 6 st.	Aktie- bolag, 23 st.	Övriga, 2 st.	Aktie- bolag, 11 st.	Övriga, 2 st.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Egna gruvor	119 095 539	304 606	21 000	3 812 317	53 223	2 106 059	400 000	—	205 000
Fastigheter	39 795 506	1 892 012	147 848	16 542 974	956 775	90 022 927	4 248 800	15 896 857	720 000
Maskiner och inventarier	17 300 030	710 553	28 537	4 610 137	233 945	15 469 529	84 691	3 739 550	99 963
Lager	14 741 263	745 355	21 180	4 467 545	1 081 356	34 618 826	708 197	7 422 403	171 182
Varufordringar	8 274 155	148 362	8 572	2 572 303	19 119	16 141 610	132 154	1 970 136	67 652
Gruvaktier och gruvlotter	174 812	2	—	2 625 531	59 500	13 267 035	35 700	10 075	—
Andra aktier i främmande bolag	702 247	221 965	—	1 119 994	56 700	10 172 472	—	2 130 750	—
Övriga tillgångar	5 296 369	110 444	4 483	1 279 175	153 714	19 007 510	—	1 019 293	2 729
Summa	205 379 921	4 133 299	231 620	37 029 976	2 614 332	200 805 968	5 609 542	32 189 064	1 266 526

Skulder.

Aktiekapital och eget kapital	128 598 794	3 465 502	188 926	13 267 500	1 781 290	72 291 000	3 016 079	10 528 420	433 280
Reservfonder	11 386 529	—	—	1 192 654	—	20 704 956	—	1 614 586	—
Förnyelsefonder	666 546	—	—	791 311	—	1 893 393	—	600 000	—
Andra reserverade medel	1 005 998	—	—	903 578	—	14 661 081	—	582 241	—
Fonder för personalen	252 773	41 432	—	82 938	—	3 036 233	—	187 430	—
Obligationslån	1 983 333	—	—	1 794 687	—	31 190 495	—	2 715 597	—
Varuskulder	5 492 325	63 915	—	969 946	4 370	8 897 685	92 222	2 432 700	259 857
Övriga skulder	29 643 948	562 450	42 694	16 695 708	828 672	37 863 094	2 501 241	12 592 597	573 389
Årsvinst	26 349 675	—	—	1 331 654	—	10 268 031	—	935 493	—
Summa	205 379 921	4 133 299	231 620	37 029 976	2 614 332	200 805 968	5 609 542	32 189 064	1 266 526

Tab. 39. Järnhanteringens kapitalställning ^{31/12} 1913.*Tillgångar.*

	Aktiebolag 93 st.		Övriga 26 st.		Samtliga 119 st.	
	Kr.	Proc.	Kr.	Proc.	Kr.	Proc.
Egna gruvor	124 997 369	26·33	983 829	7·10	125 981 198	25·78
Fastigheter	162 058 193	34·14	7 965 435	57·49	170 023 628	34·80
Maskiner och inventarier ...	40 952 721	8·63	1 157 689	8·36	42 110 410	8·62
Lager	60 960 392	12·84	2 727 270	19·68	63 687 662	13·04
Varufordringar	28 953 155	6·10	375 859	2·71	29 329 014	6·00
Gruvaktier och gruvlotter ...	16 077 453	3·39	95 202	0·69	16 172 655	3·31
Andra aktier i främmande bolag	14 125 463	2·97	278 665	2·01	14 404 128	2·95
Övriga tillgångar	26 602 269	5·60	271 370	1·96	26 873 639	5·50
Summa	474 727 015	100·00	13 855 319	100·00	488 582 334	100·00

Skulder.

Aktiekapital och eget kapital	224 023 260	47·19	8 885 077	64·13	232 908 337	47·67
Reservfonder	34 898 725	7·35	—	—	34 898 725	7·14
Förnyelsefonder'	3 951 250	0·83	—	—	3 951 250	0·81
Andra reserverade medel ...	17 152 898	3·61	—	—	17 152 898	3·51
Fonder för personalen	3 559 374	0·75	41 432	0·30	3 600 806	0·74
Obligationslån	37 684 112	7·94	—	—	37 684 112	7·71
Varuskulder	17 792 656	3·75	420 364	3·03	18 213 020	3·73
Övriga skulder	96 795 347	20·39	4 508 446	32·54	101 303 793	20·73
Årsvinst	38 869 393	8·19	—	—	38 869 393	7·96
Summa	474 727 015	100·00	13 855 319	100·00	488 582 334	100·00

Tab. 40. Gruv- och järnverksaktiebolagens bokförda aktier i främmande aktiebolag.

Aktiernas karaktär	Gruvor	Hytt- verk	Järn- o. stålverk, fören. med hyttverk	Järn- o. stålverk, ej fören. med hyttverk	Summa
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Aktier i gruvföretag	—	3 069 936	8 431 417	—	11 501 353
» » järnverksföretag ...	16 065	69 520	720 840	1 870 000	2 676 425
» » annan metall- och mekanisk verk- stadsrörelse	—	131 604	757 201	12 600	901 405
» » industri för tillverk- ning av för bergs- hanteringen erforderliga produkter...	7 411	504 900	516 058	—	1 028 369
» » transportföretag ...	47 300	76 491	4 664 087	120 949	4 908 827
» » träindustrieföretag...	—	2 000 125	630 010	—	2 630 135
» » kraftföretag	100 600	35 100	26 040	—	161 740
» » övriga företag	108 440	53 455	116 614	126 600	405 109
Summa	279 816	5 941 131	15 862 267	2 130 149	24 213 363

tillgångar av detta slag vanligen uppgå till jämförelsevis obetydliga belopp, består summan av övriga tillgångar till väsentligaste delen av andra tillgodohavanden. I allmänhet torde dessa utgöras av diverse fordringar mot revers eller å löpande räkning samt av inneiggande växlar. Sannolikt äro ifrågavarande fordringar i verkligheten merendels att betrakta såsom varufordringar, ehuru desamma i bokföringen förts under fristående konton och till följd därav kommit att vid redovisningen hållas särskilda från de löpande varufordringarna. Förhållandet bör observeras vid det allmänna bedömandet av varufordringarnas storlek i förhållande till övriga tillgångar.

Mellan firmor av olika ekonomisk organisationsform föreligger beträffande skuldsidans gestaltning vissa betydande skiljaktigheter. Grunden härtill är att söka i de särskilda bestämmelser beträffande kapital samt fondbildning resp. disposition av vinstmedel, vilka gälla för aktiebolagen. Enligt aktiebolagslagen den 12 augusti 1910 skola nämligen i balansställningen de belopp, vartill aktiekapitalet, reserv- och förnyelsefonder samt andra fonder uppgå, uppföras var för sig bland skulderna i balansställningen. Några motsvarande stadganden förefinnas däremot icke beträffande de ensamma ägarernas samt bolagens kapitalredovisning. Sistnämnda förhållande medför, att för dessa bägge kategorier av ägare någon bestämd skillnad mellan kapital, fonder och vinstmedel icke låter sig uppdraga, varför också i föreliggande fall samtliga under nämnda rubriker upptagna belopp sammanförts under rubriken eget kapital till en enda post, utgörande det tillgängliga driftskapitalet. Vid redovisningen av skulderna saknas i 9 av balansställningarna redovisning av eget kapital. I dessa fall har såsom eget kapital betraktats av vederbörande ägare eller intressenter tillskjutna förlagsmedel, vilka, till ett belopp av 1 862 391 kr., överförts till kapitalrubriken.

Reservfonder redovisas av 24 gruvfirmor samt av 44 järn- och stålverksfirmor, samtliga av aktiebolagskaraktär. Av gruvaktiebolagsfirmorna sakna 15 reservfonder, under det att bland motsvarande firmor inom järn- och stålverksgruppen detsamma är fallet med endast 10 stycken. Samtliga utom två av dessa återfinnas under hyttverksgruppen. Av de aktiebolagsfirmor, vilka sakna reservfond, uppvisa 17 årsförlust eller kapitalbrist. Då reservfonden avser att, sedan andra för framtida förfogande avsatta medel förbrukats, användas för täckande av förlust, som uppstått å rörelsen, ligger i sakens natur, att vid de aktiebolag, vilka i sina balansställningar upptaga kapitalbrist, icke kan förefinnas reservfonder. Även i ett par andra fall saknas dylika. Förhållandet äger tydligtvis här sin

förklaring antingen därav, att reservfonden använts för täckande av äldre förluster, eller att rörelsen gått utan vinst eller förlust, samt att sålunda avsättning till reservfond icke kunnat äga rum.

Sammanlagda aktiekapitalet för de 25 bolag, vilka enligt ovanstående icke redovisat reservfonder, uppgick till 24 375 000 kr., d. v. s. 10.88 % av samtliga de behandlade bolagens aktiekapital. De firmor, vilka sakna reservfonder, utgöras sålunda i allmänhet av mindre samt i en del fall av yngre sådana. Liksom om reservfonderna gäller om vissa andra poster på skuldsidan, att desamma icke förekomma vid samtliga aktiebolag. Så är fallet med förnyelse- och avskrivningsfonder, till vilka i sådana fall, då direkta årliga avskrivningar av aktiebolagens sakvärden icke företagas, bör ske en mot värdeminskningen svarande avsättning av vinstmedel. Dylika fonder må enligt lag ej minskas annorledes än genom en minskningen motsvarande värdereducering av för aktiebolagets stadigvarande bruk avsedda tillgångar. Av samtliga aktiebolagsfirmor redovisa 20, av vilka 7 tillhöra gruvgruppen, förnyelse- och avskrivningsfonder, under det att andra reserverade medel, utgörande dispositions-, vinstreglerings- och liknande fonder, förekomma vid 57 aktiebolagsfirmor, av vilka 20 äro gruvfirmor. Samtliga aktiebolag med redovisad kapitalbrist sakna av naturliga skäl andra reserverade medel, alldenstund enligt gällande lag vinstregleringsfonder skola tillgripas i första hand för täckande av på affärsrörelsen uppkommen förlust.

I ett jämförelsevis stort antal fall redovisas fonder för personalen. Av aktiebolagsfirmorna inom gruvgruppen uppvisa sålunda 6 samt av aktiebolagsfirmorna inom övriga grupper 17 dylika fonder. Fler-talet av de senare återfinnes under gruppen med hyttverk förenade järn- och stålverksfirmor, vilken inom sig sluter flertalet av den svenska järnhanteringsens i ekonomiskt hänseende gynnsammast situerade firmor. Fonder för personalen redovisas ävenledes av vissa gruvbolag, nämligen i fyra fall, av vilka emellertid samtliga, utom ett, gälla synnerligen obetydliga belopp. Samtliga såsom personalfonder redovisade medel utgöra en summa av 3 600 806 kr., av vilket belopp 41 432 kr., sålunda något mer än 1 proc., falla på andra ägare än aktiebolagen.

Av gruvaktiebolagen redovisa 19 varuskulder, under det att bland järnverksaktiebolagen detsamma är fallet med 51 av 54 st. Av övriga firmor hava inom gruvgruppen 5 upptagit skulder under nämnda rubrik, medan av järnverksfirmor, vilka utgöras av bolag eller ensamma ägare, trenne deklarerat varuskulder. I de jämförelsevis talrika fall, i vilka varuskulder sålunda icke uppgivits, torde emellertid

Järnhanteringsens kapitalställning ^{31/12} 1913.

AKTIEBOLAG		ÖVRIGA (ENSAMMA ÄGARE ETC.)	
Tillgångar	Skulder	Tillgångar	Skulder
Egna gruvor	Aktie- kapital	Egna gruvor	Eget kapital
Fastigheter	Reservfonder	Fastigheter	
	Környelsefonder		
	Andr. res. medel		
	Fonderförs.		
Maskiner och inventarier	Obbligationslån	Maskiner och inventarier	Varuskulder
Lager	Varuskulder		
Varufördringar	Övriga skulder	Lager	Övriga skulder
Gruvakt. och gruvlotter			
Andra aktier	Årsvinst	Varufördringar	
Övriga tillgångar		Aktier	
		Övriga tillgångar	
Balanskontots slutsumma kr. 474.727 015		Balanskontots slutsumma kr. 13.855.319	

detta erhålla sin förklaring av att skulder av dylik natur inlagts under rubriken övriga skulder.

Beträffande låneskulder av olika slag hava förekommande obligationslån begärts särskilt specificerade. Sistnämnda moderna form för upplåning av medel har anlitats av 24 av de behandlade aktiebolagsfirmorna, av vilka samtliga utom två äro järnverksfirmor. Flertalet utgöres därvid av större kända firmor, vilka återfinnas under gruppen med hyttverk förenade järn- och stålverksfirmor.

Under övriga skulder hava 31 gruvfirmor upptagit större eller mindre belopp. I betydande omfattning utgöras dessa av förlagslåne-medel, d. v. s. av intressenter tillskjutet driftskapital. Med frånräknande av de ovan angivna belopp, vilka överförts till eget kapital, torde, enligt tillgängliga specifikationer, av den under övriga skulder redovisade summan 9 092 296 kr., motsvarande 31 proc., kunna betecknas såsom förlagslåneskulder.

Sammanfattningsvis må redogöras för fördelningen av tillgångar och skulder på olika poster, sådan densamma framgår av de uträknade procenttalen i tab. 39. Anmärkas må, att vid sammanslagningen av balansställningarna uteslutits sådana, beträffande vilka dubbelräkning kunnat befaras. Av de bokförda tillgångarna representera sakvärdena, omfattande gruvor, fastigheter samt maskiner, inventarier och redskap, tillsammans en summa av 338 115 236 kr., motsvarande 69.2 proc. av samtliga tillgångar. Lager av material upptager i aktiebolagens balansställningar en relativt mindre plats än motsvarande vid övriga firmor, under det att beträffande varufordringar ett motsatt förhållande äger rum. Beträffande varufordringarna samt den å skuldsidan motsvarande posten varuskulder må anmärkas, att desamma i betydande omfattning representera varuutbyte emellan de här redovisade firmorna. Sålunda äro gruvfirmornas fordringar för levererad malm i viss omfattning placerade hos järnverksfirmorna, i vilkas balansställningar motsvarande summor återfinnas såsom varuskulder. Liknande är förhållandet de olika järn- och stålverksfirmorna emellan, i mån som råmaterial och mellanprodukter gått i handel från en firma till en annan. Förhållandet kan för samtliga firmorna såsom helhet betraktade anses innebära en dubbelräkning och därmed en oegentlig förhöjning i balansställningarnas slutsummor. Betydenheten av berörda dubbelräkning låter sig emellertid med ledning av uppgiftsmaterialet ej fastställa.

Beträffande de redovisade gruvaktierna och gruvlotterna samt övriga aktier föreligga ävenledes dubbelräkningar, i mån desamma avse värden inom järnhanteringen. Antagas kan, att så är förhållandet i huvudsak beträffande de under gruvaktier och gruvlotter

redovisade 16 172 655 kr. samt av såsom andra aktier i främmande bolag redovisade värden c:a 2·67 milj. kr. eller sammanlagt c:a 19 milj. kr., vilket sistnämnda belopp sålunda skulle ingå såsom dubbelräknat.

I fråga om de på skuldsidan upptagna beloppen gäller, att desamma med hänsyn till sin natur kunna sammanföras i två huvudgrupper, nämligen dels aktiekapital, eget kapital, egna reserver och vinst, dels egentliga skulder, omfattande varuskulder, upplånta medel av olika slag samt därjämte fonder för personalen, vilka sistnämnda i allmänhet icke torde vara resp. firmors egendom utan blott förvaltas och disponeras av desamma. Firmornas egna under olika former i rörelsen insatta kapital inklusive vinst belöper sig i föreliggande fall till 327 780 603 kr. eller 67·09 proc. av balansställningens slutsumma. I sistnämnda belopp ingå emellertid förnyelse- och avskrivningsfonder med 3 951 250 kr., vilka, såsom representerande förbrukade värden, lämpligen kunna bortelimineras. Här-efter kvarstår såsom firmornas självägda kapital 323 829 353 kr. De egentliga skulderna åter uppgå till 160 801 731 kr., motsvarande 32·91 proc. av skuldsidans hela slutbelopp. De anförda siffrorna ge vid handen, att den svenska järnhanteringen i synnerligen betydande omfattning arbetar med självägt kapital, ett förhållande, som också framträder i aktiebolagens kraftiga fondbildning. För samtliga aktiebolagen uppgå alltså de under rubriken reservfonder upptagna medlen till c:a 15 proc. av aktiekapitalet, sålunda med 50 proc. överstigande det för reservfonden fastställda minimum. Lägges härtil värdet av andra reserverade medel, befinnes det, att samtliga reservfonder uppgå till c:a 23 proc. av aktiekapitalet. Med hänsyn därtill, att bland de i redovisningen medtagna firmorna saknas några av de kapitalstarkaste och största av de inom järnhanteringen verksamma aktiebolagen, framträda de anförda siffrorna såsom svagare än vad fallet skulle hava varit, om de sålunda utslutna firmorna kunnat medtagas.

Bland de till järnhanteringen hörande firmorna intaga aktiebolagen en dominerande ställning. Med hänsyn härtil har för belysande av aktiebolagens kapitalförhållanden samt desammas beroende av firmans storlek i tab. 41 och 42 balansställningarna fördelats på grupper efter aktiekapitalets storlek. Särskilts har därvid gruvrörelsen samt den övriga järnhanteringen. Inom den förra återfinnas 38 firmor, av vilka 16 med ett aktiekapital understigande 1 milj. kr. samt 22 med ett aktiekapital av 1 milj. kr. eller däröver. Beträffande den inbördes gestaltningen av vissa av balansställningarnas poster inom de särskilda storleksgrupperna framträda en del karaktäristiska

olikheter. Sålunda uppnå endast vid de större gruvfirmorna reservfonder inklusive andra reserverade medel 10 proc. av aktiekapitalet. Likaledes utvisar årsvinsten en med företagens storlek stegrad procentuell andel av skuldsidans slutsumma. Att i föreliggande fall beträffande såväl fondbildning som vinstförhållanden den lägsta gruppen, omslutande 4 aktiebolag med ett aktiekapital understigande 250 000 kr., intager ett relativt gynnsamt läge, äger sin förklaring uteslutande genom förhållandena vid en till gruppen hörande exportfirma, vilken redovisar betydande reserverade medel. Till ifrågavarande firma förskriver sig ävenledes hela det för gruppen redovisade vinstbeloppet.

Av järnverksaktiebolagen, tillsammans utgörande 54 stycken, hava 27 ett aktiekapital understigande 1 milj. kr. samt sålunda ävenledes 27 ett dylikt uppgående till 1 milj. eller mera. Även i detta fall föreligga vissa av storleksförhållandena beroende karaktäristiska egendomligheter. Desamma framträda, ehuru mindre markerat än vid gruvrörelsen, i fråga om fondbildningen samt vinsten, som i allmänhet företer en med storleksgruppen inträdande procentuell stegring. Undantag härifrån göra endast aktiebolagsfirmor med ett kapital av 2.5—5 milj. kr., beträffande vilka resultatet nedtryckes på grund av förhållandena vid en i gruppen ingående firma med sämre affärsställning.

Såsom av en jämförelse mellan tillgångssidans sakvärdesrubriker samt skuldsidans avskrivnings- och förnyelsefonder framgår, råder emellan dessa ett visst sammanhang. I de fall nämligen, då förnyelse- och avskrivningsfonder saknas, något som är förhållandet i yttergrupperna i storleksserien, framträda tillgångssidans sakvärdesrubriker, omfattande gruvor, fastigheter samt maskiner och inventarier med en relativt lägre procentuell andel i balansställningens slutsumma än vid de grupper, där dylika fonder förefinnas. Tydligtvis är sistnämnda förhållande att hänföra till tillämpandet av tvenne olika system beträffande avskrivningarna. I förstnämnda fallet har verklig nedskrivning av fastighets- m. fl. värden företagits, i mån dylik ansetts böra samt till följd av affärsresultatet kunna äga rum. I det andra fallet däremot har i större utsträckning vid bokslutet år från år ifrågavarande tillgångar bibehållits vid deras inköpsvärde samt i stället för egentlig avskrivning avsatts vissa belopp till nyanskaffnings-, avskrivnings- och underhållsfonder.

Jämte om kapitalförhållandena har inhämtats upplysning även beträffande aktiebolagens utdelningsförhållanden 1909—1913. Då emellertid en uppgiven utdelningsprocent ensamt för sig icke lämnar någon upplysning om det utdelade beloppets storlek, ha uppgifter

Tab. 41. Järngruveaktiebolagen fördelade efter aktiekapitalets storlek.

Tillgångar.

	Aktiebolag med ett aktiekapital av											
	Under 250 000 kr.		Kr. 250 000 intill kr. 500 000		Kr. 500 000 intill kr. 1 000 000		Kr. 1 000 000 intill kr. 2 500 000		Kr. 2 500 000 intill kr. 5 000 000		Kr. 5 000 000 och däröver	
	4 st.		8 st.		4 st.		14 st.		7 st.		1 st.	
	Tillgångar Kr.	Proc. av tillgångarna	Tillgångar Kr.	Proc. av tillgångarna	Tillgångar Kr.	Proc. av tillgångarna	Tillgångar Kr.	Proc. av tillgångarna	Tillgångar Kr.	Proc. av tillgångarna	Tillgångar Kr.	Proc. av tillgångarna
Egna gruvor.....	431 873	47·08	2 813 075	52·56	1 830 362	36·87	20 250 434	60·19	16 443 357	51·75	77 308 792	60·39
Fastigheter	59 309	6·47	711 465	13·29	1 305 551	26·30	6 508 166	19·34	5 595 414	17·61	25 411 230	19·85
Maskiner och inventarier	108 670	11·85	481 706	9·00	1 049 298	21·14	2 504 465	7·45	3 873 588	12·19	9 093 438	7·10
Lager	22 550	2·46	220 096	4·11	239 559	4·83	1 080 271	3·21	1 810 167	5·70	11 078 975	8·65
Varufordringar.....	28 368	3·09	178 782	3·34	151 204	3·05	909 203	2·76	2 126 277	6·69	4 875 272	3·81
Gruvaktier och gruvlotter	4 000	0·44	—	—	20 132	0·41	136 250	0·41	14 430	0·05	—	—
Aktier	400	0·04	24 266	0·45	16 000	0·32	148 550	0·44	414 031	1·30	99 000	0·08
Övriga tillgångar.....	262 105	28·57	923 153	17·25	351 715	7·08	2 106 594	6·26	1 497 134	4·71	155 590	0·12
Summa	917 275	100·00	5 352 543	100·00	4 963 821	100·00	33 643 933	100·00	31 774 398	100·00	128 022 297	100·00
Skulder.												
Aktiekapital	540 000	58·87	2 597 000	48·52	2 820 000	56·81	19 328 000	57·45	22 623 600	71·20	80 000 000	62·49
Reservfonder	103 521	11·29	142 116	2·66	31 175	0·63	318 894	0·95	1 945 310	6·12	8 558 000	6·69
Förnyelsefonder	4 901	0·53	302 329	5·65	—	—	25 816	0·07	333 500	1·05	—	—
Andra reserverade medel	67 673	7·38	—	—	39 094	0·79	—	—	651 084	2·05	106 391	0·08
Fonder för personalen ...	4 461	0·49	—	—	3 000	0·06	106 985	0·32	142 788	0·45	—	—
Obligationslån	—	—	—	—	—	—	1 204 333	3·58	779 000	2·45	—	—
Varuskulder	—	—	11 957	0·22	207 677	4·18	308 525	0·92	3 459 493	10·89	1 500 212	1·17
Övriga skulder.....	14 705	1·60	2 299 141	42·95	1 862 875	37·53	11 999 838	35·67	922 312	2·90	12 545 077	9·80
Årsvinst.....	182 014	19·81	—	—	—	—	351 542	1·04	917 311	2·89	25 312 617	19·77
Summa	917 275	100·00	5 352 543	100·00	4 963 821	100·00	33 643 933	100·00	31 774 398	100·00	128 022 297	100·00

Tab. 42. Järnverksaktiebolagen fördelade efter aktiekapitalets storlek.

Tillgångar.

	Aktiebolag med ett aktiekapital av											
	Under 250 000		Kr. 250 000 intill		Kr. 500 000 intill		Kr. 1 000 000 in-		Kr. 2 500 000 in-		Kr. 5 000 000	
	kr.		kr. 500 000		kr. 1 000 000		till kr. 2 500 000		till kr. 5 000 000		och däröver	
	5 st.		10 st.		12 st.		16 st.		6 st.		5 st.	
	Till- gångar Kr.	Proc. av till- gång- arna	Till- gångar Kr.	Proc. av till- gång- arna	Till- gångar Kr.	Proc. av till- gång- arna	Till- gångar Kr.	Proc. av till- gång- arna	Till- gångar Kr.	Proc. av till- gång- arna	Till- gångar Kr.	Proc. av till- gång- arna
Egna gruvor	—	—	457 726	4·25	42 865	0·15	1 717 892	1·98	2 909 351	6·61	790 542	0·81
Fastigheter	662 951	41·80	4 738 353	44·00	14 071 109	48·80	40 631 790	46·86	20 386 099	46·30	41 972 466	42·78
Maskiner och inventarier	213 180	13·41	1 427 687	13·26	2 461 892	8·54	8 823 680	10·18	3 499 717	7·95	7 393 050	7·51
Lager	277 414	17·49	1 727 151	16·01	5 803 549	20·13	14 402 464	16·61	7 341 971	16·68	16 956 225	17·28
Varufordringar	143 688	9·06	1 115 149	10·35	2 636 271	9·14	4 805 920	5·51	4 874 071	11·07	7 108 950	7·25
Gruvaktier och gruvlotter	231 600	14·60	240 470	2·23	2 317 531	8·04	6 783 147	7·82	1 856 638	4·22	4 473 255	4·56
Aktier	29 320	1·85	833 010	7·74	397 758	1·38	3 691 885	4·26	971 535	2·21	7 499 708	7·61
Övriga tillgångar	26 313	1·76	229 805	2·13	1 100 750	3·82	5 847 576	6·75	2 185 268	4·96	11 916 266	12·14
Summa	1 584 466	100·00	10 769 351	100·00	28 831 725	100·00	86 704 354	100·00	44 024 650	100·00	98 110 462	100·00

Skulder.

Aktiekapital	809 966	51·17	3 705 000	34·10	8 560 000	29·69	24 738 000	28·53	17 072 420	38·78	41 200 000	41·99
Reservfonder	—	—	392 290	3·64	1 612 296	5·59	5 617 456	6·48	3 837 000	8·71	12 050 151	12·28
Förnyelsefonder	—	—	731 021	6·79	1 194 769	4·14	1 311 944	1·51	46 970	0·11	—	—
Andra reserverade medel	—	—	268 786	2·50	2 564 335	8·90	3 725 451	4·30	2 161 037	4·91	7 423 798	7·57
Fonder för personalen	—	—	40 181	0·37	317 559	1·10	1 134 124	1·31	483 927	1·10	1 330 810	1·36
Obligationslån	—	—	327 054	3·04	2 136 888	7·41	9 614 644	11·09	9 266 428	21·05	14 355 765	14·63
Varuskulder	180 407	11·37	555 015	5·15	2 268 019	7·87	4 206 431	4·85	1 676 467	3·81	3 413 992	3·48
Övriga skulder	594 093	37·46	4 508 648	41·87	9 107 548	31·59	32 150 343	37·08	7 829 471	17·78	12 961 296	13·21
Ärsvinst	—	—	241 356	2·24	1 070 311	3·71	4 205 961	4·85	1 650 930	3·75	5 374 647	5·48
Summa	1 584 466	100·00	10 769 351	100·00	28 831 725	100·00	86 704 354	100·00	44 024 650	100·00	98 110 462	100·00

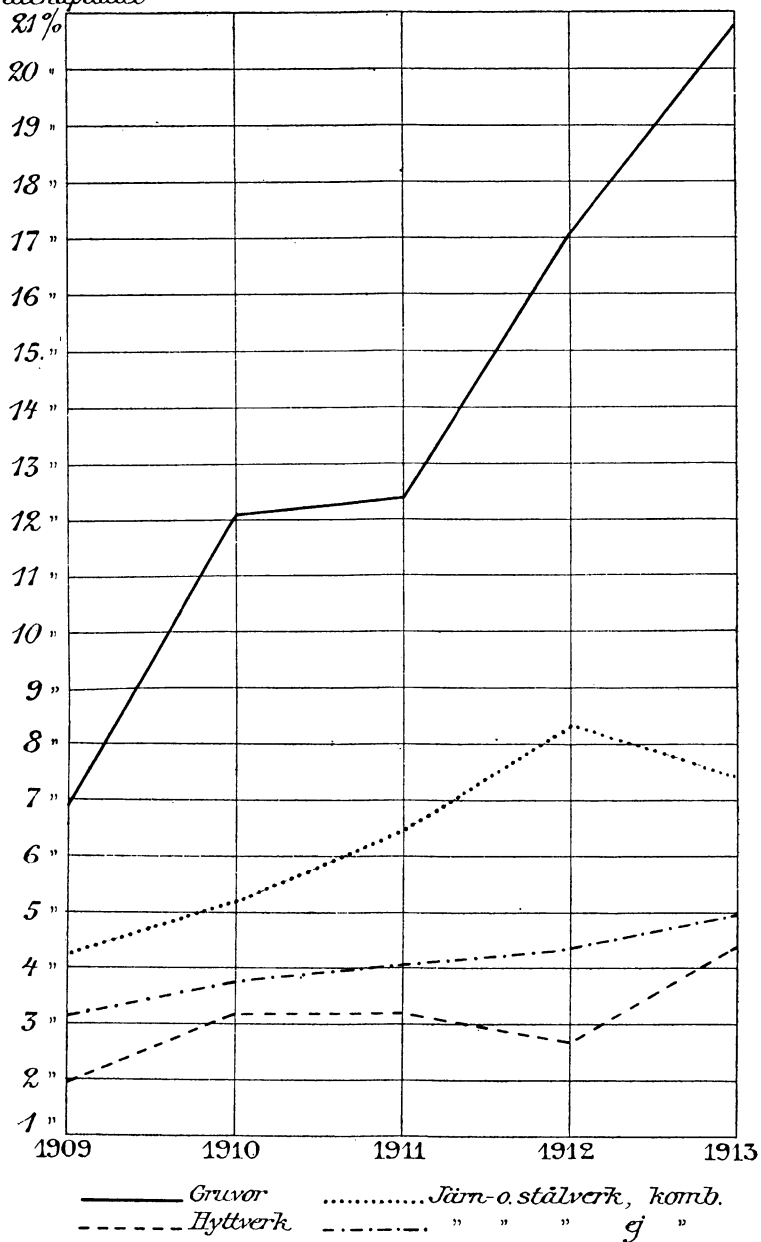
inhämtats även om aktiekapitalet under de fem åren. Resultatet i berörda hänseende sammanfattas för olika företagsgrupper i tab. 43, i vilken medtagits samtliga aktiebolagen, sålunda även de, vilka under samtliga eller enstaka år ej utdelat vinst. Ingå göra sålunda de gruvaktiebolag, vilka till ett efter produktionskostnaderna anpassat lösningspris utdela all malm till aktieägarna, och vid vilka med anledning därav någon vinst på rörelsen med motsvarande utdelning vanligen icke uppkommer. Dylika gruvaktiebolag utgöra tillsammans 11 stycken med ett aktiekapital år 1909—1913 av 5 260 000 kr. Hela antalet av de aktiebolag, vilka icke under något av ifrågavarande åren utdelat vinst, utgjorde 31 stycken. Ett antal av dessa hava dock nybildats under perioden och följaktligen ej varit i verksamhet under samtliga åren. Av de äsyftade aktiebolagsfirmorna voro 13 gruvfirmor med ett aktiekapital den 31/12 1913 av 16 352 000 kr., under det att sålunda 18 voro järn- och stålverksfirmor med ett aktiekapital vid samma tidpunkt av 10 524 500 kr.

Den sidd. 218—219 meddelade tabellen över aktiekapital och utdelning åren 1909 — 1913 innehåller för år 1913 även uppgifter om storleken av årsvinsten. Vinstsumman bör beteckna årsbehållningen efter verkställda avskrivningar eller avsättningar till underhålls- och förnyelsefonder samt tantiem. Av summan disponerades 32 855 427 kr., utgörande 82·58 proc., för utdelning till aktieägarna. Återstoden, 6 929 078 kr., skulle alltså hava tagits i anspråk för avsättning till reservfonder samt kapitalbildning i övrigt under form av överförande till dispositions- och vinstregleringsfonder m. m. Uteslutet är emellertid icke, att i den angivna totala vinstsumman någon gång influtit belopp, som sedermera vid vinstens disponering använts för avskrivningsändamål.

Hur utdelningsförhållandena gestalta sig inom järnhanterings huvudgrenar under femårsperioden, åskådliggöres genom den gratiska framställningen på sid. 217. Beräkningen avser samtliga aktiebolagen, vare sig desamma redovisat utdelning eller icke, och utdelningsprocenten hänför sig sålunda till det intresserade aktiekapitalet. Utdelningsprocenten utgjorde år 1913 för samtliga aktiebolagen 14·85 proc. samt för gruvaktiebolagen 20·76 proc., under det att för järnverksaktiebolagen motsvarande siffra är 6·76 proc. Gruvaktiebolagens höga utdelningsprocent erhåller därvid sin förklaring av utdelningsförhållandena vid Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag. Frånräknas sistnämnda aktiebolag, sjunker för samtliga övriga gruvaktiebolag vinstutdelningen till 2·88 proc. samt för järnhanteringen i dess helhet till 5·44 proc. Anmärkas må emellertid, att bland de

Aktiebolagens vinstutdelning.

Utdelad %
å aktiekapitalet

Tab. 43. Aktiekapital och

Företagsgrupper	Antal företag	1 9 0 9				Antal företag	1 9 1 0				Antal företag	1 9 1 1	
		Aktie- kapital Kr.	Utdelning		Aktie- kapital Kr.		Utdelning		Aktie- kapital Kr.				
			Proc.	Kr.			Proc.	Kr.					
Gruvor	32	111 826 600	6·94	7 756 402	33	118 876 600	12·07	14 349 784	33	121 356 600			
Hyttverk	17	14 781 500	1·94	286 060	17	14 816 500	3·15	466 100	18	13 801 500			
Järn- o. stålverk, fören. med hytt- verk	23	55 988 200	4·27	2 391 560	23	56 464 000	5·20	2 935 443	23	56 464 000			
Järn- o. stålverk, ej fören. med hyttverk	10	8 080 000	3·11	251 500	10	8 080 000	3·76	304 000	10	7 730 000			
Summa	82	190 676 300	5·60	10 685 522	83	198 237 100	9·11	18 055 327	84	199 352 100			

här redovisade aktiebolagen saknas, såsom uteslutna till följd av att desamma i övervägande omfattning idka annan rörelse än järnhant-
ring. ett stort antal av de i ekonomiskt hänseende gynnsammast
situerade firmorna. Inräknas även dessa, skulle för samtliga järn-
verksaktiebolagen utdelningsprocenten under femårsperioden hava
ställt sig på sätt, efterföljande tablå angiver.

Utdelningsprocenten för järnverksaktiebolagen.

	I kapitalredo- visningen medtagna	Samtliga
	Proc.	Proc.
1909.....	3·71	5·63
1910.....	4·67	6·42
1911.....	5·66	7·12
1912.....	7·05	7·75
1913.....	6·76	7·71

Såsom av slutsiffrorna i tab. 43, jämförda med diagrammet sid.
217, framgår, har under den femårsperiod, undersökningen omfattar,
utdelningsprocenten befunnit sig i jämn stegring. I särdeles hög
grad gäller detta inom gruvrörelsen, men även inom järnhante-
ringens olika företagsgrupper har nästan undantagslöst ägt rum från
år till år en förhöjning av utdelningsprocenten. Endast hyttverks-
firmorna samt de med hyttverk förenade järn- och stålverksfirmorna
uppvisa någon sänkning av utdelningen år 1912 samt år 1913 resp.
Förhållandet är emellertid icke att tillskriva någon allmän tendens
utan beror uteslutande på vid tvenne särskilda firmor i sammanhang
med vinstutdelningen föreliggande omständigheter. Sålunda har en
hyttverksfirma, som under år 1911 utdelade 6 proc., år 1912 alls

utdelning åren 1909—1913.

1911		Antal företag	1912		Antal företag	1913		Disponibla vinst- beloppet
Utdelning Proc.	Kr.		Aktie- kapital Kr.	Utdelning Proc.		Aktie- kapital Kr.	Utdelning Proc.	
								Kr.
12.39	15 031 620	34	122 108 600	17.09	20 870 656	37	127 908 600	27 230 032
3.17	437 960	18	13 801 500	2.68	370 560	20	13 267 500	1 366 579
6.19	3 662 704	23	65 591 000	8.30	5 442 930	23	72 291 000	10 268 031
4.03	311 500	10	7 730 000	4.29	332 000	10	7 730 000	919 863
9.75	19 443 784	85	209 231 100	12.91	27 016 146	90	221 197 100	39 784 505

icke verkställt någon utdelning, och i det andra fallet har en järn- och stålverksfirma, som år 1912 kunnat utdela 100 proc., under det följande året utdelat 15 proc. på aktiekapitalet.

Vid bedömandet av vinstutdelningen för de inom järnhanteringen verksamma aktiebolagen torde även böra tagas i betraktande, huru många aktiebolag som under de särskilda åren helt och hållet saknat vinstutdelning samt ifrågavarande firmors sammanlagda kapital. Upplysning härom vinnes av tab. 44.

Tab. 44. Aktiebolag, som ej utdelat vinst.

Företagsgrupper	1909		1910		1911		1912		1913	
	Antal aktiebolag	Samman- lagt aktie- kapital Kr.	Antal aktiebolag	Samman- lagt aktie- kapital Kr.	Antal aktiebolag	Samman- lagt aktie- kapital Kr.	Antal aktiebolag	Samman- lagt aktie- kapital Kr.	Antal aktiebolag	Samman- lagt aktie- kapital Kr.
Gruvor	20	14 930 000	22	20 530 000	20	17 160 000	21	19 612 000	24	24 132 000
Hyttverk	10	9 671 500	9	7 336 500	10	7 501 500	11	8 691 500	10	2 761 500
Järn- och stålverk, fören. med hyttverk	9	12 333 000	9	10 433 000	7	6 533 000	6	6 333 000	6	6 333 000
Järn- och stålverk, ej fören. med hyttverk	5	3 580 000	4	2 780 000	4	2 430 000	4	2 430 000	3	2 030 000
Summa	44	40 514 500	44	41 079 500	41	33 624 500	42	37 066 500	43	35 256 500

Antalet av de icke vinstutdelande aktiebolagen har under femårsperioden hållit sig synnerligen konstant. Det största antalet återfinnes under gruvaktiebolagsgruppen, inom vilken c:a $\frac{2}{3}$ av aktiebolagen alls ej utdelat vinst. Flertalet av dessa utgöras av sådana, vilka till intressenter utdelat malm, varvid företagets ekonomiska ledning varit inriktad därpå, att någon vinst, sedan samtliga om-

kostnader. blivit täckta, icke skulle uppstå. För samtliga de gruvaktiebolag, vilka år 1913 ej utdelat vinst, utgjorde aktiekapitalet ca 19 proc. av aktiekapitalet för gruppen i dess helhet.

Även inom järnverksgruppen är det i stort sett samma firmor, som under perioden ej verkställt utdelning. Antalet av dylika aktiebolag varierar under periodens olika år mellan ungefär hälften och tredjedelen av samtliga verksamma aktiebolagsfirmor. Samtidigt sjunker det aktiekapital, för vilket utdelning ej äger rum, från 42.44 proc. av hela aktiekapitalet år 1909 till 21.11 proc. år 1911 samt 11.92 proc. år 1913. Det är sålunda i allmänhet en del mindre aktiebolagsfirmor, som under de senaste åren haft att uppvisa ett sådant sämre affärsresultat, att någon utdelning till aktieägare ej kunnat äga rum.

Den inom järnhanteringen sysselsatta personalen.

Föreliggande undersökning har huvudsakligen äsyftat att klargöra de behandlade industrigrenarnas ekonomiska produktionsförhållanden, och några mera ingående uppgifter hava därför icke inhämtats rörande den sysselsatta personalen. Alldeles obeaktad har emellertid ifrågavarande sida av bergsindustriens ställning icke lämnats. I de utsända frågeformulären hava sålunda vissa allmänna upplysningar efterfrågats beträffande dels förvaltningspersonalen, dels arbetarpersonalen.

De infordrade uppgifterna rörande förvaltningspersonalen avse för det första antalet av ifrågavarande personal i medeltal under den tid av året verksamheten pågått. Vidare har personalen med hänsyn till verksamhet och ställning uppdelats i vissa huvudgrupper, nämligen 1) företagsledare, innefattande ensamma ägare, verkställande direktörer, disponenter samt inom gruvrörelsen gruvföreståndare, 2) övriga styrelseledamöter, 3) ingenjörer, 4) annan teknisk förvaltningspersonal samt 5) kontors- och övrig förvaltningspersonal. För den av företagen avlönade förvaltningspersonalen har upplysning slutligen inhämtats angående totalbeloppet av till densamma utbetalda avlöningar. Resultatet av undersökningen i berörda hänseenden sammanfattas i tab. 45.

Redovisningen av förvaltningspersonalen och till densamma utbetalade lönebelopp och arvoden kan genomgående betecknas såsom fullständig. Anmärkas bör dock, att i ett betydande antal fall de meddelade uppgifterna icke äro att betrakta såsom uteslutande hänförliga till järnhanteringen utan gälla de olika firmornas rörelse i dess

Tab. 45. Förvaltningspersonalen inom järnhanteringen.

Företagsgrupper	Hela personalen	D ä r a v						Totala löne- summan Kr.
		Ettanma- ägare, verkst. dir., disp. el. gruvförest.	Ledamöter	Övriga styrelse-	Ingenjörer	Annat teknisk för- valtnings- personal	Kontors- och övrig förvaltnings- personal	
A n t a l								
Gruvor	408	48	82	68	76	134	1 287 610	
Anrikn.- och briketteringsverk	33	1	1	5	7	19	71 459	
Hyttverk	185	32	54	19	23	57	421 620	
Järn- och stålverk, fören. med hyttverk	788	45	96	75	166	406	3 120 171	
Järn- och stålverk, ej fören. med hyttverk	162	20	28	15	28	71	474 905	
Summa	1 576	146	261	182	300	687	5 375 765	

helhet, sålunda omfattande även annan verksamhet såsom jord- och skogsbruk, trävaruhantering etc. Med avseende på den meddelade tabellen må nännas, att i de angivna totala lönebeloppen inräknats även arvoden till bolagsstyrelser och revisorer, ehuru funktionärer av anförda slag icke ingå i de förekommande personantalen annat än i sådana fall, att styrelseledamot samtidigt beklätt befattning såsom disponent eller verkställande direktör. Vid angivandet av lönebeloppen har enligt frågeformulärens anvisningar värdet av möjligen åtnjutna naturaförmåner, såsom fri bostad, fri kost, fritt bränsle, ljus och värme, fria skatter etc., skolat medräknas. Eventuellt uppburna tantiem hava likaledes upptagits bland lönesummorna.

I fråga om arbetarpersonalen meddela de influtna redogörelserna upplysning rörande sammanlagda antalet arbetare i medeltal under år 1913 eller den del av året, under vilken verksamheten pågått. Beträffande gruvrörelsen har begärts uppgift om antalet arbetare dels under jord dels i dagen samt beträffande de senare om olika huvudgrupper av specialarbetare. Arbetarpersonalen jämte utbetalade avlöningar vid järngruvorna samt förädlingsverken framgår av tab. 46.

Beträffande förhållandet mellan redovisningen av arbetareantalet till bergsberättelsen samt till specialundersökningen må framhållas, att för järngruverörelsen i den senare slutresultatet är något högre till följd av att i vissa fall upptagits transportarbetare. Däremot understiger för järnverken specialundersökningens siffra väsentligt bergsberättelsens, ett förhållande, som erhåller sin förklaring därav, att i bergsberättelsens siffra ingå i större utsträckning arbetare vid den

Tab. 46. Arbetarepersonalen inom järnhanteringen.

Företagsgrupper	Hela arbe- tare- perso- nalen	Därav för- män	Totala löne- summan Kr.	Löne- belopp pr arbetare Kr.
Gruvarbetare, sysselsatta under jord	3 432	170	7 859 248	1 410
» » i dagbrott	2 140	42		
Arbetare » med till gruvbrytningen hörande arbeten	3 962	73	4 336 406	1 094
» » i anriknings- och bri- ketteringsverk	1 025	46	956 960	934
Diverse gruvearbetare	1 499	29	1 852 796	1 236
Samtliga gruvföretagen	12 058	360	15 005 410	1 244
Anrikningsverk	305	27	376 466	1 234
Hyttverk	1 694	51	1 851 615	1 093
Järn- och stålverk, fören. med hyttverk	18 814	443	22 149 017	1 177
» » » ej » » »	2 882	90	3 090 403	1 072
Hela järnhanteringen	35 753	971	42 472 911	1 188

mekaniska verkstadsrörelsen. I totala beloppet av till arbetarpersonalen utbetalda avlöningar ingår även värdet av åtnjutna naturaförmåner samt andra extra förmåner.

Den övriga bergshanteringen.

Den föreliggande specialundersökningen omfattar även gruvföretag för brytning av annan malm än järnmalm samt förädlingsverk för framställningen av andra metaller än järn och stål, nämligen silver, bly, koppar, zink etc. I efterföljande kapitel kommer att lämnas en redogörelse för ovannämnda delar av bergshanteringen, likartad med den, som i föregående kapitel lämnats beträffande järnhanteringen.

De företagsgrupper, vilka särskilts inom den övriga bergshanteringen, utgöras av gruvföretag jämte anrikningsverk för silver- och bly-, koppar-, mangan- och zinkmalm, svavelkis etc. samt förädlingsverk för framställning av diverse metaller, såsom silver, bly, koppar, zink m. fl. Enligt den i publikationen inledningsvis lämnade redogörelsen omfattar den förstnämnda gruppen 12 samt den sistnämnda 5 företag, utgörande samtliga redovisningskyldiga.

Företagens ålder och ekonomiska organisation.

Bearbetningen av vissa i föreliggande sammanhang redovisade gruvfyndigheter är av synnerligen gammalt datum. Sålunda uppgives Stollbergs malmfält hava varit föremål för bearbetning redan på

900-talet. Falu gruva torde hava bearbetats från förra delen av 1200-talet, och Ryllshyttfältet uppgives hava varit känt från samma århundrade. Av övriga mera betydande fyndigheter uppgives Spexeryds mangangruva såsom föremål för bearbetning sedan 1826. Kallmora silvergruva utmåslades år 1846, ehuru den nuvarande malmfångsten begynte först år 1888. Kaveltorpsfältets zink-, bly- och kopparmalmsfyndigheter uppgivas bearbetade från 1850. Ammebergs zinkmalmsfyndighet togs under arbete år 1857. Slutligen började zink-, bly- och kopparmalmsfyndigheterna i Saxberget bearbetas omkring år 1890.

Beträffande förädlingsverken uppgives för Falu kopparverk begynnelseåret vara okänt, men torde åldern för detsamma kunna anses sammanfalla med den tid, under vilken gruvan varit känd, eller från 1200-talet. Bland de övriga förädlingsföretagen uppgives för Hälsingborgs kopparverk anläggningsåret till 1901—1902 samt för Trollhätte aktiebolags elektriska zinkverk och Saxbergets sligrosvverk till år 1910.

Företagsfirmornas fördelning på skilda slag av ägare framgår av tab. 47.

Tab. 47. Firmornas fördelning på olika slag av ägare.

Företagsgrupper	A k t i e b o l a g med antal aktieägare				Övriga ägare	
	1—5	6—10	11—50	51 och däröver	Antal	Antal bolags- män
Gruvor	4	4	1	1	1	8
Förädlingsverk	2	1	—	1	—	—
Summa	6	5	1	2	1	8

Samtliga drivande firmor, med undantag av en, äro sålunda organiserade under aktiebolagsform. I ovanstående tabell har icke upptagits den belgiske ägaren till Ammebergsfältet, Société anonyme des mines et fonderies de zinc de la Vieille Montagne. Exakta uppgifter angående aktieägarnas antal saknas för aktiebolaget Svenska Metallverken, i vilket aktierna äro ställda på innehavaren. Såsom av tabellen framgår, är i flertalet fall aktieägarnas antal 10 eller därunder, ett förhållande, som ger vid handen, att även inom den här redovisade delen av bergshanteringen föreligger en ekonomisk koncentration till en synnerligen sluten intressekrets. Det i ovanstående tabell under övriga ägare upptagna bolaget utgöres av Dannemora gruvintressenter, som återfinnes även under järnhanteringen.

Produktions- och omsättningsförhållandena.

Beträffande den övriga bergshanteringen skall lämnas en framställning av produktions- och omsättningsförhållandena efter samma grunder som för järnhanteringen. Då de synpunkter vid behandlingen, vilka följts vid järnhanteringen, äga sin fulla tillämpning även i föreliggande fall, skall i detta sammanhang icke ytterligare ingås på de allmänna spörsmålen utan hänvisas i detta hänseende till den föregående framställningen. I den följande redogörelsen kommer att upptagas till behandling först gruvföretagen samt därefter förädlingsverken.

Gruvrörelsen.

Enligt vad som förut meddelats, ha uppgifter till föreliggande undersökning ingått från tillsamman 12 gruvföretag. Närmare angivet äro dessa företag följande.

Uppsala län.

Dannemora s:n:

Dannemora gruvor (Södra fältet): Dannemora Gruvintressenter.

Södermanlands län.

Tunabergs s:n:

De Besch'ska gruvan: Näfveqvarns Bruks AB.

Jönköpings län.

Ödestuga s:n:

Späxerydsfältet; Späxeryds anrikningsverk: AB. Hohult-Spexeryds mangan-grufvor.

Örebro län.

Lerbäcks och Hammars s:nar samt *Godegårds s:n* i Östergötlands län:

Ämnebergfältet; Ämnebergs två anrikningsverk: La Société des mines et fonderies de zinc de la Vieille Montagne.

Ljusnarsbergs s:n:

Kaveltorpsfältet: Katarina-, Äng- och Haggruvorna; Kaveltorps anrikningsverk: Kafveltorps AB.

Västmanlands län.

Norbergs s:n:

Kallmora silvergruva; Kallmora anrikningsverk: AB. Kallmora Silfvergrufva.

Västanfors s:n:

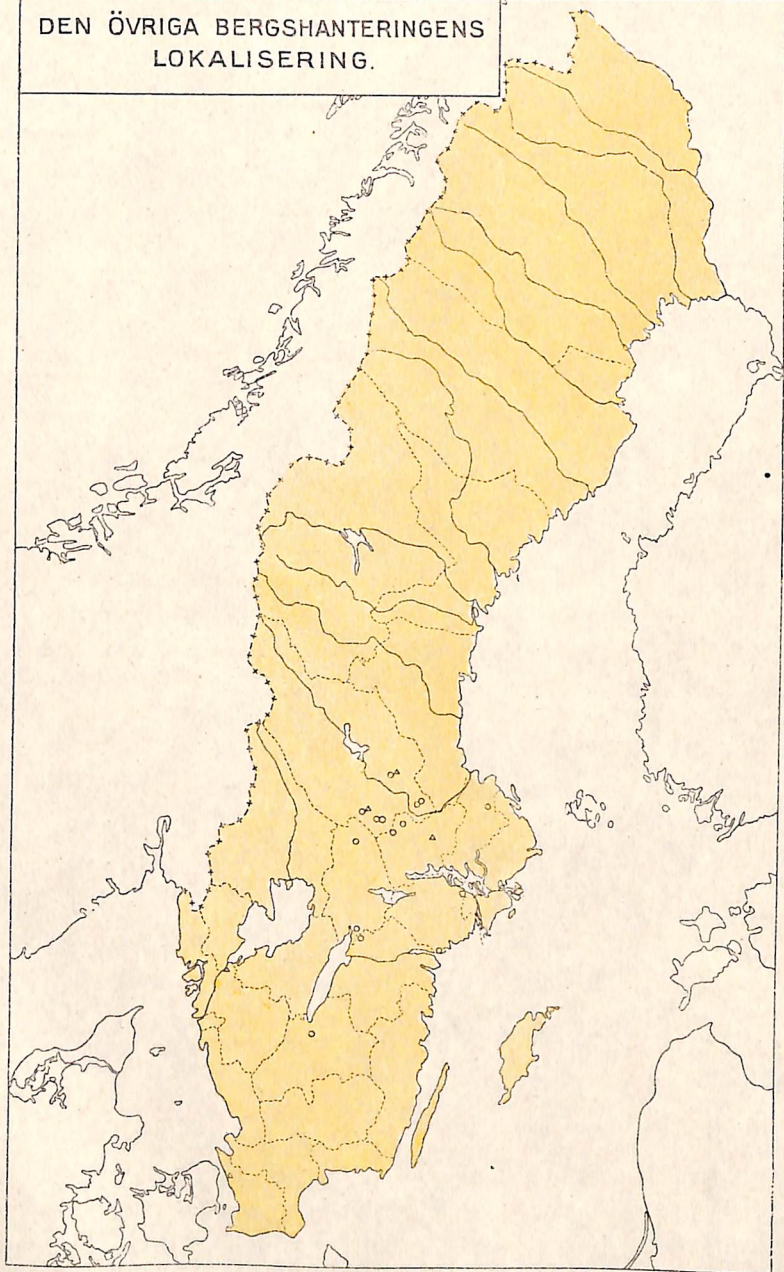
Västanfors grafitverk: Svenska Grafit AB.

Kopparbergs län.

Falu stad:

Falu gruva: Stora Kopparbergs Bergslags AB.

DEN ÖVRIGA BERGSHANTERINGENS
LOKALISERING.

o Gruvor och fält
Δ Förrädlingsverk

Garpenbergs s:n:

Ryllshyttfältet (Kompanigruvan): Ryllshyttans anrikningsverk: AB. Ryllshytte Zink- och Blygrufvor.

Garpenbergs odalfält; Garpenbergs anrikningsverk: AB. Grufgården.

Grangärde s:n:

Saxbergsfältet (Långfalls-, Rålinge- och Godgruvorna): Rävåla anrikningsverk: AB. Saxberget.

Norrbärke s:n:

Stollbergs- och Dambergsfälten; Silvhyttans två anrikningsverk: AB. Stollbergs Grufvor och Anrikningsverk.

Produktionen år 1913 vid dessa gruvföretag framgår av tab. 48. De erhållna huvudprodukterna utgöras av silver- och bly-, koppar-, mangan- samt zinkmalm. Därjämte har erhållits svavelkis, järnmalm samt bl. a. grafit. Den erhållna silver- och blymalmen har, med undantag av 200 ton silverförande blymalm från Kallmora silvergruva, utgjorts av blyslig, i huvudsak framställd vid Kaveltorp, Åmmeberg, Kallmora och Ryllshyttan. Av kopparmalmen lämnade Falu koppargruva de största kvantiteterna eller två tredjedelar av hela produktionen. Kopparmalm eller kopparslig erhöles i övrigt såsom biprodukt vid Ingelshytte- och Ryllshyttfälten i Örebro län samt såsom slig från Garpenbergsverket. Produktionen av zinkmalm lämnade det största utbytet. I första rummet kommo i fråga om kvantiteten vunnna malm Åmmebergs gruvor med mera än två tredjedelar av hela produktionen. Återstoden, utgörande huvudsakligen slig, fördelade sig på Saxberget, Kaveltorpsfältet och Ryllshyttan, varjämte ett mindre belopp erhöles från Dambergsfältet samt såsom biprodukt vid järnmalmsbrytning från Dannemora gruvor. Hela den här redovisade produktionen av svavelkis härrörde från Falu koppargruva, där svavelkis uppfordrades tillsammans med kopparmalm.

Tab. 48. **Kvantitet och värde av erhållen malm och slig år 1913.**

Malmens art	Stuff- och plockmalm			För anrikning lämpligt gods			Slig		
	Ton	Brytningspris Kr.	Saluvärde Kr.	Ton	Brytningspris Kr.	Saluvärde Kr.	Ton	Framställningspris Kr.	Saluvärde Kr.
Silver- och blymalm	200	18 656	7 360	9 676	62 050	68 408	3 007	377 369	559 193
Kopparmalm	3 637	34 947	131 880	12 060	63 583	60 300	1 534	139 476	122 720
Manganmalm	876	8 125	9 470	20 418	43 490	43 490	3 181	77 044	110 126
Zinkmalm	10 013	148 886	495 785	61 135	496 862	496 862	39 245	1 288 501	1 598 645
Svavelkis	34 295	307 614	354 731	—	—	—	—	—	—
Övrigt	—	—	—	86 115	239 504	264 023	15 072	205 892	184 580
Summa	49 021	518 228	999 226	189 404	905 489	933 083	62 039	2 088 282	2 575 264

Tab. 49. Pris per ton för malm av olika slag.

	Stuffmalm		Anrikningsgods		Slig	
	Brytningspris Kr.	Saluvärde Kr.	Brytningspris Kr.	Saluvärde Kr.	Framställningspris Kr.	Saluvärde Kr.
Silver- och blymalm	93·28	36·80	6·41	7·07	125·50	185·96
Kopparmalm	9·61	36·26	5·27	5·00	90·92	80·00
Manganmalm	9·28	10·81	2·13	2·13	24·22	34·62
Zinkmalm	14·87	49·51	8·27	8·27	32·83	40·73
Svavelkis	8·97	10·34	—	—	—	—
Övrig malm	—	—	2·78	3·07	13·66	12·25

Anrikningen spelar, såsom framgår av en jämförelse mellan de producerade kvantiteterna af stuffmalm och slig, en synnerligen stor roll. Av de här redovisade gruvföretagen voro 8 förenade med anrikningsverk, och avsevärt mer än halva produktionsutbytet utgjordes av slig.

De till under året producerade kvantiteter svarande brytningsresp. framställningsprisen samt saluvärdena framgå av tab. 48. I tab. 49 har uträknats de motsvarande prisen per ton av erhållen malm av olika slag. I vissa fall förekommer, att brytningspriset av malmen upptagits till högre belopp än motsvarande saluvärden.

Omsättningsförhållandena under redogörelseåret framgå av tab. 50. Av den direkt användbara malmen har den ojämförligt största delen eller 43 289 ton sålts inom landet resp. utdelats till intressenter, under det att endast en mindre kvantitet eller 389 ton exporterats. Av anrikningsgods har hela den under året omsatta kvantiteten, utgörande 196 682 ton, avgått till vidare förädling vid anriknings-

Tab. 50. Lager- och omsättningsförhållanden vid den övriga gruvrörelsen år 1913.

Varuslag	Lager ¹ / ₁ 1913		Sålt inom landet	Exporterat	Vidare förädladt vid verket	Lager ³¹ / ₁₂ 1913	
	Ton	Bokfört värde Kr.	Ton	Ton	Ton	Ton	Bokfört värde Kr.
Direkt användbar malm ...	7 229	135 469	43 289	389	—	12 634	181 581
Anrikningsgods	26 033	65 012	—	—	196 682	18 755	118 439
Slig	16 810	659 712	32 190	26 442	—	20 217	586 987
Summa	50 072	860 193	75 479	26 831	196 682	51 606	887 007

Tab. 51. Gruvföretagens årsutgifter 1913.

U t g i f t e r	Kr.	Proc.
Förbrukningen av inköpt rågods	3 041	0·10
Kostnader för kraft, värme och belysning	231 272	7·38
Förbrukade sprängämnen	93 939	2·99
Material för reparationer och underhåll	155 493	4·96
Övrigt förbrukat material jämte diverse utensilier	122 569	3·91
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen	254 973	8·13
Löner till arbetarna	1 377 722	43·96
Hyror	2 743	0·09
Räntor	326 622	10·42
Försvarsavgifter	510	0·02
Krono- och kommunalutskylder	210 610	6·72
Avskrivningar på fastigheter	193 284	6·17
» » gruvor	6 559	0·21
» » maskiner, inventarier och redskap	58 978	1·88
Övriga utgifter	95 856	3·06
Summa	3 134 171	100·00

verken. Den under året erhållna sligkvantiteten uppgår till 62 039 ton. Omsatts har under året 58 632 ton slig, av vilken kvantitet 32 190 ton försålts på den inhemska samt 26 442 ton, motsvarande c:a 45 proc., på den utländska marknaden. Av den nämnda på den inhemska marknaden avsatta sligkvantiteten utgöras emellertid något mera än 25 000 ton av vid aktiebolaget Vieille Montagnes anrikningsverk framställd produkt, vilken efter anrikning exporterats till aktiebolagets hyttverk i Belgien och Frankrike. Lagren av stufmalmer ha under året avsevärt ökats, och detsamma är, ehuru i mindre omfattning, fallet med lagren av slig. Däremot förete, summariskt sett, lagren av anrikningsgods minskning.

Gruvföretagens årsutgifter samt desammas fördelning på olika huvudposter framgå av tab. 51.

För samtliga 12 gruvföretag utgör årets utgiftssumma 3 134 171 kr. Företagens fördelning eljest med hänsyn till utgiftssummans storlek framgår av nedanstående tablå.

Utgifternas storlek	Antal	Summa utgifter Kr.
T. o. m. 100 000 kr.....	4	59 533
100 001—500 000 »	4	1 044 609
Över 500 000 kr.	4	2 030 029
Summa	12	3 134 171

Den viktigaste utgiftsposten, nämligen arbetslöner, uppgår till 1 377 722 kr., motsvarande c:a 44 proc. av samtliga utgifter. Bland andra utgifter, vilka förekomma vid samtliga företag, uppgå löner och arvoden till förvaltningspersonalen till 8·13 proc. samt utgifter

Tab. 52. Årsutgifterna 1913 vid gruvföretagen, fördelade med hänsyn till förekomsten av anrikningsverk samt vinst- och förlustförhållanden.

U t g i f t e r	Företag med anrikningsverk, 9 st.		Företag utan anrikningsverk, 3 st.		Företag med vinst eller utan förlust, 5 st.		Företag med förlust, 7 st.	
	Kr.	Proc.	Kr.	Proc.	Kr.	Proc.	Kr.	Proc.
Förbrukningen av inköpt rågods	3 041	0·11	—	—	3 041	0·19	—	—
Kostnader för kraft, värme och belysning	215 835	7·66	15 437	4·91	81 505	5·13	149 767	9·69
Förbrukade sprängämnen	75 893	2·69	18 046	5·74	48 766	3·07	45 173	2·92
Material för reparationer och underhåll	144 197	5·11	11 296	3·59	77 226	4·86	78 267	5·06
Övrigt förbrukat material jämte diverse utensilier	86 222	3·06	36 347	11·55	36 687	2·31	85 882	5·56
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen	244 201	8·66	10 772	3·42	161 320	10·16	93 653	6·06
Löner till arbetarna	1 217 248	43·17	160 474	51·01	843 674	53·12	534 048	34·55
Hyror	2 743	0·10	—	—	2 240	0·14	503	0·03
Räntor	320 072	11·35	6 550	2·08	6 550	0·41	320 072	20·71
Försvarsavgifter	410	0·01	100	0·03	510	0·03	—	—
Krono- och kommunalutskylder	194 208	6·89	16 402	5·21	199 149	12·54	11 461	0·74
Avskrivningar på fastigheter	193 284	6·86	—	—	92 877	5·85	100 407	6·19
Avskrivningar på gruvor	—	—	6 559	2·08	6 559	0·41	—	—
» maskiner, inventarier och redskap	41 710	1·48	17 268	5·49	17 675	1·11	41 303	2·67
Övriga utgifter	80 485	2·85	15 371	4·89	10 599	0·67	85 257	5·52
Summa	2 819 549	100·00	314 622	100·00	1 588 378	100·00	1 545 793	100·00

för kraft, värme etc. till 7·38 proc. Beträffande sådana utgifter, vilka förekomma vid endast vissa av företagen, må framhållas hyror, som redovisas i två fall, räntor, som förekomma vid 6 företag, samt avskrivningar av ett eller annat slag, vilka redovisas av 7 företag. Därvid upptagas i ett fall avskrivningar av gruvor, i tre fall av fastigheter samt i 7 fall av maskiner och inventarier.

För att lämna en klarare bild av utgiftsförhållandenas gestaltning under skilda tekniska och ekonomiska förhållanden har i tab. 52 särskilts utgiftsförhållandena dels vid företag med och utan anrikningsverk, dels vid företag utan och med förlust under året. Såsom av en jämförelse mellan procenttalen under olika rubriker framgår, ställa sig vid de med anrikningsverk utrustade företagen bl. a. kostnaderna för kraft, värme och belysning högre än vid företag, vilka icke bedriva malmanrikning. Detsamma är förhållandet ävenledes beträffande löner till förvaltningspersonalen samt räntor. Däremot uppvisa de på gruvbrytning uteslutande inriktade företagen relativt högre kostnader för sprängämnen samt för arbetslöner. De företag, vilka under året redovisat vinst eller varken vinst eller förlust, utgöras av fem stycken, under det att företagen med förlust äro 7.

Företagen med vinst resp. utan förlust uppvisa, såsom en jämförelse av procentsiffrorna giver vid handen, högre utgifter för löner till förvaltnings- och arbetarpersonalen. Däremot ställa sig vid företag med förlustbringande affärsrörelse under året räntekostnaderna synnerligen höga. Desamma uppgå nämligen till ej mindre än 20 proc. av samtliga utgifter, häntydande på förekomsten av stora låneskulder, ett förhållande, som också bestyrkes av en jämförelse med resp. firmors balansställningar. Däremot inträffar det anmärkningsvärda förhållandet, att vid företagen med förlust de under året verkställda avskrivningarna äro jämförelsevis större än vid företagen med vinst eller utan vinst och förlust.

Värdet av under året från de redovisade företagen försålt gods belöper sig till 3 630 816 kr. I sistnämnda summa ingå emellertid ej blott värdet av försåld årsprodukt, utan även värdet av försålda från föregående år såsom lager ingående produkter. För att erhålla ett mot årsproduktionen svarande uttryck för årsförsäljningen bör från värdet av den försålda årsprodukten samt värdet av det utgående lagret tagas det ingående lagrets värde. Efter den nämnda reduktionen erhålles såsom uttryck för den mot årsproduktionen svarande årsförsäljningen ett belopp av 3 502 180 kr. Jämföres sistnämnda belopp med de motsvarande årsutgifterna, uppgående enligt tab. 51 till 3 134 171 kr., återstår ett överskjutande belopp av 368 009 kr., utgörande vinsten av årsverksamheten. Sistnämnda belopp utgör 10·1 proc. av samtliga inkomster av årsrörelsen.

Förädlingsverken.

De i undersökningen ingående förädlingsverken, tillhörande den övriga bergshanteringen, utgöra tillsammans 5 företag, nämligen:

Malmöhus län.

Hälsingborgs Kopparverks AB.: Hälsingborgs kopparverk, Raus s:n.

Älvsborgs län.

Trollhättans Elektrotermiska AB.: Zinkverk i Trollhättan.

Västmanlands län.

AB. Svenska Metallverken: Sala Gruv AB.:s smältverk i Sala.

Kopparbergs län.

Stora Kopparbergs Bergslags AB.: Falu kopparverk i Falun.

Saxbergets Arrende AB.: Saxbergets sligrosverk, Grangärde s:n.

Råmaterialförbrukningen vid de ovannämnda förädlingsverken år 1913 framgår till art och omfattning av tab. 53. Förbrukats har bly-, koppar- och zinkmalm samt svavelkis till ett värde av

Tab. 53. Under år 1913 förbrukade råvaror för metallframställningen.

Varuslag	Egna tillgångar		Köpt inom landet		Importerat		Summa	
	Kvantitet	Bokfört inköpsvärde Kr.	Kvantitet	Inköpspris Kr.	Kvantitet	Inköpspris Kr.	Kvantitet	Kr.
Blymalm och -slig Kg	—	—	1 932 906	434 604	—	—	1 932 906	434 604
Svavelkis m. m. »	—	—	—	—	86 637 654	2 455 700	86 637 654	2 455 700
Kopparmalm o. -slig »	3 140 000	52 622	71 397	12 565	—	—	3 211 397	65 187
Zinkmalm och -slig »	2 071 300	79 764	1 663 470	140 167	14 238 948	1 710 883	17 973 718	1 930 814
Bessemerkoppar o. kopparskrot »	—	—	2 108	2 478	1 341 372	1 647 959	1 343 480	1 650 437
Zink och antimon »	—	—	25 548	12 247	—	—	25 548	12 247
Övrigt »	931 549	242 003	30 216	7 675	1 292 411	287 184	2 254 176	536 862
Stenkol »	—	—	528 680	11 912	10 118 005	195 542	10 646 685	207 454
Träkol »	—	—	6 292	4 386	—	—	6 292	4 386
Koks och stybb Kg	—	—	739 133	23 666	5 012 829	74 885	5 751 962	98 551
Ved »	—	—	—	12 316	—	—	—	12 316
Kvarts, kalksten, kalk, flusspat Kg	—	—	2 593 264	17 850	440 216	12 067	3 033 480	29 917
Div. materialier (järnskröt, slag m. m.) »	—	—	—	127 799	—	207 698	—	335 497
Div. kemikalier (stensalt, jodkalium, svavelnatrium, svavelsyra) Kg	—	—	165 580	3 125	11 339 186	141 738	11 504 766	144 863
Summa	—	374 389	—	810 790	—	6 733 656	—	7 918 835

4 886 305 kr. Av de nämnda produkterna uppgivas, efter värdet räknat, 2·71 proc. vara egen tillgång, 12·02 proc. hava köpts från främmande företag inom landet samt sålunda 85·27 proc. importerats. Förbrukats har därjämte bessemerkoppar och kopparskrot till ett värde av 1 650 437 kr. samt utgörande så gott som uteslutande importerad produkt ävensom zink och antimon till ett sammanlagt värde av 12 247 kr. Av kvarts och kalksten samt diverse annat beskicknings- och infodringsmaterial redovisas såsom förbrukade 3 033 450 kg med ett värde av 29 917 kr. Därjämte har förbrukats diverse material och kemikalier, såsom järnskröt för kopparutfällningen, stensalt, jodkalium, svavelnatrium, svavelsyra etc., till ett värde av 480 360 kr. Större delen av sistnämnda kemisk-tekniska artiklar utgöres av importprodukter.

Bränsleförbrukningen slutligen representerar ett värde av 322 707 kr., utgörande till c:a 87 proc. importerad produkt, vartill kommer i ovanstående tabell icke upptagen förbrukning av elektroder till ett värde av 170 382 kr.

Tillverknings- och omsättningsförhållandena under redogörelseåret framgår av tab. 54. Vid en jämförelse med bergsberättelsen år 1913

framgår, att mellan de bägge redovisningarna föreligger god överensstämmelse. En anmärkningsvärd skiljaktighet föreligger emellertid så till vida, som en i bergsberättelsen redovisad kvantitet av 3 381 330 kg rostad zinkblände, framställd vid Ämmebergs roshytta, i den föreliggande redogörelsen ingår under gruvverksamheten.

Det under året producerade guldet har erhållits vid Falu kopparverk samt till någon mindre del från Sala silververk. Vid sistnämnda företag har erhållits större delen av det redovisade silvret. Det i tabellen upptagna silverprecipitatet, utgörande en halvprodukt med 14·20 proc. silver, har av utländskt råmaterial tillverkats vid Hälsingborgs kopparverk. Bly som slutprodukt har under året framställts till en kvantitet av 1 183 860 kg, erhållen huvudsakligen vid Sala silververk. Vid Trollhättans elektriska zinkverk har därjämte erhållits ur blyhaltig zinkmalm 190 944 kg tennbly, en halvprodukt, innehållande 3 proc. tenn. Kopparn har framställts vid Hälsingborgs samt Falu kopparverk. Vid det förstnämnda har såsom slutprodukt erhållits 4 215 390 kg raffinadkoppar, framställt ur cementkoppar, delvis med garkoppar såsom mellanstadium i produktionen. Den vid Falu kopparverk framställda produkten av gar- eller råkoppar har använts uteslutande för framställning av kopparvitriol. Zinkproduktionen slutligen omfattar 2 114 520 kg, vilken kvantitet erhållits vid Trollhättans elektriskt drivna zinkverk.

Utom ovannämnda produkter har vid de här redovisade förädlingsverken framställts en del övriga produkter och metaller till ett värde av sammanlagt 1 017 430 kr. Häre ingå bl. a. kopparvitriol, blyrör och blytråd samt med ett belopp, uppgående till c:a hälften av ovannämnda summa, vid Hälsingborgs kopparverk erhållen purple-ore. Under året har det erhållna guldet och silvret, större delen erhållet frisk- och raffinadbly, producerad raffinadkoppar, rostad zinkblände samt en del av den framställda finzinken försålts inom landet. Däremot har erhållet silverprecipitat, tennbly, cementkoppar, raffinadkoppar delvis, större kvantiteten erhållen råzink samt finzink exporterats. Lagerbestånden av de olika varuslagen förete under året förskjutningar i skilda riktningar. En mera avsevärd ökning föreligger i lagren av frisk- och raffinadbly, antimonbly, kopparskärsten, rostad zinkblände, råzink, under det att minskning inträtt bl. a. i fråga om rå-, gar- och raffinadkoppar.

Utgiftsförhållandena år 1913 vid de fem förädlingsverken framgå av tab. 55. Den största posten utgör sålunda utgångsmaterialet, omfattande 68·8 proc. av samtliga utgifter. Närmast komma löner till arbetarna med 7·45 proc. samt utensilier, motsvarande 7·28 proc. Beträffande sådana utgifter, vilka förekomma endast

Tab. 54. Förädlingsverkens produktions-

Varuslag	Lager 1/1 1913		Inköpt under året för bearbetning vid verket		Tillverkat under året	
	Kg	Bokfört värde Kr.	Kg	Inköpspris Kr.	Kg	Saluvärde Kr.
Guld	6	13 087	—	—	25	63 746
Silverprecipitat	2 396	22 146	—	—	5 637	59 307
Silver	222	16 107	—	—	1 040	77 602
Verkbly	1 687	352	—	—	1 535 970	322 554
Frisk- och raffinadbly	202 140	73 494	—	—	1 183 860	411 731
Antimonbly	27 422	9 970	—	—	51 460	16 850
Tennbly	17 366	5 557	—	—	190 944	55 007
Kopparskärsten	646 610	109 613	288 794	23 104	669 930	27 219
Besemmerad koppar	79 518	102 660	1 307 224	1 592 485	—	—
Cementkoppar	40 450	28 208	4 596 750	3 953 205	18 886	13 213
Slaggkoppar	96 123	73 651	—	—	200 015	150 581
Råkoppar	33 515	33 515	—	—	86 105	64 574
Garkoppar	15 074	15 237	—	—	2 589 425	2 616 897
Raffinadkoppar	94 447	131 967	—	—	4 215 390	5 397 798
Zinkblände, rostad	111 700	7 819	—	—	1 881 300	94 065
Råzink	84 000	37 000	—	—	6 851 340	2 540 271
Handelszink	39 131	19 174	—	—	152 489	63 551
Finzink	—	—	—	—	1 962 031	926 315
Övriga produkter	—	147 638	—	788	—	1 017 430
Summa	—	847 195	—	5 569 582	—	13 918 711

Tab. 55. Förädlingsverkens utgiftsförhållanden år 1913.

U t g i f t e r	Kr.	Proc.
Förbrukningen av malm och slig	5 173 489	49.79
Förbrukningen av inköpta halvfabrikat för metallframställningen (ss. verkbly, kopparskärsten, cementkoppar, råkoppar, råzink m. m.)	1 976 645	19.02
Förbrukningen av brännmaterial och kraft	573 658	5.52
Material för reparationer och underhåll	54 535	0.53
Förbrukningen av övrigt material jämte diverse utensilier	756 931	7.28
Främmande hjälp- och kommissionsarbeten	2 999	0.03
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen	243 205	2.34
Löner till arbetarna	774 330	7.45
Hyror	1 750	0.02
Räntor	194 279	1.87
Krono- och kommunalutskylder	73 703	0.71
Avskrivningar på fastigheter	175 914	1.69
» » maskiner, inventarier och redskap	131 056	1.26
» » varufordringar	4 042	0.04
Övriga utgifter	254 245	2.45
Summa	10 390 781	100.00

och omsättningsförhållanden år 1913.

Förbrukat eller vidare förädlad		Sålt inom landet		Exporterat		Lager ^{31/12} 1913	
Kg	Värde Kr.	Kg	Saluvärde Kr.	Kg	Saluvärde Kr.	Kg	Bokfört värde Kr.
—	—	31	76 833	—	—	—	—
—	—	—	—	4 304	46 991	3 729	34 462
—	—	1 262	93 709	—	—	—	—
1 537 657	322 906	—	—	—	—	—	—
415 787	142 215	652 125	229 134	—	—	318 088	113 876
—	—	12 379	4 209	—	—	66 503	22 611
376	94	—	—	193 797	56 936	14 137	3 534
420 551	57 709	—	—	—	—	1 184 783	102 227
1 303 461	1 603 397	—	—	—	—	83 281	91 748
4 596 750	3 953 205	—	—	11 911	11 325	47 425	30 096
185 417	137 209	—	—	34 916	26 594	75 805	60 429
108 598	89 271	—	—	—	—	11 022	8 818
2 595 934	2 623 476	—	—	—	—	8 565	8 658
—	—	2 996 337	3 845 040	1 285 550	1 649 677	27 950	35 048
—	—	1 736 700	89 069	—	—	256 300	12 815
2 561 974	1 041 858	—	—	3 977 325	1 396 799	396 041	138 614
—	—	151 953	67 229	—	—	39 667	15 496
—	—	278 401	132 735	1 683 630	793 580	—	—
—	569 584	—	300 051	—	156 477	—	139 744
—	10 540 924	—	4 838 009	—	4 138 379	—	818 176

vid vissa av de redovisade företagen, må nämnas främmande hjälparbeten och hyror, vilka återfinnas vid vartdera ett företag. Räntor redovisas av tre företag, och avskrivningar av samtliga företag utom ett. Beträffande resultatet av årsrörelsen må nämnas, att två av företagen redovisa vinst, under det att vid övriga tre rörelsen under året gått med förlust.

För att erhålla en bild av de till årsrörelsen svarande årsinkomsterna har från värdet av under året försålt gods samt det därtill lagda värdet av det utgående lagret tagits det ingående lagrets värde. Samtliga inkomster av årets produktiva verksamhet belöper sig till 9 716 683 kr. Då, såsom framgår av tab. 55, årsutgifterna sammanlagt utgöra 10 390 781 kr., har under året vid de här redovisade förädlingsverken på rörelsen uppkommit en förlust uppgående till 674 098 kr.

Sammanfattande översikt av produktionsförhållandena vid andra bergverk än de till järnhanteringen hörande.

Över tillverknings- och omsättningsförhållandena vid gruvorna och förädlingsverken under år 1913 lämnas en sammanfattande framställning i tab. 56.

Bruttovärdet av samtliga vid gruvföretagen år 1913 erhållna produkter uppgår till 4 507 573 kr. I sistnämnda belopp ingår emellertid såsom dubbelräknat det för framställningen av 62 039 ton slig använda anrikningsgodset, uppgående till 196 682 ton med ett beräknat värde av 879 656 kr. Efter frånräknande av sistnämnda summa återstår såsom uttryck för värdet av den vid föreliggande gruvföretag under året producerade stuffmalmen, anrikningsgodset och sligen ett belopp av 3 627 917 kr.

Värdet av samtliga vid förädlingsverken producerade hel- och halvfabrikat, vilket belopp erhålles därigenom, att från summan av inköpta produkter, uppgående till 5 569 582 kr. samt värdet av den egna tillverkningen, utgörande 13 918 711 kr., tages vär det av samtliga vidare förädlade eller förbrukade produkter, representerande 10 540 924 kronors värde, utgör 8 947 369 kr. Mellan sistnämnda belopp samt värdet av årsförsäljningen, uppgående till 8 976 388 kr., föreligger sålunda en differens av 29 019, motsvarande minskningen i värde av lagerbeståndet under året.

Det vid förädlingsverken under året förbrukade råmateriale av bly-, koppar- och zinkmalmer samt slig, vilket kan antagas härröra från produktionen vid inhemska i föreliggande sammanhang redovisade gruvföretag, belöper sig enligt redovisningen i tab. 53 till ett värde av 719 722 kr. För erhållande av ett från dubbelräknade värdebeståndsdelar befriat gemensamt produktvärde för gruvföretagen och förädlingsverken bör sålunda sistnämnda belopp frånräknas tillverkningarnas totalsumma. Efter en dylik reduktion erhålles såsom uttryck för det från dubbelräknade värdebeståndsdelar väsentligen befriade tillverkningsvärdet år 1913 vid de i föreliggande sammanhang redovisade bergverksföretagen ett belopp av 11 855 564 kr.

De påvisade dubbelräkningarna äga sin naturliga motsvarighet i de för de bägge företagsgrupperna redovisade utgiftsstaterna. För klargörande av hithörande förhållanden meddelas i tab. 57 en sammanfattning av årsinkomsterna för olika företagsgrupper, fördelade på olika slag av utgifter samt vinst.

Värdet av förbrukat råmaterial och halvfabrikat.

	Enligt utgiftsstaten	Enligt tab. sid. 230 över råmaterialförbrukningen		
		Svensk produkt	Importerad produkt	Summa
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Förbrukad malm och slig...	5 173 489	719 722	4 166 583	4 886 305
Förbrukade halvfabrikat...	1 976 645	264 403	1 935 143	2 199 546
Summa	7 150 134	984 125	6 101 726	7 085 851

Vid viss del av rörelsen under året uppkommen förlust har borteliminerats genom motsvarande sänkning av vinstsumman. Vid för-

ädlingsverken återstår efter en dylik reduktion en årsförlust, uppgående till 674 098 kr. För de båda företagsgrupperna tagna var för sig lämna, under hänsynstagande till den vid förädlingsverken föreliggande överskjutande förlusten, utgiftsbeloppen en någorlunda riktig bild av årets ekonomiska förhållanden. Desamma representera ävenledes inom varje grupp för sig från dubbelräknade värdebeståndsdelar relativt fria värden. Dubbelräknat är sålunda beträffande gruvföretagen endast ett mindre belopp av 3 041 kr., representerande inköpt anrikningsgods. Däremot äro de vid förädlingsverken föreliggande dubbelräkningarna beträffande råmaterialet jämförelsevis betydande. En utgångspunkt för bedömandet av den omfattning, i vilken dubbelräkningar kunna tänkas föreligga, erhålles avförestående tablå, i vilken sammanställts för förädlingsverken värdet enligt utgiftsstaten av förbrukad malm och slig samt halvfabrikat med motsvarande värden enligt tab. 53 över förbrukat råmaterial.

Mellan bägge redovisningarna föreligga vissa mindre skiljaktigheter, ett förhållande, till vilket orsaken torde vara bl. a., att gränsen mellan utgiftsstatens rubriker över förbrukningen av halvfabrikat å ena sidan samt å andra sidan övrigt material samt diverse utensilier är jämförelsevis flytande. De poster, beträffande vilka inom förädlingsverksgruppen dubbelräkning kan tänkas föreligga, inskränka sig till sådana halvfabrikat, vilka köpts från främmande företag inom landet. Ifrågavarande poster, vilka representera förbrukningen av diverse bly- och zinkprodukter till ett sammanlagt värde av 264 403 kr., torde sålunda kunna anses hava gått i handel mellan de här redovisade företagen. Dubbelräkning torde också böra anses föreligga i fråga om det till 2 999 kr. uppgivna värdet av främmande hjälparbeten, vadan sålunda hela det belopp, med avseende å vilket föreligger dubbelräkning vid förädlingsverken, uppgår till 267 402 kr.

Betraktas däremot gruvrörelsen samt förädlingsverken i ett sammanhang, föreligga i betydande omfattning dubbelräknade värden. Så är fallet beträffande den vid förädlingsverken förbrukade malmen och sligen, vilken härrör från inhemska gruvföretag. De poster, beträffande vilka inom den övriga bergverksrörelsen såsom helhet betraktad ägt rum dubbelräkning, utgöras sålunda av följande.

	Kr.
Vid gruvföretagen förbrukat rågods	3 041
» förädlingsverken förbrukad malm och slig av egna tillgångar	132 386
» » förbrukad malm och slig köpt inom landet	587 336
» » förbrukade halvfabrikat av egna tillgångar	242 003
» » förbrukade halvfabrikat köpta inom landet	22 400
Främmande hjälparbeten	2 999

Så dubbelräknade värden 990 165

Tab. 56. Produktions- och omsättningsförhållanden

Varuslag	Lager 1/1 1913		Inköpt under året för bearbetning vid verket		Tillverkat under året	
	Ton	Bokfört värde Kr.	Ton	Inköps- pris Kr.	Ton	Saluvärde Kr.
<i>Gruvor:</i>						
Direkt användbar malm	7 229	135 469	—	—	49 083	999 226
Anrikningsgods	26 033	65 012	—	—	189 404	933 083
Slig	16 810	659 712	—	—	62 039	2 575 264
<i>Förädlingsverk:</i>						
Halvfabrikat	—	435 758	—	5 568 794	—	5 943 688
Helfabrikat	—	411 437	—	788	—	7 975 023
<i>Summa hel- och halvfabrikat</i>	—	<i>847 195</i>	—	<i>5 569 582</i>	—	<i>13 918 711</i>
Summa för gruvor och för- ädlingsverk	—	1 707 388	—	5 569 582	—	18 426 284

Tab. 57. Årsutgifter samt vinst vid gruvföretagen och förädlingsverken 1913.

U t g i f t e r	Gruvföretag		Förädlingsverk	
	Kr.	Proc.	Kr.	Proc.
Rågods	3 041	0.09	—	—
Malm och slig	—	—	5 173 489	49.79
Halvfabrikat	—	—	1 976 645	19.02
Kraft, värme, belysning, brännmaterial	231 272	6.60	573 658	5.52
Sprängämnen	93 939	2.68	—	—
Reparationer och underhåll	155 493	4.44	54 535	0.53
Diverse material och utensilier	122 569	3.50	756 931	7.28
Främmande hjälparbeten	—	—	2 999	0.03
Löner och arvoden till förvaltningsperso- nalen	254 973	7.28	243 205	2.31
Löner till arbetarna	1 377 722	39.34	774 330	7.45
Hyror	2 743	0.08	1 750	0.02
Försvarsavgifter	510	0.01	—	—
Räntor	326 622	9.33	194 279	1.87
Utskylder	210 610	6.01	73 703	0.71
Avskrivningar på fastigheter	193 284	5.52	175 914	1.69
» » gruvor	6 559	0.19	—	—
» » maskiner, inventarier och redskap	58 978	1.68	131 056	1.26
» » varufordringar	—	—	4 042	0.04
Övriga utgifter	95 856	2.74	254 245	2.45
Årsvinst	368 009	10.51	—	—
Summa	3 502 180	100.00	10 390 781	100.00

inom den övriga bergshanteringen år 1913.

Vidare förädlad eller förbrukat		Sålt inom landet		Exporterat		Lager ^{31/12} 1913	
Ton	Värde Kr.	Ton	Saluvärde Kr.	Ton	Saluvärde Kr.	Ton	Bokfört värde Kr.
—	—	43 289	943 984	389	9 130	12 634	181 581
196 682	879 656	—	—	—	—	18 755	118 439
—	—	32 190	1 655 911	26 442	992 078	20 217	586 987
—	9 829 125	—	89 069	—	1 538 645	—	491 401
—	711 799	—	4 748 940	—	2 599 734	—	326 775
—	10 540 924	—	4 838 009	—	4 138 379	—	818 176
—	11 420 580	—	7 437 904	—	5 139 587	—	1 705 183

Tab. 58. Den övriga bergshanteringen's verkliga omsättningsvärde år 1913.

U t g i f t e r	Kr.	Proc. av utgifterna
Förbrukningen av malm och slig	4 453 767	35.53
» » inköpta halvfabrikat	1 712 242	13.66
Kraft, värme och belysning samt brännmaterial	804 930	6.42
Förbrukade sprängämnen	93 939	0.75
Material för reparationer och underhåll	210 028	1.67
Övrigt material och utensilier	879 500	7.02
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen	498 178	3.97
Löner till arbetarna	2 152 052	17.17
Hyror	4 493	0.04
Försvarsavgifter	510	—
Räntor	520 901	4.16
Utskylder	284 313	2.27
Avskrivningar på fastigheter	369 198	2.95
» » gruvor	6 559	0.05
» » maskiner, inventarier och redskap	190 034	1.52
» » varufordringar	4 042	0.03
Övriga utgifter	350 101	2.79
Summa	12 534 787	100.00

Sedan de sålunda dubbelräknade värdebeståndsdelarna borträknats från samtliga årsutgifter, erhålles för den övriga bergshanteringen ovanstående omsättningsvärde.

Anmärkas må därvid, att den vid gruvföretagen överskjutande vinsten av 368 009 kr. utplånas av vid förädlingsverken föreliggande årsförlust av 674 098 kr. Efter nämnda reduktion återstår för hela den i föreliggande sammanhang redovisade delen av bergshanteringens en förlust på årsrörelsen av 306 089 kr., med vilket belopp årsutgifterna överskjuta årsförsäljningssumman.

Det från dubbelräkningar befriade omsättningsbeloppet utgör enligt utgiftsredovisningen sålunda 12 534 787 kr., mot vilken summa svarar ett inkomstbelopp av 12 228 698 kr. Mellan sistnämnda belopp samt det på grundvalen av tillverknings- och omsättnings-tabellen samt redovisningen över råmaterialförbrukningen beräknade från dubbelförda värdebeståndsdelar befriade tillverkningsvärdet, uppgående till 11 855 564 kr., föreligger sålunda ej alltför betydande skiljaktighet.

Efter liknande grunder, som följts vid den föregående framställningen över järnhanteringens, skall även för den övriga bergshanteringens verkställas en beräkning av manufaktureringsvärdet, fattat i betydelse av den värdeförhöjning, som genom den produktiva processen framskapas utöver det använda materialets värde. Beräkningen skall även här verkställas med tillhjälp av de för året meddelade utgifts- och inkomststaterna. En framställning av manufaktureringsvärdet för den övriga bergshanteringens äger rum i tab. 59. Sedan från den totala omsättningssumman frånräknats värdet av samtligt förbrukat material samt använda hjälparbeten ävensom den vid förädlingsverken uppkomna överskjutande årsförlusten, återstår såsom uttryck för den genom det industriella arbetet och kapitalinsatsen framskapade värdetillväxten ett belopp för gruvföretagen av 2 895 866 kr. samt för förädlingsverken av 1 852 524 kr. eller tillsammans 4 748 390 kr. Jämföres sistnämnda siffra med mot-

Tab. 59. Den övriga bergshanteringens manufaktureringsvärde.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Företags- grupper	Material	Främ- mande hjälp- arben- ten	Årsför- lust	Summa av kol. 2, 3 och 4	Löner	Räntor	Avskriv- ningar och blandade utgifter	Års- vinst	Total- summa	Manu- faktu- rings- värde (kol. 6 —9).
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Gruvor.....	606 314	—	—	606 314	1 632 695	326 622	568 540	368 009	3 502 180	2 895 866
Förädlings- verk	8 535 258	2 999	674 098	9 212 355	1 017 535	194 279	640 710	—	11 064 879	1 852 524
Samtliga	9 141 572	2 999	674 098	9 818 669	2 650 230	520 901	1 209 250	368 009	14 567 059	4 748 390

svarande totala omsättningsbelopp, finnes, att för gruvrörelsen manufaktureringsvärdet utgör av totalsumman c:a 83 proc. samt för förädlingsverken c:a 17 proc., under det att för den här redovisade övriga bergshanteringen i dess helhet motsvarande siffra är 33 proc.

Enligt vad som vid behandling av järnhanteringen närmare utvecklats samt vad som framgår av tab. 59, omsluter manufaktureringsvärdet löner, räntor, avskrivningar och blandade utgifter samt vinst. Å andra sidan har för överskjutande årsförlust verkställt en motsvarande reduktion. För att erhålla en klarare bild av manufaktureringsvärdets sammansättning har i nedanstående tablå för de bägge företagsgrupperna framställts ifrågavarande värdens procentuella sammansättning. Beträffande förädlingsverken har årets överskjutande förlustsumma fördelats på de olika posterna, vilka minskats proportionellt i förhållande till årsförlusten.

Företagsgrupper	Löner	Räntor	Avskrivningar m. m.	Års- vinst	Manufaktureringss- värde
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
<i>Gruvor:</i>					
Absolut	1 632 695	326 622	568 540	368 009	2 895 866
Relativt	56·38	11·28	19·63	12·71	100·00
<i>Förädlingsverk:</i>					
Absolut	647 253	123 566	407 607	—	1 178 426
Relativt	54·92	10·49	34·59	—	100·00
<i>Samtliga:</i>					
Absolut	2279 948	450 188	976 147	368 009	4 074 292
Relativt	55·96	11·05	23·96	9·03	100·00

Gruvvärden, fastigheter, maskiner och inventarier.

Uppgifter om fastighetstaxerings- samt brandförsäkringsvärden hava avgivits av samtliga de i undersökningen ingående företagen. Med ledning av malmtillgången, den årliga brytningsmängden, försäljningspris m. fl. förhållanden ha 6 av de i undersökningen ingående företagen uppgivit ett uppskattningsvärde av gruvfyndigheterna. Bokföringsvärde åter saknas endast i tre fall, av vilka det för slutsiffrornas gestaltning mest betydande gäller zinkfyndigheterna i Ämmeberg, vilka ägas av det belgiska aktiebolaget Vieille Montagne. Det bokförda värdet av samtlig gruvegendom, för vilken dylikt uppgivits, belöper sig, såsom framgår av tab. 61, till 5 409 467 kr. Kompletteras de fall, i vilka uppskattningsvärde av fyndig-

heterna saknas, med motsvarande bokföringsvärden, erhålles ett på så sätt fullständigt uppskattningsvärde för de svenska bly-, silver-, koppar- och zinkfyndigheterna m. fl. av 12 660 516 kr. I sistnämnda summa torde därvid få anses ligga inneslutet även värdet av sådana fyndigheter, vilka icke varit under arbete år 1913. Den omfattning, i vilken förekomsten av dylika gruvfyndigheter deklarerats, ävensom orsaken till att bearbetning ej ägt rum under redogörelseåret, framgår av tab. 60.

Taxeringsvärden av industrifastigheter hava uppgivits av samtliga i undersökningen ingående företag. Boningshus m. fl. lokaler för förvaltnings- och arbetarpersonalen åter förekomma vid 12 av de sjutton företagen. Särskilt taxeringsvärde av tomtjord uppgives till ett värde av 369 500 kr. av fyra företag, samtliga belägna i städer eller andra mera tätbebyggda samhällen. Likaledes i fyra fall uppgivas bokföringsvärden av annan sakegendom, utgörande huvudsakligen kraftledningar samt hamn- och transportanläggningar.

Tab. 60. Andra gruvor än järngruvor, ej i verksamhet.

L ä n	Grunden till överksamheten			
	Ringa malm- tillgång; malmens be- skaffenhet	Reserverade för fram- tiden	Andra orsaker	Summa
A n t a l				
Jönköpings län	—	9	—	9
Örebro »	7	4	—	11
Västmanlands »	—	8	1	9
Kopparbergs »	18	—	—	18
Summa	25	21	1	47

I samtliga fallen utom vid ett mindre gruvföretag äro industri-såväl som bostadsfastigheterna brandförsäkrade. Vad i övrigt angår förhållandet mellan taxerings- och brandförsäkringsvärdena må framhållas, att i fråga om industrifastigheterna brandförsäkringsvärdet understiger taxeringsvärdet med c:a 30 proc., medan vid boningshusen jämte övriga lokaler brandförsäkringsvärdet är c:a dubbelt högre än motsvarande taxeringsvärde. Vad orsaken till sistnämnda förhållande beträffar, torde densamma vara att söka dels däri, att i industrifastigheternas taxeringsvärde ofta inneslutes värdet av fasta maskiner, vilka såsom föga utsatta för eldfara ej äro brandförsäkrade, dels däri, att i brandförsäkringsvärdet för bostadsbyggnader och lokaler ingår även försäkringsvärde av inventarier. Den sistberörda relationen mellan taxerings- och brandförsäkringsvärden föreligger ej

blott beträffande slutsummorna utan framträder regelbundet i de särskilda fallen. Brandförsäkringsvärden av maskiner och inventarier hava uppgivits av samtliga företagen med undantag av ett, tillhörande gruvgruppen. Däremot äro vid samtliga förädlingsverken lagren av materialier brandförsäkrade. Förhyrning av fastigheter redovisas i ett fall, i vilket till ett belopp av 1 750 kr. förhyrts bostäder för personalen. För att erhålla ett värde av hela det fasta kapital, vilket i form av fabriksfastigheter, bostäder för arbetar- och förvaltningspersonalen eller för andra ändamål nyttjas inom föreliggande delar av bergshanteringen, bör till övriga fastighetsvärden läggas även värdet av förhyrda fastigheter. Genom kapitalisering av ovannämnda hyresvärde efter 8 proc. erhålles ett motsvarande fastighetsvärde av 21 875 kr. Läggas till övriga värden av fastighetsnatur, inneslutande även de bokförda värdena av övrig egendom av väsentligen fastighetskaraktär, det nämnda kapitaliserade beloppet av hyrda fastigheter, erhålles såsom uttryck för samtliga vid den övriga bergshanteringen använda fastighetsvärden en slutsumma av 6 467 206 kr. Beträffande i övrigt storleken av taxerings- och brandförsäkringsvärden samt förhållandet dem emellan hänvisas till en diagrammatisk framställning på nästa sida.

Bokförda tillgångar och skulder.

Redovisning av kapitalförhållandena föreligger beträffande 11 av de här behandlade företagen, omslutande c:a 79 proc. av hela det redovisade tillverkningsvärdet. För de redovisade firmorna, vilka samtliga utgöras av aktiebolag, utgör balansställningarnas slutsumma 24 225 504 kr. Av de åtta firmorna tillhörande gruvgruppen redovisa 4 årsförlust jämte kapitalbrist, utgörande sedan föregående år anhopade förluster, under det att en firma uppvisar endast årsförlust. Av de 3 till förädlingsgruppen hänförliga firmorna uppvisa 2 såväl årsförlust som kapitalbrist.

Av tillgångssidans olika värdeposter återfinnes hos gruvfirmorna, med undantag av en, bokföringsvärde av gruvor, under det att bland förädlingsfirmorna endast en upptager bokförda gruvvärden. Fastighetsvärden samt värden av maskiner och inventarier ävensom lager upptagas av samtliga firmorna. Varufordringar åter förekomma bokförda vid samtliga firmor med undantag av tvenne, tillhörande gruvgruppen. Gruvaktier och gruvlotter ävensom andra aktier återfinnas i balansställningarna för tvenne gruvfirmor samt tvenne förädlingsfirmor.

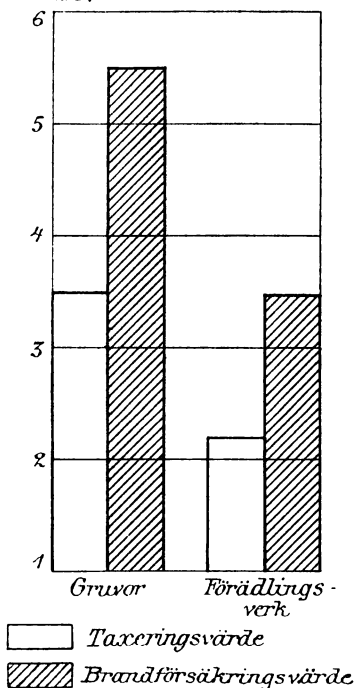
Tab. 61. Fastighets- och

Företagsgrupper	Värde av gruvfyn- digheterna		Taxeringsvärden			
	Uppskattat värde	Bokfört värde	Fastighe- ter för gruvdrift, fabriks- byggnad- er etc. Kr.	Bostäder och loka- ler för persona- len Kr.	Tomt- jord Kr.	Summa Kr.
Gruvor	10 257 621	5 409 467	2 826 600	644 300	68 700	3 539 600
Förädlingsverk	—	—	1 846 400	123 400	300 800	2 270 600
Summa	10 257 621	5 409 467	4 673 000	767 700	369 500	5 810 200

Beträffande balansställningarnas skuldsida må framhållas, att vid föreliggande firmor fondbildningen är särdeles svag. Förhållandet sammanhänger enligt sakens natur med det sämre affärsresultatet, vilket framgår av den betydande omfattning, i vilken i balansställ-

Taxerings- och brandförsäkringsvärden.

Mill.kr.

ningarna upptagas årsförluster resp. kapitalbrister. För att täcka uppkommande årsförluster skall nämligen enligt lag användas tillgängliga reserv- samt vinstreglerings- och dispositionsfonder. Dylika fonder kunna sålunda förefinnas endast i de fall, då årsförluster resp. kapitalbrist saknas. Fyra firmor, av vilka 3 äro gruvfirmor, redovisa dylika fonder.

Storleken av vid här redovisade firmor föreliggande kapitalbrist resp. årsförlust å ena sidan samt å andra sidan storleken av reserv- samt vinstreglerings- och dispositionsfonder samt årsvinst belyses av vidstående tablå.

Förnyelse- och avskrivningsfonder förekomma i ett fall, under det att fonder för personalen till mindre belopp återfinnas i trenne firmors balansställningar. Varuskulder redovisas av samtliga firmor utom 3 tillhörande gruvgruppen. Obligationslån förekomma i två fall, varjämte de såsom övriga skulder redovisade beloppen till över-

brandförsäkringsvärden.

Brandförsäkringsvärden					
Bokfört värde av viss annan egendom	Fastigheter för gruv-drift, fa-briksbygg-nader etc.	Bostäder och lokaler för per-sonalen	Fasta och lösa ma-skiner samt redskap	Lager av råvaror, material och varor	Summa
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
386 953	1 910 440	1 381 380	2 208 900	—	5 500 720
248 178	1 182 405	160 552	1 579 502	509 325	3 431 784
635 131	3 092 845	1 541 932	3 788 402	509 325	8 932 504

	Kapital- brist	Årsförlust	Reserv- fonder	Vinstregle- ringsfon- der	Årsvinst	Överskju- tande kapi- talbrist och årsförlust
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Gruvfirmer	1 186 219	414 352	75 749	74 343	168 278	1 282 201
Förädlingsfirmer	1 143 352	1 261 419	150 000	240 180	1 045 402	969 189
Samtliga	2 329 571	1 675 771	225 749	314 523	1 213 680	2 251 390

Tab. 62. Den övriga bergshanteringens kapitalställning ^{31/12} 1913.

Tillgångar.

	Gruvfirmer, 8 st.		Förädlingsfirmer, 3 st.		Samtliga, 11 st.	
	Kr.	Proc.	Kr.	Proc.	Kr.	Proc.
Egna gruvor	3 600 317	28.57	20 000	0.20	3 620 317	16.11
Fastigheter	2 476 846	19.66	3 245 870	32.89	5 722 716	25.47
Maskiner och inventarier	839 337	6.66	2 623 264	26.58	3 462 601	15.41
Lager	855 282	6.79	2 235 322	22.65	3 090 604	13.75
Varufordringar	1 038 982	8.24	476 934	4.83	1 515 916	6.74
Gruvaktier och gruvlotter	1 000 000	7.94	122 794	1.25	1 122 794	5.00
Andra aktier i främmande bolag	5 281	0.04	5 710	0.05	10 991	0.05
Övriga tillgångar	1 503 274	11.93	170 949	1.73	1 674 223	7.45
Kapitalbrist och årsförlust	1 282 201	10.17	969 189	9.82	2 251 390	10.02
Summa	12 601 520	100.00	9 870 032	100.00	22 471 552	100.00

Skulder.

Aktiekapital	6 050 000	48.01	5 900 000	59.78	11 950 000	53.18
Förnyelsefonder	167 000	1.32	—	—	167 000	0.74
Fonder för personalen	4 500	0.04	29 980	0.30	34 480	0.15
Obligationslån	650 380	5.16	—	—	650 380	2.90
Varuskulder	71 732	0.57	2 004 505	20.31	2 076 237	9.24
Övriga skulder	5 657 908	44.90	1 935 547	19.61	7 593 455	33.79
Summa	12 601 520	100.00	9 870 032	100.00	22 471 552	100.00

välgående delen torde utgöras av lån av olika slag. Sedan reserv- samt vinstreglerings- och dispositionsfonderna utjämnats mot resp. kapitalbrist och årsförlust, erhålla för de bägge firmagrupperna balansställningarna den form, som framgår av tab. 62.

De för stadigvarande bruk avsedda tillgångarna, nämligen fastigheter, maskiner och inventarier utgöra sammanlagt 41 proc. av hela tillgångssidan. De egentliga skulderna åter, nämligen varuskulder, upplånt kapital samt övrig gäld, ävensom personalfonder, vilka i regel endast torde stå under resp. firmors disposition, utgöra sammanlagt 46 proc. av hela det intresserade kapitalet. Slutligen må anföras, att kapitalbrist och årsförlust tillsammans utgöra ej mindre än 20 proc. av aktiekapitalet.

Utdelning till aktieägarna redovisar bland de här behandlade gruv-firmorna endast en, vilken under år 1910—1913 utdelat 8, 10, 10 och 20 proc. resp. Bland förädlingsfirmorna redovisar likaledes en utdelning till aktieägarna 1911—1913 med 6, 30 och 30 proc. resp. Av övriga firmor har ingen verkställt utdelning under åren 1909—1913.

Den sysselsatta personalen.

Även beträffande den övriga bergshanteringens ha inhämtats vissa summariska uppgifter angående förvaltnings- och arbetarepersonalen. De därvid följda normerna äro av likartad karaktär som de, vilka kommit till användning vid behandlingen av motsvarande förhållanden vid järnhanteringen. Resultatet av undersökningen i föreliggande delar framgår av tab. 63 och 64.

Tab. 63. Förvaltningspersonalen inom den övriga bergshanteringens.

Företagsgrupper	Hela perso- nalen	D ä r a v					Totala löne- summan Kr.
		En- samman- ägare, verkst. direkt., disp. eller gruv- förest.	Ovriga styrelse- ledamö- ter	Ingen- jörer	Annan teknisk förvalt- nings- personal	Kontors- och övrig förvalt- nings- personal	
		A n t a l					
Gruvor	55	9	11	10	5	20	254 973
Förädlingsverk	74	4	14	12	9	35	243 206
Summa	129	13	25	22	14	55	498 179

Tab. 64. Arbetarepersonalen inom den övriga bergshanteringen.

Företagsgrupper	Hela arbeta- re- perso- nalen	Därav förmän	Totala löne- summan Kr.	Lönebe- lopp per arbetare Kr.
Gruvarbetare, sysselsatta under jord	450	16	487 803	1 072
» » i dagbrott	5	—		
Arbetare » med till gruvbrytningen hörande arbeten	414	7	363 279	877
» » i anriknings- och bri- ketteringsverk	358	17	341 749	955
Diverse gruvarbetare	177	3	184 891	1 045
<i>Gruvrörelsen i dess helhet</i>	<i>1 404</i>	<i>43</i>	<i>1 377 722</i>	<i>981</i>
<i>Förädlingsverk</i>	<i>694</i>	<i>23</i>	<i>774 331</i>	<i>1 116</i>
Hela den övriga bergshanteringen	2 098	66	2 152 053	1 026

Beträffande förvaltningspersonalen må framhållas, att densamma är sysselsatt även i och för annan rörelse än bergshanteringen, såsom exempelvis jord- och skogsbruk, träförädlingsrörelse etc., i mån som dylik ingår i de olika firmornas verksamhet.

I fråga om gestaltningen av lönebeloppen per arbetare må såsom resultat av en jämförelse med motsvarande siffror för järnhanteringen framhållas, att inom den övriga bergshanteringen genomsnittstalen ställa sig i varje fall lägre, något som kan tänkas sammanhånga med det sämre affärsresultatet vid de här behandlade grupperna.

Formuläret ifylles och insändes till vederbörande bergmästare senast 1 dec. 1914.

KUNGL. MAJ:TS OCH RIKETS
KOMMERSKOLLEGIIUM.

Obligatoriska uppgifter

enl. § 3 i K. Förordningen den 16 maj 1913.

Konfidentiellt

enl. Tryckfrihetsförordningen
§ 2 mom. 4 punkt 11.

Frågeformulär I

för **järngruvor** och **järn-
malmfält** med eller utan
anrikningsverk.

Stadfäst d. 28/7 1914.

Å detta formuär redovisas järnmalmsfyndigheter, som stå under för- valtning av gruvföreståndaren

(namn och adress)

Obs.! Uppgifterna böra, där anmärkbara ej uttryckligen angives, avse förhållandena vid slutet av år 1913.
Är svaret på en fråga »nej» eller »intet», utsättes alltid nej eller intet, alldestund missförstånd
lätt kan uppstå, om en fråga lämnas alldeles obesvarad.

I. a) Förteckning över utmål, som under år 1913 försvarats medelst malmfångst.

Kolumnerna 1, 2 o. 3 ifyllas av vederbörande bergmästare.

1	2	3	4	5
Namn eller nummer å utmål, ordnade efter fält	Namn å utmålets ägare	Fullständiga namnet å den, som bedriver malmfångsten vid utmålet (enskild person, firma eller bolag)	Antalet aktieägare, bolagsmän, delägare eller med- lemmar i firman (el. bolaget)	Bedriver gruv- idkaren även annan rörelse än gruvdrift (inkl. anrikning) vid här redovisade gruva eller malmfält, torde denna rörelse angivas

I. b) Förteckning över utmål, som under 1913 försvarats på annat sätt än genom malmfångst (inkl. utmål under vilostånd).

Kolumnerna 1 o. 2 ifyllas av vederbörande bergmästare.

1	2	3
Namn eller nummer å utmål, ordnade efter fält	Utmålets ägare (namn åenskild person, firma eller bolag)	Orsaken till att malmfångst under år 1913 ej bedrevs vid utmålet? (Besvaras med exempel- vis: »för fattig malm», »för hög titanhalt», »dåliga kommunikationer till gruvan», »svåra brytningsförhållanden», »ringa rörelsekapital», »gruvan reserveras för framtiden» etc.)

Förutom ovanstående utmål finnas inom fältet... stycken av utmålsägarna gjorda (icke utmålslagda) *innutvinningar*.

När *begynte* malmfångsten för första gången vid gruvan eller fältet?

II. De i förteckningarna 1 a och 1 b redovisade utmålens och därtill hörande fastigheters värde.

Obs! Skulle vederbörande gruvföreståndare icke själv kunna meddela här nedan begärda uppgifter, torde nödiga upplysningar av honom inhämtas från de särskilda utmålsägarna.

a) Värdet å lyndigheterna	kr.
<i>Ann.</i> Kollegiet inser till fullo svårigheterna att meddela ett exakt värde i denna punkt. Då det emellertid i den gemensamma planen för de industristatistiska specialutredningarna även ingår att beräkna totala värdet av alla de fastigheter, som nyttjas av industrien, har kollegiet ansett sig även böra söka erhålla ett uppskattningsvärde å gruvhanteringsens malmfyndigheter. Detta värde torde beräknas efter tillgängliga uppgifter, exempelvis med ledning av a) malmtillgång, årlig brytningsmängd jämte brytnings- och försäljningspris eller b) nuvarande kursvärde å aktier (lotter) i gruvegendomen eller c) gruvegendomens pris vid inköp, om sådant ägt rum under senare år.	
b) Den under mom. a) värdesatta gruvegendomen är bokförd till ett värde av	kr.
c) <i>Taxeringsvärdet</i> å fastigheter för gruvdriften (ss. maskin- och spelhus, smedjor, skrädhus och därmed jämförliga byggnader) jämte taxeringsvärdet å anriknings- och brikettverk samt till gruvhanteringen hörande ekonomibyggnader, såsom magasins-, lager- och kontorslokaler	kr.
<i>Ann.</i> I händelse ovannämnda gruvfastigheters värde i taxeringslängden är sammanräknat med värde av jordbruksfastighet (Jfr K. Förordningen ang. beviljning av fast egendom m. m. d. 28 okt. 1910 § 6) eller med värde av annan fastighet, som ej tages i anspråk för gruvrörelsen, torde den del av det sammanlagda taxeringsvärdet, som kan anses hänföra sig till gruvfastigheterna med därtill hörande ekonomibyggnader, approximativt angivas <i>härvidan</i> samt <i>härvidan</i> uppgivas det totala taxeringsbelopp, i vilket gruvfastigheterna ingå	
För i stad, köping eller därmed jämförlig ort belägna fastigheter skall tomtvärdet ej inräknas i det under mom. c) angivna taxeringsvärdet.	
d) <i>Sammanlagda taxeringsvärdet</i> av till gruvorna hörande för förvaltnings- och arbetarpersonalen avsedda boningshus, möteslokaler och andra byggnader, fasta inventarier <i>inräknade</i>	kr.
<i>Ann.</i> I händelse de under mom. d) åsyftade lokalerna disponeras icke blott av personal, som sysselsättes med gruvdrift och vad därmed sammanhänger, utan även av sådan personal, som firman sysselsätter vid ex. jordbruk, skogs- och sågverksdrift o. d. torde en uppgift härnadan meddelas över huru stor del av ovanstående värde som ungefärligen kan anses hänföra sig enbart till gruvhanteringen och vad därmed sammanhänger	
För i stad, köping eller därmed jämförlig ort belägna fastigheter skall tomtvärdet ej inräknas i det under mom. d) angivna taxeringsvärdet.	
e) Om fastigheterna äro belägna i stad, köping eller därmed jämförlig ort, torde taxeringsvärdet av den <i>tomtfjord</i> , å vilken de under mom. c) och d) upptagna byggnaderna äro belägna, angivas	kr.
f) <i>Brandförsäkringsvärde</i> å under mom. c) upptagna anläggningar och lokaler, brandförsäkringsvärde å maskiner och inventarier <i>ej inräknat</i>	kr.
g) <i>Brandförsäkningsvärde</i> å under mom. d) upptagna byggnader och lokaler, brandförsäkringsvärdet å däri befintliga firman tillhöriga fasta och lösa inventarier <i>inräknat</i>	kr.
h) <i>Brandförsäkringsbelopp</i> å fasta och lösa maskiner och inventarier samt redskap för gruvdriften och anrikningsverket	kr.
i) Om den firma, som bedriver gruvbrytningen, förutom den här ovan redovisade egendomen även äger andra för stadigvarande bruk avsedda tillgångar, som direkt eller indirekt tjäna gruvhanteringen (exempelvis icke fastighetstaxerade byggnader, hamnar, kommunikations- och transportegendom, såsom rullande järnvägsmateriel, malmångare o. d.), torde uppgift om denna egendoms bokförda värde meddelas här nedan	kr.

I händelse i det under mom. c) här ovan redovisade taxeringsvärdet ingår värde å anriknings- och brikettverk, torde närmare uppgifter om dessa verk meddelas härnadan.

S v a r:

	Anrikningsverket.	Brikettverket.
När <i>anlades</i> verket?	År	År
Vem <i>äger</i> verket?		
Vem bedriver tillverkningen vid verket?		
När började firman driva anriknings- resp. briketteringsverk?	År	År

Här nedan meddelas upplysningar angående eventuella förändringar, som i något eller några av ovan berörda avseenden inträffat efter 1913 års slut.

I händelse *arrenden, hyror eller avgifter* (med undantag av till gruvans inköpspris hörande malnförresavgifter, royalty o. d.) av gruvvidkaren erlades år 1913 i och för gruvrörelsen och vad därmed sammanhänger, torde desamma här nedan specificeras.

för själva gruvan eller för jordägarandel i utmälen	kr.
för gruvfastigheter, anrikningsverk eller ekonomibyggnader	kr.
för bostäder och lokaler, som disponeras av förvaltnings- och arbetarepersonal	kr.
för elektrisk drivkraft	kr.
för annan drivkraft	kr.
för belysning	kr.
för andra ändamål (namngivas)	kr.
.....	kr.
.....	kr.
.....	kr.

III. Malmfångsten och anrikningen under år 1913.

Under år 1913 har brutits sammanlagt ton berg och malm.

Under år 1913 har erhållits:

	Kvantitet Ton	Brytnings- eller framställningspris		Saluvärde Kr.
		bokfört Kr.	efter uttaxeringen Kr.	
Anrikningsgods				
Styckemalm				
Slig				
Briketter				

Under 1913 för anrikningen förbrukat inköpt rågods: ton till krs inköpspris. ¹⁾
 » » » briketteringen » » slig: » » krs » ¹⁾

Omsättningen år 1913.

Varuslag	Lager ^{1/1} 1913		Utdelat till bolagsmännen, aktieägarna, medlemmarna eller intressenterna Ton	För ägarens eller delägarnes gemensamma räkning		Vidare förädlad vid här behandlade anriknings- och briketterverk Ton	Lager ^{31/12} 1913	
	Ton	Bokfört värde Kr.		sålt inom landet Ton	sålt för export Ton		Ton	Bokfört värde Kr.
Anrikningsgods ²⁾								
Styckemalm								
Slig								
Briketter								
.....								
.....								
.....								

Enligt till förvaltningspersonalen lämnade uppgifter har från nu redovisade gruvor av samtliga delägare sammanlagt exporterats ton malm, ton slig och ton briketter.

¹⁾ I *inköpspriset* inräknas försäkring, frakt, lastnings- och andra transportkostnader.

²⁾ Här upptages jämväl anrikningsgods i gamla varp till uppskattad kvantitet.

IV. Gruvrörelsens och anrikningsverkets inkomster och utgifter.

Finnes styrelse- eller stämnoberättelse tillgänglig, torde sådan godhetsfullt bifogas.

Obs.! I efterföljande tablä skola blott medtagas sådana kostnader, som stå i samband med gruvhanteringen (och anrikningen), och här skola alltså ej indragas utgifter för annan eventuellt driven yrkesrörelse.

Utgifter år 1913	Kronor	Inkomster år 1913	Kronor
Ingående lager av rågods, styckemalm, slig och briketter (enl. omsättningstabellen, kap. III)		Försält gods, beräknat netto gruvbacken	
Inköpt rågods för anrikning och briketteringen		För årsdriften använda förlagsmedel från intressenter	
Kostnader för kraft, värme och belysning		Hjälparbeten åt främmande: intjänt anrikningslön å inlämnad främmande malm	
Förbrukade sprängämnen		Andra årsinkomster i samband med gruvdriften (vilka torde specifikt namngivas)	
Material för reparationer och underhåll » » nybyggnader och nyanskaffning under året (föres inom linjen) . . . kr. därav påförts brytningen under året . . .			
Övrigt förbrukat material jämte diverse utensilier			
Främmande hjälparbeten: utbetald förädlingslön för vid främmande anläggning tillverkad slig och briketter . . .			
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen inklusive styrelse och revisorer, tantiem medräknat ¹⁾			
Löner till arbetarna ¹⁾ vid gruvor och verk (jfr kap. VII)			
Hyror (jfr specifikationen under kap. II) ²⁾			
Räntor			
Försvarsavgifter			
Utskyldigheter enligt krono- och kommunaldebetsedlar, med undantag av försäkringsavgifter			
Totala avskrivningar på fastigheter			
» » » gruvor			
» » » maskiner, inventarier och redskap			
» » » varufordringar			
Övriga utgifter:		Utgående lager av rågods, styckemalm, slig och briketter enl. omsättningstabellen under kap. III)	
Vinst		Förlust	
Summa ³⁾		Summa ³⁾	

¹⁾ Vid angivandet av löner och arvoden till förvaltnings- och arbetarepersonal inräknas även värdet av eventuellt åtnjutna naturaförmåner, såsom fri bostad, fri kost, fritt bränsle, fria skatter o. s. v.

²⁾ I händelse hyra utbetalas för bostäder åt förvaltnings- eller arbetarepersonalen, bör sådan hyra påföras respektive lönesummor.

³⁾ Utgifts- och inkomstsummorna skola med varandra överensstämma.

V. Bokförda tillgångar och skulder den 31 dec. 1913.

Tillgångar	Kronor	Skulder	Kronor
Egna gruvor		Eget kapital (ensild gruvägares, bolags eller ekon. förenings i rörelsen insatta kapital el. aktiebolags inbetalda aktiekapital)	
Fastigheter, byggnader och inlösta områden		Reservfond	
Maskiner, fasta och lösa		Förnyelse- och avskrivningsfond	
Andra inventarier och redskap		Andra reserverade medel, varå ränta ej debiteras	
Lager av material och varor		Fonder för tjänstemäns och arbetares bästa	
Varufordringar		Obligationslån	
Gruvaktier och gruvlotter		Varuskulder	
Aktier i andra främmande bolag		Övriga skulder:	
Övriga tillgångar:			
Kapitalbrist, årsförlust oräknad		Årsvinst	
Årsförlust		Summa ⁴⁾	
Summa ⁴⁾		Summa ⁴⁾	

⁴⁾ Summan av tillgångarna skall överensstämma med summan av skulderna.

Inbetalt aktiekapital och kontant utdelning till aktieägarna åren 1909—1913.

	Aktiekapital					Utdelning av vinst, uppkommen under år				
	1/1: 1909 Kr.	1/1: 1910 Kr.	1/1: 1911 Kr.	1/1: 1912 Kr.	1/1: 1913 Kr.	1909 %	1910 %	1911 %	1912 %	1913 %
Stamaktier										
Preferensaktier										

Utdelningen av malm till aktie- och lottägarna åren 1909—1913.

	Antal aktier eller lotter, på vilka malmutdelning skett					Utdelning per aktie eller lott av malm, erhållen under år				
	1909	1910	1911	1912	1913	1909 Ton	1910 Ton	1911 Ton	1912 Ton	1913 Ton
Lotter										
Stamaktier										
Preferensaktier										

VI. Förvaltningspersonal.

Huru stor var förvaltningspersonalen i medeltal under den tid av året, verksamheten pågått?	st.
Däraf verkställande direktör eller gruvföreståndare	»
öfriga bolagsstyrelse	»
teknisk förvaltningspersonal: (a) ingenjörer med högre teknisk utbildning	»
(b) annan teknisk förvaltningspersonal	»
kontors- och annan förvaltningspersonal	»
Sammanlagda beloppet av under senaste räkenskapsår till förvaltningspersonalen inkl. bolagsstyrelse och revisorer utbetalta löner? (Jfr utgiftsstaten under kap. IV)	kr.

VII. Arbetarepersonal.

Anm. Antalet arbetare anges i medeltal för den tid, under vilken driften pågått under året.

Arbete	Antal	Däraf förmän	Sammanlagda beloppet av under året utbetalta löner	
			Kr.	
Arbete, uteslutande eller huvudsakligen sysselsatta med arbete				
a) under jord ¹⁾				
b) i dagen:				
1. Vid dagbrott, motsvarande arbete under jord ¹⁾				
2. Med till gruvbrytningen hörande arbeten ²⁾				
3. I anriktnings- och brikettverk				
4. Diverse arbetare				
Summa				

¹⁾ Hit höra borrar, skjutare, iläggare, bergfraktare till uppföringsvägarna m. fl.

²⁾ Hit höra skräddare (även de som äro sysselsatta vid Wenströms malmskiljare c. d.), emottagare, smeder, timmermän, m. fl.

..... d. 1914.

(Ägare, arrendator, föreståndare.)

Formuläret ifylles och insändes till vederbörande bergmästare senast 1 dec. 1914.

KUNGL. MAJ:TS OCH RIKETS
KOMMERSKOLLEGIUM.

Obligatoriska uppgifter

enl. § 3 i K. Förordningen den 16 maj 1913.

Konfidentiellt

enl. Tryckfrihetsförordningen
§ 2 mom. 4 punkt 11.

Frågeformulär IV

för **järn- och stålverk**,
som äro kombinerade med
hyttverk.

Stadfast den 28/7 1914.

Uppgift från järnverk,

beläget i socken (stad) av län.

Obs.! Uppgifterna böra, där annorlunda ej uttryckligen angives, avse förhållandena vid slutet af år 1913.
Är svaret på en fråga "nej" eller "intet", utsättes alltid nej eller intet, alldenstund missförstånd
lätt kan uppstå, om en fråga lämnas alldeles obesvarad.

Frågor:	Svar:
I. Anläggningsår, ägare och tillverkare.	
Järnverkets ursprungliga anläggningsår	År.....
Vem äger järnverket?	
Fullständiga <i>firmanamnet</i> å den, som bedriver järntillverkningen vid verket	
Om tillverkningsfirman är ett <i>handelsbolag</i> , uppgives jämlikt vederbörlig anmälan till handelsregistret antal bolagsmän	 st.
Om tillverkningsfirman är en <i>ekonomisk förening</i> , uppgives enligt lagstadgad förteckning antalet medlemmar	 st.
Om tillverkningsfirman är ett <i>aktiebolag</i> , uppgives enligt aktieboken antalet aktieägare	 st.
När började den nuvarande firman driva järntillverkning?	År.....
Bedriver firman förutom järntillverkning även annan industri- rörelse, torde densamma här angivas	
Här nedan meddelas upplysningar angående eventuella förändringar, som i något eller några av ovan berörda avseenden inträffat efter 1913 års slut. 	

II. Fastigheter och lokaler.

- a) *Särskilda taxeringsvärdet* å de fastigheter, som nyttjas för järntillverkningen, samt därtill hörande ekonomibyggnader, såsom magasin-, lager- och kontorslokaler kr.
- Ann.* I händelse järnverket och därmed sammanhörande byggnaders värde i taxeringslängden är sammanräknat med värde av jordbruksfastighet (Jfr K. Förordningen ang. beviljning av fast egendom m. m. d. 28 okt. 1910 § 6) eller med värde av annan fastighet, som ej tages i anspråk för järntillverkningen, torde den del av det sammanlagda taxeringsvärdet, som kan anses hänföra sig till själva verket med därtill hörande ekonomibyggnader, approximativt angivas *härvidan* samt *härnadan* uppgivas det totala taxeringsbelopp, i vilket verket ingår. För i stad, köping eller därmed jämförlig ort beläget järnverk skall tomtvärdet ej inräknas i det under mom. a) angivna taxeringsvärdet kr.
- b) *Sammanlagda taxeringsvärdet* av firman tillhöriga för förvaltnings- och arbetarepersonalen avsedda bostadshus, möteslokaler och andra byggnader, fasta inventarier *inräknade* kr.
- Ann.* I händelse de här åsyftade lokalerna disponeras icke blott av den personal, som är sysselsatt vid järntillverkningen utan även av personal, som tillverkningsfirman sysselsätter vid sådan yrkesrörelse, som ej står i samband med järntillverkningen (ex. jordbruk eller sågverksrörelse), torde en uppgift meddelas över huru stor del av ovanstående värde som ungefärligen kan anses hänföra sig enbart till järndriften? För i stad, köping eller därmed jämförlig ort beläget järnverk skall tomtvärdet ej inräknas i det under mom. b) angivna taxeringsvärdet kr.
- c) Om verket är beläget i stad, köping eller därmed jämförlig ort, torde *taxeringsvärdet av den tomtjord*, å vilken fabriks- och ekonomibyggnader samt för personalen avsedda byggnader äro belägna, angivas kr.
- d) *Brandförsäkringsvärde* å under mom. a) upptagna anläggningar och lokaler, brandförsäkringsvärde å maskiner och inventarier *ej inräknat* kr.
- Ann.* Är verket jämte tillhörande ekonomibyggnader brandförsäkrat tillsammans med byggnad, som ej tages i anspråk för järntillverkningen, torde den del av det totala försäkringsbeloppet, som kan anses hänföra sig till själva verket med tillhörande ekonomibyggnader, maskiner och inventarier *oräknade*, approximativt angivas *härvidan* samt *härnadan* uppgivas det totala försäkringsbelopp, i vilket verket ingår kr.
- e) *Brandförsäkringsvärde* å under mom. b) upptagna byggnader och lokaler, brandförsäkringsvärde å däri befintliga firman tillhöriga fasta och lösa inventarier *inräknat* kr.
- f) *Brandförsäkringsbelopp* å fasta och lösa maskiner och inventarier samt redskap för järntillverkningen kr.
- g) *Brandförsäkringsbelopp* å lager av råvaror, material och varor kr.
- h) Om firman förutom den ovan redovisade egendomen även äger andra för stadigvarande bruk avsedda tillgångar, som direkt eller indirekt tjäna järnbruksrörelsen (exempelvis kommunikations- och transportegendom, såsom rullande järnvägsmateriel etc.), torde uppgift om denna egendoms bokförda värde meddelas här nedan kr.
..... kr.
..... kr.
- i) I händelse *hyror* eller *arrenden* av tillverkningsfirman erläggas *i och för järnverksdriften* och vad därmed sammanhänger, torde desamma *härnadan* specificeras
för själva verket och därtill hörande ekonomibyggnader (ss kontors-, magasin-, lagerbyggnader o. d.) kr.
för bostäder och lokaler, som disponeras av förvaltnings- och arbetarepersonalen kr.
för elektrisk drivkraft kr.
för annan drivkraft kr.
för belysning kr.
för maskiner kr.
för andra ändamål (namngivna): kr.
..... kr.
..... kr.
..... kr.

III. Tillverkningen och omsättningen.

Varuslag	Lager ^{31/12} 1913		Inköpt under året för bearbetning vid verket ¹⁾		Tillverkat under året		Förbrukat eller vidare förädlat vid här redovisade järnverk		Sålt inom landet ²⁾		Exporterat		Lager ^{31/12} 1913	
	Ton	Bokfört värde Kr.	Ton	Inköpspris ³⁾ Kr.	Ton	Saluvärde ⁴⁾ Kr.	Ton	Saluvärde ⁴⁾ Kr.	Ton	Saluvärde ⁴⁾ Kr.	Ton	Saluvärde ⁴⁾ Kr.	Ton	Bokfört värde Kr.
<i>A) Tackjärnstillverkningen:</i>														
Tackjärn														
Gjutgods														
Skrot														
Masugns gas														
Andra biprodukter vid hyttverket														
<i>B) Tillverkningen av ovällda mellanprodukter:</i>														
Smältstycken och råskenor														
Göt och smidbart gjutgods														
Blässlå eller oräckt brännstål														
Biprodukter vid framställningen av ovällda mellanprodukter:														
Skrot														
Annat (namngivas)														
<i>C) Smitt eller valsat järn och stål:</i>														
Smitt järn och stål:														
Välljärn														
Götmetsall														
Valsat järn och stål:														
Av välljärn														
Av götmetsall														
Biprodukter vid smides- och valsverket:														
Skrot														
Annat (namngivas):														
<i>D) Järnmanufaktur och mekaniska verkstadsarbeten, som framställas under samma ledning och bokföring som ovan redovisade tillverkningar (inkl. gjutgods från kupolugn)</i>														

¹⁾ Såsom *inköpt* vara redovisas även sådana produkter, som erhållits från egen anläggning, som *ej* är kombinerad med här redovisade järnverk.

²⁾ försäld levererats till

³⁾ I *inköpspriset* inräknas försäkringsavgifter, frakter, omlastnings-, lossnings- och andra transportkostnader. " " " "

⁴⁾ Med *saluvärdet* förstås varans nettoförsäljningspris vid verket.

IV. Under år 1913 förbrukade råvaror för järnframställningen.

Varuslag	Av egna tillgångar		Köpt inom landet från främmande företag		Direkt importerat	
	Kvantitet	Bokfört inköpsvärde ¹⁾ Kr.	Kvantitet	Inköpspris ¹⁾ Kr.	Kvantitet	Inköpspris ¹⁾ Kr.
Styckemalm	ton		ton		ton	
Slig	»		»		»	
Briketter	»		»		»	
Järnsvamp	»		»		»	
Skrot	»		»		»	
Ferromangan	»		»		»	
Ferrosilicium	»		»		»	
Andra ferrolegeringar	»		»		»	
Kalksten	»		»		»	
Dolomit	»		»		»	
Annat eldfast besiekknings- och infodringsmaterial:	»		»		»	
Ovrigt besiekknings- och infodringsmaterial:	»		»		»	
Träkol	hl.		hl.		hl.	
Stenkol	ton		ton		ton	
Koks	»		»		»	
Ved, stubbar o. d.						
Torv						
Kraft för smältning	kw.		kw.			

¹⁾ I inköpspriset inräknas försäkringsavgifter, frakter, omlastnings-, lossnings- och andra transportkostnader

V. Järnverkets inkomster och utgifter.

Finnes styrelse- eller revisionsberättelse tillgänglig, torde sådan godhetsfullt bifogas.

Bedriver firman järntillverkning vid flera olika arbetsställen, och stå dessa under samma ekonomiska ledning och bokföring, skola kap. V o. VI endast ifyllas å ett av de formulär, som användas för redovisningen av ifrågasvarande verk.

Tablåen öfver inkomster och utgifter hänföra sig till järntillverkningen vid följande verk:

Obs! I efterföljande tablå skola icke indragas sådana kostnader, som beröra annan verksamhet än järntillverkningen.

Utgifter år 1913	Kr.	Inkomster år 1913	Kr.
Ingående lager av salufärdigt gods		Försålt gods, beräknat netto	
Förbrukningen av malm, slig och briketter		verket	
Förbrukningen av inköpt tackjärn, skrot, järnsvamp och ferrolegeringar		Hjälparbeten och reparationer	
Förbrukningen av inköpta smältstycken, råskenor, göt, blästål och oräckt brännstål		åt främmande	
Förbrukningen av inköpt uträckt välljärn och götmetall		Andra årsinkomster i samband med järntillverkningen:	
Förbrukningen av kalksten, dolomit m. m.			
Förbrukningen av träkol, stenkol, koks och övrigt brännmaterial			
Material för reparationer och underhåll			
Diverse material och utensilier			
Främmande hjälparbeten: utbetald förädlingslön för vid främmande verk utförda kommissionsarbeten			
Löner och arvoden till förvaltningspersonalen inklusive styrelse och revisorer, tantiem medräknat ²⁾			
Löner till arbetarna ²⁾ (jfr kap. VIII)			
Hyror (jfr specifikationen under kap. II) ²⁾			
Räntor			
Utskylder enligt krono- och kommunaldebetsedlar, dock ej försäkringsavgifter			
Totala avskrivningar på fastigheter			
" " " maskiner, inventarier och redskap			
" " " varufordringar			
Övriga utgifter:		Utgående lager av salufärdigt gods	
Vinst å järnhanteringen		Förlust å järnhanteringen	
Summa ³⁾		Summa ³⁾	

²⁾ Vid angivandet av löner och arvoden till förvaltnings- och arbetarepersonal inräknas även värdet av eventuellt åtnjutna naturaförmåner, såsom fri bostad, fri kost, fritt bränsle, fria skatter o. s. v.

³⁾ I händelse hyra utbetalas för bostäder åt förvaltnings- eller arbetarepersonalen, bör sådan hyra påföras respektive lönesummor.

⁴⁾ Utgifts- och inkomstsummorna skola med varandra överensstämja.

VI. Tillverkningsfirmans bokförda tillgångar och skulder den 31 dec. 1913.

Tillgångar	Kronor	Skulder	Kronor
Egna gruvor		Eget kapital (enskild ägares, handelsbolags eller	
Fastigheter		ekon. förenings i rörelsen insatta kapital el. aktie-	
Maskiner, fasta och lösa		bolags inbetalta aktiekapital).	
Andra inventarier och redskap		Reservfond	
Lager av material och varor		Förnyelse- och avskrivningsfond	
Varufordringar		Andra reserverade medel, varå ränta ej debiteras.	
Gruvaktier och gruvlotter		Fonder för tjänstemäns och arbetares bästa	
Aktier i andra främmande bolag		Obligationslån	
Övriga tillgångar		Varuskulder	
		Övriga skulder	
Kapitalbrist, årsförlust oräknad			
Årsförlust		Årsvinst	
Summa ¹⁾		Summa ¹⁾	

¹⁾ Summan av tillgångarna skall överensstämma med summan av skulderna.

Inbetalt aktiekapital och utdelning till aktieägarna åren 1909—1913.

Aktiekapital						Utdelning av vinst, uppkommen under år				
¹ / ₁ : 1909	¹ / ₁ : 1910	¹ / ₁ : 1911	¹ / ₁ : 1912	¹ / ₁ : 1913		1909	1910	1911	1912	1913
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		%	%	%	%	%
Stamaktier										
Preferensaktier										

F r å g o r:

S v a r:

VII. Förvaltningspersonal.

Huru stor var förvaltningspersonalen i medeltal under den tid av året, verksamheten pågått?	st.
Därav ägare, verkställande direktör eller disponent	»
övriga styrelseledamöter	»
teknisk förvaltningspersonal: (a) ingenjörer med högre teknisk utbildning	»
(b) annan teknisk förvaltningspersonal	»
kontors- och annan förvaltningspersonal	»
Sammanlagda beloppet av under senaste räkenskapsår till förvaltningspersonalen inkl. bolagsstyrelse och revisorer utbetalta löner? (Jfr utgiftsstaten under kap. V)	kr.

VIII. Arbetarepersonal.

Huru stor var arbetarepersonalen vid järnverket i medeltal under den tid av året, verksamheten pågått?	st.
Av nämnda antal voro st. förmän.	
Sammanlagda beloppet av under 1913 till arbetarepersonalen utbetalta avlöningar? (Jfr utgiftsstaten under kap. V)	kr.

. d. 1914.

(Ägare, arrendator, föreståndare).

Frivilliga uppgifter.

Efterföljande uppgifter äro avsedda att intagas i en kalendarisk förteckning över alla till bergshanteringen hörande företag.

F r å g o r:	S v a r:
Fullständigt <i>firmanamn</i> å den, som driver rörelsen	
Firmans <i>postadress</i>	
Firmans <i>telegrafadress</i>	
Firmans <i>telefonnummer</i>	
Om firman är ett handelsbolag, uppgives jämlikt vederbörlig anmälan till handelsregistret <i>antalet bolagsmän</i>	 st.
Om firman är en ekonomisk förening, uppgives enligt lagstadgad förteckning <i>antalet medlemmar</i>	 st.
Om firman är ett aktiebolag, uppgives enligt aktieboken <i>antalet aktieägare</i>	 st.

Om firman driver flera gruvor, anrikningsverk eller verk för framställning av järn, stål eller andra metaller angives härnedan desammas *namn och karaktär, läge, post- och telegrafadress* samt *telefonnummer*.

.....

.....

.....

.....

Driver firman jämte bergshanteriug även annan näring, torde arten av sådan näring angivas:

.....

.....

Är firman bolag, ekonomisk förening eller aktiebolag, meddelas *fullständig förteckning över styrelsens medlemmar*, varjämte *styrelsens säte* angives.

.....

.....

.....

Av ovanstående styrelsemedlemmar är ordförande:

..... verkst. direktör: disponent.

Är firman bolag, ekonomisk förening eller aktiebolag angives *lott- eller aktiekapitalets storlek*: kr.....

Lotternas eller aktiernas *nominella värde*: kr.

Utdelning i proc. å	Utdelning av vinst, uppkommen under år					
	1909	1910	1911	1912	1913	1914
Stamaktier						
Preferensaktier						

Firmans viktigare för avsalu avsedda produkter och tillverkningar namngivas:

Specialiteter:

Firmans viktigaste avsättningsorter namngivas:

Firmans generalagenter: Namn, post- och telegrafadress:

Årliga värdet av firmans berg- och metallverksprodukter kr.

Firmans för år 1914 deklarerade inkomst av bergs- eller metallverksdrift kr.

Om firmans viktigare järnstämplat samt övriga särskilda varu- eller fabriksmärken torde meddelas upplysning på så sätt, att urklipp av desamma fastklistras härnadan.

Kunna i händelse av behov respektiva klichéer för en kortare tid erhållas till låns?

Önskar firman meddela upplysningar angående sin industrirörelse utöver de ovanstående, antecknas sådant meddelande härnadan (exmpelvis angående firman tilldelade medaljer och diplom vid utställningar, patent m. m.):

..... den 1915.

(Namnunderskrift.)